

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ
KAZANÇ DAĞITIMININ GRUP ŞİRKETLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Enise Elif ÇETİN

Danışman
Prof. Dr. Coşkun Can AKTAN

2009

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Grup Şirketler Açısından İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Enise Elif ÇETİN

İmza

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı :Enise Elif ÇETİN
Anabilim Dalı :Maliye
Programı :Maliye
Tez Konusu :Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Grup Şirketler Açısından Değerlendirilmesi
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ..... tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini ..... dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA O OY BİRLİĞİ O
DÜZELTİLMESİNE O* OY ÇOKLUĞU O
REDDİNE O**
ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir. Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir. O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir. O
Tezin basımı gerekliliği yoktur. O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

..... Başarılı Düzeltme Red .....

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımının Grup Şirketler
Açısından İncelenmesi
Enise Elif ÇETİN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı
Maliye Programı

Küreselleşmeyle birlikte grup şirketlerin faaliyet alanı artmış farklı ülkelerde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Grup içindeki şirketler transfer fiyatlandırması yöntemini kendi içlerinde yaptıkları işlemleri fiyatlandırmada kullanmışlardır. Transfer fiyatlandırması şirketlerin vergi matrahlarını belirlemekte, aynı zamanda şirketlerin faaliyette buldukları ülkelerin vergi tabanlarını da etkilemektedir. Bu sebeple ülke vergi idareleri transfer fiyatlandırmasıyla ilgili düzenlemeler yapmıştır. Ülkemizde transfer fiyatlandırmasıyla ilgili düzenlemeler 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunuyla yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmada 5520 sayılı kanunla yürürlüğe giren transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtım hükmünün grup şirketlerin kendi içlerinde yaptıkları işlemler üzerine etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Grup şirketler, transfer fiyatlandırması, örtülü sermaye, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu.

ABSTRACT

Master Thesis

Analysis of Transfer Pricing and Thin Capitalization on Group Companies

Enise Elif ÇETİN

Dokuz Eylül University

Institute of Social Sciences

Department Finance

Finance Program

Cross border trade of multinational enterprises was improved through the globalization. Multinational enterprises undertake the majority of their cross border transactions within affiliated entities. The inter group transactions fix their internal price according to market value. This is known as transfer pricing. One of the consequences of the transfer pricing manipulations is tax avoidance. Using transfer pricing methods affects corporation tax base multinational enterprises. Therefore transfer pricing becomes one of the most important issues of international taxation today.

This thesis examines the effect of 5520 numbered Corporation Tax Law on the internal transaction of multinational enterprises by the transfer pricing and the thin capitalization law in details.

Key Words: Group Companies, transfer pricing, thin capitalization, 5520 numbered Corporation Tax Law.

TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMININ GRUP ŞİRKETLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

YEMİN METNİ.....	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
KISALTMALAR.....	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLAMASI, ÖRTÜLÜ KAZANÇ, ÖRTÜLÜ SERMAYE KAVRAMLARI

1.1.TRANSFER FİYATLAMASI.....	5
1.1.1.Transfer Fiyatlaması Teorisi.....	6
1.1.1.1.Ekonomik Model.....	7
1.1.1.2.Matematiksel Model.....	8
1.1.1.3.Muhasebe Teorisi.....	9
1.1.1.4.Davranışsal Yaklaşım.....	9
1.1.2.Transfer Fiyatlaması Kavramı.....	10
1.1.3.Transfer Fiyatlaması Tipleri ve İşlemler.....	12
1.1.4.Transfer Fiyatlaması Yöntemleri.....	13
1.1.5.Transfer Fiyatlaması Örneği.....	15
1.1.6.Transfer Fiyatlamasının Ülke Vergi Tabanına Etkisi.....	16
1.1.7.Transfer Fiyatlamasının Diğer Unsurlarla Etkileşimi.....	18
1.1.7.1.Transfer Fiyatlamasının Vergisel Açından İncelenmesi.....	18
1.1.7.1.1.Transfer Fiyatlamasının Kurumlar ve Gümrük Vergisiyle İlişkisi.....	19

1.1.7.1.2. Transfer Fiyatlaması Çifte Vergilendirme İlişkisi	20
1.1.7.2. Transfer Fiyatlamasının Ekonomik Etkileri.....	20
1.1.7.3. Transfer Fiyatlamasının Rekabet Üzerine Etkileri	21
1.2. ÖRTÜLÜ SERMAYE VE ÖRTÜLÜ KAZANÇ KAVRAMLARI.....	22
1.2.1. Örtülü Sermaye	22
1.2.1.1. Örtülü sermaye İle İlgili Yaklaşımlar.....	24
1.2.1.1.1. Aşırı Faiz Ödemeleri Yaklaşımı.....	24
1.2.1.1.2. Karma Finansman Yaklaşımı	24
1.2.1.1.3. Sabit Oran Yaklaşımı	25
1.2.1.2. Örtülü Sermayenin Hesaplanması Borç Sermaye Oranı.....	25
1.2.1.3. Örtülü Sermaye Kapsamında Yer Almayacak Borçlar	26
1.2.1.3.1. Ticari Teamüllere Uygun Mal ve Hizmet Alımları.....	27
1.2.1.3.2. Banka veya Finansman Temin Eden Kredi Şirketlerinden Alınan Borçların Yarısının Dikkate Alınmaması.....	27
1.2.1.3.3. Finansal Kiralama Şirketleri, Finansman ve Faktöring Şirketleri ile İpotek Finansman Kuruluşlarının Bankalardan Yaptıkları Borçlanmalar.....	28
1.2.1.3.4. Gayri Nakdi Kredilerin Durumu	28
1.2.2. Örtülü Kazanç Kavramı.....	28
1.2.3. Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç İlişkisi	29
1.2.4. Örtülü Sermaye Örneği.....	31
1.3. TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI	33
1.3.1. İlişkili Kişi.....	33
1.3.1.1. İlişkili Kişi Tanımı ve Unsurları.....	33
1.3.2. Emsallere Uygunluk İlkesi Tanımı	35
1.3.2.1. Emsal Belirleme Yöntemleri	36
1.3.2.1.1. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi	37
1.3.2.1.2. Maliyet Artı Yöntemi.....	38
1.3.2.1.3. Yeniden Satış Yöntemi	38
1.3.2.1.4. Diğer Yöntemler.....	39
1.3.2.1.4.1. İşlemsel Kâr Yöntemleri.....	39

1.3.2.1.4.1.1.Kâr Bölüşüm Yöntemi.....	40
1.3.2.1.4.1.2.İşlemsel Net Kar Marjı Yöntemi	42
1.3.3.Karşılaştırma Analizi	43
1.3.4.Transfer Fiyatlaması Örtülü Kazanç İlişki	43

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA OECD UYGULAMALARI

2.1.VERGİ POLİTİKALARI VE ULUSLARARASI ŞİRKETLER	45
2.2.TRANSFER FİYATLANDIRMASIYLA İLGİLİ DÜZENLEMELER OECD REHBERİ	47
2.2.1.OECD Emsal Bedel Prensibinin Uygulama Esasları	49
2.2.1.1.OECD Emsal Bedel Prensibi	49
2.2.1.2.Emsal Bedel Prensibi Kaynağı	51
2.2.1.3.Benzerlik ve Karşılaştırılabilirlik İlkesi	52
2.2.1.4.Karşılaştırmayı Belirleyen Faktörler	53
2.2.1.4.1.Mal ve Hizmetlerin Nitelikleri	54
2.2.1.4.2.Fonksiyonel Analizi	54
2.2.1.4.3.Sözleşme Şartları	56
2.2.1.4.4.Ekonomik Koşullar	56
2.2.1.4.5.İş Stratejileri	57
2.2.1.4.6.İşletmenin Bulunduğu Yerden Kaynaklanan Tasarruflara İlişkin Uygulama	58
2.2.1.4.7.Gerçekleşmiş İşlemlerin Vergi İdaresince Tanınması	58
2.2.1.4.8.İşlemlerin Ayrı Ve Birlikte Değerlendirilmesi	59
2.2.1.5. Emsal Bedel Aralığının Kullanımı	60
2.2.1.5.Birden Çok Yıl Verisinin Kullanımı	62
2.2.1.6.Zararlar	63
2.2.1.7.Hükümet Politikalarının Etkisi	64
2.2.1.8.Gümrük Değerlerinin Kullanımı	64

2.2.2.OECD Transfer Fiyatlaması Yöntemleri.....	66
2.2.2.1.Transfer fiyatlaması Konusunun OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9. maddesi İle Bağlantısı.....	66
2.2.2.2.Geleneksel İşlem Yöntemleri.....	67
2.2.2.2.1.Karşılaştırılabilir Kontrol Edilmeyen Fiyat (KKEF) Yöntemi.....	67
2.2.2.2.2.Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi	70
2.2.2.2.3.Maliyet Artı Yöntemi.....	77
2.2.2.3.Diğer Yöntemler	83
2.2.2.3.1.İşlemsel Kar Yöntemleri.....	83
2.2.2.3.1.1.Kar Bölüşüm Yöntemi.....	84
2.2.2.3.1.1.1.Avantajları ve Dezavantajları	86
2.2.2.3.1.2.İşlemsel Net Kar Marjı Yöntemi.....	87
2.2.2.3.1.2.1.Avantajları ve Dezavantajları	88
2.2.2.4.Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları.....	90
2.2.2.4.1.Peşin Fiyat Anlaşmalarına Uygulanan Hukuki ve İdari Kurallara Yönelik Olası Yaklaşımlar.....	94
2.2.2.4.2.Peşin Fiyat Anlaşmalarının Sağladığı Avantajlar	95
2.2.2.4.3.Peşin Fiyat Anlaşmalarının Dezavantajları	96
2.2.2.5.Emsal Bedel Dışı Yaklaşım Global Bölüşüm Formülü	99
2.2.2.5.1.Emsal Bedel Prensibi İle Karşılaştırma	100
2.2.3.Transfer fiyatlaması İhtilaflarının Önlenmesi Ve Çözümüne Yönelik Gündeme Getirilen İdari Yaklaşımlar	101
2.2.3.1.Transfer fiyatlamasına Uygunluk Düzenlemeleri	101
2.2.3.2.Düzeltilmeler Ve Karşılıklı Mutabakat Prosedürü: OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9. Ve 25. Maddeleri	104
2.2.3.3.Aynı Anda Vergi İncelemeleri.....	105
2.2.3.3.1.Aynı Anda Vergi İncelemelerinin Yasal Alt Yapısı.....	105
2.2.3.3.2.Aynı Anda Vergi İncelemeleri Ve Transfer Fiyatlaması.....	106
2.2.3.4.Güvenli Sığınaklar	108
2.2.3.4.1.Vergi Sığınaklarının Kullanımını Destekleyen Unsurlar.....	108

2.2.3.4.2.Vergi Sığınaklarının Kullanımından Doğan Problemler	109
2.2.3.5.Tahkim Sistemi.....	112
2.2.3.6.Gayri Maddi Varlıklara İlişkin Özel Hususlar.....	115
2.2.3.6.1.Gayri Maddi Varlıklara Emsal Bedel Prensibinin Uygulanması	116
2.2.3.7.Grup İçi Hizmetlerle İlgili Özel Durumlar	118
2.2.3.7.1.Grup İçi Hizmetlerin Emsal Bedel Prensibinin Uygulanması.....	120
2.2.3.8.Maliyet Paylaşım Düzenlemeleri.....	123
2.2.3.8.1.Maliyet Katılım Anlaşmalarının Türleri.....	124
2.2.3.8.2.Katılımcıların Belirlenmesi	125
2.2.3.8.3.Dağıtımın Uygun Olduğunun Belirlenmesi.....	127
2.3.TRANSFER FİYATLANDIRMASI POLİTİKALARI ÜLKE ÖRNEKLERİ	129
2.3.1.AB Transfer Fiyatlamasına Yönelik Uygulanan Politikalar	130
2.3.1.1.Birleşme ve Bölünme Direktifi.....	132
2.3.1.2.OECD 6 Numaralı Çalışma Grubunun Diğer Çalışmaları.....	133
2.3.2.ABD’de Transfer Fiyatlamasına Yönelik Uygulanan Politikalar	134
2.3.2.1.ABD Gelir Yasasının 482 Numaralı Kısımına Yönelik Açıklamalar	136
2.3.2.1.1.Amaç ve Kapsam	136
2.3.2.1.2.Emsallere Uygunluk Standardı.....	136
2.3.2.1.3.En İyi Yöntem	138
2.3.2.1.4.Karşılaştırılabilirlik Analizi.....	139
2.3.2.1.5.Güncel Belge Hazırlama.....	140
2.3.2.1.6.ABD Gelir Yasasının 6662 (e) (h) Numaralı Kısımına Yönelik Açıklamalar	141
2.3.2.1.6.1.Ceza Oranları.....	141
2.3.2.1.6.2.Ceza Sınırları.....	141
2.3.2.1.7.ABD’de İş Yapan Yabancı Ortaklı İşletmelerde.....	142
2.3.2.1.7.1.Vergi Beyanına İlişkin Sorumluluklar.....	142
2.3.2.1.7.2.Güvenli Kıyı Hükümleri.....	143
2.3.2.1.7.3.Cezalar	143
2.3.2.1.7.4.İleri Fiyatlama Anlaşmaları.....	143

2.3.3.Diğer Ülke Uygulamaları.....	144
2.3.3.1.Kanada.....	144
2.3.3.2.Japonya.....	144

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TRNSAFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER VE GRUP ŞİRKETLER ÜZERİNE ETKİLERİ

3.1.TÜRKİYE'DE TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER.....	146
3.1.1.5422 Sayılı Kanunda Yapılan Düzenlemeler.....	148
3.1.1.1.Örtülü Sermayeye İlgili Mevzuattaki Düzenlemeler.....	148
3.1.1.2.Uluslararası Vergi Anlaşmalarındaki Düzenlemeler.....	152
3.1.2.5520 Sayılı Kanunda Yapılan Düzenlemeler.....	153
3.1.2.1.Örtülü Kazançla İlgili Düzenlemeler.....	154
3.1.2.2.Transfer Fiyatlamasında İlişkili Kişi.....	156
3.1.2.2.1.Kurumların Kendi Ortakları.....	156
3.1.2.2.2.Kurumların veya Ortaklarının İlgili Bulunduğu Gerçek Kişi veya Kurum.....	157
3.1.2.2.3.Kurumun veya Ortaklarının İdaresi, Denetimi veya Sermayesi Bakımından Doğrudan veya Dolaylı Olarak Bağlı Bulunduğu ya da Nüfuzu Altında Bulundurduğu Gerçek Kişi veya Kurumlar.....	159
3.1.2.2.4.Ortakların Eşleri.....	162
3.1.2.2.5.Ortakların veya Eşlerinin Üstsoy ve Altsoy, Üçüncü Derece Dâhil Yansoy Hısımları ve Kayın Hısımları.....	162
3.1.2.3.Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Konu Olabilecek İşlemler.....	163
3.1.2.3.1.Emsallere Uygunluk İlkesi.....	165
3.1.2.3.1.1.Karşılaştırılabilirlik Analizi.....	166
3.1.2.3.1.2.Emsal Fiyat Aralığı.....	169

3.1.2.3.2.Emsallere Uygun Fiyat ya da Bedelin Tespitinde Kullanılan Yöntemler	170
3.1.2.3.2.1.Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi	170
3.1.2.3.2.2.Maliyet Artı Yöntemi	172
3.1.2.3.2.3.Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi	173
3.1.2.3.2.4.Kâr Bölüşüm Yöntemi	174
3.1.2.3.2.5.İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemi	176
3.1.2.3.3.Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı ile Anlaşma Usulü Mükelleflerden Transfer Fiyatlaması İşlemleriyle İlgili İstenecek Belgeler	176
3.1.2.3.4.Dokümantasyon	177
3.1.2.3.4.1.Transfer Fiyatlaması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermaye İlişkin Form	177
3.1.2.3.4.2.Yıllık transfer Fiyatlaması Raporu	179
3.1.2.3.4.3.Diğer Bilgiler	179
3.1.2.4.Gerçeğe Aykırı Transfer Fiyatlamasının Sonuçları	181
3.1.2.4.1.KVK ve GVK Açısından Sonuçları	181
3.1.2.4.2.Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Hazine Zararı Kavramı	182
3.1.2.4.3.Peşin Fiyatlandırma Anlaşmalarıyla İlgili Düzenlemeler	183
3.1.2.4.4.Vergi Kanunları Ve Diğer Kanunlarda Ön Görülen Yaptırımlar	186
3.1.2.5.5422 Sayılı Kanun ile 5520 sayılı Kanunun Transfer Fiyatlaması Açısından Karşılaştırmasının Yapılması	187
3.1.3.Gelir Vergisinde Yapılan Düzenlemeler	190
3.1.4.BDDK' nın Yaptığı Düzenlemeler	192
3.1.5.SPK Yaptığı Düzenlemeler	196
3.1.6.Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'nün Yaptığı Düzenlemeler	198
3.1.7.GATT ve Gümrük Mevzuatında Transfer Fiyatlamasını İlgilendiren Düzenlemeler	198
3.2.TRANSFER FİYATLAMASININ GRUP ŞİRKETLER ÜZERİNE ETKİLERİ	204
3.2.1.Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Holding Şirketler	205

3.2.1.1.Grup içi Hizmetlerin Transfer Fiyatlamasının Analizi	207
3.2.1.2.Grup içi Mal Alım-Satımlarında Durum.....	209
3.2.1.3.Grup içi İşleyen Cari Hesapların Durumu	210
3.2.1.4.Grup içi Kredi İşlemleri Durumu	213
3.2.1.5.Grup içi Kur Farkları Durumu	215
3.2.1.6.Grup içi Hizmetlerin Durumu.....	218
3.2.1.6.1.Müşterek Hizmet Bedellerinin Dağıtımı Ve Fatura Edilmesi	218
3.2.1.6.2.Masraf Dağıtımının Seviyesi	219
3.2.1.6.3.Finansman Masraflarının Dağıtımı	221
3.2.1.7.Grup içi Gayri Menkul ve İştirak Hissesi Satış Kazançları	222
3.2.1.8.Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Konu Olabilecek Diğer İşlemler.....	224
3.2.1.9.Kar Dağıtımı ve Düzeltme İşlemleri	225
3.2.1.10.Grup Şirketlerde Transfer Fiyatlaması ve Örtülü Kazanç İlgili Danıştay Kararları	226
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	230
KAYNAKLAR.....	238

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Uluslararası Şirketlerin Vergi Manipölasyonu Yapma Gerekçeleri	46
Tablo 2 : 5520 sayılı KVK ile mülga 5422 sayılı KVK' nın örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili hükümlerinin karşılaştırılması	188

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1** : Kurumların veya Ortaklarının İlgili Bulunduğu Gerçek Kişi veya Kurum Şeması..... 159
- Şekil 2** : Kurumun veya Ortaklarının İdaresi, Denetimi veya Sermayesi Bakımından Doğrudan veya Dolaylı Olarak Bağlı Bulunduğu ya da Nüfuzu Altında Bulundurduğu Gerçek Kişi veya Kurumlar Şeması 162

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
APA	Peşin Fiyatlandırma Analaşmaları
ARGE	Araştırma Geliştirme
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
Bkz.	Bakınız
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
GATT	Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
IRS	Amerikan Gelir İdaresi
KKEF	Karşılaştırılabilir Kontrol Edilmeyen Fiyat
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
LIBOR	London Interbank Offered Rate
Md.	Madde
MK	Medeni Kanun
NAFTA	Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
s.	Sayfa No
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
TTK	Türk Ticaret Kanunu
Vb.	Ve benzerleri
VUK	Vergi Usul Kanunu
WTO	Dünya Ticaret Örgütü
YMMO	Yeminli Mali Müşavirler Odası

GİRİŞ

Günümüzde ulusal ve uluslararası alanda yaşanan ekonomik ve endüstriyel gelişmeler şirketlerin büyümelerine ve faaliyet alanlarının genişlemesine yol açmıştır. Şirketlerin büyümeleri tek merkezden idare edilme olanaklarını ortadan kaldırmıştır ve bunun sonucunda şirketler merkezi yönetim anlayışından uzaklaşmışlardır. Aynı organizasyona bağlı şirketler, aralarında yetki ve sorumluluk paylaşımları yapılarak merkez kaç yönetim anlayışıyla idare edilmeye başlamışlardır.

Grup şirketlerin her biri bağımsız sorumluluk merkezleridir. Dolayısı ile Her merkez kendi karını maksimize ederek grubun karını maksimize etmektedir. İşletme içerisindeki pazarlama, üretim gibi bölümler grup şirketlerde ayrı birer bağlı şirket olarak faaliyet gösterebilmektedir. Bağlı şirketlerin kendi aralarındaki mal ve hizmet alış verişlerinde karşılaştıkları fiyatlandırma problemi transfer fiyatlandırması yöntemiyle çözmüştür. Transfer fiyatlandırması grup şirketlerin mal ve hizmetleri hangi fiyattan piyasaya ya da grup içerisine satarak hem grubun hem de bağlı şirketin karını maksimize edeceğini gösteren fiyattır. Transfer fiyatlandırması sadece grup içi mal ve hizmetlerin satış fiyatını belirlemek için kullanılmamaktadır. Bağlı şirketler transfer fiyatlandırmasını mali tablolarını iyileştirerek hissedarları bilgilendirmede manipülasyonlar yapmak, grup şirketlerin performanslarını değerlendirmek gibi amaçlarla da fiyat ayarlamaları yapılabilmektedirler.

Transfer fiyatları, farklı vergi sistemlerinde faaliyet gösteren ilişkili kuruluşların gelirlerinin ve giderlerinin; dolayısıyla da, vergiye tabi kârlarının önemli bir bölümünü belirlediği için, gerek mükellefler, gerekse vergi idareleri açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Grup şirketler transfer fiyatlandırmasını kullanarak vergilendirecek kazançlarını azaltarak karlılıklarını arttırmayı amaçlamışlardır. Vergi idareleri ise vergi tabanlarını korumak için grup şirketlerin kendi aralarında yaptıkları işlemlerde uyguladıkları fiyatlar ile grup dışından şirketlere veya aynı işlemi yapan ilişkisiz şirketlerin birbirlerine uyguladıkları fiyatlarla eş değer olması emsallere uygunluk teşkil etmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda her ülke vergi idareleri uluslararası şirketlerin, emsallerine aykırı işlem yapmalarının önlenmesi için düzenlemeler yapmışlardır.

Bu çalışmada OECD transfer fiyatlandırması ilkeleri çerçevesinde ülkemizde 5520 sayılı kanunla uygulamaya giren, kanunun 13. maddesinde düzenlenen transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının Türkiye'deki grup şirketlerin yaptıkları işlemler üzerine etkisi incelenecektir.

Farklı ülkelerde faaliyet göstermeye başlamalarıyla şirketler, farklı vergi uygulamalarıyla karşılaşmaya başlamışlardır. Bu durum hem uluslararası şirketler hem de ülke vergi idareleri açısından giderek karmaşık bir hal alan vergilendirme sorununu da beraberinde getirmiştir. Farklı uygulamalar uluslararası şirketler üzerindeki yükün artmasına neden olmuştur. Uluslararası şirketler, ulusal alanda faaliyet gösteren şirketlere göre ülkelerin vergi mevzuatlarına uyum sağlarken daha büyük maliyetlerle karşılaşmışlardır.

Uluslar arası şirketler transfer fiyatlandırması yöntemiyle gelirlerini bağlı oldukları ana şirkete veya faaliyette buldukları ülkelerin vergi uygulamalarına göre bağlı şirketlere, gelirlerini aktararak vergi ödemeyerek veya daha az vergi ödeyerek karlarını arttırmayı amaçlamışlardır. Şirketler, üzerlerindeki vergi yükünü azaltmaya çalışırken ülkelerin vergi gelirlerini aşındırmakta, vergi zıyana sebep olmaktadır.

Bilindiği üzere devletlerin üstlenmiş oldukları kamu hizmetlerini yerine getirmede kullandıkları en temel gelir kaynağı vergi gelirleridir. Ülkelerin vergi idareleri de çok uluslu şirketlerle vergi politikaları açısından sorun yaşamaktadırlar. Uluslar arası grup şirketler bağlı şirketlerden oluşsalar da tek bir şirket gibi hareket etmektedirler. Vergi idareleri Uluslar arası şirketlerin elde ettikleri gelirler vergilendirilirken ülkelerindeki faaliyet gösteren bağlı şirketleri bağımsız bir şirket gibi vergilendirmeyerek bir bütün olarak değerlendirmelidirler. Aksi halde aynı gelirin farklı ülke vergi sistemleri tarafından vergilendirilmesine çifte vergilendirilme sorununa sebep olacaktır.

Çifte vergilendirmenin önüne geçmek için ülkeler sınırları içerisinde faaliyet gösteren bağlı şirketleri vergilendirirken diğer ülkelerin vergi uygulamaları hakkında da bilgi sahibi olmalıdırlar. Ancak diğer ülkelerin vergi uygulamalarıyla ilgili veri toplamadaki güçlükler nedeniyle uygulamada sorunlar yaşanmakta bu gelir ve giderlerin vergilendirilmesinde uygulamaları belirlemekte zorlanabilmektedirler.

Transfer fiyatlandırmasına ilişkin ilk yasal düzenlemeler ABD başlamıştır. ABD'deki bu düzenlemeleri OECD'nin yapmış olduğu düzenlemeler izlemiştir. OECD ülkeler arasındaki vergi uyumlaşmasını sağlamak ve çifte vergilendirme riskini azaltmak amacıyla “çok uluslu şirketler ve vergi idareleri için transfer fiyatlandırması rehberi” yayınlamıştır. Diğer ülkeler OECD düzenlemeleri çerçevesinde kendi iç mevzuatlarını uyumlaştırmışlardır.

Ülkemiz vergi mevzuatında 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15. ve 17. maddelerinde “örtülü kazanç” ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Ancak kanun uygulamasında kurum ortaklarının, ilgili ve bağlı kişiler arasında gerçekleşen işlemlerde uygulanacak emsal fiyatın belirlenmesine ilişkin yöntemlerin belirlenmemiş olması, örtülü kazancın tespitini zorlaştırdığı ve vergi uyumsuzluklarına neden olduğu görülmüştür. Ayrıca uluslararası kazanç transferleriyle ilgili düzenlemelerin yetersizliği uluslararası şirketlerin transfer fiyatlandırması yoluyla vergi tabanını aşındırmasının önüne geçememiştir. 5520 sayılı kanununun 13. maddesinde “transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı” başlığıyla emsal bedel belirleme yöntemleri belirlenmiş, getirilen hazine zararı kavramıyla hangi durumlarda örtülü kazanç dağıtımının aranılmayacağı belirlenerek bu belirsizliklerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Bu tez giriş ve sonuç kısımları hariç olmak üzere üç bölümden oluşmuştur.

Tezin birinci bölümü kendi içerisinde üç kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda transfer fiyatlandırması kavramı teorisi, Transfer fiyatlandırması işlemleri ve yöntemleri, ülkelerin piyasa ve vergi mevzuatlarındaki etkisi ve transfer fiyatlandırmasının amacı anlatılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci kısımda örtülü sermaye ve örtülü kazanç kavramlarına yer verilmiştir. Örtülü sermayenin ne olduğu hangi işlemlerin örtülü sermaye kapsamında yer aldığı anlatılmıştır. Örtülü kazanç kavramı açıklanmış örtülü sermaye ve örtülü kazanç ilişkisi ortaya konmuş ve örtülü sermaye ile ilgili örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü kısımda transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının ne olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Kavramın içerisinde yer alan ilişkili kişi,

karşılaştırma analizi, emsal bedel kavramı ve emsal bedelin tespitinde kullanılan karşılaştırılabilir fiyat, maliyet artı, yeniden satış, işlemsel kâr yöntemleri açıklanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde OECD Transfer fiyatlandırması rehberinin uygulamaları özetlenmeye çalışılmıştır. İlk olarak 1979 yılında yayınlanan transfer fiyatlandırması rehberi, 1995 yılında “Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administration” (ÇUI’ler ve vergi idareleri için transfer fiyatlandırması rehberi) başlığıyla yeniden basılmıştır. OECD sistemi, ilişkili şirketler arasındaki transfer fiyatlarının, piyasa fiyatı veya emsal bedel prensipleri çerçevesinde yapılmasını benimsemektedir. Rehberde ilişkili kuruluşların transferlerinde, piyasa fiyatını veren klasik ve modern yöntemlerin neler olduğunu ve bu yöntemlerin uygulamaları örneklerle açıklamıştır. Transfer fiyatlandırması konusunda ortaya çıkması muhtemel ihtilafların çözüm mekanizmaları, ihtilaflardan kaçınmak için izlenebilecek yollar, gayri maddi haklar, grup içi hizmet transferlerine ilişkin yapılacak düzenlemeler bu kısımda anlatılmıştır.

Bu bölümde ayrıca ABD transfer fiyatlandırmasıyla ilgili yapılmış düzenlemeler, OECD rehberindeki uygulamalarıyla ilgili farklar ve benzerlikler ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunların yanında bazı gelişmiş ülkelerdeki transfer fiyatlandırması uygulamaları özetlenmiştir.

Tezin üçüncü bölümü iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda ülkemizde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına ilişkin yapılmış yasal düzenlemeler ele alınmıştır. 5422 sayılı kanun 15. ve 17. maddeleri, 5520 sayılı kanun 13. maddesi 1 ve 2 seri nolu transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı hakkında tebliğ ele alınmıştır. Ayrıca konuyla ilgili SPK, BDDK, gümrük ve gelir vergisi kanunda yapılan düzenlemeler incelenmiştir.

İkinci kısımda grup şirketlerin kendi içerisinde gerçekleştirdikleri mal alım satım işlemleri, kiralama, masraf dağıtımı, sermaye transferi, kredi kullanımı, grup içi verilen hizmetler, gayri maddi hakların kullanımı gibi transfer fiyatlandırması kanunu kapsamına giren işlemleri ele alınmış yargı kararlarından örnekler verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSFER FİYATLAMASI, ÖRTÜLÜ KAZANÇ, ÖRTÜLÜ SERMAYE KAVRAMLARI

1.1. TRANSFER FİYATLAMASI

Uluslar arası entegrasyon iletişim teknolojilerindeki gelişmesi, ülkelerin doğrudan yabancı sermayeyi çekmek için aralarındaki vergi rekabetinin artması çok uluslu işletmelerin (ÇUI) dünya ekonomisindeki etkinliklerini arttırmıştır. ÇUI'lerin büyümeleri hem ülkelerin vergi idarelerinin hem de kendi içlerinde mal ve hizmet transferinden doğan gelir gider dengelerini karmaşık hale getirmiştir. ÇUI'lerin farklı vergi politikalarına uyum sağlamaya çalışmaları ÇUI'lerin üzerine ek yükler getirmiştir. Vergi idareleri açısından ise ÇUI'lerin elde ettikleri gelirlerin vergilendirilmesinde çifte vergilendirme sorunlarıyla karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır.

ÇUI'lerin farklı ülkelerdeki şubeleri arasında da mal, ara mal, alım satımı, hizmet sunumu ve teknoloji transferlerinde etkin bir fiyatlandırma politikası belirleyebilmeleri için en uygun transfer fiyatı yöntemini tespit etmede güçlüklerle karşılaşabilmektedirler.

ÇUI yöneticileri transfer fiyatını belirlerken birbiriyle çelişen faktörlerle karşı karşıya kalabilirler. Kazancın bir merkezde toplanması, düşük vergili ülkelerdeki şubelere yönelmesi, tarife ve kotalardan kaçınılması, yönetsel bunlardan bazılarıdır. ÇUI'lerin amacı uluslararası faaliyetlerinden elde ettikleri gelirlerinin maksimuma ulaştırılmasıdır. ÇUI'lerin ödedikleri vergiler maliyet unsurlarını oluşturmaktadır. Farklı ülkelerdeki şubeleri arasında kazançlarını en az vergi ödeyecek şekilde transfer ederler. Bu durumda şubelerin yer aldıkları ülkelerin vergi idareleriyle aralarında çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ÇUI'lerin yöneticileri uygulayacakları transfer fiyatını belirlerken dikkatli olmaları gerekmektedir.

1.1.1. Transfer Fiyatlaması Teorisi

Şirketlerde tüketiciler gibi satın alma kararlarını verirlerken optimum fiyat ve kalitedeki mal ve hizmetleri almayı amaçlamaktadırlar. Bunun için talep ettikleri mamul ya da hizmeti en düşük fiyata veren şirketi tercih edeceklerdir. Büyük şirketler, yalnızca işletme dışındaki alıcılarla ya da satıcılarla alışveriş yapmazlar. İşletme içindeki diğer bölümlerle de alışveriş yapabilirler. Bir bölümün aynı işletmenin diğer bir bölümünden mamul ya da hizmet satın alması durumunda, satın alma ya da satış fiyatının belirlenmesi bir sorun teşkil edecektir. İşte bu sorun özel bir tür satış fiyatı belirleme politikası olan transfer fiyatlaması konusunu gündeme getirmektedir.

Transfer fiyatlama, farklı ülkelerde ikamet eden bağlı şirketler arasındaki işlemlerin yerine getirildiği değeri ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Başka bir tanımla transfer fiyatlama, bir işletmenin fiziki ve gayri maddi mallarını bağlı işletmelere transfer ederken veya hizmetler sunarken uyguladığı fiyatlardır. Transfer fiyatlarına arz fiyatları veya dağıtım fiyatları da denir.¹ Grup şirket içerisinde yaptıkları uluslararası işlemler de bağımlı firmalar arasında oluşan fiyata transfer fiyatını denmektedir.² Bağlı şirketler, emsal fiyatın işlediği bölümler arasında uygulanan fiyatlardan farklı olan ve kendi aralarında uygulanan transfer fiyatlarını ayarlayarak ilave vergisel kazançlar elde ederler.³

Transfer fiyatlandırma tüm firma işlerinde düşünüldüğünde daha fazla rol oynamaktadır. Bir iç çevrede, yönetim değerlemesi ve performansı ile ilgili konular genellikle transfer fiyatlandırma ile ilgili temel bir sorundur. Bununla birlikte, uluslararası şirketler global bir piyasada çok karışık faktörlerle karşı karşıya bulunurlar. Yönetim değerlemesi ve performans gibi iç konular bu firmalar için önemli olmakla birlikte onlar daha çok enflasyon, nakit kontrolleri, döviz, rekabet avantajı ve vergileme gibi konularla birlikte düşünülmelidirler. Transfer fiyatlandırma stratejisi, ÇUŞ'ların

---

¹ OECD “**Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations**”, OECD Publishing, 2007, s.5

²Clive R. Emmanuel, “Income Shifting and International Transfer Pricing: A Three-Country Example **ABACUS**, Vol.: 35, No. 3, 1999, s.255

³Deborah L. Swenson, ”Tax Reforms and Evidence of Transfer Pricing “, **National Tax Journal** Vol.:54,No. 1, 2001, ,s.7-25,

girdiği her bir ulusal piyasa ilavesi ile birlikte artmaktadır. Bu çokulusluluk yoluyla ÇUŞ'lar mübadele farklılıklarından doğan piyasa aksaklıklarını kullanarak karlarını maksimize etmektedir.⁴ Grup şirketler bağlı şirket bölümleri arasındaki iç transferler tarafından kısmen veya bir bütün olarak başarılır.⁵

Transfer fiyatlaması, büyük firmaların merkezilikten çıkması ve uluslararası boyuta uzanması üzerine, tartışılmaya, üzerinde düşünölmeye başlanan bir konudur. Transfer fiyatlamasıyla ilgili ilk tartışmalar sürekli "maliyet bedeli", "satış fiyatı" üzerinedir. Transfer fiyatlaması ekonomik, matematiksel, muhasebe ve son dönemlerde de davranışsal olmak üzere dört ayrı modelle açıklanmaya çalışılmaktadır.⁶

1.1.1.1. Ekonomik Model

Ekonomik modelde fiyatlandırma, kaynakların pazarda nasıl tahsis edileceğini belirler. Aynı biçimde transfer fiyatlaması da kaynakların firma içinde maksimum karlılık varsayımıyla nasıl tahsis edileceğini belirler. Ana amaç satış ve alım bölümlerinin firmanın maksimum karlılığı noktasında üretim düzeyini yakalayan fiyatı bulmalarıdır.

Ekonomik modelde en karlı fiyat-çıkıtı bileşimi, marjinal hâsılat ve marjinal maliyetin eşit olduğu, optimal çıkıtı düzeyindedir. Transfer fiyatlamasının ekonomik yorumu Hirshleifer'in yukarıda bahsettiğimiz iki önemli çalışmasında marjinal yaklaşım kullanılarak açıklanmıştır. Hirshleifer, modelinde bölümlerin iki sınırlandırıcı varsayımına maruz kaldığını; 1) Her bölümün diğerinden bağımsız olduğunu, 2) Bir bölümünde dış satışının diğer bölümleri etkilemediğini varsaymıştır. Bu modelde amaç optimum üretim düzeyinde firma karını maksimum kılacak transfer fiyatını bulmaktadır. Hirshleifer, özellikle sıkı bir rekabetin olduğu, aracı pazarın olmadığı ortamda belirlenecek bu transfer fiyatının önemli olduğunu, aracı pazarın olması halinde

---

⁴Karen S. Cravens, "Examining the Role of Transfer Pricing as a Strategy for Multinational Rrms", **International Business Review**, Vol: 6, No.2, 1997, s.127-145,

⁵İhsan Günaydın, "Uluslararası Transfer Fiyatlamasının Vergisel Amaçları", **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl:17, Sayı:216, 1999

⁶Tuncay Kapusuzoğlu, "Transfer Fiyatlandırması Nedir?", **Vergi Dünyası**, Yıl:16, Sayı 205, 1998, s.57

de bu pazardaki fiyatın uygulanmasının yerinde olacağını belirtmiştir. Herhangi bir pazarın olmaması halinde de alım bölümü, satış bölümüne mümkün olan en yüksek düzeyindeki çıktıyı, ürünü ulaştıracaktır ve bu nokta en karlı düzeydir. Transfer fiyatı bu noktada satış bölümünün marjinal maliyetine optimum üretim düzeyinde yani maksimum şirket karının olduğu düzeyde sağlanmış olmaktadır. Sonuç olarak Hirshleifer'in modelinde transfer fiyatı marjinal maliyet noktasında tespit edilmektedir. Bu modelin en büyük zaafı insan unsurunu göz önüne almaması, yöneticilerin bağımsız çalışma ortamını yok etmesidir. Bu da gelecek bilgilerin sıhhatini etkilemektedir. Teknolojik bağımsızlık (bölümlerin bağımsızlığı) varsayımı, risk ve kesin olmayan hususların ihmalı de diğer önemli zaaf unsurlarıdır.⁷

1.1.1.2. Matematiksel Model

Matematiksel model, ekonomik modelin biraz geliştirilmiş biçimidir. Bu modelde bölümler arası bağıllık unsuru dikkate alınmakta ve diğer sınırlandırıcı unsurlar için lineer programlama (lineer programming), amaç programlaması (goal programming), ayrıştırma programlaması (decomposition programming) analizleri yapılmaktadır. Dantzing ve Wolfe (1960), ilk olarak ayrıştırma teorisini uygulamışlardır. Baumol ve Fabian (1964) da bunu geliştirmişlerdir. Bu teori kısaca gölge fiyatların lineer programlama yoluyla yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu teorinin zaafı, her ne kadar ekonomik teori kadar sınırlandırıcı varsayımları olmasa da yine strateji, yönetim süreci, bireysel çalışma özgürlüğü, performans ölçümü gibi unsurları göz ardı etmesi ve ekonomik yaklaşım gibi, bölümlerin çıktı düzeylerine odaklanması olarak belirtilebilir.⁸

---

⁷Mark Tippett Brian Wright "The Teaching Of Transfer Pricing: Theory And Examples" **Journal of Accounting Education Science Direct**, J. of Acc. Ed. 24, 2006, s. 173–196,

⁸Kapusuzoğlu, s. 58

1.1.1.3. Muhasebe Teorisi

Ekonomik ve matematiksel yaklaşımlar gibi bu yaklaşım da özelde bölümlerin, genelde firmanın yararına olacak en uygun transfer fiyatlamasına motivasyon ve güdüleme konularındaki benzer varsayımlarla ulaşmaya çalışmaktadır. Akademik ve uygulamacı muhasebeciler, transfer fiyatlaması için çeşitli öneriler getirmişlerdir. Bu çözümlerin temelinde, transfer fiyatlamasının satış bölümü için bir çeşit gelir, alış bölümü için de bir çeşit gider olması gerçeği yatmaktadır. Bir başka deyişle transfer fiyatlaması satış bölümlerini gelir fonksiyonu olarak etkilemektedir. Birden fazla bölüm arasında üretim fonksiyonu açısından karşılıklı bağımlılığın olduğu durumda her bölümün satılan ürünün getirdiği gelirden bir payının olduğu gerçektir. Bu bağlamda transfer fiyatlamasının rolü bu gelirin dağıtımının yapılması ve her sorumlu bölümün ekonomik katkısının yansıtılmasında yatmaktadır.

Bir ara pazar olup olmamasına bağlı olarak muhasebe yaklaşımı, pazar fiyatının veya maliyet fiyatının ya da her ikisinin bileşiminin kullanılmasıyla ilgilenmektedir. Bu yaklaşımda bir kısım muhasebecinin insan ve örgüt unsurunu tamamen ihmal ederek maliyet-gelir çalışmaları yapmasına karşın, birçok muhasebeci en yüksek amaçlı kar varsayımını sınırlandırarak konuya yaklaşmakta ve tek bir transfer fiyatlaması yönteminin özerk bölümlü yapılanmaya giden firmaların tümünü birden tatmin etmesinin mümkün olmadığını düşünmektedir.⁹

1.1.1.4. Davranışsal Yaklaşım

Bu alandaki ilk öncü çalışma 1963 yılında Cyert ve March tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada şirketlerin tek amacının kar maksimizasyonu olduğu konusu reddedilmiş, örgütlerin çeşitli amaçlarla bir araya gelen kişilerden oluşan bir birleşim olduğu kabul edilmiştir. Bu amaçlar mali olabileceği gibi tamamen mali konuların dışında da olabilir. Bu bağlamda transfer fiyatlaması, uzun dönemli ancak sonsuz değil bir pazarlık sürecinin sonucudur. Özellikle işlemlerin tamamen bağımsız olmadığı

---

⁹ Kapusuzoğlu, s.59

pazarlarda bu varsayım güçlü olarak geçerlidir. Ancak bu konuda çatışmanın her zaman olacağını ve yalnızca kısmi çözümlerin mümkün olabileceğini söyleyebiliriz. Pazarlıkla bulunan transfer fiyatlamasının hem taraftarları hem de karşıtları vardır. Karşıtların karşı çıktıkları nokta fonksiyonel olmayan davranış noktasındadır. Taraftarlardan Watson ve Baumler ise çözüm sürecinde pazarlık mümkünse bunun en iyi çözüm olduğunu söylemektedirler. Bu çözüm hem farklılaşmada (differentiation) hem de bütünleşmede (integration) geçerlidir. Bu modelde yönetim sürecindeki en önemli konu, bireysellik ve yönetim çelişkisidir. Ayrıca performans ölçümü ve değerlendirmesi de göz önüne alınmaktadır. Bu modelin en büyük zaafı, şirket performansının transfer fiyatının belirlenmesinde hemen hemen tamamen ihmal edilmiş olmasıdır.¹⁰

1.1.2. Transfer Fiyatlaması Kavramı

Çokuluslu şirket ve bağlı ortağı arasında üretim sürecinde kullanılan girdinin bir bağlı ortaklık tarafından ana şirkete satışı veya ana şirket tarafından bağlı ortaklığa ticari markanın satışı gibi çeşitli işlemler meydana gelebilir. Bu tür işlemler dolayısıyla oluşan fiyatlar Transfer fiyatı olarak ifade edilir.¹¹ Transfer fiyatı, bir işletmenin bir bölümünün aynı işletmenin diğer bölümüne sattığı mamul ya da hizmet için oluşturulan bir satış fiyatıdır.¹² Transfer fiyatlaması grup içi firmaların içsel işlemlerindeki fiyatların tespiti olarak tanımlanabilir. Ancak bu farklı vergi ve gümrük rejimleri farklı piyasalar ve riskleri gibi değişkenlerle kâr maksimizasyonu sağlamaya çalışan uluslar arası şirketler için yeterli değildir.

Transfer fiyatlamasını uluslar arası şirketlerin veya aynı gruba ait bağımlı şirketlerin, yabancı ülkelerde bulunan ve kendilerine idari mali yönden bağımlı şirketlerle gerçekleştirilen mal ve hizmet alım satımları ile finansal işlemlerde, aralarındaki bu özel ilişki nedeniyle şartların dayatılması, birlikte kararlaştırılması sonucu uyguladıkları

---

¹⁰ Kapusuzoğlu, s.59

¹¹Dilek Dileyici, “Vergilemede Yeni Bir Eğilim: Gelir Vergilerinden Tüketim Vergilerine”,**Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, der. Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 140

¹² Baran Bayram, “Merkezkaç Faaliyetlerin Kontrolü” , **Aktif Hesap**,Maliyet Muhasebesi , Merkez kaç faaliyetlerin kontrolü/Ünite 15, www.aktifhesap.com/KONULAR/MM%2015%20U.doc(03.08.2008)

fiyatın, benzer işlemlerin benzer şart ve koşullarda bağımsız şirketlerle veya bağımsız şirketlerin kendi aralarında olan işlemlerinde uyguladıkları fiyatlardan farklı olması sonucu kârın şirketlerden birinde toplanması olarak tanımlanabilir.¹³ Transfer fiyatlamasını sadece vergisel boyutuyla değerlendirmek doğru değildir. Çünkü fiyatlandırma temelde gelirin fiyatlar aracılığıyla paylaşılması sorunudur. Kontrollü işlemlerde fiyatın, serbest piyasa fiyatı ile ilişkisinin tespiti ve çözümleri sorunu transfer fiyatlamasının temel konusudur.

Üretim ve satış zinciri uluslar arası şirketler de farklı ülkelerde yer alabilir. Örneğin uluslararası bir şirketin üretim aşamasının bir ülkede, paketleme ve pazarlama kısmı bağımlı şirket tarafından başka bir ülkede tamamlanması mümkündür. Bu uluslararası transfer fiyatlamasını oluşturur. Bu işlemlerin aynı ülkede en az iki şirket tarafından yapılması da ulusal transfer fiyatını oluşturur. Üretim aşaması farklı bir ülkede satış aşaması başka bir ülkede olduğunda üretim yapılan ülkeden satış yapılan ülkedeki şirkete uygulanan satış fiyatı transfer fiyatı olarak incelenmektedir. İki bağımlı şirket arasındaki işlemler sadece üretilen mal satışıyla sınırlı olmayabilir gayri maddi mal, hizmet, mali ilişkilerde söz konusu olabilir. Piyasada aynı mal ve hizmeti veren başka şirketlerde bulunabilir. Söz konusu mal ve hizmetler piyasada başka şirketlere de satılabilir. Bağımlı şirkete yapılan satışlarla bağımsız şirkete yapılan satışlar arasında fark doğabilir. Bağımlı şirkete sunulan hizmetlerde katlanılan maliyetler ve elde edilen kârlar bağımsız şirketlere sunulan hizmetlerde katlanılan maliyetlerin ve elde edilen kârların farklı olması da transfer fiyatlamasının konusuna girmektedir. Rekabetin bu durumdan olumsuz etkilenmemesi için ülkeler ulusal ya da uluslar arası şirketlerin işlemlerinde rekabetin korunması amacıyla ülkeler ayırım yapmadan düzenleme yapmışlardır. Transfer fiyatlamasında temel amaç; ulusal veya uluslararası olsun bağımlı şirketlerin yaptığı mal, gayri maddi mal, hizmet ve mali işlemlerinde uyguladıkları fiyatların serbest piyasa fiyatlarıyla kıyaslanarak fiyatların kâr transferi amacıyla yapılıp yapılmadığının araştırılması olacaktır.¹⁴

---

¹³ Namık Kemal Uyanık, “**Transfer Fiyatlaması**”, TÜRMOB Yayınları-320, Ankara, 2008, s.11

¹⁴ Uyanık, s.13

1.1.3. Transfer Fiyatlaması Tipleri ve İşlemler

Uluslararası şirkete bağlı veya aynı gruba dâhil şirketler bağımlı şirketlerle yaptıkları işlemlerinde, işlemin serbest piyasa değerinden farklı fiyatlarla yani transfer fiyatlarıyla elde ettikleri kârları kârların elde edildiği kaynak ülkede veya kendi merkezlerinin bulunduğu ülkede vergiye konu olmaktan çıkartabilmekte başka bir ülkeye transfer edebilmektedirler. Bu transfer çift yönlüdür. Bağlı şirketten ana şirkete olduğu gibi ana şirketten bağlı şirkete de olabilmektedir.

Transfer fiyatlaması işlemleri bağlı veya grup içi şirkete satılan mal veya hizmet piyasa değerinin üstünde bir fiyatla satılabilmektedir. Bu durumda hizmeti veya malı satın alan ülkedeki bağlı şirkette daha az bir kâr oluşacağı için şirket daha az vergi ödeyecektir. Bu durumda daha satışı yapan ülkedeki ana şirket daha yüksek fiyata satış yaptığı için daha fazla kâr edecek ve kâr bu ana şirketin bulunduğu ülkeye transfer edilmiş olacaktır.

Diğer bir durumda ise ana şirketin çeşitli nedenlerden dolayı bulunduğu ülkede daha az vergi ödemek istemesi halinde veya bağlı şirketin bulunduğu ülkedeki vergisel teşviklerden dolayı söz konusu mal veya hizmetin piyasa fiyatının altında bir satış söz konusu olabilmektedir.

Bu iki tip işlem aynı zamanda ve birlikte uygulanabilmektedir. Burada belirleyici etken bağımlı şirketlerin buldukları ülkelerdeki vergisel düzenlemelerdir. Ana şirket ve bağımlı şirket arasındaki doğrudan ilişkinin anlaşılabilmesi için ana şirket araya başka bir bağımlı şirket sokarak da transfer fiyatlaması yapabilir.

Birinci tip transfer fiyatlaması bağımlı şirketlerin bulunduğu gelişmekte olan ülkeleri ilgilendirirken ikinci tip transfer fiyatlaması çok uluslu şirketlere sahip ülkeleri ilgilendirmektedir. Bağlı şirketler veya ana şirket bağımlı şirket arasındaki gelir aktarımı sadece mal ve hizmet aktarımıyla sınırlı değildir. Kiralamalar, sözleşmeler, gayri maddi haklar vb. İşleride gerçekleştirilebilmektedir. Transfer fiyatlaması konusunda oluşturulacak işlemler dört ana grupta toplanabilecektir.¹⁵

1. Maddi mal alım satımı

---

¹⁵ Uyanık,s.14

2. Gayri maddi mal alım-satımı veya kiralanması
3. Grup içi hizmet sunumları
4. Finansal işlemlerdir.

1.1.4. Transfer Fiyatlaması Yöntemleri

Bu yöntemde birden fazla transfer fiyatı, bir tek mamul ya da hizmet için uygulanır. Fiyatlardan birisi mamul ya da hizmeti devreden bölüm, diğeri de devralan bölüm lehine gerçekleşmektedir. Bu durum da işletme genelinde kârların belirlenmesinde sorun yaratmaktadır.

Transfer fiyatında seçilecek yöntemin belirlenmesinde göz önünde bulundurulacak kriterler şunlardır:

- a) Amaç birliğinin arttırılması
- b) Yönetmel faaliyetlerin yüksek düzeydeki devamlılığının arttırılması
- c) Karar vermede alt bölümlerin karar serbestisinin düzeyinin yükseltilmesi

Bölüm yöneticilerinin, şirket haklarını en üst noktaya çıkarması yönünde alacakları kararlarda transfer fiyatlarının tespit edilmesi, en önemli engeli teşkil eder. Transfer fiyatı, satış yapan bir bölüm için geliri temsil ederken, alım yapan bir bölüm için maliyete eşittir. Bu gelirler ve maliyetler, normal bir alım satım işlemiinde, ticaret yapılan miktara göre değişmektedir. Fakat farklı transfer yöntemlerinin uygulanması bölümler arasındaki mal veya hizmet alım satımını veya işlemin miktarını etkileyecektir. Ayrıca transfer fiyatı, bölüm yöneticisinin başarı ölçüsünü değerlendirmede kullanılan bölümsel kâr performansını da etkileyen bir fiyattır. Transfer fiyatındaki bir birimlik azalış, önemli büyüklükteki alım satımlarda, bölümün kâr veya zararını daha da artırır.

Transfer fiyatlama yöntemleri, literatürde ve uygulamada çeşitli şekillerde gruplandırılmıştır.(Bkz. Tuncay KAPUSUZUĞLU, Vergisel Yönden Transfer

Fiyatlaması,)Bu çalışmada genel kabul görmüş yöntemler üzerinde durulmuş ve açıklanmıştır. Bu yöntemler şöyle sıralanabilir:¹⁶

- 1) Pazarlık fiyatı yöntemi,
- 2) Piyasa fiyatı yöntemi,
- 3) Maliyet temeline göre oluşan transfer fiyatı yöntemi,
- 4) İkili transfer fiyatı yöntemi.

1. Pazarlık Temelli Transfer Fiyatlaması: Piyasa fiyatının transfer fiyatı olarak esas alınması uygun bir piyasa fiyatının varlığına bağlıdır. Eğer söz konusu mamul ya da hizmetin aktif bir piyasası yoksa ya da piyasası olsa da piyasa fiyatının belirlenmesi tartışmalara neden oluyorsa, transfer fiyatı ya pazarlıkla ya da yönetimin belirleyeceği bir politikaya dayanarak belirlenmektedir.

2. Pazar (Piyasa) Temelli Transfer Fiyatlaması: şirketler arası transfere konu olan mamul ya da hizmetleri, işletme dışında aktif bir piyasaya sahipse, mamul ya da hizmetlerin transferinde kullanılacak fiyat piyasada oluşan fiyattır.

3. Maliyet Temelli Transfer Fiyatlaması: Maliyet fiyatının esas alındığı transfer fiyatlamasında, transfer fiyatı olarak tam maliyet ya da değişken maliyet esasına göre belirlenen maliyetler esas alınmaktadır. Bu yöntemde yalnızca maliyet fiyatı transfer fiyatı olarak kabul edilebilirken, bu maliyetlere belirli bir kâr marjı ilave edilerek transfer fiyatı belirlenebilir. Maliyet fiyatına belirli bir kâr marjı eklenmesi ile belirlenen transfer fiyatına maliyet artı kâr yöntemi denir.

4. İkili Transfer Fiyatlaması: Piyasa koşullarının istikrarsız oluşu mamul ya da hizmetin piyasada satılma olanağının olmaması, pazar fiyatlarının kullanılma kabiliyetini kısıtlamaktadır.

İkili transfer fiyatlaması yönteminin uygulanması durumunda, satıcı bölüm mamul ya da hizmetleri transfer ederken, transfer fiyatı olarak değişken maliyetlerin üzerine belirli bir kâr marjı ilave ederek devretmesi, alıcı bölümün de transfer fiyatı olarak sadece satıcı bölümün değişken maliyetlerini baz alması ile gerçekleştirilir.

---

¹⁶ İsmail Ufuk Mısırlıoğlu “Bölümler Arası Transfer Fiyatlaması Ve Bir Uygulama”, **Mali Çözüm/İSMMMO Yayın Organı**, No:62 Ocak Şubat MART 2003, <http://www.istanbulmmodasi.org.tr/htmldergi.asp?id=2359> (10.06.2008)

Böylelikle, satıcı bölüm katkı oranını artırmış, alıcı bölüm de yüklenmemesi gereken maliyetlerden kurtulmuş olur.

1.1.5. Transfer Fiyatlaması Örneği

ÇUI üretimin hangi ülkede yapıldığının kârın nerde elde edildiğinin bir önemi yoktur. Transfer fiyatlamasının ÇUI üzerindeki etkisi nötrdür. Transfer fiyatlamasının mikro ekonomik açıdan şirketin üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Bu ÇUI için kârın bir cepten öteki cebe aktarımı gibidir.¹⁷ Ülkelerdeki vergi uygulamaları ve oranları arasındaki farklar temel amacı şirket hissedarlarının varlıklarının korunmasını amaçlayan ÇUI'in gelirlerini vergi oranlarının daha düşük olduğu ülkelere aktarmalarında önemli bir araç olmaktadır. Kârların transfer fiyatlaması yoluyla nasıl aktardıklarını örnekler ile açıklayalım.

A şirketi X ülkesinde kurulu bir şirket olsun ürettiği malları yurtiçine ve dışına satıyor olsun. Yurtdışına yaptığı satışlarını tamamına sahip olduğu yurtdışındaki B şirketi aracılığıyla yaptığını varsayalım. A şirketinin üretim maliyeti 600 birimi, yurtiçi ve dışına pazarlama gideri ise 100 birim olsun. Malların yurtiçi ve dışı satış fiyatları 1000 birim olsun. Şirketin üretim merkezinin yurtdışındaki şirkete hangi transfer fiyatını uygularsa uygulasin vergi öncesi kârı; $(1000-700(600+100))=300$ birimdir. Bu kâr bileşik kârdır. Bu kârın paylaşımı şirketlerin kendi aralarında uyguladıkları transfer fiyatına bağlıdır.¹⁸

1. Durum; Kârın tamamının Bağlı Şirket olan 'B' ye Aktarılması

Eğer A tarafından B'ye uygulanan transfer fiyatı üretim maliyeti olan 600 birim olursa vergi öncesi kâr olan 300 birim tamamıyla bağlı şirkete aktarılmış olacaktır.

	<u>B</u>	<u>A</u>
Üretim maliyeti	(600)	–

¹⁷ Prem Sikka Colin Haslam, "Transfer Pricing And Its Role In Tax Avoidance And Flight Of Capital: Some Theory And Evidence", **center for global accountability seminars**, Cardiff University working Paper, 2007, s 5

[http://www.cf.ac.uk/carbs/news_events/events/past/conferences/ipa/ipa_papers/00267.pdf\(09.06.2008\)](http://www.cf.ac.uk/carbs/news_events/events/past/conferences/ipa/ipa_papers/00267.pdf(09.06.2008))

¹⁸ Uyanık,s.15-17

Transfer fiyatı	600	600
Pazarlama gideri	–	(100)
Satış	–	1000
Vergi öncesi kâr	0	300

Pazarlama gideri düşüldükten sonra geriye kalan 900birim brüt kârdır. Bundan transfer fiyatı olan 600 birim çıkarıldıktan sonra geriye kalan 300birim tamamen bağımlı şirketin elde etmiş olduğu kâr olmaktadır.

2.Durum; Kârın tamamının Ana Şirket olan ‘A’ ye Aktarılması

Transfer fiyatını 900 birim olarak belirlenmesi durumunda vergi öncesi kâr olan 300 birim ana şirkette kalmış olacaktır.

	<u>B</u>	<u>A</u>
Üretim maliyeti	(600)	–
Transfer fiyatı	900	900
Pazarlama gideri	–	(100)
Satış	–	1000
Vergi öncesi kâr	300	0

Ülke içindeki ana şirket ile bağılı şirket arasındaki transfer fiyatı satış fiyatından pazarlama gideri düşüldükten sonra kalan 300 birimin şirketler arasındaki dağılımını belirlemektedir.

Şirketlerin uygulayacakları farklı transfer fiyatların vergi öncesi kârın veya zararın paylaşılmasında temel belirleyici etmen olmaktadır. Şirketlerin elde ettiği kâr veya zararlar ülkelerin şirketlerin kazançlarından alacakları vergileri önemli ölçüde etkileyecektir.

1.1.6. Transfer Fiyatlamasının Ülke Vergi Tabanına Etkisi

Transfer fiyatlamasının yapılmasında diğer faktörlerin yanında vergisel açıdan asil nedeni iki ülke arasındaki kurumlar vergisi oranı arasındaki farktır. Kurumlar vergisi şirketlerin kârları üzerinden alınan bir vergidir. Özellikler ÇUI’e amaç küresel kâr maksimizasyonun sağlanması ve sermayedarlarına yüksek kâr sağlamayı

amaçlamaları nedeniyle ödeyecekleri vergileri gider unsuru olarak görürler ve bunu en aza indirmeye çalışırlar. Transfer fiyatlaması yoluyla elde ettikleri kârları kurumlar vergisinin daha az olduğu ülkelere transfer ederek grup içinde toplamda daha az vergi yüküne ile ödeme yapmaya çalışırlar. Ayrıca kâr payı üzerinden ödenen stopajlarda dikkate alırlar. Bu nedenle ülkeler riskli transfer fiyatlandırma vergi incelemelerinin seçiminde iki ülke arasındaki vergi oranlarına büyük önem vermektedirler.

Uluslararası işlemlerde transfer fiyatlamasının vergi tabanlarına etkisi sadece bağımlı şirket işlemleriyle olmaz. Yabancı şirketlerle ortaklık yapan yerli şirketler arasında yüksek fiyatlı hizmet sunumu gayri maddi mal sunumu veya kiralanmasıyla da vergi kaybına yol açılmaktadır. ÇUI ile ortak is yapan yerli şirketler uluslararası işlemlerin ücretlendirmeleri hakkında tam bilgi sahibi olmamaları nedeniyle kârların çoğunu uluslararası yabancı şirkete aktarabilirler. Fazla vergi ödeyerek de ulusal vergi tabanlarını olumsuz etkileyebilirler. Uluslar arası yabancı şirkete kâr aktarımı yapılmasıyla yabancı şirketin ülkede elde ettiği kârlar vergilendirilmemiş olacaktır. Kârın tamamen yerli şirkette kalması durumunda ise yabancı ortağın ülkesinde vergilendirme olmayacaktır. Yabancı ve yerli şirket arasındaki kâr paylaşımında istisnalar, indirimler, teşvikleri de dikkate alınmaktadır.

Transfer fiyatlandırılmasıyla kârın yabancı şirkete veya yerli şirkete kalması durumunda şirketlerin ülkelerindeki vergi idareleri tarafından incelendiğinde emsal fiyatlar ile transfer fiyatları arasında oluşan fark kadar ilave vergi tarhiyatı yapacak bu durumda vergi cezaları, cifte vergilendirme dokümantasyon, ceza, ispat külfeti gibi uluslararası ilişkiler dâhil, vergi sisteminin hemen her noktasını ilgilendirir bir durum ortaya çıkmaktadır. İki ülke vergi dairelerinin vergisel yükümlülükleri karşılıklı ayarlamaları aralarında anlamaları ve düzenlemeler yapmaları gerekecektir.

Şirketlerin uyguladıkları transfer fiyatlaması stratejilerinin tam olarak anlaşılması için ülkedeki vergi sisteminin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Şirketlerin kârlarını elde ettikleri ülkede nasıl hangi oranda kaç aşamalı olarak vergilendirildiklerine göre uyguladıkları stratejiler değişmektedir. Eğer aşamalı bir vergilendirme varsa temettü üzerinden alınan stopaj oranı dikkate alınabilmektedir.

Uluslararası şirketin kâr transferinde yurtdışı kazançlarının mahsubu veya istisna sisteminin olup olmaması da hesaba katılmaktadır.

ABD’li ÇUI transfer fiyatlandırma stratejilerini kârlarını yüksek vergi yükünün olduğu ülkeden düşük vergi yükünün olduğu ülkeye yapmakta bunu yaparken ülkedeki efektif vergi oranı ve gümrük rejimini dikkate alarak yaparlarken AB gümrük birliği nedeniyle transfer fiyatlaması yapılmasını daha cazip kılmakta birlik içerisindeki ülkelerin vergi oranlarını kendilerinin belirlemesi kârın vergi yükünün daha az olduğu ülkeye kaymasını kolaylaştırmaktadır.¹⁹

1.1.7. Transfer Fiyatlamasının Diğer Unsurlarla Etkileşimi

Transfer fiyatlaması ülkeleri birçok açıdan olumsuz etkilemektedir. Transfer fiyatlamasıyla vergi arbitajı yaparak ülkelerin elde ettikleri vergi gelirlerini azaltmaktadırlar. Sadece vergisel açıdan değil uluslar arası şirketler güçlü sermaye yapıları ve teknolojik üstünlükleri sayesinde ulusal şirketlerle rekabetlerinde de üstün bir konuma geçerek rekabeti de olumsuz etkilemektedirler. Ayrıca bir ülkeden diğerine yaptıkları kaynak aktarımlarıyla ülkedeki kaynak tahsisinde olumsuz etkilemekte ve ülkelerin yanlış ekonomik kararlar almalarına sebep olmaktadır.

1.1.7.1. Transfer Fiyatlamasının Vergisel Açıdan İncelenmesi

Dünya ticaretinde ÇUI rolü önemli ölçüde artmış, üretim faktörlerinin mobilitesinin artması ÇUI’lerin üretim faktörlerinin daha ucuz olduğu ülkelere yönelmesine neden olmuştur. Ülkeler ÇUI’leri çekebilmek, global vergi tabanından daha fazla pay alabilmek için vergi rekabetine girmişlerdir. Vergi rekabeti firma ve ulusal düzeyde rekabet gücünü artırmak isteyen idari birimlerin vergilendirme yetkisine sahip olduğu alanlarda rakip idari birimlere kıyasla mükelleflerin vergi yüklerini azaltmak veya düşük tutmak suretiyle potansiyel olarak mobilitesi yüksek olan üretim

---

¹⁹ Uyanık, s.17-21

faktörleri için kendi idari birimlerini cazip hale getirmeye çalışmışlardır.²⁰ Ülkeler deregülesyonlarla ÇUI'lerin vergi yükünü azaltarak ülkelerine çekmeye çalışmaktadırlar. ÇUI'lerin off-shorelara, vergi cennetlerine, transfer fiyatlaması gibi fiyat manipülasyonlarına başvurarak vergi yüklerini azaltma çabaları ülkelerin vergi hâsılatını düşürmektedir.²¹

1.1.7.1.1. Transfer Fiyatlamasının Kurumlar ve Gümrük Vergisiyle İlişkisi

Ülkelerdeki kamu idarelerinin temel gelir kaynaklarını vergiler oluşturmaktadır. Transfer fiyatlamasının kurumlar vergisiyle ilgisi örtülü kazanç yoluyla olabilmektedir. Uluslar arası şirketlerde ana şirket ve bağlı şirket arasında ortaklar tarafından şirket sermayesine konulan varlıklar veya eş ve çocukları için işletilen cari hesaplar üzerinden yapılan faiz ödemeleri ortaklara yapılan kâr payı ödemeleridir.²²

Gümrük vergisiyle ilişkisi ise bağlı şirketler faaliyette buldukları ülkede ödedikleri gümrük vergilerini maliyet unsuru olarak görürler. Şirketler bu durumda transfer fiyatlarını buldukları ülkedeki gümrük değerini olarak belirleyerek karlarını maksimize etmeyi de tercih edebilmektedirler.

Şirketler üzerlerindeki vergi yükünü azaltmak için vergi arbitrajı yaparlar. Ülkedeki kurumlar vergisi oranının gümrük vergilerine göre daha düşük olması ÇUI'in yüksek gümrük vergisi ödemek yerine kurumlar vergisi ödemeyi tercih edebilir. Gümrükte malın değeri düşük gösterilerek daha az gümrük vergisi ödenmekte satış kârini arttırarak kurumlar vergisi ödemeyi tercih etmektedir. Daha az kurumlar vergisi ve gümrük vergisi ödemiş toplam vergi yükünü azaltmış ve gümrük vergisini erteleyerek dönem sonu kârını arttırmış olacaktır. Vergi arbitajının yapılmasının diğer

²⁰ Coşkun Can Aktan ve İstiklal Y. Vural, "Vergi Rekabeti" **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 22, Ocak-Haziran 2004, s.2
<http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi22/ccaktan.pdf> (18.07.2008)

²¹ Fatih Saraçoğlu, "Kurumlar Vergisi Hâsılatı Üzerine Bir Değerlendirme" **Mali Pusula Dergisi**, Sayı 4, 2005 http://w3.gazi.edu.tr/web/fatihsaracoglu/dosyalar/Akademik_Calismalar/Makaleler/Makale_17.pdf (12.07.2008)

²² Yılmaz Özbacı, "**Kurumlar vergisi Kanunu, Yorumları ve Açıklamaları**", Oluş Yayıncılık, Ankara, 2004, s.365–366

nedenleri Pazar değeri, şirketlere sağlanan teşvikler, istisna ve muafiyetler ve transfer fiyatlaması yapabilme imkânlarıdır.²³

1.1.7.1.2. Transfer Fiyatlaması Çifte Vergilendirme İlişkisi

Türkiye’de mukim ilişkili kişiler arasında veya mukim olmayan ilişkili kişiler arasında transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı düzenlenmiştir. Örtülü kazanç dağıtan mukim kurumun kurumlar vergisi matrahının dağıtılan kazanç miktarı kadar yükseltilecek vergilendirilmesi, mukim olmayan bağlı kişilerin elde ettiği varsayılan dağıtılmış kâr payının vergilendirilmesine yönelik düzeltme işlemlerinin uluslararası etkisi vardır. Burada mukim olmayan bağlı kişiler söz konusu vergilendirme süreci ile ilgili olarak vergi anlaşmasına taraf bir ülkede mukimse, vergi anlaşmaları dikkate alınır. Türkiye’nin imzaladığı çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarındaki transfer fiyatlaması düzenlemelerinde bağımlı işletmeler arasında oluşabilecek ticari ve mali ilişkilerin farklı koşullar altında gerçekleşmesi ve bunun sonucunda kâr aktarımlarının söz konusu olması durumunda doğrudan transfer fiyatlaması uygulamasındaki kriterleri karşımıza çıkarmaktadır. Böylece emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek fiyat, bedel, faiz vb işlemlerde bulunulması sonucu ortaya çıkan örtülü kazanç dağıtımı ve bu dağıtımın hâsılattan gider olarak indirilmemesi tamamen uluslararası vergi hukukunun paralelinde bir uygulamadır.²⁴

1.1.7.2. Transfer Fiyatlamasının Ekonomik Etkileri

Transfer fiyatlaması bağlı şirketler aracılığıyla bir ülkeden diğer bir ülkeye kaynak aktarımının sağlanması ve ülkeye gelecek dorudan yabancı yatırımlar üzerine doğrudan etki yapmaktadır.

---

²³ W. Erwin Diewert William F. Alterman Lorraine Eden, “Transfer Prices and Import and Export Price Indexes: Theory and Practice” **Social Science Research Network Discussion Paper** June 03, 2005,s.38

²⁴ Özgür Biyan “Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut: Transfer Fiyatlaması” **Bütçe Dünyası**, Cilt 2 Sayı: 26, 2007,s.36 www.butce.org/Html/dergi/26/obiyan.pdf(12.07.2008)

Uluslar arası şirketler yerli şirketlerle ortaklık kurarak yaptıkları yatırımlarda yerli şirketlere gayri maddi haklar ve hizmet fiyatlarının yüksek tutarak ana şirketlerine doğru bir gelir aktarımı yapmaktadırlar. Bu aktarımı yaparken transfer fiyatlamasından veya örtülü sermayeden yararlanırlar. Ülkelerin sıkı vergi ve transfer fiyatlaması düzenlemeleri gelir transferinin yapılmasına engellemektedir. Böyle durumlarda uluslar arası şirketler yatırımlarını vergi düzenlemelerinin daha az olduğu ülkelere veya vergi cennetlerine kaydırmaktadırlar. Ana şirket bağlı şirkete piyasa fiyatı üzerinden yâda altından hizmet sunarak ülkedeki vergi oranlarına göre ayarlamalar yapmakta üzerlerindeki vergi yükünü azaltmaya çalışmaktadır.

Ülkelerdeki yüksek vergi oranları ve sıkı transfer fiyatlaması uygulamaları ülkeye gelecek doğrudan yabancı yatırımları etkilemektedir. Bu konudaki görüşler; sıkı transfer fiyatlaması uygulamaları uluslar arası şirketlerin bu ülkeler yerine yatırımlarını eksik veya transfer fiyatlaması düzenlemesi ülkelere kayacağını savunmaktadır. Diğer yandan sıkı transfer fiyatlaması uygulamaları bilgili vergi idareleri ve şirketlere eşit yaklaşımlarda bulunulmasının piyasayı öngörülebilir bir hale getireceği ve yatırımcılara daha güvenilir yatırım ortamı sağlanacağı dolayısıyla ülkeye yapılacak doğrudan yabancı yatırım miktarını arttıracığı da düşünülmektedir.

Görüldüğü üzere transfer fiyatlaması uygulamaları ülkelere yapılacak yabancı yatırımların ve ülkedeki ekonomik kararların doğru alınıp ülke kaynaklarının doru kullanılabilmesi açısından önemli bir role sahiptir.²⁵

1.1.7.3. Transfer Fiyatlamasının Rekabet Üzerine Etkileri

Transfer fiyatlaması ve rekabet konuları birbiriyle yakından ilişkilidir. Uluslar arası şirketler vergi planlaması ve transfer fiyatlaması yoluyla üzerlerinde vergi yükünü azaltma imkânına sahiptirler. Ancak bu imkânı sahip olmayan ulusal firmaların uluslar arası şirketlerle rekabet etmeleri zor olmaktadır. ÇUI bu avantajlarını kullanarak rakiplerini piyasadan silmek veya zayıflatmak için kullanabilirler.

---

²⁵ Uyanık, s. 35-39

Uluslar arası şirketler transfer fiyatlaması yoluyla fiyatlarını düşük tutarak rakip firmaların aleyhine bir durum oluşturabilirler ve rekabet eşitsizliğine sebep olabilirler. Transfer fiyatlaması yapamayan küçük sermayeli ve ileri teknoloji kullanamayan şirketlerin rekabet güçleri önemli ölçüde azalacaktır. Mevcut rekabet şartlarının yeterince zor olması yanında transfer fiyatlaması uygulamasıyla bu şirketlerin rekabet gücü daha fazla azalmaktadır. Bu durumda bu şirketleri ÇUİ satın almakta veya iflas etmeye zorlamaktadırlar. ÇUİ'nin bir sektörde egemen olması yerel şirketlerin bu sektörde faaliyet göstermelerini zorlaştırmakta hatta imkânsız hale getirmektedir. Uluslar arası şirketlerle rekabet edemeyen yerel şirketler ortaklıklar kurarak faaliyet gösterebilmektedirler. Piyasada yerli rakibi kalmayan tekel gücündeki uluslar arası şirketler fiyatları istedikleri seviyeden belirleyebilmektedirler. Tekel konumundaki uluslar arası şirketler fiyatları piyasa fiyatının üstünde belirleyerek kaynakları ülke dışına aktarabilmekte ülkedeki sermaye birikimini olumsuz etkilemekte ve ülkeyi dışa bağımlı hale getirebilmektedirler.²⁶

1.2. ÖRTÜLÜ SERMAYE VE ÖRTÜLÜ KAZANÇ KAVRAMLARI

1.2.1. Örtülü Sermaye

Kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılır.²⁷ Şirketlerin sermaye yapısında borçların öz kaynaklara göre fazla olması anlamına gelmektedir. Mali oran açısından bakıldığında sermaye/borç oranı düşük olmaktadır.

Bir şirketin ortaklarından sağlayacağı mali kaynaklar iki türdür. Bunlar, ortakların şirkete yatırdıkları sermaye veya ortakların şirkete verdikleri borçlardır. Şirkete sermaye olarak konulabilecek bir tutarın borç olarak verilmesinin çeşitli

---

²⁶ Uyanık,s.42-43

²⁷ Kurumlar Vergisi Kanunu, md. 12/1

nedenleri olabilmektedir: Sermayenin düzenli bir gelir getirme garantisi yok iken, verilen borç dolayısıyla düzenli olarak faiz alınarak bu riskten kaçınılmış olacaktır. Borç ilişkisinde ortaklar, şirketin kâr veya zararda olup olmadığına bakmaksızın faiz elde etmekte, verdikleri borçları geri alabilmektedir. Şirketin sorumlulukları ile borç arasında hiçbir ilişki kurulmamaktadır. İflas durumunda, sermayenin tamamının geri alınamaması veya yatırılandan daha az tutarda geri alınması olasılık dâhilinde iken, borç verme yolu ile bu riskten de kaçınılmış olunmaktadır. Şirket açısından, dağıtılan kâr payları gider olarak indirilememekte, buna karşılık ödenen faizler indirilebilmektedir.

Vergi matrahının belirlenmesinde, temettülerin aksine faizlerin indirilebilir gider olması, ortakların şirkete yapacakları mali kaynak aktarımını borç ilişkisine dayandırarak kârı, faiz olarak şirket bünyesinden transferini sağlamaktadırlar. Örtülü sermaye konusunda çok uluslu şirketler yerli şirketlere göre manipülasyon yapmada daha esnek ve rahat konumdadırlar. Zira yurt dışındaki ana merkezinden değişik ülkelerdeki bağlı şirket ve şubelerine verdikleri sermayeleri borç gibi göstermeleri mümkün olabilmektedir.

Anlaşılabacağı üzere örtülü sermaye uygulamasının tam mükellef kurumlar üzerine bir maliyeti bulunmaktadır. Örtülü sermaye kullanan kurum bu yolla vergi ödemekten kaçınabilmektedir. Örtülü sermaye bir vergi güvenlik müessesesi olduğu için gerçek kişi kurum ve dar mükellef arasında geçen işlemlerde gerçek kişi kurumlar vergisine tabi olmayan kurum kazancının dağıtılması, dar mükellefler için elde edilen kazancın vergisiz ülke dışına çıkarılması önlenir.²⁸

Borcu kullanan kurumun, borcu ortaklık ilişkisi olan bir kurumdan veya ortakları ile ilişkili bir başka kurumdan doğrudan temin etmemesi örtülü sermayenin mevcut olmayacağı anlamına gelmemektedir. Borcun, ortak veya ortakla ilişkili kişiden ancak üçüncü kişi üzerinden dolaylı olarak temin edilmesi durumunda da örtülü sermaye söz konusu olabilecektir. Dolaylı olarak temin edilen borçlanmalarda araya birden fazla kurumun girmesi borcun örtülü sermaye olarak kabul edilmesine engel teşkil etmeyecektir.²⁹

---

²⁸ Özbacı, s.354-355

²⁹ [www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/12.html\(01.09.2008\)](http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/12.html(01.09.2008))

Mükelleflerin örtülü sermaye yoluna gitmelerinin tek şartı vergi amaçları değildir. Fonların uluslararası alanda rahat bir şekilde hareket etmelerini sağlayabilmek için sermaye yerine borç gibi verilmeleri tercih edilebilmektedir. Sermaye olarak konulan tutarın acil bir ihtiyaç halinde geri çekilmesi, kısa vadeli borç olarak verilen fonlara göre daha fazla zaman alabilecek ve formaliteleri daha fazla olabilecektir. Dolayısıyla fonların sermaye olarak bağlanması yerine borç olarak verilmesi tercih edilebilecektir.³⁰

1.2.1.1. Örtülü sermaye İle İlgili Yaklaşımlar

Örtülü sermaye ile ilgili bu yaklaşımlar OECD'nin üzerinde durduğu yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar; aşırı faiz ödemeleri, karma finansman ve sabit oran yaklaşımıdır.

1.2.1.1.1. Aşırı Faiz Ödemeleri Yaklaşımı

Normal bir faiz ödemesinden bahsedebilmek açısından, bağlı şirketler arasındaki bir ödemenin sanki bağımsız iki şirket arasında uygulanan faiz oranı gibi oluşması önemli bir göstergedir. Yani muvazaa olmama ilkesi aşırı faiz ödemeleri açısından da göz önünde bulundurulabilecek bir nitelik taşır.³¹

1.2.1.1.2. Karma Finansman Yaklaşımı

Bu yaklaşımda şirketin sağlamış olduğu finansmanın ileride alabileceği durum göz önünde bulundurulmalı yani finansörün gerçek amacının bilinmesi önemli bir unsurdur. Karma finansman yönteminde borçlanma üç şekilde gerçekleşir. İlk olarak katılımcı kredilendirilmelidir. Burada faiz ödemesi borç alan şirketin kârlılığına

---

³⁰Hüseyin Işık “Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç Ve Örtülü Sermaye” **Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı**, Yayın No:2005/370, Ankara, 2005, s. 40

³¹ OECD, “Model Tax Convention On Income And On Capital”
[http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM159030.htm\(01.09.2008\)](http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/INTM159030.htm(01.09.2008))

endekslenmelidir. İkincisi dönüştürülebilir kredilendirilmez. Burada borç verene ileriki bir aşamada alacağı faizler karşılığında hisse alım imkânı verilmelidir. Üçüncü aşama ise, sesiz ortaklıktır. Burada haklar hisse senedi alma işlemi ile doğrudan ilişkilidir.

1.2.1.1.3. Sabit Oran Yaklaşımı

Bu yaklaşımda, muvazaa ile ilgili ortaya çıkan bütün karışıklıkların önlenmesi hedeflenmektedir. Bu uygulamaya göre; eğer şirketin toplam borçlarının belli bir oranı öz sermayesini aşarsa krediye ödenen faiz otomatik olarak kâr payı gibi değerlendirilecektir. Bu uygulama örtülü sermayenin tespitini kolaylaştırıyormuş gibi görünmede piyasadaki mevcut işlem hacminin büyüklüğü bu oranın hesaplanmasını güçleştirmektedir. Türkiye’de 5520 sayılı KVK ile örtülü sermayenin tespitinde sabit oran yaklaşımı benimsenmiştir.³²

1.2.1.2. Örtülü Sermayenin Hesaplanması Borç Sermaye Oranı

Kurumların, ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak temin ederek işletmede kullandıkları her türlü borcun, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşan kısmı, ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye sayılacaktır.

İşletmede kullanılan borçların örtülü sermaye sayılabilmesi için;

- Doğrudan veya dolaylı olarak ortak veya ortakla ilişkili kişiden temin edilmesi,
- İşletmede kullanılması,
- Bu şekilde kullanılan borcun hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin üç katını aşması gerekmektedir.³³

---

³² Emrullah Aslan, Kurumlar Vergisinde Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı, **Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2006,s.9

³³ Gelir İdaresi Başkanlığı “Örtülü Sermaye”
www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/12.html(13.08.2008)

Örtülü sermayenin tespitinde, ana faaliyet konusuna uygun olarak faaliyette bulunan ve ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan banka veya benzeri kredi kurumlarından yapılan borçlanmalar % 50 oranında dikkate alınacaktır. Yalnızca ilişkili şirketlere finansman temin eden kredi şirketlerinden yapılan borçlanmalarda %50 oranı dikkate alınmayacak olup genel kurallar çerçevesinde işlem yapılacaktır. Ortaklık payları ve borç tutarları ile ilgili oranların, borç veren ortaklar ve ortakların ilişkide bulunduğu kişiler için ayrı ayrı değil, topluca dikkate alınması gerekmektedir.³⁴

1.2.1.3. Örtülü Sermaye Kapsamında Yer Almayacak Borçlar

Örtülü sermaye kapsamında değerlendirilmeyecek borçlarda 2 kriter bulunmaktadır. İlk koşul ortakların veya ortaklarla ilişkili kişilerin sağladığı gayri nakdi teminatlar karşılığında üçüncü kişilerden yapılan borçlanmalar yer almaktadır.

İkinci koşul kurumların iştiraklerinin, ortaklarının veya ortaklarla ilişkili kişilerin, banka veya finans kurumlarından ya da sermaye piyasasından temin ederek aynı şartlarla kısmen veya tamamen kullandığı borçlanmalar yer almaktadır.³⁵ Örtülü sermaye kapsamında yer almayacak borçları belli başlıklar altında toplayacak olursak bunlar;

- Başka Kurumlara Aktarılan Krediler
- Ticari Teamüllere Uygun Mal ve Hizmet Alımları
- Banka veya Finansman Temin Eden Kredi Şirketlerinden Alınan Borçların Yarısının Dikkate Alınmaması
- Finansal Kiralama Şirketleri, Finansman ve Faktöring Şirketleri ile İpotek Finansman Kuruluşlarının Bankalardan Yaptıkları Borçlanmalar
- Gayri Nakdi Krediler

---

³⁴İ.Halil Bağdınlı “Örtülü Sermaye”

www.gaziantepsmmmo.org/gsmmmo/slaTLar/ORTULUSERMAYE.ppt (13.08.2008)

³⁵ Özbacı, s. 342

1.2.1.3.1. Ticari Teamüllere Uygun Mal ve Hizmet Alımları

İlişkili kişilerden olan mal ve hizmet alımları nedeniyle meydana gelen borçlanmalar finansman temini amacı taşımadığı için borç/öz sermaye hesabında dikkate alınmayacaktır. Ancak, ticari teamülleri veya emsal alımları aşan vadeli işlemlerden kaynaklanan borçlar örtülü sermayenin hesabında dikkate alınacaktır. Mal ve hizmet alımından kaynaklanan ve vadesinde ödenemeyen borçlar için hesaplanacak vade farkları ve kur farkları örtülü sermaye üzerinden ödenen faiz kabul edilecektir.

1.2.1.3.2. Banka veya Finansman Temin Eden Kredi Şirketlerinden Alınan Borçların Yarısının Dikkate Alınmaması

5411 Sayılı Bankacılık Kanununa göre faaliyet gösteren bankalardan alınan borçlar örtülü sermaye sayılmayacaktır. Ancak ilişkili kişi kapsamındaki bankalardan veya kredi kurumlarından alınan krediler örtülü sermaye kabul edilecek olmakla birlikte, banka ve esas faaliyeti başka kurumlara kredi temin eden kurumlardan alınan borçlar borç/öz sermaye kıyaslamasında %50 oranında dikkate alınacaktır. Bankacılık Kanunu'na tabi bankalar ile katılım bankalarından alınan krediler bankalardan alınan kredi olarak değerlendirilecektir.

Banka ve diğer finans kurumlarından alınan kredilerin holding veya grup şirketler tarafından diğer grup şirketlere aynı vade ve faiz oranı ile kısmen veya tamamen yansıtılması halinde söz konusu borçlar örtülü sermaye tutarının hesabında dikkate alınmayacağı gibi, bu borçlar için hesaplanan faiz ve benzeri kredi maliyetleri de örtülü sermaye için ödenen faiz kapsamı dışında tutulacaktır.

1.2.1.3.3. Finansal Kiralama Şirketleri, Finansman ve Faktöring Şirketleri ile İpotek Finansman Kuruluşlarının Bankalardan Yaptıkları Borçlanmalar

Finansal kiralama şirketleri, finansman ve faktöring şirketleri ile ipotek finansman kuruluşlarının bu faaliyetleri ile ilgili olarak ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan bankalardan yaptıkları borçlanmalar örtülü sermaye sayılmayacaktır.

1.2.1.3.4. Gayri Nakdi Kredilerin Durumu

Kurumların ortaklarının veya ortaklarıyla ilişkili kişilerin sağladığı gayri nakdi teminatlar karşılığında üçüncü kişilerden temin ettiği borçlanmalar örtülü sermaye sayılmayacaktır. Kuruma ait yerli ve yabancı paralar, çekler, altın, devlet tahvili, hazine bonosu, hisse senetleri, tahvil ve bonolar dışındaki her türlü teminat gayri nakdi teminat olarak değerlendirilecektir. Örneğin ilişkili şirkete ait bir taşınmazın bankaya ipotek olarak gösterilerek kredi kullanılması örtülü sermaye kullanımı sayılmayacak, ancak bankadaki paranın teminat olarak kullanılması suretiyle sağlanan kredi örtülü sermaye sayılacaktır.³⁶

1.2.2. Örtülü Kazanç Kavramı

Örtülü kazanç; yasal yolun dışında bir kâr dağıtımının varlığının olmasıdır. Cari ya da geçmiş dönemlerde oluşmuş bir kazanç unsuru olmadan da yapılabilir. Kuruma ait servet unsurlarının, normal şekildeki sermaye azaltılması dışında ortak ve sahiplere aktarılması, örtülü sermaye dağıtımı sayılmaktadır.³⁷

Kurumlar ve özellikle sermaye şirketlerinin varlık nedeni; kazanç elde ederek ortaklarına dağıtmaktır. Ancak kurumlar vergisi açısından bu kârın dağıtılmasının bir

---

³⁶Anakara YMMO, “ Örtülü Sermaye Ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı “ <http://www.ankara.ymmo.org.tr/DuyuruEkleri/%C3%96RT%C3%9CL%C3%9C%20SERMAYE.doc>(16.05.2008)

³⁷ Özbalçı, s.363

prosedürü vardır. Zira kurumlar mali bilançolarına göre elde ettikleri kazançlarını ilk önce kurumlar vergisine tabi tutmak zorundadır. Kurumlar vergisi ve benzeri yükümlülükler yerine getirildikten sonra açık kâr dağıtımını olarak adlandırılan dağıtım şeklinde, kurumun cari dönemde kâr elde etmiş olması ya da geçmiş dönemlerden gelen birikmiş kârın varlığı gereklidir. Burada sözü geçen mali bilanço ticari bilançodan farklıdır. Ticari bilançolar işletmelerin ekonomik gücünü gösterirken mali bilançolar; vergi kanunlarına göre düzenlenmiş bilançolardır. İki bilanço arasındaki amaç farklılığı kesin olup vergi kanunlarına göre hazırlanan bilançolara mali ya da vergi bilançosu adı verilmektedir³⁸

Örtülü kazanç konusuyla ilgili olarak yapılan düzenlemelerin temelinde de; kurumun mal varlığı ile gerek gerçek kişi olsun gerekse tüzel kişi olsun kurum ortakları ve sahiplerinin mal varlığının birbirinden ayrılması ve kurum kazancının kurumlar vergisine tabi tutulmadan dağıtılmasını önlemek yatmaktadır.³⁹ Örtülü kazanç sadece ulusal değil uluslararası vergi idarelerinin de konusu kapsamındadır. ÇUI bir ülkeden diğerine yaptıkları gelir transferlerinde örtülü kazanç kapsamında değerlendirilmektedir

1.2.3. Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç İlişkisi

Kurumlar vergisi kanununun 16. maddesine göre “Kurumların aralarında vasıtalı, vasıtasız bir şirket münasebeti veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yaptıkları istikrazlar, teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bu istikrazlarla kurumun öz sermayesi arasındaki nispet, emsali kurumlarınkine nazaran bariz bir fazlalık gösterirse mezkûr istikrazlar örtülü sermaye sayılır.” hükmü yer almıştır.

Aynı Kanunun “Örtülü Kazanç” başlıklı 17. maddesinde de; “Aşağıdaki hallerde, kazanç tamamen veya kısmen örtülü olarak dağıtılmış sayılır.

1- Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımlarından vasıtalı, vasıtasız olarak bağlı

³⁸Doğan Şenyüz, “**Türk Vergi Sistemi**”,Yaklaşım Yayınları, Ankara,2007, s.45

³⁹ Mesut Koyuncu, “Örtülü Sermaye Müessesesi”,**Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl 9, Sayı:177, 1999

bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden yahut bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunursa;

2- Şirket 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;

3- Şirket, 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verir;

4- Şirket ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve firusundan ve 3.dereceye kadar (dâhil) kan ve sıhrî hısımlarından şirketin idare meclisi başkan veya üyesi, müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa,” hükümleri yer almaktadır.

Kurumların, Ortaklarından veya ortaklarla ilişkili olan kişilerden doğrudan veya dolaylı olarak, temin ederek işletmede kullandıkları borçların, hesap dönemi içinde herhangi bir tarihte kurumun öz sermayesinin 3.katını aşan kısmının ilgili hesap dönemi için örtülü sermaye olarak kabul edilmiştir. Sadece ilişkili şirketlere finansman temin eden kredi şirketlerinden yapılan borçlanmalar hariç olmak üzere, ana faaliyet konusuna uygun olarak faaliyette bulunan ve ortak veya ortakla ilişkili kişi sayılan banka veya benzeri kredi kurumlarından yapılan borçlanmalarda Borçlanılan tutarının öz sermaye ile karşılaştırılması sırasında borçlanılan tutarın % 50 dikkate alınacaktır.

9 Seri No’lu Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği’nin 2/B bölümünde ise; kurumlar tarafından yapılan istikrazların örtülü sermaye sayılması için, bunların sabit değerlere yatırılmış olup olmamalarına bakılmayacağı, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 16. maddesinde belirtilen diğer şartların mevcudiyeti halinde, borçlanılan bu gibi paraların kesin olarak örtülü sermaye sayılacağı belirtilmiştir. Ve KVK md. 15/2 de örtülü sermayenin kurum kazancından indirilemeyeceği belirtilmiştir.

Şirketlerin ilişkili kurum veya kişilerinden sağlayacakları krediler üzerinden doğan faiz ve kur farkları örtülü sermaye teşkil etmesi halinde ise; söz konusu ödemeler her ne kadar kur farkı olarak nitelendirilirse bile gerçek manada kur farkından ziyade kurum bünyesinde önceden vergilendirilmiş ya da ilgili yıl içinde vergilendirilecek kazancın vergilendirme sonrası dağıtılan ya da dağıtılacak temettüsü olarak kabul edileceğinden, söz konusu ödemelerin kurum kazancının tespitinde gider olarak dikkate alınması mümkün değildir.⁴⁰ Bu durumda kurum örtülü sermaye yoluyla hissedarlarına örtülü kazanç dağıtmış olacaktır.

1.2.4. Örtülü Sermaye Örneği

Örtülü sermayenin ortaya çıkması durumunda, bu tarihten itibaren, örtülü sermayeye isabet eden faiz, kur farkı ve benzeri giderler kanunen kabul edilmeyen gideri oluşturacaktır. Bu giderlerin ödenmiş olması gerekmemektedir. Tahakkuk etmesi de yeterlidir.

Hesaplama önemli bir husus, örtülü sermayenin ortaya çıktığı tarih ile örtülü sermayenin ortadan kalktığı tarihlerin belirlenmesi ve ayrıca, bu tarihler arasındaki değişimin takip edilmesidir. Bunun için, “adatlandırma” yapılması gereklidir. Borçlanma ve ödeme tarihleri itibariyle alacaklı ve borçlu adet tutarları hesaplanır. Adet hesaplamalarından sonra, borçlanma maliyeti oranı dikkate alınarak örtülü sermayeye isabet eden kanunen kabul edilmeyen gider tutarı hesaplanır. Borçlanma maliyeti oranının, piyasa faiz oranının üstüne çıkması durumunda, örtülü sermaye dışında, transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında söz konusu olmaktadır. Aşağıda konuya ilişkin çeşitli örneklere yer verilmiştir.⁴¹

Örnek: Tekstil sektöründe faaliyet gösteren (A) A.Ş. ortak olduğu (B) A.Ş.’den mal ve TL bazında borç çekmektedir. Ayrıca, ortağı (B) A.Ş.’nin % 15 ortak olduğu (C)

⁴⁰ http://www.resulkaya.com/haber_oku.asp?haber=312(23.12.2008)

⁴¹ Aydın Karapınar, Rıdvan Bayırlı, “Örtülü Sermayede Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Tutarının Hesaplanması, Computing Of Nonallowable Expenses At Covered ((Concealed)) Capital”, **Mali Çözüm/İSMMMO Yayın Organı**, Sayı: 78, 2006
<http://www.istanbulmmmodasi.org.tr/htmldergi.asp?id=2359>(11.07.2008)

A.Ş.'den döviz bazında borç almaktadır. Bunun sonucu, birbirlerine faiz, vade farkı ve kur farkları ödemektedirler.

(A) A.Ş.'nin sermayesi 500.000 TL olup, 2006 yılının sekizinci ayında ortağı olduğu (B) A.AŞ'den 800.000 TL, bir sonraki ay ise ortağının iştiraki olduğu (C) A.AŞ'den 1.000.000 TL karşılığı döviz bazında borç almıştır.

(A) A.Ş. aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, 2006 yılı içinde borçlandığı (B) A.AŞ'ye 80.000 TL faiz ve 95.000 TL vade farkı ile ortağının iştiraki olan (C) A.Ş.'ye ise 45.000 TL kur farkı ve 90.000 TL faiz ödemiştir.

Ortaklar	Borç Tutarı	Faiz	Kur Farkı	Vade Farkı	Toplam
(B) A.Ş.	800.000	80.000	----	95.000	175.000
(C) A.Ş.	1.000.000	90.000	45.000	----	135.000
TOPLAM	1.800.000	170.000	45.000	95.000	310.000

Burada, öncelikle yapılması gereken, borç olarak alınan bu tutarın örtülü sermayenin üç katını geçip geçmediğinin tespitidir. Tablodan da görüleceği üzere kurumun aldığı toplam borç tutarı 1.800.000 TL'dir.

$$\text{Örtülü Sermaye} = \text{Toplam Borç} - \text{Öz Sermaye} \times 3$$

Örtülü Sermaye = 1.800.000 – 1.500.000 (500.000 x 3) = **300.000** TL Borç alan firma için örtülü sermaye hesaplanmıştır.

Borç veren kurumlar için, öncelikle örtülü sermaye olarak tespit edilen tutarın toplam borçlanma içinde ne kadarlık bir yüzdeye sahip olduğunu hesaplanır. Şöyle ki;

$$\text{Örtülü Sermaye Tespit Oranı} = 300.000 / 1.800.000 = \mathbf{0,1666666}$$

Bulduğumuz bu oranı, her üç firmada rahatlıkla kullanabileceğinden dolayı, bu oranı “örtülü sermaye tespit oranı” olacaktır.⁴²

⁴²Koray Ateş, “Örtülü Sermaye Üzerine Uygulamalı Bir Örnek“, [http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/koray/001/\(11.07.2008\)](http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/koray/001/(11.07.2008))

1.3. TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMI

Kurumların ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı olarak nitelendirilir.⁴³ Kazancın transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı sayılması için;

- Bir kurum tarafından mal veya hizmet alım satımının yapılmış olması,
- Kurumlar arası işlemlerin ilişkili kişiler arasında yapılması,
- Gerçekleşen işlemin emsallere uygunluk ilkesine aykırı bir bedel veya fiyat üzerinden yapılması gerekmektedir.

1.3.1. İlişkili Kişi

İki kuruluş arasında, kuruluşlardan birinin OECD Model Vergi Anlaşmasının 9. Maddesinin 1a) ya da 1b) alt-bendinde belirtilen koşulları karşılması halinde, diğer kuruluş açısından ilişkili kuruluş konumunda sayılır.⁴⁴ Transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı düzenlemesinde ilişkili kişi maddenin 2. bendinde düzenlenmiştir.⁴⁵

1.3.1.1. İlişkili Kişi Tanımı ve Unsurları

İlişkili kişi tabiri, kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu

---

⁴³Adnan Ertürk “Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı” www.vergiportali.com/doc/30112006AESUNUM.pdf(11.07.2008)

⁴⁴ OECD Guidelines 2007,C(1) p1.11

⁴⁵ Vergi Gazetesi - 2006/56 –“ Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Yönelik Olarak Getirilen Yeni Düzenlemeler” <http://www.erdikler.com/vgdetay.asp?ContentID=322>(11.07.2008)

gerçek kişi veya kurumları ifade etmektedir. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy (usul) ve altsoyu (füru) ile üçüncü derece dâhil kan bağı olanlar ve sıhrî hısımları da ilişkili kişi sayılır. Ayrıca Bakanlar Kurulunca ilan edilen bazı bölge veya ülkelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler de ilişkili kişilerle yapılmış sayılacaktır.⁴⁶ Üstsoy, altsoy ve yansoy hısımlığı kan hısımlığının çeşitlerini oluşturmaktadır. Üstsoy-altsoy hısımlığı, bir diğerinden gelen gerçek kişiler arasındaki hısımlık olup, üstsoy hısımlığı bir kişinin: anne, baba, büyükanne, büyükbabası ve daha yukarıdakilerle olan hısımlığı, altsoy hısımlığı ise bir kişinin çocukları, torunları ve onların altındakilerle olan hısımlığı ifade etmektedir.⁴⁷

Yansoy hısımlığı, ortak kökten gelmekle beraber biri diğerinden gelmeyenler arasındaki hısımlık olup, bir kişinin amca, hala, teyze, dayı ve bunların çocukları ile olan hısımlıktır. Kayın hısımlığı, eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları arasında olan hısımlıktır.⁴⁸

Öte yandan gerek gelir vergisi, gerekse kurumlar vergisi mükellefleri yönünden, kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulu'na ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler de ilişkili kişilerle yapılmış sayılmaktadır.⁴⁹

İlişkili taraf ilişkileri, iş ve ticaretin normal bir parçasıdır. İşletmenin bağlı ortaklıkları, iş ortakları ve iştirakleriyle ticari ilişkiler içerisinde bulunabilmekte ve kontrolü altındaki işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını kontrol edebilmekte veya yönlendirebilmektedir. Bağlı işletmenin kâr veya zararı ve finansal durumu üzerinde etkili olabilmekte ve ticari ilişkilerini etkileyebilmektedir

Bu nedenlerden dolayı, ilişkili taraflarla olan ilişkilerin, işlemlerin ve mevcut bakiyelerin bilinmesi, finansal tablo kullanıcılarının, işletmenin karşılaştığı riskler ve

---

⁴⁶ Mali Mevzuat Platform; “Yeni Kurumlar Vergisi Taslağında Uluslararası Transfer Fiyatlamasına İlişkin Düzenlemeler”, **İstanbul YMMO**, 15 Mayıs 2006,s.22.

⁴⁷Medeni Kanun md.18

⁴⁸Medeni Kanun md.17

⁴⁹Biyân, s.42

fırsatlar dâhil olmak üzere, işletmenin faaliyetleri hakkındaki yapılacak değerlendirmeyi etkileyebilir.⁵⁰

Bir tarafın bir işletme ile ilişkili sayılması için:

(a) Söz konusu tarafın, doğrudan ya da dolaylı olarak bir veya birden fazla aracı yoluyla:

(i) İşletmeyi kontrol etmesi, işletme tarafından kontrol edilmesi ya da işletme ile ortak kontrol altında bulunması;

(ii) İşletme üzerinde önemli etkisinin olmasını sağlayacak payının olması veya

(iii) İşletme üzerinde ortak kontrole sahip olması;

(b) Tarafın, işletmenin bir iştiraki olması

(c) Tarafın, işletmenin ortak girişimci olduğu bir iş ortaklığı olması

(d) Tarafın, işletmenin veya ana ortaklığının kilit yönetici personelinin bir üyesi olması;

(e) Tarafın, ana ortaklıklar, bağlı ortaklıklar ve aynı iş dalındaki bağlı ortaklıklarının her hangi bir bireyin yakın bir aile üyesi olması;

(f) Tarafın; kontrol edilen, ortak kontrol edilen ya da önemli etki altında veya işletmenin ticari kararlarını etkileyebilecek pozisyondaki çalışanları ya da bu kişilerin akrabalarının her hangi bir bireyin doğrudan ya da dolaylı olarak önemli oy hakkına sahip olduğu bir işletme olması veya

(g) Tarafın, işletmenin ya da işletme ile ilişkili taraf olan bir işletmenin çalışanlarına işten ayrılma sonrasında sağlanan fayda planları olması, gerekir.⁵¹

1.3.2. Emsallere Uygunluk İlkesi Tanımı

OECD'nin "ÇUI ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi" esas alınarak "emsallere uygunluk ilkesi" tanımlanmıştır. Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun

⁵⁰Şükrü Şenalp "Örtülü Kazanç, Transfer Fiyatlaması Ve İlişkili Taraf Kavramları" www.alomaliye.com(11.07.2008)

⁵¹ Şenalp, www.alomaliye.com

olmasını ifade etmektedir. Başka bir deyişle; emsallere uygun fiyat ya da bedel, aralarında ilişkili kişi tanımı kapsamında söz konusu bu fiyat ya da bedeli etkileyecek herhangi bir bağ, ilişki olmayan kişilerin, tamamen işlemin gerçekleştiği andaki koşullar altında oluşturduğu, piyasa ya da pazar fiyatı olarak da adlandırılan tutarı ifade etmektedir. Bu şekilde oluşan fiyat ya da bedel, işlem anında hiç bir etki olmaksızın objektif olarak belirlenen ideal tutardır.

Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, seçilen yöntem ve uygulanmasına ilişkin bütün hesaplama ve işlemler ayrıntılı olarak tutulmalı ve saklanmalıdır. Bu hesaplama ve belgeler, yöntemin seçilme gerekçelerini açıklayan en önemli bilgilerdir.⁵²

1.3.2.1. Emsal Belirleme Yöntemleri

Mükellefler, ilişkili kişilerle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, işlemin mahiyetine en uygun olan yöntemi kullanarak tespit ederler. Emsallere uygun fiyata geleneksel işlem yöntemleri olarak adlandırılan karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yönteminden herhangi birisiyle ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak diğer yöntemleri kullanabilir. Bu durumda uygulama olanağı bulunan yöntemler işleme dayalı kâr yöntemleri olan kâr bölüşüm yöntemi ve işlemsel yöntemidir. Söz konusu yöntemler ilişkili kişiler arasındaki işlemlerden doğan kârı esas almaktadır.⁵³

Mükelleflerin bu konuda yapması gerektiği ilk adım ilişkili kişilerle olan işlemlerinde kullandıkları fiyatların emsal bedel tespit yöntemlerinden birini kullanarak, kullanmaları gereken transfer fiyatına ulaşmalarıdır. Emsallere uygun fiyat veya bedele ulaşmak için öncelikle iç emsal kullanılacak, bu şekilde kullanılacak fiyat veya bedelin bulunmaması ya da güvenilir olmaması halinde dış emsal kullanılacaktır. Dış emsal verileri aynı sektörde bulunana bağımsız iki işletmenin arasında oluşan fiyatların emsal

---

⁵²Fatih Saraçoğlu Ercan Kaya, “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, **Vergi Sorunları**, Sayı:216, 2006, s.27

⁵³ Mizan Yeminli Mali Müşavirlik, www.mizanymorg.com.tr(23.07.2008)

bedel olarak kullanılmasıdır. Ancak işletme arasındaki fiyatların ticari önem arz etmesi ve beyan edilmemesi bu fiyatlara ulaşılmasını zorlaştırılacaktır.

1.3.2.1.1. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi

Karşılaştırılabilir Kontrolsüz Fiyat Yöntemi, kontrollü bir işlemde mallar ve hizmetler için biçilen fiyatları, karşılaştırılabilir koşullardaki kontrolsüz işlemlerde oluşan fiyatlarla karşılaştırma esasına dayanmaktadır. Kontrollü işlemlerdeki fiyatların, kontrolsüz işlemlerdeki fiyatlardan farklılık arz etmesi durumunda, bağımlı şirketler arasındaki ticari veya mali işlemlerin emsaline uygunluk olarak gerçekleşmediği kabul edilmektedir. Böyle durumlarda emsali işlemlerde gerçekleşen fiyat, kontrollü işlemde gerçekleşen fiyatın yerine ikame edilmelidir.⁵⁴ Piyasa fiyatı yöntemi olarak da adlandırılmaktadır. Piyasada oluşan fiyatı emsal olarak, kontrollü taraflar arasındaki fiyatı gerçek fiyatlara yaklaştırmayı amaçlamaktadır.

Karşılaştırılabilir Kontrolsüz Fiyat Yöntemi, işletme içi karşılaştırılabilir kontrolsüz fiyat yöntemi ve işletme dışı karşılaştırılabilir. Kontrolsüz fiyat yöntemi şeklinde uygulanmaktadır. İşletme içi yöntemde, işletmenin aralarında ilişki bulunmayan kişilerle yaptığı ticari işlemlerdeki fiyatlar emsal olarak kullanılmaktadır. İşletme dışı yöntemde, kontrolsüz işletmeler arasında oluşan fiyatlar emsal olarak alınmaktadır. İşletme içi kontrolsüz karşılaştırılabilir fiyat yöntemi daha çok tercih edilmektedir.⁵⁵

İnceleme konusu mal ve hizmetlerin piyasasının bulunduğu durumlarda bu yöntem kolaylıkla uygulanmaktadır. Piyasanın olduğu durumlarda yöntem, piyasa fiyatını, emsal fiyat olarak dikkate almaktadır. Ürünlerin benzerliği, yöntemin uygulamasında karşılaştırılabilirliği etkileyen en önemli faktördür. Karşılaştırılacak ürünler arasında kalite farklılığının bulunması halinde yöntemin uygulanması güçleşmektedir. Yöntem, mal borsalarında işlem gören yiyecek maddeleri ve petrol gibi malların emsallerinin araştırılmasında daha rahat kullanılabilir.

---

⁵⁴ OECD Guidelines 2007,C(2) p2.2-2.3

⁵⁵ Işık, s. 116

1.3.2.1.2. Maliyet Artı Yöntemi

Maliyet artı yöntemi, emsallere uygun fiyatın, ilgili mal ya da hizmet maliyet bedelinin uygun bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade etmektedir. Buradaki uygun brüt kâr oranı; söz konusu mal veya hizmet alım veya satım anında ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kâr oranını ifade etmektedir. Eğer koşullar uygunsa, işlemi yapan mükellefin bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı iç emsal, ideal oran olacaktır.

Karşılaştırma için gerekli işlem sayısı yetersizse iç emsal, söz konusu mal veya hizmetin ilişkisiz kişilere satılması halinde uygulanacak fiyatı yansıtan kâr oranı olarak dikkate alınacaktır. Bu yöntem özellikle hammadde ve yarı mamuller ile imal edilen mallara ilişkin işlemlerde uygulama alanı bulmaktadır. Söz konusu hammadde ya da yarı mamuller yaygın olarak piyasada işlem görüyorsa ve oluşmuş bir piyasa fiyatı varsa, “karşılaştırılabilir fiyat Yöntemi”nin uygulanacağı açıktır. Karşılaştırılabilirlik tam olarak söz konusu değilse “maliyet artı yöntemi” en uygun yöntem olacaktır. Kontrol dışı ve kontrol altındaki transfer konusu mal ve hizmetlerdeki fiziksel benzerlikler, bu yöntemde karşılaştırılabilir fiyat yöntemine göre daha az bağımlılık oluşturmaktadır. Bununla birlikte ürünler arasındaki büyük farklılıklar, işlevlerdeki büyük farklılıkların göstergesi olabilir. Bu nedenle kontrol altındaki ve kontrol dışındaki işlem konusu mal veya hizmetlerin aynı kategori içinde olması beklenmektedir. Ayrıca, büyük farklılıklar karşılaştırmanın güvenilirliğini etkileyebilmektedir.⁵⁶

1.3.2.1.3. Yeniden Satış Yöntemi

Bu yöntemde karşılaştırılabilir kontrol dışı işlemlerde gerçekleştirilen toplam kar marjına başvurulurken, kontrol altındaki işlemler için saptanan emsalin uygunluğu

---

⁵⁶Güray Öğredik, “Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı Taslağı Hakkında Düşüncelerimiz”, **Mazars&Denge Denetim YMM A.Ş. Sirküler**, www.MuhasebeTR.com(23.07.2008)

değerlendirilir. Bu yöntem, gerçekleştirilen işlevlerin değerini ölçer. Bu yöntemin uygulandığı olaylarda genellikle yeniden satışı yapan kişi ya da kuruluş, satmak üzere aldığı mallara kendisi herhangi bir şekilde değer artırıcı katkıda bulunmaz ve fiziksel olarak yapısını değiştirmez, aldığı biçimde satar. Bu amaç çerçevesinde paketleme, yeniden paketleme, etiketleme veya küçük çaptaki montajlar, değer artırıcı katkı ya da fiziksel değişim sayılmayacaktır. Bunun yanı sıra yeniden satışta fiyat yöntemi, kontrol altındaki mükellefin maddi mallara, maddi olmayan varlıklarını kullanarak değer artırıcı bir katkıda bulunması halinde uygulanamaz. Yeniden satışta fiyat yönteminde, kontrol altındaki işlem için başvuru yeniden satış fiyatından, uygun toplam kar marjı düşürülerek emsal tutara ulaşılır.⁵⁷

1.3.2.1.4. Diğer Yöntemler

Geleneksel yöntemlerin güvenilir olmadığı ya da uygulama zorluğunun olduğu durumlarda emsal bedelin tespitinde diğer yöntemlerden yararlanılabilir. Burada diğer yöntemler işlemsel kar methodlarıdır. Bu yöntemler ilişkili kuruluşlar arasında gerçekleşen işlemlerden elde edilen karın emsallere uygunluğunun araştırılmasıdır.

1.3.2.1.4.1. İşlemsel Kâr Yöntemleri

Aslında karşılaştırılabilir kontrolsüz fiyat, yeniden satış fiyatı ve maliyete ilave yöntemlerinin makul bir şekilde uygulanabildiği durumlarda, işlemsel kar yöntemlerinin uygulanmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak pratikte, dikey olarak entegre olmuş çok uluslu şirketlerde toplam karın benzer işlevleri ifa eden bağımsız şirketlerden fazla olması, grup karının dağıtımında sorunların çıkmasına neden olmaktadır. Zira çok uluslu şirketlerin grup üyeleri arasında yaratılan sinerjinin ortaya koyduğu ilave kar bağımsız şirketler arasında bulunmamaktadır. Benzer şekilde üretim veya pazarlamaya

---

⁵⁷ Özgür Biyan, "Tüm Yönleriyle Transfer Fiyatlaması", <http://www.vergidanismani.com/icerikg.asp?id=527> (23.07.2008)

ilişkin gayri maddi varlıkların bulunduğu durumlarda da emsal bağımsız şirket bulunmamaktadır. İşte emsal bağımsız şirket bulunmadığı durumlarda işlemsel kar yöntemleri kullanılmaktadır.

İşlemsel kar yöntemleri, kontrollü belli bir işlemde doğacak fiyat yerine karı incelemektedir. OECD Rehberinde tartışılan işlemsel kar yöntemleri: Kar Bölüşüm Yöntemi ile İşlemsel Net Marj Yöntemidir. Taraflar bir ticari işleme girdiklerinde göz önünde bulundurdıkları ve üzerinde anlaştıkları husus fiyat, bedel ve faiz oranı olmaktadır. Bu göstergeler aynı zamanda piyasa tarafından kolaylıkla denetlenebilmektedir. Bununla birlikte fiyatın, bedelin ve faizin aksine, karın dikkate alındığı ve kabul edildiği işlemler bulmak oldukça zor olduğundan şirketler fiyatlarını oluştururlarken işlemsel kar göstergelerini nadiren kullanırlar. Ancak, gerçek yaşamın karmaşıklığı nedeniyle geleneksel işlem yöntemlerinin uygulanmadığı durumlarda, emsallerine uygunluk ilkesiyle tutarlı transfer fiyatlamasının sağlanabilmesi için işlemsel kar yöntemleri kullanılabilir. Karı esas alan yöntemlerin kullanılmasında, kontrollü işlemlerden doğan kar, koşulları kontrollü işlemlere benzer bağımsız şirketler arasında oluşan kar referans olarak incelenmektedir. Karşılaştırma karlar arasında yapılmaktadır.⁵⁸

1.3.2.1.4.1.1. Kâr Bölüşüm Yöntemi

Kâr bölüşüm yöntemi, ilişkili kişilerin bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin toplam faaliyet kârı ya da zararının, üstlendikleri işlevler ve yüklendikleri riskler nispetinde ilişkili kişiler arasında emsallere uygun olarak bölüştürülmesini esas almaktadır. Bu çerçevede, kâr bölüşüm yöntemine başvurulması durumunda aşağıdaki faktörler dikkate alınır:

a) Bir ürünün edinimi, üretimi veya satımı ya da hizmet sunumu için yapılan harcamalar,

b) Bir ürünün geliştirilmesi veya hizmet sunumu esnasında ihtiyaç duyulan sermaye veya kullanılan varlıklar ya da üstlenilen risk derecesi,

---

⁵⁸ Işık, s. 127–128

- c) İşlemin her aşamasında gerçekleştirilen işlevlerin göreceli önemi,
- d) Ölçülebilir nitelikteki diğer faktörler.

Bu yöntem, geleneksel işlem yöntemlerinin kullanılmadığı özellikle karşılaştırılabilir işlemlerin olmadığı ve ilişkili kişiler arasındaki işlemlerin birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda kullanılmalıdır.

Bu yöntem, ilişkisiz şirketlerin yaptıkları işlemleri veya bu işlemde elde edecekleri kâr göz önünde bulundurmak suretiyle, kontrol altındaki bir işlemde oluşan şartların kâr üzerindeki etkisini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Kâr bölüşüm yönteminde, önce ilişkili şirketlerin yaptığı işlemde ortaya çıkan paylaşılacak kâr tespit edilir. Daha sonra bu kâr, ilişkili şirketler arasında paylaşılır. Kârın bölüşümü, emsal bedel prensibine göre yapılmış anlaşmalardaki tahmin edilen ve yansıtılan şekilde, güçlü ekonomik gerekçelere dayanarak yapılmalıdır. Bileşik kâr; ilk olarak işlemlerin tümünden kaynaklanan toplam kâr ve ikinci olarak taraflardan birine ait olduğu kolaylıkla belirlenemeyecek olan, örneğin yüksek değerli, özgün gayri maddi varlıktan kaynaklanmış artık kârdır.

Her bir işletmenin kârın oluşumuna yaptığı katkının değeri işlev analizlerine göre yapılır ve bu katkılar dış piyasadan elde edilen güvenilir bilgileri kapsayacak şekilde değerlendirilir. İşlev analizi her bir teşebbüs tarafından gerçekleştirilen işlevlerin analizi olup, tarafların üstlendiği riskler ve kullandıkları varlıklar hesaba katılmalıdır.

Bu yöntemde, emsallere uygunluk ilkesinin uygulanması sırasında, her durumun kendi koşullarının göz önünde bulundurulması büyük bir önem taşımaktadır.

Özellikle, kârın bölüşüm sürecinde artık kârın taraflar arasında bölüşümünün mümkün olduğu ölçüde kesin rakamları içermesi gerekmektedir. Örneğin, araştırma ve geliştirme harcamalarına yer verildiği durumlarda, uygulanan Ar- Ge türleri arasındaki farklılıkların dikkate alınması gerekebilir.

Bu yöntemin, işlemlerin birbirleriyle iç içe geçtiği ve bağlantılı olduğu veya her bir işlemin ayrı ayrı ele alınmasının zor olduğu durumlarda kullanılması uygun olacaktır.⁵⁹

1.3.2.1.4.1.2. İşlemsel Net Kar Marjı Yöntemi

İşlemsel net kâr marjı yöntemi, doğrudan ve dolaylı maliyetlerin indirilmesinden sonra elde edilen faaliyet kârını satışlara, maliyetlere, varlıklara ve benzeri mali büyüklüklere oranlayarak elde edilen kâr düzey göstergelerini esas almaktadır. Bu yöntemde, mükellefin kontrol altındaki bir işleme ilişkin net kâr marjının maliyetler, satışlar veya varlıklar gibi değerlere göre hesaplanması gerekmektedir. Dolayısıyla kâr düzey göstergeleri esas alınarak kontrol altındaki işlemlerle kontrol dışı işlemler karşılaştırılacaktır.

İşlemsel net kâr marjı yönteminin uygulanması yeniden satış fiyatı ve maliyet artı yönteminin uygulanmasına benzerlik göstermektedir. İşlemsel yöntemi ile bu yöntemler arasındaki fark, diğer iki yöntemde brüt kâr marjı hesaplanırken, bu yöntemde net faaliyet kâr marjının hesaplanmasıdır.

Bu yöntemde de karşılaştırılabilirlik analizi yapılacaktır. Ancak işlevlerde farklılık olsa dahi, net faaliyet kâr marjı, bu farklılıktan maliyet artı ve yeniden satış fiyatı yönteminde dikkate alınan brüt kâr marjına göre daha az etkilenmektedir. Net faaliyet kâr marjının tespitinde, öncelikle mükellefin karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net faaliyet kâr marjı dikkate alınacaktır. Bunun mümkün olmaması durumunda, ilişkisiz bir kurumun karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net faaliyet kâr marjı dikkate alınır. Yöntemin uygulanmasında ilişkili kurumların işlev analizinin yapılması gereklidir. Aralarında ilişki bulunmayan işletmelerin net faaliyet kâr marjlarının kullanılacağı durumlarda, güvenilir sonuçların elde edilebilmesi için işlemlerin karşılaştırılabilir olup olmadığı ve ne kadar ayarlama yapılması gerektiği

---

⁵⁹ Cem Tekin Emre Kartaloğlu, “Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri”, Ankara SMMMO, Ankara, Ocak 2008,s.123-122

belirlenmelidir. Bu yöntem kullanılarak yapılan analizlerde, ilişkili kurumların tek bir kontrol altındaki işlemine ait kâr dikkate alınmalıdır.⁶⁰

1.3.3. Karşılaştırma Analizi

Karşılaştırılabilirlik analizi, genel olarak ilişkili kişiler arasındaki mal veya hizmet alım ya da satım işlemlerindeki koşullarla, aralarında ilişki bulunmayan kişiler arasındaki benzer nitelikteki işlemlerin koşullarının karşılaştırılmasına dayanmaktadır.⁶¹

1.3.4. Transfer Fiyatlaması Örtülü Kazanç İlişki

Transfer fiyatlaması; aynı şirkete bağlı şirketler veya bölümler arasındaki mal ve hizmet aktarımıdır. Ancak vergi muhasebesi açısından, ÇUI kârlarını, değişik ülkelerde bulunan ana ve bağlı şirketler arasında kaydırarak, vergiden kaçınmayı sağlayan bir yönetim ve muhasebe tekniği şeklinde tanımlanabilir.⁶² Transfer fiyatlaması birbirine bağlı şirketler veya bölümler arasındaki fiyatlar olduğu için fiyatlar kontrollü fiyatlardır. Uluslararası faaliyet gösteren şirketler tarafından transfer fiyatlaması uygulamaları uluslararası vergi hukukunun konusu haline getirmiştir. Bu konuda bağlı şirketlerin birbirinden bağımsız iki şirket gibi hareket etmeleri ve emsallere uygun işlemler gerçekleştirmelerini sağlamak amaçlanmıştır. İlişkili şirketler arasında emsallerden farklı işlemlerin gerçekleşmesi örtülü kazanç kapsamına girmektedir. Örtülü kazanç kavramı hangi tür ilişkilerin vergi hukuku açısından kabul edilmeyeceğini tanımlamaktadır. Transfer fiyatlaması ile örtülü kazanç kavramları bir arada değerlendirildiğinde, emsallerine uygun olmayan transfer fiyatlandırmaları örtülü kazanç olarak değerlendirilecektir.⁶³

Transfer fiyatlaması aynı gruba ait işletmeler arasında ortaya çıkabileceği gibi, aynı işletmeye ait birimler arasında ya da sahiplik yönünden ilişkili işletmeler arasında

---

⁶⁰ Tekin Kartaloğlu, s.129

⁶¹ Uyanık, s.63

⁶² Şenalp, www.alomaliye.com(11.07.2008)

⁶³ Işık, s.23–24

da ortaya çıkmaktadır. Transfer fiyatlamasında ana tema, transfere konu olan mal veya hizmetin işletme politikalarına uygun bir şekilde fiyatlandırılmasıdır. Yönetim muhasebesi literatüründe farklı transfer fiyatlama yöntemleri bulunmaktadır. İşletmeler örgütsel hedeflerine uygun olan herhangi bir yöntemi seçebilmektedirler. Diğer taraftan, Türk Vergi Sisteminde, Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan örtülü kazanç müessesesi işletmelerin transfer fiyatlama kararlarını etkileyen bir unsur olarak kabul edilebilir. Çünkü örtülü kazanç müessesesi çerçevesinde işletmelerin ilişkili oldukları menfaat grupları işletme sahipleri, ortakları, yöneticileri, denetçileri ile bunların yakınları arasındaki alım, satım, kiralama, ödünç verme gibi işlemlerin emsal bedel üzerinden gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Örtülü Kazanca ilişkin kanun maddesine göre, bir işletmenin gerçekleştirebileceği çoğu işlem örtülü kazanç çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulabilmektedir. Transfer fiyatlamasını kullanan işletmelerin, transfer edilen mal veya hizmetin fiyatını belirlerken emsal bedelden uzaklaşmamaları, emsal bedele göre göze çaracak derecede düşük ya da yüksek fiyat tespit etmemeleri gereklidir. Yani “emsal fiyat aralığı” iyi tespit edilmeli ve bunun dışına çıkılmamalıdır.⁶⁴

---

⁶⁴ Öğrendik, www.MuhasebeTR.com(23.07.2008)

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINDA OECD UYGULAMALARI

2.1. VERGİ POLİTİKALARI VE ULUSLARARASI ŞİRKETLER

Uluslararası transfer fiyatlaması konusu, ülkeler arası mal ve hizmet ticareti ve yatırımı yapabilen uluslararası şirketlerle ilgilidir. Uluslararası şirketlerin, kendi aralarında gerçekleştirdikleri transfer işlemlerinde uyguladıkları fiyatlama stratejileriyle ülkelerin vergi gelirleri üzerinde önemli değişikliklere sebep olabilmektedirler. Bu anlamda uluslararası şirketlerin, vergi politikalarının tartışılması gerekmektedir.

Transfer fiyatlaması, grup içi veya iç fiyatlandırma olarak da adlandırılmakta ve aynı kuruluşun içerisinde bulunan firmalar arasındaki içselleştirilmiş işlemlere ait fiyatlandırmadır. Bu kuruluşların sınır ötesi üretim işlemlerinde transfer fiyatlamasını uyguladıkları durumlarda hem uluslararası şirketler için, hem de ilgili hükümetler için karmaşık bir yapı ortaya çıkmaktadır.

Şirketlerin, faaliyette buldukları ülkenin vergi tabanını olumsuz etkilemeyecek şekilde, yani piyasa kuralları çerçevesinde işlem yapmaları esastır. Aynı şekilde uluslararası şirketlerin vergisel yükümlülüklerini yerine getirerek ev sahibi ülkenin kamu finansmanına yardıma bulunmaları beklenmektedir. Uluslararası ticaretin ve yatırımların, adil ve sürekli şekilde yürütülebilmesi için, bu faaliyetlerinden elde ettikleri gelirlerin ve buna bağlı vergilerin doğru şekilde bölüşülmesi gerekir. Şirketler özellikle faaliyette buldukları tüm ülkelerde vergi yasalarına ve mevzuatına uymaya çaba göstermelidirler. Uluslararası Şirketler uygulamada transfer işlemlerinde uyguladıkları fiyatlarını piyasa fiyatından farklı belirleyerek üzerlerindeki vergi yükünü azaltmaya çalışmaktadırlar.

Transfer fiyatlaması manipülasyonu ile uluslararası şirketlerin vergiye tabi karlarını azaltmak bazı durumlarda çok ağır vergilendirilen iştiraklerinden dolayı azalan

vergi sonrası karlarını arttırmak amaçlanmaktadır. Uluslararası şirketlerin vergi manipülasyonu yapma gerekçeleri;⁶⁵

Tablo 1 : Uluslararası Şirketlerin Vergi Manipülasyonu Yapma Gerekçeleri

Motivasyon	Uluslararası Şirket Tarafından Gerçekleştirilen Aksiyon
Kurumlar Vergisi	Düşük Fiyatlandırma
Gümrük Vergileri	
İthalat	Düşük Fiyatlandırma
İhracat	Düşük Fiyatlandırma
Karların ve Sermayenin Transferi	Yüksek Fiyat
Kur Riski	
Sağlam para talebi	Yüksek Fiyat
Makine vb. Aktifleştirilmesi	Yüksek Fiyat
Hükümet Fiyatları Belirliyorsa Fiyat artış imkânı sağlama	Yüksek Fiyat
Anti tekel Çalışmalarına Tepki	Düşük Fiyatlandırma
Anti Damping Çalışmalarına Tepki	Yüksek Fiyat
Ücret artışlarından korunma	Yüksek fiyatlandırma ve daha az kar beyanı
Ortak Girişimler	Yüksek Fiyatlandırma ama elde edilen karın paylaşımı
Yeni Kurulmuş Yabancı Şirketi Destekleme	Düşük Fiyatlandırma
Penetrasyon Maliyetiyle Pazar Payını Arttırma	Düşük Fiyatlandırma, Yabancı İştiraklerin Maliyetlerini Azaltıcı Çalışmalar, Tüketiciye Düşük Maliyet Olarak Yansır

Kaynak; AKTAŞ, a.g.k., s. 55

Tabloda yer alan uluslararası şirketlerin vergi manipülasyonuna başvurma sebeplerinin başında kurumlar vergisi ve gümrük vergileri gelmektedir. Ancak sadece

⁶⁵ Mehmet Aktaş, “Uluslararası Transfer Fiyatlaması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulama Olanakları”, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2004,s.56

vergisel sebeplerden dolayı transfer fiyatlaması yöntemlerine başvurulmamakta, kar transferi, fiyat kontrolleri, kur riski gibi sebeplerle de uluslararası şirketler transfer fiyatlaması yöntemlerine başvurabilmektedirler.

Vergi oranları istisna ve muafiyetler şirketlerin yatırım kararları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Sermayenin mobilitesinin artması uluslararası şirketlerin ülkelerin vergi idarelerinin uygulamalarına olan duyarlılıklarını arttırmıştır. Tüm ülkeler kurum kazançlarını vergilendirirken, uyguladıkları vergi teşvik sistemleri ve vergi oranları efektif vergi oranlarını değişikliğe yol açmaktadır.

Uluslararası şirketlerin üzerlerindeki vergi yükünü azaltmaya yönelik uyguladıkları transfer fiyatlaması politikaları ülkelerin vergi gelirleri üzerinde olumsuz etkilere sebep olmakta, piyasa rekabetini olumsuz etkilemekte hatta bozmaktadır. Yani transfer fiyatlaması yöntemleriyle şirketler zararlı vergi uygulamalarının içine girmektedirler.

OECD'nin zararlı vergi uygulamalarını bertaraf etmek için hazırladığı 1998 yılı raporunda, 19 maddelik öneri paketi hazırlanmıştır. Bu paketin 6. maddesinde OECD transfer fiyatlama kurallarına atıfta bulunulmuştur. Buna göre, eğer bir ülke OECD tarafından 1995 yılında hazırlanan transfer fiyatlaması rehberindeki emsal bedel prensiplerinden uzaklaşmaya karar verip, ülkeyi vergisel yönden avantajlı bir konuma getirmek isterse, bu tür bir gelişme, zararlı vergi rekabetini de beraberinde getirir. OECD'nin tavsiyesi, bu tür davranışları kaldırarak tüm ülkelerin transfer fiyatlaması rehberindeki prensipleri uygulamasını teşvik etmektedir.⁶⁶

2.2. TRANSFER FİYATLANDIRMASIYLA İLGİLİ DÜZENLEMELER OECD REHBERİ

Uluslararası şirketlerin ekonomik entegrasyon ve globalleşmeyle birlikte birçok ülkede faaliyet göstermeleri ve her ülkenin farklı vergi politikaları hem uluslararası şirketler hem de vergi idareleri açısından durumu karmaşık bir hale getirmiştir. Ülkeler uluslararası şirketleri ikametgâh ve kaynak esasına göre vergilendirme yapmaktadırlar.

---

⁶⁶ Aktaş,s.76

Uluslararası şirketlerin bünyesindeki her kurum ayrı bir tüzel kişilik olarak kabul edilmiştir. OECD üyesi ülkelerde çifte vergilendirme riskini azaltmak için aynı prensibi benimsemişlerdir. Böylece bağlı şirketlerin her biri ayrı bir tüzel kişilik olduğu için sadece faaliyet gösterdikleri ülkede elde ettikleri gelirleri vergilendirilmektedir.

Ayrı tüzel kişilik prensibinin uygulanabilmesi için şirketlerin emsal bedel prensibine uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Yani gerçekleşen işlemler piyasa fiyatına uygun olmalıdır. Uluslararası şirketler her zaman emsal bedel prensibine uygun hareket etmeyebilirler. Şirketlerin emsallere uygun olarak işlem yapmalarını sağlamak, yapmıyorlarsa bu durumu tespit etmek, bu durumun şirketlerin karları üzerinde bir etkisi varsa düzeltme yapmak için üye ülkeler emsal bedel prensibini belirlemiştir.

Emsal bedel prensibinin benimsenmesi her ülkede uygun vergi bazının sağlanması ve böylece çifte vergilendirilmenin önlenmesi, ülkeler arasındaki vergi ihtilaflarının azaltılması ve uluslararası ticaretin teşvik edilmesi sağlanacaktır.

Uluslararası şirketlerin vergilendirilmesinde yaşanan zorluklardan biride transfer fiyatlamasıdır. Transfer fiyatlaması hem mükellefler hem de vergi idareleri açısından gelir ve harcamalar üzerinde önemli etkiye sahiptir. Birden fazla ülkede faaliyet gösteren şirketlerde bir ülkede yapılan vergi ayarlamalarının diğer bir ülkede kabul edilmemesi aynı gelirin çifte vergilendirilmesine sebep olabilmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için uluslararası bir işbirliği ve uzlaşma gerekmektedir.⁶⁷

OECD Rehberi, esas itibariyle ilişkili kuruluşlar arasında gerçekleşen transfer fiyatlamasına konu olan işlemin bağımsız şirketler arasında geçen fiyata uygun olması ilkesini benimsemiştir. Piyasa fiyatı prensibi, OECD Model Vergi Anlaşması madde 9'da yer almakta ve OECD üyesi olan ya da olmayan ülkeler arasındaki iki taraflı vergi anlaşmalarının çerçevesini oluşturmaktadır.⁶⁸

OECD Rehberinin amacı vergi idarelerine ve uluslararası şirketlerin uyguladıkları işlemlerde tüm tarafların mutabık olacakları yöntemlerle transfer fiyatlaması çözümleri önermek ve böylece vergi idareleri arasında oluşabilecek vergi

---

⁶⁷ Aktaş, s. 81

⁶⁸ John Neighbour, "Transfer Pricing: Keeping It at Arm's Length", **OECD Observer**,2002, <http://www.oecdobserver.org/news/categoryfront.php/id/60/Taxation.html> (08.12.2008)

ihtilaflarının önüne geçebilmektir. Rehberde emsal bedel prensibine uygunluklarının analizini sağlayacak yöntemler ortaya koymuştur.

9. maddeye göre bir vergi idaresi ilişkili kurumlar arasında gerçekleşen işlemin emsal bedellere aykırılık gösterdiğini ve buna göre karın farklılık göstereceğini tespit ederse diğer ülkenin vergi idaresiyle paylaşacak durumun çözülmesinde karşılıklı bir uzlaşma ve işbirliğine gidilmesi gerekecektir. Emsal bedele aykırı bir durum söz konusu olduğunda bu durumun ispatı ilgili vergi idaresine ait olup gerektiği hallerden kurumdan kaynaklarını göstermesini isteyebilecektir.

OECD Transfer Fiyatlaması rehberi ilk olarak 1979 yılında OECD Mali ilişkiler Komitesi tarafından hazırlanmıştır. 1995 yılında '*transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises an tax administration*' başlığıyla tekrar düzenlenmiştir.⁶⁹

2.2.1. OECD Emsal Bedel Prensibinin Uygulama Esasları

İlişkili kuruluşlar arası transferlerde uygulanan fiyatların, benzerlik arz eden; bağımsız işlemlerde uygulanan fiyatla aynı olması gerekir. Burada benzerlik ve karşılaştırılabilirlik kavramlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Karşılaştırma yapılabilmesi için işlemlerin aynı düzeye getirilmesi gerekmektedir. Bunun için düzeltmeler yapılabilir.

2.2.1.1. OECD Emsal Bedel Prensibi

Bağımsız şirketlerin kendi aralarında mal ve hizmet transferi yaparlarken uyguladıkları fiyatları piyasa koşullarına göre belirlerler. Ancak ilişkili şirketler arasında gerçekleşen mal ve hizmet transferinde fiyatlar, piyasa fiyatına göre belirlenmeyebilmektedir. Bu sebeple ilişkili şirketler arasındaki işlemler piyasa koşullarına göre belirlenmiş olsa da vergi idarelerinin incelemelerine tabi olabilmektedirler.⁷⁰

---

⁶⁹ Aktaş, s. 82

⁷⁰ Aktaş, s. 83

Transfer fiyatlaması uygulaması ilişkili şirketlerin mal ve hizmet transferinde emsal bedellere uymayacak şekilde fiyat belirlemeleri sonucunda faaliyet gösterdikleri ülkenin vergi gelirlerinde sapmalar meydana gelmesine sebep olabilmektedirler. Bu sebeple ilişkili kuruluşlar arasında emsallere aykırı bir durum meydana gelmesi veya sapma olduğunun vergi idarelerince tespiti söz konusu olduğu takdirde karlarında düzeltme yapabilirler. Ülke vergi idareleri bu düzeltmeyi benzer koşullarda faaliyet gösteren bağımsız şirketler arasındaki işlemleri emsal alarak yapmaktadır.⁷¹

İlişkili şirketlerin transfer fiyatlaması yöntemine başvurularının değişik sebepleri olabilir. Bu sebepler gümrük tarifeleri, anti-damping vergileri, kambiyo ve fiyat kontrolleri gibi hükümetlerin uyguladıkları politikalardan kaynaklanan güçlükler olabilmektedir. Bunun yanında çok uluslu şirketlerin ana ve bağlı şirketler arasında gerçekleşen nakit akımlarından da kaynaklanabilmektedir. Ayrıca halka açık şirketlerde şirketlerin ortaklarının istekleri doğrultusunda ana şirketin karlılığının yüksek gösterilmesi istekleri doğrultusunda uygulanan politikalardan kaynaklanabilmektedir.⁷²

İlişkili şirketler arasında gerçekleşen işlemlerde her zaman transfer fiyatlaması uygulaması yöntemlerine başvurulduğunu söylemek doğru değildir. Şirket içerisindeki birimleri kendi içlerinde belli bir otonomiye sahiptirler. Bu birimler arasında piyasa koşullarına uygun olarak işlemler gerçekleşebilmektedir. Bağlı şirket yöneticileri veya birim yöneticileri gerçek performanslarını göstermek amacıyla ya da diğer şirketler veya birimlerle aralarındaki rekabet amacıyla transfer fiyatlaması uygulamalarından kaçınabilirler. Bu sebeple vergi idareleri şirketlerin işlemlerini incelerken objektif olarak yaklaşmalıdırlar.

OECD uygulamalarında temel amaç ilişkili şirketler arasındaki mal ve hizmet transferlerinin emsallere uygun olarak gerçekleşmesini sağlamaktır. Uluslararası şirketlerin transfer fiyatlaması yöntemlerini uygulayarak haksız rekabete sebep olmalarını ve üzerlerindeki vergi yükünü azaltmak amacıyla faaliyet gösterdikleri ülkelerin vergi tabanlarının aşınmasını ve haksız gelir transferlerinin önüne geçmektir.

---

⁷¹ OECD, "Uluslararası Şirketler ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi", 2007, C(1), p.1.3., http://www.istanbulymmo.org.tr/iymmo/DOSYALAR/MaliPlatform/2007_05.%20cok%20uluslu%20isletmeler%20ve%20vergi%20idareleri%20icin%20transfer%20fiyatlamasi%20rehberi%201.pdf(23.07.2008)

⁷² OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1), p.1.4.

Bu sebeple uluslararası şirketlerin yaptıkları transferler vergi idarelerince gözetim altında tutulmaktadır.⁷³

2.2.1.2. Emsal Bedel Prensibi Kaynağı

Emsal bedel prensibi OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9. maddesinin birinci paragrafında yer almaktadır.

9. Madde;

“iki ilişkili kuruluşun ticari ve finansal ilişkilerindeki şartlar, bağımsız kuruluşlar arasında geçenlerden farklılık gösterirse, bu özel şartlar nedeniyle bir tarafta eksik oluşmuş kar ilgili kuruluşun karına eklenir ve bu düzeltmeye göre yeniden vergilendirilir.”⁷⁴

Burada karın düzeltilmesinde esas alınan unsurlar iki bağımsız kuruluşun benzer şartlar altındaki benzer işlemleridir.

İlişkili kuruluşlar arasındaki işlemlerde emsal bedel prensibinin esas alınmasının temel sebebi uluslararası işletmeler ve diğer bağımsız şirketlere vergisel düzeyde eşit yaklaşımın sağlanmasıdır. Emsal bedelle her iki kuruluşunda eşit düzeyde yaklaşım sağlanmış olur. Vergi avantajı veya dezavantajı yaratılmasının önüne geçilmiş olunur. Mal ve hizmet transferinde kullanılan fiyatın tam rekabet şartları altında oluşan fiyata uygun olması sağlanır.

Emsal bedel prensibini uluslararası şirketlerin gerçekleştirdikleri tüm işlemlere tam olarak uygulamak her zaman mümkün olmayabilir. Uluslararası şirketlerin yaptıkları işlemlerin emsalleri olmayabilir özellikle grup içi gayri maddi malların veya teknolojilerin transferinde emsal bedel bulunmasında güçlükler yaşanabilir. Bazı işlemlerin bağımsız kuruluşlarda görmek mümkün olmayabilir. Bağımsız şirketlerin kendi gayri maddi haklarının başka bir şirkete kullandırılmasında sabit bir fiyat tespit etmeleri mümkün olmayabilirken grup şirketlerde şirketler arasında gayri maddi

---

⁷³ Aktaş, s. 84

⁷⁴ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(9), p.1.2

hakların grup içindeki başka bir şirkete satılması veya kiralanması gibi işlemler mümkün olabilmektedir.

Emsal bedel uygulamalarında karşılaşılan bir diğer güçlükte veri toplamada ortaya çıkabilmektedir. Vergi idarelerinin yaptıkları incelemelerde vergi incelemelerinin yapıldığı dönemdeki fiyatlara ve pazar koşullarına ulaşılmasında aradan zaman geçtiği durumlarda bu verilere ulaşılması güçleştiği gibi bu verilerin toplanmasında idareler üzerinde bir yük teşkil edebilmektedir. Yapılan incelemelerin sağlıklı sonuçlara ulaşması için bağımsız kuruluşlar arasında ve ilişkili kuruluşlar arasında gerçekleşen işlemlerin karşılaştırılabilmesi için ciddi miktarda verinin toplanması gerekmektedir. Aksi halde erişilen veriler yetersiz veya yorumlaması çok güç veriler olabilir. Bağımsız şirketlerin gerçekleştirdikleri işlemler kuruluşlar açısından ticari sır niteliğinde olduğu için şirketleri bu verilen açıklanmasından kaçınmak isteyebilirler. Şirketlere emsal oluşturacak işlemler meydana gelmeyebilir. Transfer fiyatlaması kesin hükümler içermediği için vergi idarelerinin ve mükelleflerin yapılan işlemleri çok iyi değerlendirmeleri gerekmektedir.

Emsal bedel prensibi, tam rekabet piyasa teorilerinde oldukça mantıklıdır. Bu sebeple ilişkili şirketler arasındaki tüm işlemlere tam olarak uygulanmasa da piyasa fiyatına en yakın fiyatın belirlenmesine imkân vermektedir. Bu sayede ilişkili kurumlar arasındaki gelir paylaşımının vergi idarelerince kabul edilebileceği şekilde gerçekleşmesine imkân verir.⁷⁵

Emsal bedel prensibi uluslararası bir geçerliliğe sahip olduğu için bu prensibe aykırı işlemler uluslararası uzlaşma ve işbirliğini tehlikeye sokacağından çifte vergilendirilmelere sebep verebilmektedir.

2.2.1.3. Benzerlik ve Karşılaştırılabilirlik İlkesi

Emsal bedel prensibi; bağımsız kuruluşların arasında geçen işlemlerle ilişkili kuruluşlar arasında geçen işlemlerin birbirleriyle kıyaslanmasına dayanır. Karşılaştırmanın yapılabilmesi için benzer nitelikte işlemlerin olması gerekir.

---

⁷⁵ Aktaş, s. 86

Karşılaştırma yapılırken söz konusu işlem yâda durumlardaki oluşabilecek farkların, yapılan işlemlerdeki şartların maddi anlamda bir fark yaratması durumunda yapılan düzeltmelerle bu farkların giderilmesi amaçlanmaktadır. Bağımsız kuruluşlar işlem yaparken daha cazip tekliflerin olup olmadığına bakarlar. Kendilerine optimum kazancı sağlayacak şekilde işlemlerini gerçekleştirirler. Bu durum karşılaştırmanın temelini oluşturur. Vergi idareleri de yaptıkları incelemelerde bağımsız şirketlerin yaptıkları bu analizi ve farklılıkları dikkate almalıdırlar.⁷⁶ Aksi durumda vergi idareleri yanlış emsal bedel tespit edebilirler.

Emsal bedel prensibi yöntemlerinin tümü bağımsız kuruluşların mevcut tüm durumları değerlendirdikleri, birbirleriyle karşılaştırdıkları ve değeri etkileyen farklılıkların irdelendiği bir varsayıma dayanır.⁷⁷ Bağımsız kuruluşlar işlemlerini gerçekleştirirken maksimum karı sağlayacak şekilde hareket ederler. Bağlı şirketler arasındaki işlemler incelenirken aynı işlemin bağımsız kuruluşlar arasındaki işlemlerle karşılaştırılarak piyasa fiyatı tespit edilmeye çalışılır. Emsal bedel prensibinin uygulanmasında karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, yeniden satış, maliyet artı yöntemleri kullanılır.

2.2.1.4. Karşılaştırmayı Belirleyen Faktörler

İlişkili kuruluşlar arası yapılan mal ve hizmet transferi işlemlerinde uygulanan fiyatların, emsal, üçüncü şahıs işlemleriyle karşılaştırılması çok kolay değildir. Bu nedenle grup içi işlemlerle, bağımsız işlemler karşılaştırırken;

- Mal ve hizmet özellikleri
- Fonksiyonel analiz
- Sözleşmeye ilişkin şartlar
- Ekonomik koşullar
- İş stratejileri

---

⁷⁶ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1), p.1.15

⁷⁷ Aktaş, s. 88

- İşletmenin Bulunduğu Yerden Kaynaklanan Tasarruflara İlişkin Uygulamaların tek tek analiz edilmesi gerekir.

2.2.1.4.1. Mal ve Hizmetlerin Nitelikleri

Mal ya da hizmetlerin belirli nitelikleri arasındaki farklılıklar, bunların serbest piyasada sahip oldukları değerin farklılaşmasını kısmen de olsa açıklayabilmektedir. Bu nedenle, bu niteliklerin arasında yapılacak karşılaştırma, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerin karşılaştırılabilir olup olmadığının belirlenmesinde yararlı olabilmektedir. Genellikle, teslim edilen mal ve hizmetlerin benzeyen yönleri, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerin fiyatlarının karşılaştırılmasında, kâr marjlarının karşılaştırılmasına kıyasla daha büyük önem taşımaktadır. Dikkate alınması gereken belli başlı nitelikler şunlardır; Maddi varlıkların teslimi ile ilgili olarak, fiziksel özellikleri, kalitesi ve güvenilirliği, piyasada bulunabilirliği ve tedarik hacmi; hizmetlerin sağlanması ile ilgili olarak, hizmetlerin niteliği ve kapsamı; gayri maddi haklarla ilgili olarak, işlemin türü, gayri maddi hakkın türü korumanın süresi ve derecesi ve aktifin kullanılmasından elde edilmesi tahmin edilen menfaatler.⁷⁸

2.2.1.4.2. Fonksiyonel Analizi

Bağımlı ve bağımsız şirketlerin yaptıkları fonksiyonlar, üstlenilen riskler ve işletmelerin sahip oldukları varlıkların değerinin ve riskle bağlantılı sözleşme hükümlerinin de dikkate alınmasının karşılaştırma analizinin yapılmasında önemli bir unsurdur. Mükelleflerin ve vergi idarelerinin tespit etme ve karşılaştırma yapmak zorunda oldukları fonksiyonlar ürün tasarım, montajı ARGE faaliyetleri alım, dağıtım, pazarlama, taşıma depolama finans kapsamlıdır. İncelenecek ana hizmet fonksiyonu mutlaka tespit edilmelidir. Fonksiyonel karşılaştırma, ekonomik olarak önemli faaliyetlerin ve üstlenilen sorumlulukların belirlendiği ve karşılaştırıldığı fonksiyonel analizler temel alınarak yapılmalıdır. Karşılaştırılan şirketlerin organizasyon ve oluşum

---

⁷⁸ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.9

yapıları özellikle incelenmelidir. İşletmelerin fonksiyonlarındaki benzerlikler bazı durumlarda mal ve hizmetin benzerliklerinden daha önemli olabilir.⁷⁹

Karşılaştırmada kullanılacak varlıkların özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir. Gerçekleştirilen fonksiyonların karşılaştırılmasında tarafların yüklediği risklerin tespit ve analiz edilmesi gerekir. Alınan riskler arttıkça getiride buna bağlı olarak artacaktır. Bu riskler ortadan kaldırılamıyorsa karşılaştırma yapılmamalıdır. Kullanılan varlıklarla birlikte katılan risk arasında büyük farklılıklar olması emsal bedel metodunun da seçimini etkileyecektir. Karşılaştırmada dikkate alınması gereken riskler;⁸⁰

- Piyasa riskleri
- Yatırımın zarar etme riski
- ARGE kar zarar riskleri
- Yatırımların kar zarar riskleri
- Finansal riskler
- Kredi verme veya toplamadaki riskler
- Genel iş riskleri; bina ekipman vb.

Kullanılan varlık ve üstlenilen risklerin de hesaba katılması durumunda yapılan fonksiyonlar belli bir dereceye kadar aynı zamanda taraflar arasındaki riskleri de dağıtmakta ve emsal bedele göre gerçekleşen işlemlerdeki gibi tarafların beklentilerini de belirlemektedir. Sözleşme hükümleri riskle birlikte değerlendirildiğinde, hükümlerden çok işlemin ekonomik özünün dağıtılan riskle daha tutarlı olduğunu gösterecektir. Bu anlamda gerçekte riskin hangi tarafa ait olduğu fiili uygulamada görülecektir. Emsal bedele göre yapılan işlemlerde genellikle hangi taraf işlemden kontrolü yapıyorsa risk büyük bölümü onun üzerinde olacaktır. Analizlerde sözleşme hükümlerinden ziyade uygulamada riskin kimin üzerinde olduğu dikkate alınmalıdır.

---

⁷⁹ Uyanık , s. 70

⁸⁰ Uyanık , s. 71

2.2.1.4.3. Sözleşme Şartları

Emsale uygun faaliyetlerde, herhangi bir işlemi belirleyen sözleşme şartları genellikle tarafların sahip olacakları sorumlulukları, riskleri ve menfaatleri açık ya da örtük biçimde tanımlamaktadır. Bu durumda, sözleşme şartlarının analizi, yukarıda açıklanan işlev analizinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Bir işlemin tabi olduğu koşullar ayrıca, yazılı sözleşme dışında taraflar arasında sürdürülen yazışmalarda da yer alabilmektedir. Yazılı koşulların bulunmaması durumunda taraflar arasındaki sözleşmeden doğan ilişkiler, normal ticari faaliyetlerde bağımsız taraflar arasında sürdürülen ticari ilişkilerin tabi oldukları koşullardan yola çıkılarak belirlenirler.⁸¹

Bağımsız kuruluşlar arasında gerçekleşen ticari faaliyetlerde, tarafların menfaatlerinde farklılaşmaların ortaya çıkması, işlemde yer alan tarafların normal koşullarda birbirleriyle olan sözleşme hükümlerine uygun bir biçimde sürdürecekleri ve sözleşme hükümlerinden herhangi bir biçimde sapmanın ya da temerrüdün, ancak bu tür bir sapma ya da temerrüt eyleminin her iki tarafın da menfaatine uygun olması durumunda söz konusu olabileceği anlamına gelmektedir. Öte yandan, menfaatlerin bu şekilde farklılaşması durumu, ilişkili kuruluşlar arasında söz konusu olmayabilmektedir ve bu nedenle de, tarafların işlemlerinin sözleşme hükümlerine uygun olup olmadığının, ya da tarafların işlemlerinin akdi koşulları çiğneyip çiğnemediğinin ya da bu işlemlerin muvazaalı işlemler olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu gibi durumlarda işlemin gerçek mahiyetinin belirlenmesi için daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.⁸²

2.2.1.4.4. Ekonomik Koşullar

Emsal bedeller, aynı mal ya da hizmetleri ilgilendiren işlemlerde bile, farklı piyasalara göre değişebilmektedir; bu nedenle, bir karşılaştırılabilirliğin elde dileyebilmesi, bağımsız ve ilişkili kuruluşların faaliyet gösterdikleri piyasaların da

---

⁸¹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.28

⁸² OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.29

birbirleriyle karşılaştırılabilir olmalarını ya da bu amaca yönelik düzeltmelerin yapılabilmesine imkân sağlanmalıdır. İlk aşama olarak, mevcut ikame malları ya da hizmetleri dikkate alarak ilgili piyasa ya da piyasaların belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Ekonomik koşullar, piyasa karşılaştırılabilirliğinin belirlenmesine yardımcı olabilecek ekonomik koşullar, coğrafi konum; piyasaların büyüklüğü; piyasaların rekabet hacmi ve alıcıların ve satıcıların rekabet yönünden birbirlerine göre sahip oldukları konumlar; ikame mal ve hizmetlerin ve bunlara yönelik risklerin bulunup bulunmadığı; bir bütün olarak piyasada ve belirli bölgelerde arz ve talep seviyeleri; tüketicilerin satın alma güçleri; arsa, işçilik ve sermaye maliyetleri de dâhil olmak üzere üretim maliyeti; nakliye giderleri; piyasanın niteliği; işlemlerin tarihi ve zaman gibi unsurları kapsamaktadır.⁸³

2.2.1.4.5. İş Stratejileri

İş stratejisi şirketin içinde bulunduğu mikro ekonomik durumun değerlendirilmesidir. İş stratejisinde bir işletmenin yeni ürün yaratma risklerden kaçınma, ürün veya hizmet çeşitliliği yaratma, politik değişiklikleri algılama iş gücü ve girdi mevcut ve planlanan kanuni değişikliklerin ele alınması gibi faktörler dikkate alınmalıdır.⁸⁴

Şirket piyasaya girme veya Pazar payını arttırmak için düşük fiyat uygulayabilir. Düşük fiyat uygulayabilir veya yüksek maliyetlere katlanabilir. Uzun vadede şirketlerin kar elde etmediklerinin anlaşılması durumunda vergi idareleri şirketlerin bu yönde bir politika izlemedikleri kanaatine vararak işlemleri inceleme altına alabilir. Böyle bir durumda bu riskin bağlı şirketin tek başına mı yoksa uluslararası şirketle birlikte mi yaptığının incelenmesi gerekmektedir.

Stratejiyi uygulayan şirketin emsal bedele uygun işlemlerinde katlandığı maliyetlerinin belli bir zaman içerisinde yeterince telafi edecek geliri de elde edeceği konusunda bir beklenti olup olmadığıdır. Şirket stratejisi sonucunda zarar etmiş olsa da

---

⁸³ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.30

⁸⁴ Uyanık , s. 75

incelemeden kurtulamaz burada dikkat edilen nokta şirketin bu stratejiyi başarısız olmasına rağmen bağımsız bir şirketin sürdürebileceği süreden daha uzun süre devam ettirmesi durumunda vergi idaresine bu durumun açıklamasını yapması gerekecektir. Bağlı şirketlerde piyasaya girmek için uzun süreler katlanılan zararlar vergi idarelerince geçmişe dönük yapılan incelemelerde bir açıklama yapmalarını gerektirecektir. Bu sebeple kayıtlarının tarh zaman aşımı süresince korumaları gerekecektir.⁸⁵

2.2.1.4.6. İşletmenin Bulunduğu Yerden Kaynaklanan Tasarruflara İlişkin Uygulama

ABD uygulamasında, eğer bağımsız işletme bağımlı işletmenin coğrafi piyasasından farklı bir piyasada faaliyette bulunuyorsa ve giderlerde coğrafi piyasalardan kaynaklanan önemli farklılıklar varsa farklılıklara ayarlama yapılması gerektiği kabul edilmektedir.⁸⁶

2.2.1.4.7. Gerçekleşmiş İşlemlerin Vergi İdaresince Tanınması

Vergi idarelerinin yapacakları karşılaştırmalarda bağımlı şirketler arasında gerçekleşen işlemleri esas alınması gerekirken özel durumlarda gerçekleşen işlemlerin kabul edilmemesini uygun bulmaktadır.

İşlemin ekonomik özünün şeklinden farklı olması durumunda vergi idaresi tarafların işlemi şekillendirmelerini kabul etmeyip, şeklin özü ile uyumunu sağlayan yeni bir şekillendirme yapılabilir. Bir firma bağlı şirketine sermaye koyduğu, yatırım yaptığı halde bu yatırımı alacak olarak gösterebilir. Emsal bedel prensibine göre borç alan şirketin yatırımlarını bu şekilde finanse etmesi gerekmediği tespit edilmiş ise vergi idaresinin verilen borcun sermayeye iştirak kabul ederek olaya yeniden şekillendirmesi normaldir. Ana şirket tarafından bağlı şirketin sermayesini borç yoğun şekilde

---

⁸⁵ Uyanık, s. 76

⁸⁶ IRS "Code of Federal Regulations", Title 26i, part 1, 1.482, [http://www.royaltystat.com/Section%201.482-6.pdf\(10.10.2008\)](http://www.royaltystat.com/Section%201.482-6.pdf(10.10.2008))

yapılandırması halinde idarenin bu yapılandırmayı kabul etmeme hakkının bulunduğu kabul edilir.⁸⁷

İşlemin şekil özüyle uygun olduğu ancak, işlem bir bütün olarak değerlendirildiğinde ticari anlamda basiretli ve rasyonel hareket eden bağımsız firmaların işlemlerinden farklılık gösterdiği ve işlemin gerçek yapısının pratik olarak vergi idaresinin uygun transfer fiyatına engel olmasıdır.

Her iki durumda da işlemlerin karakterleri normal ticari durumlardan ziyade vergi yüklerini azaltmak için uğraşan bağımlı tarafların yapısından kaynaklanmaktadır. Model anlaşmanın 9. maddesi vergi idarelerine bu durumda ekonomik ve ticari gerekçelere uygun bir emsal bedel ayarlaması yapma imkânı vermektedir. Bağlı şirketler arasında sözleşme yapma ve değiştirmenin kolaylığı idarenin emsal bedel uygulaması için sözleşmenin altında yatan gerçek ekonomik olayın fark edilmesini güçleştirmektedir.⁸⁸

2.2.1.4.8. İşlemlerin Ayır Ve Birlikte Değerlendirilmesi

Grup içi işlemlerde piyasa fiyatının tam uygulanması için emsal bedel prensibinin tüm işlemlere ayrı ayrı uygulanması gerekmektedir. Ancak bazı hallerde işlemler ayrı olmasına rağmen birbirleriyle yakından ilişkili ya da tamamlayıcı nitelikte olabilirler. Dolayısıyla bu tür işlemlerin birbirinde ayrı analiz etmenin bir yararı yoktur. Bu tür işlemlerin emsal bedel prensibine uygun olup olmadıkları işlemin tümüne bakılarak değerlendirilir.

Uluslararası şirketler bir paketi tek bir işlemle ve tek bir fiyatla yürürlüğe koyabilirler. Bu tür çok kapsamlı işlemlerin toplu olarak değerlendirilmesi gerçekçi olmayabilir. Dolayısıyla paketi oluşturan işlemlerin ayrı ayrı ele alınıp piyasa fiyatı kurallarına uygun olarak gerçekleşip gerçekleşmedikleri değerlendirilmelidir. Vergi

---

⁸⁷ Uyanık, s. 77

⁸⁸ Uyanık, s. 78

idaresi toplu olarak verilen fiyatın emsallere uygunluğunu, işlemleri tek tek irdeleyerek tespit edebilir.⁸⁹

2.2.1.5. Emsal Bedel Aralığının Kullanımı

Bazı durumlarda, bir işlemi oluşturan şartların emsale uygun olup olmadığının belirlenmesinde en güvenilir değeri belirleyen bir tek rakama ulaşabilmek üzere emsallere uygunluk ilkesi uygulanabilmektedir. Bununla birlikte, transfer fiyatlamasının kesin bir bilim olmamasından dolayı, en uygun yöntem ya da yöntemlerin uygulanması sonucunda, tümünün de göreceli olarak eşit ölçüde güvenilir değerlerin ortaya çıkabildiği durumlar da söz konusu olabilmektedir. Böyle durumlarda, bu emsal değer aralığını oluşturan rakamlar arasındaki farklılıklar, genellikle emsallere uygunluk ilkesinin uygulanmasının yalnızca ilişkili kişiler konumunda olmayan işletmeler arasında oluşan koşullara tahmini olarak yakın koşullar oluşturduğu gerçeğinden kaynaklanıyor olabilir. Bir emsal değer aralığında yer alan farklı noktaların, karşılaştırılabilir koşullar altında karşılaştırılabilir işlemler uygulayabilen birbirinden bağımsız kuruluşların o işlem için kesinlikle aynı fiyatı yansıtmayabileceği gerçeğini de temsil ediyor olabilir. Bununla birlikte bazı durumlarda, incelenen karşılaştırılabilir nitelikteki tüm işlemler göreceli olarak eşit derecede bir karşılaştırılabilirliğe sahip olmayacaklardır. Bu nedenle, emsal bedelin fiilen belirlenişi, mutlaka güvenilir bir yargıda bulunmayı gerektirmektedir. Bir emsal değer aralığının uygulanışı özellikle, son çare olarak, işleme dayalı net kar marjı yönteminin uygulandığı durumlarda uygun olabilmektedir.⁹⁰

Bir emsal değer aralığı aynı zamanda kontrol altındaki bir işlemin değerlendirilmesinde birden fazla yöntemin uygulandığı durumlarda da ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, benzer düzeyde karşılaştırılabilirliğin elde edilebildiği iki yöntem, kontrol altındaki bir işlemin emsallere uygunluk ilkesinin değerlendirilmesinde kullanılabilirler. Her iki yöntem de, bu yöntemlerin niteliği ve ilgili yöntemin

---

⁸⁹ Aktaş,s.94

⁹⁰ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.45

uygulanışında yer alan verilerin farklılaşmasından dolayı, diğler yöntemden farklı bir ya da birden fazla sonucu doğurabilmektedir. Bununla birlikte, her emsal değler aralığı, kabul edilebilir emsal değler rakamlarından oluşan bir emsal değler aralığının tanımlanmasında potansiyel olarak kullanılabilir. Bu emsal değler aralıklarından sağlanan veriler, örneğin, emsal değler aralıklarının örtüştükleri durumlarda, ya da bunlar örtüşmediklerinde, uygulanan yöntemlerin doğruluklarının yeniden gözden geçirilişinde, emsal değler aralıklarının daha doğru bir biçimde tanımlanmaları amacıyla kullanılabilirler. Çoklu yöntemlerin uygulanışı sonucu elde edilen emsal değler aralıkları ağıısından genel geçer bir kural belirlemek mümkün değildir; zira bunların uygulanmaları ile elde edilen sonuçlar, emsal değler aralığının belirlenmesinde kullanılan yöntemlerin göreceli güvenilirliklerine ve bu yöntemlerin uygulanışında kullanılan bilginin niteliğine bağlı olacaktır.⁹¹

Bir ya da birden fazla yöntemin uygulanması sonucunda farklı bir rakam aralığının ortaya çıkması durumunda aynı aralık içinde yer alan değlerler arasında oluşan önemli sapmalar, bu değlerlerin belirlenmesinde kullanılan verilerin bazılarının aynı aralıkta yer alan diğler değlerlerin elde edilmesinde kullanılan veriler kadar güvenilir olmadığının, ya da sapmanın düzeltme gerektiren karşılaştırılabilir verilerin içerdikleri özelliklerden kaynaklandığının göstergesi olabilir. Böyle durumlarda, rakamların bir emsal değler aralığına dâhil edilip edilemeyeceklerini belirlemek üzere bir değlendirmeye tabi tutulmaları gerekebilir.

Kontrol edilen işlemlerle ilgili koşulların emsal değler aralığı içinde olmaları halinde; herhangi bir düzeltmeye gerek duyulmamalıdır. Kontrol edilen işlemlerle ilgili koşulların vergi idareleri tarafından belirlenen emsal değler aralığının ötesine geçmeleri durumunda, mükellefe işlemin emsallere uygunluk ilkesine uygun olduğunu ve işlem ile ilgili sonuçların emsal bedel aralığı içinde bulunduğunu savunma hakkının tanınması gerekmektedir. Mükellefin bu hususu kanıtlayamaması halinde vergi idaresinin, emsal değler aralığını dikkate alarak kontrol altındaki işlemin koşullarının nasıl düzeltilmesi gerektiğini belirlemesi gerekmektedir. Bununla birlikte, emsal değler aralığı içinde yer alan tüm değlerlerin emsal değler ilkesine uygun olmaları gerekir. Genellikle ve emsal

---

⁹¹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.46

değeri aralığı içinde yer alan çeşitli değerleri birbirlerinden ayrıştırabilme mümkün olduğu ölçüde, bu tür düzeltmelerin, emsal aralığı içindeki değerlerin ilgili kontrol altındaki işlemi belirleyen gerçekleri ve durumları en iyi biçimde yansıtabilecek biçimde yapılması gerekir.⁹²

2.2.1.5. Birden Çok Yıl Verisinin Kullanımı

Kontrol edilen işlemi belirleyen gerçekler ve durumlara tam olarak hâkim olmak için genellikle gerek inceleme konusu dönem, gerekse önceki dönemlere ilişkin verilerin incelenmesi de yararlı olmaktadır. Bu tür bilgilerin analizi, transfer fiyatının belirlenmesini etkileyen ya da etkilemiş olması gereken hususların ortaya çıkması ile sonuçlanacaktır. Örneğin, geçmiş dönemlere ait verilerden yola çıkılarak, bir mükellefin bir işlem ile ilgili olarak beyan ettiği zararın, geçmişte benzer nitelikteki işlemlerden elde ettiği zararlar ile ilişkili olup olmadığını, geçmiş bir dönemde, daha sonraki dönemdeki maliyetlerin artmasına yol açan belirli birtakım ekonomik koşulların sonucu olarak ortaya çıkıp çıkmadığını, ya da herhangi bir ürünün ekonomik yaşamının sona erdiğini yansıtıp yansıtmadığını gösterecektir. Bu tür bir analiz, özellikle son çare olarak, işleme dayalı net kar marjı yönteminin uygulandığı durumlarda işe yaramaktadır.

Birden fazla yıla ilişkin veriler ayrıca karşılaştırılabilir değerlerle ilgili ticari yaşam ve ürün yaşamı döngüleri üzerine bilgi toplama sürecinde de işe yarayabilmektedir. Ticari yaşam ya da ürün yaşamı döngüsüne ilişkin farklılıklar, karşılaştırılabilirliği belirlemek üzere değerlendirmeye tabi tutulmaları gereken transfer fiyatlamasına ilişkin koşulları önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Önceki dönemlere ilişkin veriler, karşılaştırılabilir türde bir işleme giren bağımsız bir işletmenin, karşılaştırılabilir bir biçimde karşılaştırılabilir. Ekonomik koşullardan etkilenip etkilenmediğini; ya da, daha önceki dönemde var olan farklı koşulların işlemin karşılaştırılabilir bir işlem olarak kabul edilmesini engelleyen bir biçimde fiyatını ya da

---

⁹² OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.48

bu işlemden sağlanan kârlılığı önemli ölçüde etkileyip etkilemediğini gösterebilmektedir.⁹³

İşlemin gerçekleştiği yılı izleyen dönemlere ilişkin veriler de transfer fiyatlaması konusundaki analizlerle ilgili olabilirler; ancak vergi idarelerinin daha sonraki dönemlerde oluşan koşullardan hareketle bir değerlendirme yapmaktan kaçınmaları gerekir. Örneğin, daha sonraki yıllara ilişkin veriler, kontrol dışı işlemlerin belirli bir yöntemin uygulanışında uygun düzeyde karşılaştırılabilir bir durum sunup sunmadığının belirlenmesi amacıyla yönelik olarak, kontrol altındaki ya da kontrol dışı işlemlerin ürün yaşam döngülerinin karşılaştırılmalarında faydalı olabilmektedir. Tarafların daha sonraki dönemlerdeki işlemleri de, taraflar arasında geçerli olan gerçek koşulların ve hükümlerin belirlenmesinde işe yarayabilir.⁹⁴

2.2.1.6. Zararlar

Bağlı şirketler arasındaki işlemler her zaman şirketlerin kar ettikleri durumlarda vergi idareleri tarafından incelemeye tabi tutulmazlar. Bağlı şirketlerde zarar edebilirler ancak bu durum bağımsız bir şirketin zarar etmeye katlanmayı sürdürdüğü süreyle sınırlıdır. Zarar eden bağımsız kuruluşlar belli bir süre sonunda bu faaliyetlerine bir son vermek zorundadır.⁹⁵

Ancak ilişkili kuruluşlarda bağlı şirketin zarar etmesi ana şirket tarafından sürdürülen bir politika olabilir. Bağlı şirketin zararı grup içinde uygulanan fiyat politikasından kaynaklanabilir. Bu durumdan diğer bağlı şirketler yararlanıyor olabilir. Diğer şirketler düşük vergi yükü bulunan ülkelerde yerleşik olabilirler bu durumda ortada muvazaalı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durum uluslararası şirketlerin konsolide vergi sonrası karlarını arttırmak için kullandıkları bir yöntem olarak ortaya çıkabilir.

---

⁹³ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.50

⁹⁴ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.51

⁹⁵ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.55

2.2.1.7. Hükümet Politikalarının Etkisi

Vergi mükellefleri hükümet politikaları ya da müdahalelerinin fiyatların üzerinde etkili olduğu durumlarda emsal bedellerin bu müdahaleleri dikkate alarak yeniden düzenlenmesini isteyebilir. Bu durumda esas dikkate alınması gereken, aynı şartlar altında çalışan bağımsız kuruluşların işlemleriyle, kontrollü kuruluşların işlemleri arasındaki tutarlılıktır.

Fiyat kontrolleri ürün ve hizmet fiyatları üzerinde özellikle satış fiyatları üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Devlet müdahaleleri Pazar koşulları olarak değerlendirilir ve transfer fiyatını belirlenirken dikkate alırlar.⁹⁶ Uluslararası şirketler genellikle, ürün ya da hizmet maliyetlerine gelen ilave yükü nihai tüketiciye ya da aradaki satıcıya yansıtır.

Bazı ülkelerin, çeşitli ödemeler üzerine kontrol uygulaması ve ülke dışına transfere izin vermemeleri durumunda özel problemler ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda transfer yapan şirket gider yazmakta ya da işlemde kazanç sağlayan şirket gelir yazmakta zorlanabilir bu durum ülkeler arasında uygulanan vergi politikaları arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple uluslararası işlemlerde hükümetlerin vergi anlaşmalarını dikkate almaları ve çifte vergilendirmeye sebep vermemeleri gerekmektedir.⁹⁷

2.2.1.8. Gümrük Değerlerinin Kullanımı

Emsallere uygunluk ilkesi, genel anlamda, birçok gümrük idaresi tarafından ilişkili şirketler tarafından ithal edilen malların değerleri ile bağımsız işletmeler tarafından ithal edilen benzer nitelikteki malların değerinin karşılaştırıldığı bir yöntemdir.⁹⁸

---

⁹⁶Mesut Koyuncu, "Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Uluslararası Transfer Fiyatlaması", Maliye Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul, Mayıs 2005, s.411

⁹⁷Aktaş, s. 97

⁹⁸Koyuncu, s.412

Bununla birlikte, gerek gümrük yetkilileri, gerekse vergi idareleri genellikle, ilgili malların transfer edildikleri, ya da ithal edildikleri tarih itibariyle söz konusu ürünlerin değerini belirlemek isterler. Vergi idareleri açısından bu tarih, genellikle malların transferine ilişkin sözleşmenin düzenlendiği tarihtir, ancak çoğu durumda, bu tarih ile transfer tarihi örtüşmektedir. Bu nedenle, gümrük idaresi nezdinde uygulanan değerlendirmeler, transfer işleminin gerçekleştirildiği tarih ile aşağı yukarı aynı tarihte gerçekleştiğinden dolayı, kontrol altındaki bir işleme uygulanan transfer fiyatının emsallere uygunluğunun değerlendirilmesinde, vergi idareleri tarafından kullanılabilir mahiyet arz etmektedir. Gümrük yetkilileri özellikle, transfer fiyatlaması ile ilişkisi bulunan belgeleri özellikle söz konusu belgelerin mükellefler tarafından düzenlenmeleri durumunda fiili transfer işlemiyle aynı süre içinde elde edebilmektedirler.⁹⁹

Gümrük yetkililerinin ve vergi idarelerinin sınır-ötesi kontrol altındaki işlemlerin rapor edilen değerlerinin incelenmelerinde benzer amaçlara sahip olmalarına karşın; mükellefler, gümrük ve vergi idareleri için değerlerin belirlenişi konusunda birbiriyle yarışan teşviklerden yararlanabilmektedirler. Mal ithal eden bir mükellef genelde, ithal ettiği mal üzerindeki gümrük vergisi yükünün düşük olmasını sağlamak üzere, gümrük uygulamaları açısından ilgili işlem için düşük bir ücret belirlemeyi tercih etmektedir. Katma değer vergileri, satış vergileri ve tüketim vergileri açısından da benzer uygulamalar söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte mükellef, gelir üzerinden alınan vergiler açısından indirilebilir giderlerini yükseltmek üzere, aynı mallar için daha yüksek bir fiyat beyan etmek isteyebilir. Transfer fiyatlamasının değerlendirilmesine yönelik olarak bir ülkedeki gelir vergisi makamları ile gümrük makamları arasında işbirliğine gidilmesi, son yıllarda yaygınlık kazanan bir uygulama haline gelmiştir ve bu uygulama ile gümrük idaresindeki değerlemenin gelir üzerinden alınan vergiler açısından kabul edilmemesi ya da ters yöndeki değerlendirmelere ilişkin sorunların azaltılması amaçlanmaktadır. Bilgi alışverişi konusundaki işbirliğinin daha geniş bir ölçekte uygulanması, oldukça yararlı olacaktır ve gelir vergileri ile gümrük vergileri amaçları için entegre idarelerin oluşturulduğu ülkelerde, bu tür bir işbirliğinin sağlanması zor olmayacaktır. Aynı idarelere sahip ülkeler de, aralarındaki bilgi akışını

---

⁹⁹OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.66

kolaylaştıracak biçimde bilgi alışverişine yönelik kurallar üzerinde gerekli değişiklikleri gerçekleştirmeyi düşünebilirler.¹⁰⁰

2.2.2. OECD Transfer Fiyatlaması Yöntemleri

OECD tarafından belirlenen yöntemlerin temel amacı, ilişkili kuruluşlar arası ticari finansal ilişkilerin emsallerine uygun veya piyasa şartlarına uygunluğunu test etmektir. Yöntemlerin hiç birisi, tüm işlemlere uygulanabilecek durumda değildir. Uluslararası şirketler OECD yöntemlerinden istediklerini uygulayabilirler. Önemli olan grup şirketler arasındaki ticari finansal ilişkilerin emsal bedel prensiplerine uygun olduğunu vergi idarelerine belgeleyebilmektir.

Emsal bedel prensibi, bir işleme birden fazla bedel uygulanmasını gerekli kılmaz. OECD rehberi, hem vergi idareleri hem vergi mükelleflerinin analizlerini birden fazla yöntemle yapmalarını öngörmemiştir. Ancak bazı zor örneklerde, bir yaklaşımla, piyasa fiyatının belirlenmesi mümkün olmayabilir. Bu nedenle, yöntemlerin kullanıldığı esnek bir yaklaşım, emsallerine uygun fiyatı tespit etmek için gerekli olabilmektedir.

2.2.2.1. Transfer fiyatlaması Konusunun OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9. maddesi İle Bağlantısı

OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9. maddesinin 1. paragrafına göre; 'iki ilişkili kuruluşun ticari ve finansal ilişkilerindeki şartlar, bağımsız kuruluşlar arasında gerçekleşen farklılık gösterirse, bu özel şartlar nedeniyle bir tarafta olması gereken, ancak eksik oluşmuş kar, ilgili kuruluşun karına eklenir ve düzenlemeye göre vergilendirilir.'¹⁰¹

Söz konusu paragraf, bağlı işletmelerin karlarının emsallerine göre yeniden ayarlanmasına izin vermektedir. Buna göre, vergi idaresi kendi sınırları içindeki bir

---

¹⁰⁰OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(1) p. 1.67

¹⁰¹OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.2

işletmenin karın, ‘olması gereken fakat işlemin koşullarının, emsallerine göre farklılık göstermesi nedeniyle oluşmayan‘ karıda içerecek şekilde yararlanabilir.

İlişkili kuruluşlar arasında gerçekleşen bir işlemin emsal bedel prensiplerine uygun olup olmadığını anlamının en kestirme yolu, bu kuruluşların kendi aralarındaki işleme uyguladıkları fiyatla, bağımsız kuruluşlar arasında gerçekleşen ve benzer özelliklere sahip, kontrol dışı işlemlerdeki fiyatın karşılaştırılmasıdır. Ancak, bu karşılaştırmayı yapabilmek her zaman kolay değildir.¹⁰²

2.2.2.2. Geleneksel İşlem Yöntemleri

Geleneksel işlem yöntemleri, karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi ile yeniden satış yöntemi ve maliyet artı yöntemleridir.

2.2.2.2.1. Karşılaştırılabilir Kontrol Edilmeyen Fiyat (KKEF) Yöntemi

KKEF yönteminde, kontrol edilen bir işlem dâhilinde transfer edilen mal ya da hizmetlere uygulanan fiyatların, karşılaştırılabilir koşullarda gerçekleşen karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde gerçekleşen mal ya da hizmet transferine ilişkin olarak uygulanan fiyatlarla karşılaştırılmaktadır.¹⁰³ Bu iki fiyat arasında herhangi bir farklılığın ortaya çıkması halinde, ilişkili kuruluşlar arasındaki ticari ve finansal ilişkinin koşullarının emsallere uygun olmadığı ve kontrol edilen işlemde uygulanan yerine kontrol edilmeyen işlemde uygulanan fiyatın ikame edilmesi gerektiği ortaya çıkar.

Karşılaştırma konusu iki işlem, ya da bu işlemleri gerçekleştiren iki işletme arasında belirlenen farkların hiçbirinin serbest piyasada uygulanan fiyatı ciddi bir biçimde etkilememesi; ya da 2. işlemde ortaya çıkan farkların etkilerinin yapılan makul ölçüdeki doğru düzeltmelerle ortadan kaldırılabilmesinin mümkün olduğu durumlarda; kontrol dışı bir işlem, kontrol edilen bir işlemle karşılaştırılabilir bir işlem sayılır. Diğer

---

¹⁰²Aktaş, s. 99

¹⁰³ Tuncay Kapusuzoğlu, ”Vergisel Yönden Transfer Fiyatlaması”, Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.171

bir deyişle, söz konusu kontrol edilmeyen işlem, kontrol edilen fiyat yöntemi amaçları için, karşılaştırılabilir bir işlem niteliğindedir. Karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen işlemlerin belirlenmesinin mümkün olduğu durumlarda, KKEF yöntemi, emsallere uygunluk ilkesinin en dolaysız ve güvenilir bir biçimde uygulandığı yöntem olmaktadır.

Bağımsız kuruluşlar arasında gerçekleşen ve kontrol edilen işlemlere benzer ancak farklılıkların uygulanan fiyat üzerinde herhangi bir önemli etkiyi haiz olmayan karşılaştırılabilir işlem bulabilmek son derece güç olabilmektedir. Örneğin, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerde mal transferinde ortaya çıkan küçük bir farklılık, üstlenilen ticari faaliyetlerin niteliğinin aynı toplam kar marjının oluşturulması açısından yeterli düzeyde benzerlik gösterse bile, fiyat üzerinde önemli bir etki yaratabilmektedir.

Böyle bir durumda, bazı düzeltmelerin yapılması uygun olacaktır. Yapılacak olan bu tür düzeltmelerin kapsamı ve güvenilirliği, KKEF yöntemi uyarınca uygulanan analizin güvenilirliğini de etkileyecektir.¹⁰⁴

Kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerin karşılaştırılabilir işlemler olup olmadıklarının belirlenmesinde, salt ürün karşılaştırılabilirliğinin yanı sıra daha geniş kapsamlı ticari işlevlerin fiyatı üzerinde olması gereken etkilerinin de dikkate alınması gerekir. Kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemler, ya da bu işlemleri üstlenen kuruluşlar arasında farklılıkların ortaya çıkması durumunda, bunların fiyat üzerindeki etkilerini ortadan kaldırmak üzere, makul ölçüde doğru düzeltmelerin belirlenmesi zor olabilir. Makul ölçüde doğru düzeltmelerin uygulanmasında ortaya çıkan güçlükler, rutin bir biçimde KKEF Yönteminin uygulanabilme olasılığı üzerinde herhangi bir güçlük yaratmamalıdır. Pratik ilkeler, KKEF yönteminin uygulanabilirliğini sağlayacak daha esnek bir yaklaşımın ve bu yaklaşımla birlikte, tümünün de göreceli doğruluklarına uygun biçimde değerlendirilmeleri gereken diğer uygun yöntemlerin de gerektiğinde kullanılmasını gerektirmektedir. Verilerin KKEF yöntemi kapsamında uygun bir biçimde kullanılabilmesini sağlamak için verilerin düzeltilmesine yönelik gerekli her tür çabanın gösterilmesi gerekir. Tüm yöntemler açısından,

---

¹⁰⁴ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.8

karşılaştırılabilirliği sağlayan düzeltmelerin doğruluk dereceleri KKEF Yönteminin göreceli güvenilirliğini etkilemektedir.¹⁰⁵

Pek çok ülkenin transfer fiyatlandırma düzenlemeleri, ilişkili kuruluşlar arasındaki işlemler ile bağımsız kuruluşlar arasındaki benzer işlemlerde karşılaştırılabilirliği ve fiyatı etkileyen unsurların düzeltilmesine izin verirler genel olarak yapılan düzeltmelere örnekler aşağıdaki gibidir,¹⁰⁶

- İşlem şartları arasındaki farklılıklar
- Satış hacmindeki farklılıklar
- İşlemin yapılış zamanındaki farklılıklar gibi

Bu genel düzeltilebilir nitelikteki unsurların yanında düzeltmelerin yapılmasında zorlukların olduğu durumlarda mevcuttur bunlar;

- Ürün kalitesindeki farklılıklar
- Coğrafi piyasalardaki farklılıklar
- Piyasa düzeylerindeki farklılıklar
- Satışta etkili olan gayri maddi varlığın türü ve miktarı gibi

KKEF yöntemi özellikle, ilişkili iki firma arasında alım-satıma konu edilen bir ürünün aynı şekilde bağımsız bir işletme tarafından de satıldığı durumlarda uygulanabilmektedir. Örneğin, Kolombiya menşeli markasız çekirdek kahve satan bağımsız bir işletmenin bu ürünü, iki ilişkili kuruluş arasında gerçekleşen satış işleminde geçerli olan aynı tür, kalite ve miktarlardan sattığını ve kontrol altında ve kontrol dışı bu iki işlemin aynı zaman diliminde, aynı üretim/dağıtım zinciri aşamasında ve benzer koşullar altında gerçekleştiğini varsayalım. Mevcut tek kontrol edilmeyen işlemde satışa konu ürünün, Brezilya menşeli markasız çekirdek kahve olması halinde, bu iki tür çekirdek kahve arasındaki farklılığın, fiyat üzerinde önemli bir etki yaratıp yaratmadığının araştırılması gerekecektir. Çekirdek kahvenin tedarik kaynağının bir prim öngörüp öngörmediği, ya da genellikle serbest piyasada bir indirim talebinde bulunulup bulunulmadığı sorgulanabilir. Bu tür bilgiler, emtia borsasından temin edilebilir ya da satıcı fiyatları üzerinden hesaplanabilmektedir. Aradaki farkın fiyat

¹⁰⁵ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.9

¹⁰⁶ Aktaş, s.65

üzerinde önemli bir etki yaratması halinde, KKEF yönteminin güvenilirliği azalacaktır ve KKEF yönteminin daha dolaylı diğer yöntemlerle birleştirilerek uygulanması gerekecek, ya da KKEF yönteminin yerine bu diğer yöntemlerin uygulanması gerekecektir.¹⁰⁷

2.2.2.2.2. Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi

Yeniden satış fiyatı yöntemi, ilişkili bir şirketten satın alınan bir ürünün, bağımsız bir işletmeye yeniden satılması durumunda uygulanan bir fiyatla başlar. Bu fiyat daha sonra yeniden satışı gerçekleştiren satıcının satış ve diğer faaliyet giderlerini karşılayacak ve kullanılan varlıklar ve üstlenilen riskler göz önüne alınarak gerçekleştirilen işlevlerin ışığında uygun bir kâr elde edecek biçimde belirlediği bir tutarı temsil eden uygun bir brüt marj yeniden satış marjı uygulanarak düşürülür. Brüt marjın düşürülmesinin ardından bakiye tutar, ürünün satın alınmasına yönelik diğer giderler de ilgili düzeltmeler de yapıldıktan sonra, ilişkili kuruluşlar arasında başta gerçekleşen mal transferi açısından emsal bedel olarak belirlenebilir.¹⁰⁸ Bu yöntem olasılıkla en verimli bir biçimde pazarlama faaliyetlerine uygulanabilmektedir.

Kontrol edilen işlemlerde satıcının uyguladığı yeniden satış fiyat marjı, aynı satıcının karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen işlemler kapsamında satın aldığı ve sattığı kalemlerden elde ettiği yeniden satış fiyat marjı referans alınarak belirlenebilir. Ayrıca, bağımsız bir işletmenin karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen işlemlerden elde ettiği yeniden satış fiyat marjından da yol gösterici bilgi olarak yararlanılabilir.

Yeniden satış yöntemi amaçları için, kontrol edilmeyen bir işlem, aşağıda belirtilen iki koşuldan birinin yerine getirilmesi durumunda, kontrol edilen bir işlemle karşılaştırılabilir¹⁰⁹:

---

¹⁰⁷ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.11

¹⁰⁸Ömer Güzeldal, “Transfer Fiyatlamasında Uygulanacak Yöntemler”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 27, Sayı: 317, 2008, s.166–167

¹⁰⁹ Kapusuzoğlu, s.173

1. Karşılaştırılan işlemler, ya da bu işlemleri üstlenen kuruluşlar arasındaki farkların hiçbiri, serbest piyasada uygulanan yeniden satış marjı üzerinde önemli bir etkide bulunmayacaktır; ya da

2. Makul ölçüde doğru düzeltmeler kullanılarak bu tür farklılıkların önemli etkileri ortadan kaldırılabilecektir. Yeniden satış yöntemi amaçları için karşılaştırmaların yapıldığı durumda genellikle KKEF Yöntemine kıyasla ürün farklılıklarının muhasebeleştirilmesine yönelik daha az düzeltmenin yapılması gerekir; zira ürünler arasındaki küçük farklılıklar kar marjları üzerinde, fiyatlar üzerinde oldukları derecede önemli bir farklılık oluşturmazlar.

Piyasa ekonomisinde, benzer nitelikteki işlevlerin yerine getirilmesi karşılığında ödenen ücret, farklı faaliyetler arasında eşit bir biçimde belirlenebilir. Buna karşın, farklı ürünler için ödenen ücretler; ancak bu ürünlerin birbirlerinin ikamesi olarak kullanılabilirler ölçüde eşitlenirler. Brüt kar marjlarının brüt ücretleri temsil ettiklerinden dolayı, kullanılan varlıklar ve üstlenilen riskler göz önüne alınarak gerçekleştirilen işlevlerin satışlarının maliyeti düşürüldükten sonraki ürün farklılıkları önemli değildir. Örneğin, mevcut olguların, tost makinesi satan bir dağıtım şirketinin mutfak robotu satıyor olması durumunda da aynı işlevi yerine getirmiş olduğunu göstermesi durumunda, piyasa ekonomisi açısından iki işlev açısından da benzer düzeyde ücret aldığı ortaya çıkarılır. Oysa tüketiciler açısından tost makineleri ve mutfak robotları birbirini ikame eden ürünler değildir ve bu nedenle de, fiyatlarının aynı olmasını beklemek için herhangi bir neden bulunmamaktadır.

Ürünler arasında daha geniş farklılıkların da yeniden satış yöntemi açısından kabul edilebilir olmasına karşın, kontrol edilen işlemde transfer edilen ürünün, kontrol edilmeyen işlemde transfer edilen ürün ile karşılaştırılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Daha geniş farklılıklar olasılıkla, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerde yer alan taraflar arasında yerine getirilen işlemler arasındaki farklılıklara da yansıtacaktır. Yeniden satış yönteminin kullanımında ürünler arasındaki karşılaştırılabilirliğin daha az gerekmesine karşın, ürünlerin daha yakın bir biçimde birbirleriyle karşılaştırılabilirliklerinin daha iyi sonuçlar doğurduğu da ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, bir işlemin gerçekleşmesinde yüksek değere sahip ya da göreceli olarak eşine az rastlanan bir gayri maddi hakkın bulunması durumunda, ürünlerin benzerliği daha fazla önem taşıyacaktır ve karşılaştırmanın geçerliliğinin sağlanmasına daha yoğun bir dikkatin harcanması gerekecektir.

Kâr marjının öncelikle işlemin diğer özellikleri üzerinde odaklanıp transfer edilen ürünün özelliklerinin ikincil bir konuma geldiği durumlarda, karşılaştırılabilirliğin diğer özelliklerine örneğin yerine getirilen işlevler, ekonomik koşullar, vb. biraz daha ağırlık vermek yerinde olabilir. Bu durum genellikle kâr marjının transfer edilen ürününe önemli bir değer katan göreceli olarak benzersiz varlıklardan yararlanmayan bir ilişkili kuruluş için belirlendiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kontrol dışı ve kontrol edilen işlemlerin, ürünün kendisi dışındaki tüm özellikleri açısından karşılaştırılabilir olduklarında, transfer edilen ürünlerin farklılıklarının muhasebeleştirilmesinde makul ölçüde düzeltmelerin uygulanmasının mümkün olduğu durumlar hariç olmak üzere, yeniden satış fiyatı, emsallere uygunluk koşullarının ölçümünde KKEF yöntemine kıyasla daha güvenilir bir yöntem sunabilmektedir.

Kullanılan yeniden satış marjının karşılaştırılabilir bir işlemde yer alan bağımsız bir işletme tarafından belirlenen bir tutar olması durumunda, ilişkili kuruluşlar ve bağımsız kuruluşların ticari faaliyetlerini sürdürme biçimlerinde önemli farklılıklar bulunduğu takdirde, yeniden satış fiyatı yönteminin güvenilirliği bu farklılardan etkilenebilir. Bu tür farklılıklar, göz önünde bulundurulmuş maliyetlerin seviyesini etkileyen farklılıkları da içerebilir ve bu tür etkiler bir işletmenin kârlılığını etkiliyor olsa da, o işletmenin serbest piyasada alım satımını yaptığı mal ve hizmetler üzerinde uyguladığı fiyatları zorunlu olarak etkilemeyecektir. Kontrol edilmeyen bir işlemin yeniden satış fiyatı yönteminin uygulanması açısından karşılaştırılabilir bir işlem olup olmadığının belirlenmesinde bu tür özelliklerin analiz edilmeleri gerekmektedir.

Yeniden satış yöntemi aynı zamanda gerçekleştirilen işlevlerin karşılaştırılabilirliğine de bağlı olmaktadır. Kontrol edilen işlemlerle kontrol edilmeyen işlemler ve bu işlemlere katılan taraflar arasında farklılıklar bulunduğu ve bu farkların emsallere uygunluk koşullarının ölçümünde kullanılan özellikler üzerinde

önemli etkilerde bulunduğu durumlarda bu yöntemin güvenilirliği azalır; böyle durumlarda yeniden satış marjı gerçekleşir. Kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerde elde edilen brüt marjı etkileyen önemli farklılıkların bulunması durumunda, bu tür değişiklikleri muhasebeleştirme üzere gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Yapılan bu düzeltmelerin kapsamı ve güvenilirliği, herhangi bir durumda yeniden satış yöntemi kapsamında gerçekleşen analizin göreceli güvenilirliğini etkileyecektir.¹¹⁰

Uygun bir yeniden satış fiyatı marjı en kolay, satıcının sattığı ürünün değeri üzerine önemli bir kar marjı uygulamadığı durumlarda belirlenebilmektedir. Buna karşın; yeniden satıştan önce, emtianın bir kez daha işlenmeleri ya da niteliklerini yitirecek ya da bir dönüşüm geçirecek biçimde daha karmaşık yapıda başka bir ürünün bir parçası haline getirildikleri durumda örneğin faktörlerin mamul ya da yarı mamul bir ürün bünyesinde birleştirildikleri durumda bir emsal değer belirlenmesinde yeniden satış yöntemini kullanmak zorlaşmaktadır. Yeniden satış marjının belirlenmesinde özellikle dikkat edilmesi gereken bir diğer durum da, satıcının, mülkiyeti bağlantılı bir şirkete ait olan, ürünle ilgili bir gayri maddi hakkın oluşumuna ya da idamesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Böyle durumlarda, baştan nihai ürünün fiyatına transfer edilen malların ürünün nihai değerine katkısı kolayca değerlendirilemez.

Bir yeniden satış fiyatı marjı, satıcının ürünleri satın aldığı kısa süre içinde gerçekleştiğinde, daha doğru bir biçimde belirlenir. İlk satın alma işlemiyle yeniden satış arasında geçen zaman arttıkça, yapılacak olan karşılaştırma işlemine, piyasa koşullarında, kur oranlarında, maliyetlerde ortaya çıkan değişimler gibi çeşitli unsurların dâhil edilmesi gerekir.¹¹¹

Satıcının gerçekleştirdiği faaliyet düzeyinin yeniden satış fiyatı marjını etkilemesi de söz konusu olabilmektedir. Bu faaliyet düzeyi, en geniş anlamda, satıcının yalnızca nakliye acenteliği görevini üstlendiği asgari faaliyet düzeyinden, satıcının, malların mülkiyetine yönelik tüm risklerle birlikte, reklâm, pazarlama ve dağıtım

---

¹¹⁰ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.21

¹¹¹ Kapusuzoğlu, s.174

ilişkin riskleri de üstlendiği ve bu risklerin yanı sıra, mallarla ilgili teminatı, stokların finansmanı ve bağlantılı diğer hizmetleri de yüklediği durumlara kadar çeşitlilik gösterebilmektedir. Kontrol edilen bir işlemde satıcının önemli düzeyde bir ticari faaliyeti üstlenmeden, yalnızca malların üçüncü şahıs konumundaki alıcıya nakliyesini üstlendiği bir durumda, üstlenilen işlevlerin ışığında, yeniden satış fiyat marjı, küçük bir tutar olabilir. Satıcının söz konusu malların pazarlanmasına yönelik özel bir uzmanlığa sahip olduğu; sonuçta, belirli birtakım riskleri üstlendiği, ya da ürünle ilişkili bir gayri maddi hakkın üretimine ya da idamesine önemli bir katkıda bulunduğu durumlarda, yeniden satış fiyatı marjı daha yüksek olabilir. Bununla birlikte, satıcının gerçekleştirdiği faaliyetler, ister marjinal bir düzeyde, ister önemli bir düzeyde olsun, yeterli düzeyde kanıtlarla tevsik edilmesi gerekir. Bu tür kanıtlar arasında; örneğin, pazarlama giderlerinin bir kısmının ya da önemli bir bölümünün ticari markanın yasal sahibi için sağlanan bir hizmet ile ilgili olarak tahakkuk ettiğinin açıkça kanıtlandığı bir durumda, makul sayılamayacak düzeyde yüksek pazarlama giderlerinin gerekçelerinin açıklanması da yer almaktadır. Böyle bir durumda, yeniden satış yöntemi ile birlikte, maliyet artı yöntemi de uygulanabilir.

Satıcının, yeniden satış faaliyetine ilaveten, önemli düzeyde ticari faaliyetler sürdürmesi durumunda, makul düzeyde büyük bir yeniden satış marjı beklenebilir. Satıcının, faaliyetleri kapsamında makul ve olasılıkla da emsali bulunmayan aktiflerden örneğin bir pazarlama organizasyonu gibi, mülkiyeti satıcıya ait olan bir gayri maddi hak yararlanması halinde, kontrol dışı bir satıcının benzer nitelikteki varlıkları kullanmadığı kontrol dışı faaliyetlerden kaynaklanan düzeltilmemiş yeniden satış marjından yararlanma yoluyla, kontrol edilen bir işlemde emsallere uygunluk koşullarının değerlendirilmesi, uygun olmayabilir. Satıcının pazarlama faaliyetlerine yönelik değerli gayri maddi hakları elinde bulundurması durumunda; karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen bir işlemde, aynı satıcı ya da benzer nitelikte pazarlama amaçlı gayri maddi hakları elinde bulunduran başka bir satıcı yer almadıkça, kontrol edilmeyen işlemdeki yeniden satış marjı, kontrol altındaki işlemde yer alan satıcının elde etmeye hak kazandığı karı gerçekte olduğundan daha düşük bir değer üzerinden gösterebilir.

Aracı şirket kanalıyla bir ürün dağıtım zincirinin bulunması halinde, vergi idarelerinin yalnızca aracı şirketten satın alınan malların yeniden satış fiyatlarını değil, aynı zamanda bu şirketin kendi tedarikçisine ödediği fiyatı ve aracı şirketin üstlendiği işlevleri de dikkate alması uygun olabilir. Bu tür bilgilerin elde edilmesinde pratik bazı güçlüklerle karşılaşılabilir ve aracı şirketin tam olarak işlevinin ne olduğunun belirlenmesi bazı zorlukları içerebilir. Aracı şirketin gerçek anlamda bir riski üstlenip üstlenmediği ya da dağıtım zinciri içinde malların değerini artırıcı ekonomik bir işleve sahip olup olmadığının belirlenememesi durumunda, aracı şirketin faaliyetleri ile ilişkilendirilebilir olduğu iddia edilen fiyat unsurları, makul boyutlarda, uluslararası şirketler grubunun diğer üyelerine de atfedilebilirler; zira bağımsız kuruluşlar normalde böyle bir şirketin işleminden sağlanan kârlar üzerinde herhangi bir paya sahip olmasına izin vermeyeceklerdir.¹¹²

Yeniden satış fiyat marjının da, satıcının malları yeniden satma konusunda münhasır bir hakkı elinde bulundurup bulundurmadığına bağlı olarak değişmesi beklenir. Bu tür düzenlemelere, bağımsız kuruluşlar arasında sürdürülen işlemlerde rastlanır ve marjı etkileyebilir. Bu nedenle, uygulanan her tür karşılaştırmada, bu tür münhasır hakların dikkate alınması gerekir. Bu türde bir münhasır hakka atfedilebilecek değer, belli bir ölçüde, bulunduğu coğrafi bağlama ve bunları ikame edebilecek olan olası malların mevcudiyetine ve rekabet derecelerine bağlı olmaktadır. Emsallere uygun bir işlemde bu düzenleme, gerek tedarikçi, gerekse satıcı açısından değer taşıyabilir: örneğin, satıcıyı tedarikçiye ait belli bir ürün grubunu satabilmek konusunda teşvik edebilir. Öte yandan, bu tür düzenlemeler, satıcıya aynı ürün üzerinde bir tekel oluşturma olanağını da sağlayabilir ki, böyle bir durumda satıcı, çok büyük bir gayret göstermeksizin, önemli bir getiri elde edilir. Bu nedenle, böyle bir unsurun uygun yeniden satış marjı üzerindeki etkisinin her belirli durumda dikkatle incelenmesi gerekmektedir.¹¹³

Muhasebe uygulamalarının kontrol edilen işlemler ile kontrol edilmeyen işlemler arasında farklılıklar gösterdiği durumlarda, her durumda brüt marja ulaşmak

---

¹¹² OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.25

¹¹³ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.28

üzere ayrı türdeki maliyetlerin kullanılmasını sağlamak üzere yeniden satış fiyat marjının hesaplanmasında kullanılan veriler üzerinde uygun düzeltmelerin yapılması gerekmektedir. Uygun düzeltmeler yapılmadıkça, ilgili kar marjlarını karşılaştırılabilmeleri mümkün değildir. Yeniden Satış Fiyatı Yönteminin Uygulanmasına İlişkin Örnekler aynı piyasada, aynı marka altında aynı ürünü satan iki distribütörün bulunduğunu varsayalım. Distribütör A bir garanti sunmakta, Distribütör B ise herhangi bir garanti sunmamaktadır. Distribütör A, garantiyi fiyatlandırma stratejisinin bir parçası olarak sunmamakta ve bu nedenle de, ürününü daha yüksek bir fiyat üzerinden satmakta ve bunun sonucu olarak da garanti kapsamındaki hizmetlerin maliyetleri dikkate alınmadığında, ürünü daha düşük fiyatla satan Distribütör B'ye kıyasla, brüt kâr marjı daha yüksek çıkmaktadır. Arada oluşan bu fark için bir düzeltme yapılmadıkça, iki marj karşılaştırılabilir bir özellik içermemektedirler. Alt marjı oluşturan fiyatın standart bir değerde sabitlenmesini sağlamak üzere tüm ürünleri kapsayan bir garantinin sunulduğunu varsayalım. Distribütör C de garanti işlevini yerine getirmekte, ancak kendisine tedarikçi tarafından daha düşük bir ücret ödenmektedir. Distribütör D ise, tedarikçinin üstlendiği garanti işlevine sahip değildir. Bununla birlikte tedarikçi, Distribütör D'den, Distribütör C'den tahsil ettiği bedelden daha yüksek bir bedel tahsil etmektedir. Distribütör C'nin garanti işlevini yerine getirme maliyetini satılan malların maliyeti şeklinde muhasebeleştirilmesi durumunda, arada oluşan farklılıklar için brüt kar marjları otomatik olarak düzeltilmektedir. Bununla birlikte, garanti giderlerinin faaliyet giderleri olarak muhasebeleştirilmemeleri durumunda, marjlar arasında düzeltilmesi gereken bir sapma ortaya çıkacaktır. Böyle bir durumda, şöyle bir mantık oluşacaktır: eğer Distribütör D garanti işlevini bizzat üstlenmiş olsaydı; tedarikçisi transfer fiyatını indirecekti ve bunun sonucunda; D'nin elde ettiği brüt kâr marjı daha yüksek olacaktı. Buradaki varsayıma göre bir kurum, bağlı şirketlerinin bulunmadığı beş ülkede ürününü, bağımsız distribütörler aracılığı ile satmaktadır. Bu bağlamda distribütörler, yalnızca ürünün pazarlamasını üstlenmektedirler ve buna ilave olarak herhangi bir işlevi yerine getirmemektedirler. Kurum, bir ülkede bir bağlı şirket kurmuştur. Bu belirli piyasanın stratejik bir önemi bulunmadığından dolayı kurum bağlı şirketinden yalnızca ürününü satmasını ve

müşterilere gerekli teknik uygulamaları sağlamasını talep etmiştir. Diğer tüm olguların ve durumların aynı olması halinde bile; münhasır satış düzenlemelerine girişmeyen ya da bağlı şirketin üstlendiği teknik uygulamaları yerine getirmeyen bağımsız kuruluşlardan marjların elde edilmesi durumunda; karşılaştırılabilirliğin sağlanabilmesi için birtakım düzeltmelerin yapılıp yapılmaması gerektiği hususu üzerinde durmak gerekecektir.¹¹⁴

2.2.2.2.3. Maliyet Artı Yöntemi

Maliyet artı yöntemi, kontrol edilen bir işlemde ilişkili kişi konumundaki bir alıcıya transfer edilen mallar ya da sağlanan hizmetler karşılığında bu mal ya da hizmeti tedarik eden tarafın katlandığı giderin hesaplanması ile başlar. Daha sonra, üstlenilen işlevler ve piyasa koşullarının ışığında uygun bir kârın belirlenmesini sağlamak üzere, uygun bir maliyet artı kâr marjı bu tutara ilave edilir. Maliyet artı kâr marjının yukarıda belirtilen maliyetlere ilave edilmesi sonucu varılan rakam, başta belirtilen kontrol edilen işlemin emsale uygun bedeli olarak kabul edilebilir.¹¹⁵ Yöntem özellikle yarı mamul malların ilişkili kişi konumundaki taraflar arasında alınıp satıldıkları ve işleme taraf olan bu ilişkili kişilerin aralarında ortak tesis anlaşmaları imzaladıkları, ya da uzun vadeli satın alma ve tedarik düzenlemelerine girdikleri veya kontrol edilen işlemlerin hizmet tedariki faaliyetinden oluştuğu durumlarda en iyi sonucu verebilmektedir.

Kontrol edilen işlemlerde tedarikçiye ait olan maliyet artı kar marjı ideal olarak, aynı tedarikçinin karşılaştırılabilir işlemlerde uygulanan maliyet artı kar marjı referans alınarak belirlenmelidir. Ayrıca, bağımsız kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen karşılaştırılabilir işlemlerde elde edilebilecek olan maliyet artı kar marjı da yol gösterici bir unsur olarak dikkate alınabilir.

Kontrol dışı bir işlem, aşağıda sayılan iki koşuldan birinin karşılanması durumunda maliyet artı amaçları için kontrol edilebilir bir işlemle karşılaştırılabilir¹¹⁶:

---

¹¹⁴ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.30

¹¹⁵ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2), p. 2.32

¹¹⁶ Kapusuzoğlu, s.176

1. Karşılaştırma konusu işlemler ya da bu işlemleri üstlenen kuruluşlar arasında var olan farklılıkların hiçbiri, serbest piyasada geçerli olan maliyet artı kâr marjı tutarını önemli bir ölçüde etkilemeyecektir;

2. Bu tür farklılıkları giderebilmek üzere makul ölçüde doğru düzeltmeler uygulanabilir olmalıdır.

Maliyet artı yöntemi amaçları açısından, bir işlemin karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen işlem olup olmadığının belirlenmesinde, yeniden satış yöntemiyle ilgili olarak KKEF ilkeleri, maliyet artı yöntemi için de aynen geçerlidir. Bu nedenle, ürün farklılıklarının muhasebeleştirilmesinde maliyet artı yönteminde, KKEF Yöntemine kıyasla daha az düzeltme gerekmektedir ve bazıları fiyatın kendisinden çok maliyet artı kar marjı üzerinde daha fazla etkisi bulunabilen, karşılaştırılabilirliğe ilişkin diğer unsurlar üzerinde biraz daha durmak gerekebilecektir. Yeniden satış yönteminde olduğu gibi, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerde elde edilen maliyet artı kar marjlarını önemli ölçüde etkileyen işlevlerin niteliğinde ortaya çıkan farklılıklar gibi farkların bulunması durumunda, bu tür farklılıkları muhasebeleştirilmesine yönelik bazı düzeltmelerin yapılması gerekir. Bu düzeltmelerin kapsamı ve güvenilirliği, belirli durumlarda maliyet artı yöntemi kapsamında gerçekleşen analizin göreceli güvenilirliğini etkileyecektir.

Örneğin, A Şirketinin ilişkili kuruluş konumundaki bir distribütöre tost makineleri sattığını; B Şirketinin bağımsız bir işletme konumundaki bir distribütöre ütü sattığını ve tost makineleri ve ütülerin imalatı üzerindeki kâr marjlarının küçük ev eşyaları sektöründe temelde aynı olduklarını varsayalım. Burada maliyet artı yönteminin kullanılması, piyasada benzer niteliklere sahip tost makinesi üreten başka imalatçının bulunmadığı anlamına gelmektedir. Eğer maliyet artı yöntemi uygulanıyor olsaydı, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemlerde karşılaştırılan kar marjları, imalatçının distribütöre uyguladığı satış fiyatı ile ürünün imalatında katlanılan maliyetler arasındaki fark olurdu. Bununla birlikte; A Şirketi imalat süreçlerinde B Şirketine kıyasla çok daha hesaplı davranabilir ve böylece maliyet giderlerini daha düşük tutabilir. Neticede, A Şirketinin ütü değil de tost makinesi imal etmesine ve B Şirketinin ütü için belirlediği fiyatı tost makinelerine uyguluyor olsa bile yani, özel bazı

koşullar bulunmuyor olsa bile, A Şirketinin kâr marjının B Şirketinin kâr marjından daha yüksek olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Bu nedenle, bu farklılığın kar marjı üzerindeki etkisini düzeltebilmek mümkün olmadıkça, maliyet artı yönteminin uygulanması bu bağlamda tam anlamıyla güvenilir sonuçlar vermeyecektir.¹¹⁷

Maliyet artı yöntemi, özellikle maliyetlerin belirlenmesi açısından uygulamada birtakım sorunlar içermektedir. Her ne kadar bir işletmenin ticari yaşamını sürdürebilmesi için belirli bir süre içinde katlandığı tüm giderleri karşılayabilmesi gerekse de; bu maliyetler, herhangi bir yıl içinde belirli bir durum için uygun kârın ne olabileceği konusunda belirleyici olamazlar. Çoğu kez şirketlerin rekabet koşulları gereği ilgili malların üretim maliyetini, ya da ilgili hizmetlerin sağlama bedelini referans alarak uyguladıkları fiyatlarda indirim gitmelerine karşın, katlanılan maliyetlerin seviyesi ve piyasa değeri arasında kesin olarak fark edilebilen bir bağlantının bulunmadığı durumlar da mevcuttur.

Ayrıca, maliyet artı yöntemini uygularken, karşılaştırılabilir maliyet bazında karşılaştırılabilir bir kar marjının uygulanmasına da dikkat edilmesi gerekir. Örneğin; faaliyetlerini sürdürürken maliyet artı yöntemini uyguladığından dolayı referans olarak gösterilen bir tedarikçinin, leasing yolunda edinilen ticari aktifleri kullanması durumunda; eğer kontrol edilen işlemde yer alan tedarikçi kendi aktiflerine sahipse, maliyet bazı, gerekli düzeltmeler yapılmadan karşılaştırılamaz. Yeniden satış yönteminde olduğu gibi, maliyet artı yöntemi de, kontrol edilen mal ya da hizmet tedarikçisinin katlandığı maliyetler üzerinden elde ettiği kar marjı ile bir ya da iki kontrol dışı işletmenin karşılaştırılabilir işlemleriyle ilgili olarak katlandıkları maliyetler üzerinden elde ettikleri kar marjı arasındaki karşılaştırmalar temel alınarak hesaplanır. Bu nedenle, kontrol altında ve kontrol edilmeyen işlemler arasındaki kar marjının büyüklüğünü etkileyebilecek boyuttaki farklılıkların analiz edilerek, kontrol edilmeyen işlemlerin ilgili kar marjları üzerinde düzeltmelerin yapılıp yapılmayacağıın belirlenmesi gerekir.

Bu amaçla, ilgili taraflar ya da karşılaştırılan işlemler tarafından yerine getirilen işlevler ve üstlenilen riskler ile ilişkilendirilen giderlerin faaliyet giderleri ve finansal

---

¹¹⁷OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007,C(2), p. 2.35

giderler de dâhil olmak üzere faaliyetlerle ilgili olmayan giderler düzeyleri ve türleri arasındaki farklılıkların dikkate alınması büyük önem taşır. Bu farklılıklar ile ilgili açıklamalarda, aşağıda belirtilen hususlar da yer almaktadır:¹¹⁸

1. Giderlerin, yöntemin uygulanışı sırasında kullanılan varlıklar ve üstlenilen riskler göz önüne alınarak dikkate alınmayan bir işlevsel farklılığı yansıtması durumunda, maliyet artı kar marjı üzerinde bir düzeltme yapılması gerekebilir.

2. Giderlerin, yöntem tarafından test edilen faaliyetlerden farklı ilave birtakım işlevleri yansıtması durumunda, bu işlevler için ayrı bir ücretin belirlenmesi gerekebilir. Bu tür işlevler; örneğin, karşılığında uygun bir ödülün belirlenebileceği hizmetlere tekabül edebilir. Benzer bir biçimde, emsale uygun olmayan düzenlemeleri yansıtan sermaye yapılarının sonucu olarak ortaya çıkan giderlerin ayrıca düzeltilmeleri gerekebilir.

3. Karşılaştırılan tarafların giderlerinde oluşan farklılıkların normal koşullarda denetimsel, genel ve idari giderlerde olduğu gibi, salt kuruluşların verimliliklerini ya da verimsizliklerini yansıtması durumunda; brüt marj üzerinde herhangi bir düzeltmenin yapılması gerekmez. Bu durumlardan herhangi birinin ortaya çıkması durumunda, maliyet artı ve yeniden satış fiyatı yöntemlerinin yanı sıra, diğer yöntemlerin uygulanmasından elde edilen sonuçların da dikkate alınması, uygun olabilir.¹¹⁹

Karşılaştırılabilirliğin önemli sonuçlarından biri de, muhasebe uygulamalarında tutarlılığın sağlanmasıdır. Kontrol edilen bir işlem ile kontrol dışı bir işlemdeki muhasebe uygulamalarının birbirlerinden farklılaşmaları durumunda, tutarlılık amaçları için, her durumda aynı tür maliyetlerin kullanılmasını sağlamak üzere, kullanılan verilerde uygun değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca, brüt kâr marjlarını etkileyen maliyetlerin tabi oldukları muhasebe uygulamaları da, kuruluşlar arasında farklılık gösterebilmektedir ve göreceli olarak karşılaştırılabilirliği sağlamak üzere, bu farklılıkların da uygun biçimde muhasebeleştirilmeleri gerekecektir. Ayrıca, brüt kâr marjlarının, uygun ve güvenilir karşılaştırılabilirliği sağlamak üzere muhasebeleştirilmesi gereken, brüt kâr marjlarını etkileyebilecek maliyetlerin tabi

---

¹¹⁸ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007,C(2), p. 2.36-2.37

¹¹⁹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007,C(2), p. 2.38

olacakları işlemler açısından da, kuruluşlar arasında birtakım farklılıklar yer alabilmektedir. Analiz faaliyet giderlerini kapsadığı sürece,

Kesin muhasebe standartlarının ve koşullarının değişebilmesine karşın, bir işletmenin maliyetleri ve giderlerinin üç genel kategoriye bölünebileceği anlaşılmaktadır. Öncelikle, ham madde maliyetleri gibi bir ürünün ya da hizmetin üretilmesinde doğrudan olarak katlanılan giderler bulunmaktadır. İkinci olarak, üretim süreciyle yakından ilişkili olsa da, birden fazla ürünün ya da hizmetin üretiminde ortak olarak kullanılan dolaylı üretim giderleri bulunmaktadır. Son olarak da, örneğin, denetim giderleri, genel giderler ve idari giderler gibi, bir bütün olarak işletmenin katlandığı faaliyet giderleri bulunmaktadır.

Prensip, maliyet artı yönteminin tarihsel maliyetleri gereğinden fazla vurgulamasına karşın, tarihsel maliyetler tek tek üretim birimlerine atfedilebilmektedir. Örneğin, hammadde giderleri, işçilik giderleri ve nakliye giderleri gibi bazı maliyetleri gibi bazı maliyetler, zaman içinde değişkenlik gösterebilirler ve böyle bir durumda, zaman içinde oluşan maliyetlerin ortalamasının alınması yerinde olur. Ortalamanın alınması ayrıca, ürün grupları arasında, ya da bir ürün grubunda yer alan belirli bir ürün yelpazesi üzerinde de uygulanabilir. Ortalama alma ayrıca, farklı ürünlerin üretimi ya da işlenmesinin eş zamanlı olarak gerçekleştiği ve faaliyet hacminin değişkenlik gösterdiği sabit kıymet maliyetleri üzerinde de uygulanabilmektedir. İkame giderleri ve marjinal giderler gibi maliyetlerin de, ölçülebildikleri ve uygun kâr marjlarının belirlenmesinde doğru sonuçlar verebildikleri ölçüde, dikkate alınmaları gerekebilir.

Maliyet artı yönteminin uygulanışında dikkate alınabilecek olan maliyetler, mal ya da hizmet tedarikçisine ait maliyetlerle sınırlıdır. Bu sınırlama aynı zamanda tedarikçiler ve alıcılar arasındaki bazı maliyetlerin nasıl bölüşürülecekleri konusunda da bir sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bazı maliyetlerin, üzerinden marjın hesaplanacağı tedarikçinin maliyet bazını azaltmak üzere bazı giderlerin alıcı tarafından üstlenilebilir. Uygulamada bu durum, tedarikçi tarafından sağlanacak olan menfaat karşılığında tedarikçiye genel giderler ve alıcı tarafından katlanılan diğer giderler üzerinden uygun bir pay ayrılması ile gerçekleşebilir. Giderler üzerinden pay ayırma sürecinin, ilgili taraflarca gerçekleştirilen işlevlerin analizi bazında gerçekleştirilmesi

gerekir. Bu bağlamda ortaya çıkabilen bir diğer sorun da, genel giderlerin paylaşımında referans alınacak olan hususun ciro mu, çalışanların sayısı ve maliyeti mi, yoksa başka bir kıstasın mı olması gerektiğidir. Gider tahsisi konusu, maliyet katkı düzenlemeleri ile ilgili bölümde ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.¹²⁰

Bazı durumlarda; işlemlerin marjinal bir üretimin elden çıkartılmasını temsil ettiğinden dolayı, yalnızca değişken ya da artan giderler kullanılmasına yönelik bir baz mevcut olabilmektedir. Bu tür bir iddia, malların ilgili yabancı piyasalarda daha yüksek fiyatlar üzerinden satılmadığı durumlarda haklı gösterilebilir. Bu tür bir iddianın değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken unsurlar, arasında, mükellefin ilgili yabancı piyasada aynı ya da benzer ürünleri satıp satmadığına ilişkin bilgi, mükellefin iddia edilen “marjinal üretim” bağlamında sahip olduğu üretim oranı gerek üretim hacmi, gerekse üretim değerleri açısından, düzenlemenin süresi ve malların yabancı piyasada daha yüksek bir fiyat üzerinden satılmayacağı sonucunun ortaya çıkması ile sonuçlanan ve mükellef tarafından ya da ilgili Uluslararası Grup şirketler tarafından uygulanan piyasa analizinin ayrıntıları yer almaktadır. Tüm durumlar için genel geçer bir kural mevcut değildir. Maliyetlerin belirlenmesinde kullanılan çeşitli yöntemler, kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemler arasında ve zaman içinde belirli kuruluşlar arasında tutarlılık gösterebilmelidir. Örneğin, uygun bir maliyet artı kar marjının belirlenmesinde, ürünlerin çeşitli kaynaklar tarafından tedarikinde kaynaklar arasında büyük farklılıkların bulunup bulunmadığının dikkate alınması gerekebilir. İlişkili kişi konumunda bulunan taraflar, maliyet artı temellerini standart bir baz üzerinde hesaplamayı tercih edebilirler. İlişkili kişi konumunda olmayan bir taraf, karşı tarafın verimsizliği nedeniyle yüksek bir bedel ödemeyi reddedebilir. Öte yandan, diğer tarafın normal koşullarda beklendiğinden daha verimli sonuçlar elde etmesi halinde, diğer taraf bu avantajdan yararlanabilecektir. İlişkili kuruluş, maliyet artı yöntemine göre hesaplamalarda bir temel olarak hangi maliyetlerin kabul edilebileceği konusunda önceden bir belirlemede bulunabilir.

---

¹²⁰ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(2) p. 2.43

2.2.2.3. Diğer Yöntemler

Geleneksel işlem yöntemlerinin güvenilir olmadığı ya da uygulanma zorunluluğu olduğu durumlarda, emsal bedel şartlarını tespit için diğer yöntemler uygulanabilir. Burada diğer yöntemler adı altında sözü edilen yaklaşımlar, işlemsel kar metotları bu yöntemler, ilişkili kuruluşlar arasında gerçekleşen işlemlerdeki karın emsallerine uygunluğunu araştırır.

2.2.2.3.1. İşlemsel Kar Yöntemleri

İşlemsel kar yöntemi, kontrol edilen bazı işlemlerden doğan karları inceler. Bu Rehberin amaçları kapsamında yer alan işlemsel kar yöntemleri, kar bölüşüm yöntemi ve işlemsel net kar marjıdır. Kuruluşların, işlemde karın oluşturulan veya yüklenen bir şart olduğu işlemlere girdiklerine pek sık rastlanmaz. Aslında, kuruluşlar, fiyatlarını tespit etmek için nadiren bir işlemsel kar yöntemi kullanır. Bununla birlikte, kontrol edilen bir işlemde doğan kar, işlemin bağımsız kuruluşlarca karşılaştırılabilir bir durumda öne sürülecek şartlardan farklı bir takım şartlardan etkilenip etkilenmediğini ortaya koyabilecek uygun bir göstergedir. Böylece, gerçek ticari hayattaki karmaşıklığın, geleneksel işlem yöntemlerinin uygulanması sırasında uygulamaya ilişkin zorluklar çıkardığı istisnai durumlarda ve bu Bölümde belirtilen bütün önlemlerin alınması kaydıyla, işlemsel kar yöntemlerinin (kar bölüşüm ve işlemsel net kar marjı yöntemi) uygulanması, emsallere uygunluk ilkesiyle tutarlı bir transfer fiyatlamasını mümkün kılar. Ancak, işlemsel kar yöntemleri, sadece verinin toplanmasında yaşanan bir zorluk nedeniyle kendiliğinden uygulanamayabilir. Geleneksel bir işlem yönteminin güvenilir bir biçimde uygulanamadığı çıkarımına yol açan aynı etkenlerin, işlemsel kar yönteminin güvenilirliğinin değerlendirilmesinde yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Hatta bir yöntemin güvenilirliği, kullanılan

verilerdeki değişikliklerin boyutu ve güvenilirliği de dâhil olmak üzere bu Raporda tartışılan ilkeler göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.¹²¹

Kara dayalı yöntemler, özellikle karşılaştırılabilirlik konusunda, OECD Model Vergi Anlaşmasının 9. Maddesiyle uygunluk gösterdiği ölçüde kabul edilebilir. Bu, emsallere uygun fiyatlandırmayı gerçekleştirecek şekilde yöntemlerin uygulanmasıyla başariılır. Bunun için kontrol edilen belirli işlemlerden doğan karların, birbirinden bağımsız kuruluşlar arasındaki karşılaştırılabilir işlemlerden doğan karlarla karşılaştırılması gerekir.

İşlemsel kar yöntemleri, hiçbir şekilde ortalama dan daha düşük kar yaptıkları için kuruluşların fazla vergilendirilmesi için veya ortalama karın üzerine çıktıkları için kuruluşların daha az vergilendirilmesi için kullanılmamalıdır. Ortalama dan daha başarısız bir tablo çizen kuruluşların bu başarısızlıklarının ticari etkenlere bağlanabileceği durumlarda, onlara ek vergi yüklenmesi, emsallere uygunluk ilkesi çerçevesinde haklı gösterilemez.¹²²

2.2.2.3.1.1. Kar Bölüşüm Yöntemi

Kâr bölüşüm yöntemi, ilişkili kişilerin bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin toplam faaliyet kârı ya da zararının, üstlendikleri işlevler ve yükledikleri riskler nispetinde ilişkili kişiler arasında emsallere uygun olarak bölüştürülmesini esas almaktadır. Bu çerçevede, kâr bölüşüm yöntemine başvurulması durumunda aşağıdaki faktörler dikkate alınır¹²³:

- Bir ürünün edinimi, üretimi veya satımı ya da hizmet sunumu için yapılan harcamalar,
- Bir ürünün geliştirilmesi veya hizmet sunumu esnasında ihtiyaç duyulan sermaye veya kullanılan varlıklar ya da üstlenilen risk derecesi,
- İşlemin her aşamasında gerçekleştirilen işlevlerin göreceli önemi,
- Ölçülebilir nitelikteki diğer faktörler.

¹²¹ OECD Transfêr Fiyatlaması Rehberi 2007,C(3) p. 3.2

¹²² OECD Transfêr Fiyatlaması Rehberi 2007,C(3) p. 3.4

¹²³ Tekin,Kartaloğlu,s.122

Bu yöntem, geleneksel işlem yöntemlerinin (karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi) kullanılmadığı özellikle karşılaştırılabilir işlemlerin olmadığı ve ilişkili kişiler arasındaki işlemlerin birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda kullanılmalıdır.

Bu yöntem, ilişkisiz şirketlerin yaptıkları işlemleri veya bu işlemde elde edecekleri kâr göz önünde bulundurmak suretiyle, kontrol altındaki bir işlemde oluşan şartların kâr üzerindeki etkisini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Kâr bölüşüm yönteminde, önce ilişkili şirketlerin yaptığı işlemde ortaya çıkan paylaşılacak kâr tespit edilir. Daha sonra bu kâr, ilişkili şirketler arasında paylaşılır. Kârın bölüşümü, emsal bedel prensibine göre yapılmış anlaşmalardaki tahmin edilen ve yansıtılan şekilde, güçlü ekonomik gerekçelere dayanarak yapılmalıdır. Bileşik kâr; ilk olarak işlemlerin tümünden kaynaklanan toplam kâr ve ikinci olarak taraflardan birine ait olduğu kolaylıkla belirlenemeyecek olan, örneğin yüksek değerli, özgün gayri maddi varlıktan kaynaklanmış artık kârdır.

Her bir işletmenin kârın oluşumuna yaptığı katkının değeri işlev analizlerine göre yapılır ve bu katkılar dış piyasadan elde edilen güvenilir bilgileri kapsayacak şekilde değerlendirilir. İşlev analizi her bir teşebbüs tarafından gerçekleştirilen işlevlerin analizi olup, tarafların üstlendiği riskler ve kullandıkları varlıklar hesaba katılmalıdır.

Bu yöntemde, emsallere uygunluk ilkesinin uygulanması sırasında, her durumun kendi koşullarının göz önünde bulundurulması büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle, kârın bölüşüm sürecinde artık kârın taraflar arasında bölüşümünün mümkün olduğu ölçüde kesin rakamları içermesi gerekmektedir. Örneğin, araştırma ve geliştirme harcamalarına yer verildiği durumlarda, uygulanan Ar- Ge türleri arasındaki farklılıkların dikkate alınması gerekebilir.

Bu yöntemin, işlemlerin birbirleriyle iç içe geçtiği ve bağlantılı olduğu veya her bir işlemin ayrı ayrı ele alınmasının zor olduğu durumlarda kullanılması uygun olacaktır.¹²⁴

---

¹²⁴ Tekin Kartaloğlu, s. 123

2.2.2.3.1.1.1. Avantajları ve Dezavantajları

Kar bölüşüm yönteminin bir avantajı, doğrudan karşılaştırılabilir işlemlere dayalı olmamasıdır; bu sayede birbirinden bağımsız kuruluşlar arasında böyle işlemlerin belirlenemediği durumlarda da kullanılabilir. Kar dağıtımı, ilişkili kuruluşların arasındaki işlev dağılımına bağlıdır. Birbirinden bağımsız kuruluşlardan alınan dış veriler, doğrudan kar bölüşümünün belirlemek için değil, öncelikle her bir ilişkili kuruluşun işleme yaptığı katkının değerlemesi için kar bölüşümü analizi için gereklidir. Sonuç olarak, kar bölüşüm yöntemi, bir yandan bağımsız kuruluşlarda mevcut olmayan ilişkili kuruluşların kendine özgü ve muhtemelen eşsiz olan gerçek ve durumlarını dikkate alarak esneklik sağlarken, diğer yandan aynı durumlar karşısında bağımsız kuruluşların yapacakları konusundaki değerlendirmeler çerçevesinde bir emsallere uygunluk yaklaşımı oluşturur.

Başka bir avantaj da, kar bölüşüm yönteminde, işleme taraf olan her iki kuruluş da değerlendirildiğinden, kontrol edilen işleme taraf olanların her ikisinin de aşırı ve imkânsız bir kar elde etmesi olasılığının az olmasıdır. Kontrol edilen işlemlerde kullanılan gayri maddi hak bakımından tarafların katılımının analizinde bu husus büyük önem taşır. Bu iki taraflı yaklaşım, ölçek ekonomilerinden gelen kar bölüşümünün sağlanmasında veya hem mükellefi hem de vergi idaresini memnun eden başka ortak etkinliklerin gerçekleştirilmesinde kullanılabilir.¹²⁵

Kar bölüşüm yönteminin bazı dezavantajları da vardır. Bunlardan biri, her ilişkili kuruluşun kontrol edilen işleme katılımının değerlemesinde göz önünde bulundurulmuş dış piyasa verilerinin, başka mevcut yöntemlerle karşılaştırıldığında bu işlemlerle daha az ilgili olacaktır. Kar bölüşüm yöntemi uygulanırken kullanılan dış piyasa verilerini içeriği yüzeyselleştikçe, uygulama sonucunda ortaya çıkacak kar dağıtımı daha subjektif olacaktır.

İkinci dezavantaj, kar bölüşüm yönteminin uygulanmasındaki zorluklara ilişkindir. Kar bölüşüm yöntemi, ilk bakışta hem mükellef hem de vergi idareleri için daha erişilebilir gözükebilir; çünkü yöntem, birbirinden bağımsız şirketler hakkında

---

¹²⁵ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(3) p. 3.7

daha az bilgiye dayanma eğilimindedir. Ancak, birbiriyle ilişkili kuruluşlar ve vergi idareleri de aynı şekilde yabancı ilişkili kuruluşlardan bilgi almada zorluk yaşayabilir. Ayrıca, birbirinden bağımsız kuruluşlar, transfer fiyatlamalarını belirlemek için genelde kar bölüşüm yöntemini uygulamazlar. Ayrıca, kontrol edilen işlemlere katılan ilişkili kuruluşlar için ortak gelir ve masrafların ölçülmesi zor olabilir; çünkü bu, defter ve kayıtların ortak bir esasa göre tutulması ve muhasebe uygulamaları ve para birimlerinde düzenlemeler yapılmasını gerektirir. Bunun yanı sıra, kar bölüşüm yöntemi işletme karına uygulandığında, işleme ilişkin uygun işletme giderlerinin belirlenmesi ve işlem ile ilişkili kuruluşların başka faaliyetleri arasında masraf dağıtımını yapılması güçleşebilir.¹²⁶

2.2.2.3.1.2. İşlemsel Net Kar Marjı Yöntemi

İşlemsel net kar marjı yöntemi, mükellefin kontrol edilen bir işlemde elde ettiği uygun bir esasa ilişkin net kar marjı üzerinde durur. Böylece, işlemsel net kar marjı yöntemi, maliyet artı ve yeniden satış fiyatı yöntemine benzer şekilde yürür. Bu benzerlik, işlemsel net kar marjı yönteminin güvenilir bir biçimde uygulanması için yeniden satış veya maliyet artı yönteminin uygulandığı şekle tutarlı bir biçimde uygulanması gerektiği anlamına gelir. Bu özellikle, kontrol edilen işlemde mükellefin elde ettiği net kar marjının, aynı mükellefin karşılaştırılabilir kontrol edilmeyen işlemlerden kazandığı net kar marjı referans alınarak ideal bir şekilde oluşturulması gerektiği anlamına gelir. Bu mümkün değilse, bağımsız kuruluş tarafından karşılaştırılabilir işlemlerden kazanılabilecek net marj, belirleyici olabilir. İlişkili kuruluşların işlev analizinin ve daha sonra da bağımsız kuruluşun işlemlerin karşılaştırılabilir olup olmadığını ve güvenilir sonuçlara ulaşmak için hangi düzeltmelerin gerektiği hususlarında belirleme yapmaları gerekecektir.¹²⁷

---

¹²⁶ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(3) p. 3.9

¹²⁷ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(3) p. 3.26

2.2.2.3.1.2.1. Avantajları ve Dezavantajları

İşlemsel net kar marjı yönteminin avantajlarından biri, net kar marjlarının işlemsel farklılıklardan, Karşılaştırılabilir Kontrol Edilmeyen Fiyat Yönteminde kullanılan fiyattan farklı olarak daha az etkilenmesidir. Net kar marjları kontrol edilen ve kontrol edilmeyen işlemler arasındaki bazı işlevsel farklılıklara brüt kar marjlarından daha toleranslı da olabilir. İşletmeler arasında gerçekleştirilen işlevlerdeki farklılıklar çoğu zaman işletme giderlerindeki farklılıklara yansır. Bu nedenle, kuruluşlar çok geniş bir brüt kar marjı çeşitliliğine sahip olabilir, ama aynı zamanda da benzer düzeylerde net kar elde edebilir.

Uygulama konusunda başka bir avantaj da ilişkili kuruluşların birden fazlasının gerçekleştirdiği işlemlerin ve yüklendiği sorumlulukların belirlenmesine gerek olmamasıdır. Aynı şekilde, çoğu zaman ticaret faaliyetinde bulunan bütün katılımcıların defter ve kayıtlarının ortak bir esasa göre tutulması veya bütün katılımcılara masrafların dağıtılması gerekmez. İşleme taraf olanlardan birinin karmaşık olması ve pek çok birbiriyle ilişkili faaliyeti bulunması durumunda ya da taraflardan biri hakkında güvenilir bilgi toplamanın zor olduğu durumlarda, uygulama konusunda bu yöntem çok avantajlı olabilir.

İşlemsel net kar marjı yönteminin bir dizi dezavantajları da vardır. Belki de en büyük dezavantajı, bir mükellefin net kar marjının fiyat veya brüt kar marjı üzerinde hiç etkisi olmayan ya da daha az ve doğrudan etkisi olan bazı faktörlerden etkilenmesinin söz konusu olmasıdır. Yöntemin bu özelliği, emsallere uygun net kar marjına ilişkin doğru ve güvenilir belirlemelerin yapılmasını zorlaştırır. İşlemsel net kar marjı yöntemi için karşılaştırılabilirlik oluşturmak için bazı detaylı önerilerin sunulması önemlidir.¹²⁸

Herhangi bir emsallere uygunluk yönteminin uygulanması, kontrol edilmeyen işlemlere ilişkin olarak kontrol edilen işlemler sırasında elde edilemeyen bilgileri gerektirebilir. Bu, özellikle kontrol edilen işlemler sırasında işlemsel net kar marjı yöntemini uygulamak isteyen mükellefler için süreci zorlaştırır. Ayrıca, mükellefler, yöntemi geçerli bir şekilde uygulamak için kontrol edilmeyen işlemlere atfedilebilecek

---

¹²⁸ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(3) p. 3.29

karlara ilişkin yeterli olacak belirli bilgilere ulaşamayabilir. İşlemler için karı ölçęęi olarak kullanılmak üzere bir mali gelir oluşturmak için kontrol edilen işlemlere ilişkin gelir ve işletme giderlerini kesinleştirmek de zor olabilir. Vergi idareleri, diğer mükelleflere ilişkin yapılan incelemelerinden daha fazla bilgi edinebilirler. Ancak diğer yöntemlerde de olduğu gibi, mükellefin kendi konumunu savunmasına ve mahkemelerin etkin yargı kontrolünün teminine yeterli fırsatın sağlanması için veriler açıklanmadıkça, böyle bir veriye dayanarak işlemsel net kar marjı yönteminin uygulanması adil olmayacaktır.

İşlemsel net kar marjı yöntemi konusunda ortaya çıkan bir diğer husus, yöntemin genellikle ilişkili kuruluşlardan sadece birine uygulanmasıdır. Tek yönlü bu yaklaşım, yeniden satış ve maliyet artı yöntemlerinin de bu özelliğe sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yöntemi pek çok başka yöntemden farklı kılmaz. Ancak, transfer fiyatlarıyla ilişkili olmayan pek çok faktörün net kar marjlarını etkileyebileceği ve işlemsel net kar marjı yöntemini daha az güvenilir kıldığı gerçeği, tek taraflı analizi konusundaki endişeleri artırır. Tek taraflı analiz, karşılaştırılabilirlik konusunda uluslararası şirketlerin grubunun kontrol edilen işlemlerinden elde edeceği toplam karlılığı dikkate almayabilir. Tek taraflı analiz, uluslararası şirketlerin grubunun bir üyesine, grubun diğer üyelerine zımnen inanılmaz derecede düşük veya yüksek kar seviyeleri bırakan bir kar seviyesi atfedebilir. Bir işleme taraf olan diğer tarafların karları üzerindeki etki, her zaman bir işlemin fiyatlandırılmasını belirleyen nihai etken değildir; ulaşılan sonuçların bir zimmet fişi işlevini görür.

Geçmişe dönük bir transfer fiyatı belirlemenin zor olduğu durumlarda işlemsel net kar marjı yöntemi uygularken uygun bir düzenleme belirlenirken ciddi güçlükler de çıkabilir. Örneğin, mükellefin kontrol eden işlemde hem alıcı hem de satıcı konumunda bulunan ilişkili kuruluşlarla muhatap olduğu durumda söz konusu olabilir. Böyle bir durumda, işlemsel net kar marjı yöntemi mükellefin karının yükseltilmesi yönünde bir düzeltme yapılması gerektiğine işaret ederse, hangi ilişkili kuruluş karının indirilmesi gerektiği konusunda bir takım belirsizlikler olabilir.

Herhangi bir belirli işlemsel net kar marjı yönteminin uygulanmasının bir durumun gerçekleri ve koşulları çerçevesinde uygun olup olmadığı belirlenirken yukarıdaki hususların göz önünde tutulması gerekir.¹²⁹

2.2.2.4. Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları

Peşin Fiyat Anlaşması (“APA”), kontrol edilen işlemlere ilişkin olarak, söz konusu işlemler için sabit bir dönemde transfer fiyatlamasının belirlenmesi amacıyla uygun bir dizi kriter belirleyen düzenlemeler bütünüdür.¹³⁰ Peşin Fiyat Anlaşması, resmi olarak bir mükellef tarafından başlatılır ve mükellefle, bir ya da daha fazla ilişkili kuruluş ve bir ya da daha fazla vergi idaresi arasındaki müzakereleri gerektirir. Peşin Fiyat Anlaşmaları, transfer fiyatlamasına ilişkin hususların çözüme ulaştırılmasında, geleneksel idari, adli ve anlaşma mekanizmalarına yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır. Geleneksel mekanizmaları başarısız olmaları ya da uygulanamamaları durumunda son derece yararlı olabilmektedirler.

Peşin Fiyat Anlaşmaları kavramına yönelik temel konulardan biri, bir mükellefin birkaç yılı içeren bir dönem için transfer fiyatlamasına yönelik öngörülerinde bu anlaşmaların ne ölçüde belirleyici olduklarıdır. Peşin Fiyat Anlaşmasının metodolojinin sınırlarını aştığı durumlarda, söz konusu anlaşmanın ne şekilde uygulanacağına ve belli başlı varsayımlara son derece dikkat edilmesi gerekmektedir; zira daha kesin sonuçlar, gelecekteki olaylara ilişkin tahminlere dayanmaktadır.

Bir Peşin Fiyat Anlaşmasında yararlanılan herhangi bir tahmin, gerek bu tahminin niteliğine, gerekse tahminin zemininde yer alan önemli varsayımlara dayanmaktadır. Örneğin, kurum içi borçlanmalarda belirli bir kurumun kullandığı kısa vadeli kredi üzerinden emsale uygun olarak belirlenen faizin izleyen üç yıl boyunca yüzde altı oranında kalacağını öne sürmek, makul bir tahmin olmayacaktır. Bunun yerine, söz konusu oranın LIBOR artı sabit bir oran olacağını öngörmek, daha gerçekçi

---

¹²⁹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(3) p. 3.33

¹³⁰ Feyyaz Yazar, “Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları”, *Vergi Dünyası*, Yıl: 27, Sayı: 317, 2008, s.140

bir tahmin olacaktır.¹³¹ Kuruluşlar arasında işlevlerin dağılımının dengesiz olması bekleniyorsa, ilişkili kuruluşlar arasında bir kar bölüşümü formülünün belirlenmesi, uygun olmayacaktır. Bununla birlikte, her kuruluşun rolünün önemli varsayımlar aracılığıyla açıklanması durumunda, bir kar bölüşümü formülünü öngörmek, mümkün olabilir. Yeterli sayıda varsayımın bulunduğu bazı durumlarda, gerçek bir kar bölüşümü oranının uygunluğu konusunda makul bir tahminde bulunmak bile mümkün olabilmektedir.

Belirli bir durumda bir Peşin Fiyat Anlaşmasının (APA) ne kadar kesin olduğuna karar verilmesi sürecinde vergi idarelerinin, geleceğe dönük mutlak kar deneyimi ile ilgili tahminlerin gerçekleşebilme olasılığının son derece düşük olduğunu unutmamaları gerekmektedir. Bağımsız kuruluşlarının kar oranlarından karşılaştırma amacıyla yararlanılabilir; ancak bu değerler de genellikle oldukça değişkendir ve önceden tahmin edilebilmeleri zordur. Uygun önemli varsayımların ve değer aralıklarının kullanımı, yapılan tahminlerin güvenilirliğini arttırabilir. İlgili sektördeki tarihsel veriler de iyi bir rehber olabilmektedir.¹³² Sonuç olarak, bir tahminin güvenilirliği, her reel durumun gerçekleri ve koşullarına bağlı olmaktadır. Mükelleflerin ve vergi idarelerinin, bir Peşin Fiyat Anlaşmasının kapsamını inceledikleri durumlarda, bir tahminin güvenilirliğine çok dikkat etmeleri gerekir. Güvenilirlikten yoksun tahminlerin, Peşin Fiyat Anlaşmalarının kapsamlarına dâhil edilmemeleri gerekir. Bir yöntemin uygunluğu ve uygulanabilirliği genellikle önceden tahmin edilebilir ve yönteme ilişkin önemli varsayımlar, geleceğe yönelik sonuçlara fiyat ya da kar düzeyleri kıyasla daha güvenilir bir biçimde geliştirilebilir.¹³³

Diğer ilgili vergi idaresinin katılımı olmaksızın bir ülkedeki vergi idaresi ve mükellefin anlaşmaya varabildikleri bazı ülkelerde, tek taraflı anlaşmalara izin verilebilmektedir. Bununla birlikte, tek taraflı bir Peşin Satış Anlaşması, diğer ülkelerde faaliyet gösteren ilişkili kuruluşların vergi yükümlülüklerini etkileyebilmektedir. Tek taraflı Peşin Fiyat Anlaşmalarına izin verildiği durumlarda diğer ilgili ülkelerin yetkili mercilerin, karşılıklı mutabakat prosedürleri uyarınca ikili bir anlaşmaya taraf olmaya

¹³¹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.126

¹³² OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.128

¹³³ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.129

hazır ve istekli olup olmadıklarını belirlemek üzere, en kısa sürede prosedür konusunda bilgilendirilmeleri gerekir.

Çifte vergilendirme hususunda duydukları kaygıdan dolayı çoğu ülke, tek taraflı ya da iki taraflı Peşin Fiyat Anlaşmalarını iki ya da daha fazla ülkenin mutabakatı ile imzalanan anlaşmaları tercih etmektedirler. Kaldı ki bazı ülkeler, kendi sınırları içinde faaliyet gösteren mükelleflere, tek taraflı Peşin Satış Anlaşmaları bir mükellef ve bir vergi idaresi arasında imzalanan anlaşmalar imzalama konusunda izin vermemektedirler. İki taraflı ya da çok taraflı yaklaşım, çifte vergilendirme riskinin azaltılması, ilgili tüm ülkelerin vergi idarelerine daha adil bir yaklaşımın benimsenmesi ve ilgili mükelleflerin vergi yüklerinin daha kesin ve doğru biçimde hesaplanması gibi hususlarda çok daha etkin sonuçlar verebilmektedir. Bu yaklaşım ayrıca mevzuatları, Peşin Fiyat Anlaşmalarının ancak karşılıklı mutabakat prosedürü uyarınca bir akit devletin yetkili mercii ile imzalanabilmesini sağlamak üzere vergi idarelerinin doğrudan mükelleflerle bağlayıcı anlaşmalara girmelerinin önlenildiği hükümler içeren bazı ülkeler tarafından da benimsenmiştir. Bu Bölümde yer alan tartışma amaçları için, bir Peşin Satış Anlaşması ilke olarak, o anlaşmada tek taraflı bir Peşin Satış Anlaşmasına açık bir referansta bulunulmadıkça, tek taraflı bir anlaşmayı içermez.¹³⁴

Vergi idareleri, Peşin Fiyat Anlaşmalarının özellikle, global menkul kıymetler ve emtia alım satımına ilişkin operasyonlar ile maliyet katılım anlaşmalarının düzenlenişi bağlamında ortaya çıkan, özellikle kar paylaşımı ve gelirlerin atfedilmesi gibi hususların açıklığa kavuşturulmasında oldukça işe yaradığını görebilirler. Peşin Fiyat Anlaşmaları kavramı ayrıca, bölüşüm sorunları, sabit iş y erleri ve şubelerin faaliyetlerini düzenleyen OECD Model Anlaşmasının 7. Maddesi kapsamında gündeme gelen hususlara yönelik çözümler de getirebilmektedir. Tek taraflı anlaşmalarda olmak üzere peşin fiyatlandırma anlaşmaları yapıldığında mükellefin sadece transfer fiyatlamasına konu olan ilgili işlemi değil tüm uluslararası işlemlerini kapsar. İlişkili kuruluşların yaptıkları ticari işlemlerde vergi idareleriyle yaptıkları peşin fiyatlandırma anlaşmaları geleneksel karşılıklı mutabakat prosedürü ile kıyaslandığında, ilişkili kuruluşlar açısından bir avantaj teşkil etmektedir. İlişkili kuruluşların vergi idareleriyle

---

¹³⁴ Yazar, s.140

peşin fiyatlandırma anlaşmaları yapmaları onların dönem içerisinde vergi incelemelerine tabi olmaktan kurtarmamaktadır. Vergi idaresi yapılan işlemlerde emsallere uygun bir durum olmadığını düşündüğü takdirde şirketleri vergi incelemesinde tabi tutabilmektedir. Peşin fiyatlandırma anlaşmalarının süresi ve içeriği mükellef tarafından esnekçe belirlenebilir. Bazı durumlarda peşin fiyatlandırma anlaşmaları vergi idarelerinin onayı alınarak geçmiş yılki işlemler içinde geçerli olabilmektedir.

Bir Peşin Satış Anlaşmasında yer alan vergi idareleri elbette, kendi ülkelerinde bulunan mükelleflerin bu anlaşmaya uygun davranıp davranmadıklarını izlemek isteyeceklerdir ve izleme süreci genellikle iki şekilde gerçekleşmektedir. İlk olarak vergi idaresi, Peşin Fiyat Anlaşmasına giren mükelleften, Peşin Fiyat Anlaşmasında yer alan koşullara ve hükümlere ne ölçüde uygun davrandığını ve önemli varsayımları ne ölçüde dikkate aldığını tevsik edecek nitelikte yıllık raporlar düzenlemesi talebinde bulunabilir. İkinci olarak vergi idaresi, olağan denetim döngüsünün bir parçası olarak mükellef üzerinde incelemelerini sürdürmekle birlikte, metodoloji üzerinde herhangi bir yeniden değerlemede bulunmayabilir. Vergi idaresi bunun yerine, transfer fiyatlaması üzerindeki incelemesinin kapsamını, Peşin Fiyat Anlaşması teklifine ilişkin ilk verilerin doğrulanması ve mükellefin Peşin Fiyat Anlaşmasının koşullarına ve hükümlerine uygun davranıp davranmadığının belirlenmesi ile sınırlandırabilir. Transfer fiyatlaması ile ilgili olarak vergi idaresi ayrıca, Peşin Fiyat Anlaşması ve yıllık raporlar kapsamında yer alan beyanların güvenilirliğini ve doğruluğunu ve belirli bir metodolojinin uygulanışındaki kesinliği ve tutarlılığı da inceleyebilir. Peşin Fiyat Anlaşması ile ilişkisi olmayan tüm diğer hususlar, o ülkenin yasal sistemi tarafından benimsenen olağan denetim sürecine ilişkin mevzuatın kapsamına girmektedir.¹³⁵

Bir Peşin Fiyat Anlaşması, geçmişe dönük dahi olsa, bir sahtekârlığın, ya da söz konusu anlaşmayla ilgili müzakereler sürecinde sunulan bilgilerin gerçeğe aykırı ve yanıltıcı olduğunun belirlenmesi durumunda, ya da mükellefin Peşin Fiyat Anlaşmasının koşullarına ve hükümlerine aykırı hareket etmesi halinde, feshedilir. Bir Peşin Satış Anlaşmasının feshinin, ya da yürürlükten kaldırılmasının teklif edildiği

---

¹³⁵ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.138

durumlarda, fesih ya da yürürlükten kaldırma teklifini sunan vergi idaresinin bu niyetini ve böyle bir eylemin altında yatan nedenleri, diğer vergi idarelerine yazılı olarak bildirmesi gerekmektedir.

2.2.2.4.1. Peşin Fiyat Anlaşmalarına Uygulanan Hukuki ve İdari Kurallara Yönelik Olası Yaklaşımlar

Anlaşmaya dâhil taraflardan birinin yetkili merciinin yer aldığı Peşin Fiyat Anlaşmalarının, söz konusu anlaşmalar açıkça belirtilmemiş olsa bile, OECD Model Anlaşmasının 25. Maddesinde belirtilen karşılıklı mutabakat prosedürü kapsamında ele alınmaları gerekmektedir. Söz konusu Maddenin 3. bendinde yetkili mercilerin, Anlaşmanın yorumundan ya da uygulanişından kaynaklanan güçlüklerin ya da belirsizliklerin karşılıklı mutabakat çerçevesinde çözümü için gereken çabayı gösterecekleri hüküm altına alınmıştır. Her ne kadar Yorumun 32. paragrafında, bu paragraf kapsamında yer alan hususların, belirli bir kategoride yer alan mükellefleri ilgilendiren genel nitelikte güçlüklerden ibaret olduğu belirtilmiş olsa da, aynı hükümde bu tür sorunların belirli bir durumla ilgili olarak da ortaya çıkabileceği özellikle belirtilmektedir. Bazı durumlarda Peşin Satış Anlaşmaları, transfer fiyatlamasının belirli bir kategoride yer alan mükelleflere uygulanmasının bazı şüphelerin ve güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olduğu durumlarda gündeme gelmektedir. Madde 25'in 3. bendinde ayrıca, Anlaşma kapsamında yer almadığı durumlarda yetkili mercilerin çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin hususlarda istişarede bulunabilecekleri belirtilmektedir. Anlaşmanın transfer fiyatlaması ile ilgili düzeltmeler konusunda hükümler içermesine karşın; Madde 9'da belirtilen emsallere uygunluk ilkesi dışında belirli herhangi bir metodoloji ya da prosedürü öngörmemektedir. Bu nedenle de, bir Peşin Satış Anlaşmasına tabi olacak transfer fiyatlamasına ilişkin uygulamalar Anlaşma kapsamında başka bir şekilde belirtilmediğinde n dolayı, 25. Maddenin 3. bendi uyarınca Peşin Satış Anlaşmasına yetki tanındığı kabul edilebilir. Madde 26'da

öngörülen bilgi alışverişi süreci de yetkili merciler arasındaki işbirliğini bilgi alışverişi yoluyla sağladığından dolayı, Peşin Fiyat Anlaşmalarını kolaylaştırabilmektedir.¹³⁶

Bazı ülkelerin yerel mevzuatı, Peşin Fiyat Anlaşmalarına girmeyi mümkün kılacak temelden yoksundur. Bununla birlikte, bir vergi anlaşmasının, OECD Model Vergi Anlaşmasının 25. Maddesinde tanımlanan karşılıklı mutabakat sürecine benzer nitelikte bir karşılıklı mutabakat prosedürünü içermesi durumunda, transfer fiyatlamasına ilişkin hususların aksı durumda çifte vergilendirmeye yol açması, ya da Anlaşmanın yorumu ya da uygulanışına ilişkin güçlükler ya da şüphelere açık olması durumunda, yetkili mercilerin genel olarak bir Peşin Fiyat Anlaşmasına girebilmelerine izin verilmesi gerekir. Böyle bir anlaşma, her iki Devlet üzerinde de bağlayıcı olacaktır ve ilgili mükelleflere birtakım haklar sağlayabilecektir. Çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının yerel mevzuatın önüne geçtiği sürece, yerel mevzuatta Peşin Fiyat Anlaşmalarına girilmesine ilişkin bir temelin bulunmaması, Peşin Fiyat Anlaşmalarının karşılıklı mutabakat prosedürü bazında uygulanabilmesine herhangi bir engel teşkil etmeyecektir.¹³⁷

2.2.2.4.2. Peşin Fiyat Anlaşmalarının Sağladığı Avantajlar

Mükellefler, içinde buldukları şartları değerlendirerek ön fiyatlandırma anlaşmasının kendilerine sağlayacağı faydaya göre vergi idaresi ile anlaşma yapıp yapmama konusunda karar vermektedirler. Ön fiyatlandırma anlaşmalarının sağladığı başlıca avantajlar şöyledir:

- Ön fiyatlandırma anlaşmaları, mükelleflere geleceğe dönük vergi yükümlülüklerinin hesaplanmasında kesinlik sağlamakta ve vergi planlamasını kolaylaştırmaktadır. Yapılan anlaşmalar ile belli bir süre için uygulanacak yöntemler kesinlik taşıyacaktır ve böylece mükellefler herhangi bir eleştiri, ceza riski olmadan plan yapabilecek ve ileriye daha kolay görebileceklerdir.

---

¹³⁶ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.140

¹³⁷ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.142

- Ön fiyatlandırma anlaşmaları gerek mükellefe gerekse vergi idarelerine transfer fiyatlaması incelemesi açısından zaman ve kaynak tasarrufu sağlarlar.

- Yapılan anlaşmalar sayesinde, vergi idareleri ile mükellef arasında bir işbirliği sağlanmış olur. Vergi idareleri anlaşmaya girdikleri mükellefler hakkında daha fazla bilgiye sahip olurlar.

- Anlaşma yapıldığı zaman, mükellefler anlaşma şartlarına uyduğu sürece vergi idarelerine sadece yıllık raporlama yaparak anlaşılan yöntemin doğru bir şekilde uygulandığını teyit ederler. Böylece mükellefler incelenme risklerini azaltırlar ve ileride doğabilecek cezai yaptırımlardan kaçınmış olurlar.¹³⁸

2.2.2.4.3. Peşin Fiyat Anlaşmalarının Dezavantajları

Tek taraflı Peşin Fiyat Anlaşmalarının yerel vergi idarelerince yapılmış olması diğer vergi daireleriyle yapılan işlemlerde uzlaşmalarda sorunlar yaratabileceği gibi çifte vergilendirme riskini de azaltmamaktadır.

Peşin Fiyat Anlaşmasının esnekliği, mükellefin ve ilişkili tarafın fiyatlarını Peşin Fiyat Anlaşması kapsamında izin verilebilen fiyat aralığına göre ayarlamalarını sağlayabilir. Tek taraflı bir Peşin Fiyat Anlaşmasında, yabancı ülke resmi merciinin, kendi görüşüne göre emsal fiyat ilkesine uygun olmayan bir Peşin Fiyat Anlaşmasından kaynaklanan müteakıl bir düzeltmeye büyük bir olasılıkla izin vermeyeceğinden dolayı, bu esnekliğin emsal fiyat ilkesine uygun olması son derece büyük bir önem taşımaktadır.¹³⁹

Peşin Fiyat Anlaşmasının, yukarıda belirtildiği biçimde yeterli düzeyde önemli varsayım olmadan, değişen piyasa koşulları üzerinde, güvenilirlikten yoksun bir tahminde bulunması durumunda ortaya çıkmaktadır. Çifte vergilendirme riskini önlemek üzere, bir Peşin Fiyat Anlaşmasının gerekli esnekliğe sahip olması

---

¹³⁸Gresi Benveniste,” Transfer fiyatlamasında Ön Fiyatlandırma Anlaşmaları ve Türk Vergi Mevzuatındaki Düzenlemeler”,
http://www.verginet.net/dtt/1/GresiBenvenisteSMMM-TransferFiyatlamasındaOnFiyatlandırmaAn_10097.aspx (08.12.2008)

¹³⁹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.149

gerekmektedir; zira statik bir Peşin Fiyat Anlaşması, emsallere uygunluk koşullarını arzu edilen düzeyde yansıtamayabilir.¹⁴⁰

Bir Peşin Fiyat Anlaşması programı, vergi idarelerinin genellikle başka amaçlar için ayırdıkları kaynakları Peşin Fiyat Anlaşmasına tahsis etmek zorunda kalacaklarından dolayı, ilk aşamada, transfer fiyatlaması üzerindeki denetim kaynakları üzerinde bir zorlamaya neden olabilir. Kendi ticari hedeflerini ve zaman kısıtlamalarını düşünerek, yönettikleri Peşin Fiyat Anlaşması talebinin en kısa süre içinde sonuçlandırılmasını arzu eden mükellefler, vergi idaresinin kaynaklarına yönelik taleplerde bulunabilirler ve Peşin Fiyat Anlaşması programı bütünüyle ticari çevrelerin talepleri doğrultusunda yönlenebilir. Bu taleplerin, vergi idarelerinin kaynak kullanım planları ile örtüşmediği durumlarda, gerek Peşin Fiyat Anlaşması programının; gerekse aynı öneme sahip diğer çalışmaların etkin bir biçimde işleyebilmeleri zorlaşır. Bununla birlikte, bir Peşin Fiyat Anlaşmasının yenilenmesi süreci, Peşin Fiyat Anlaşmasının ilk kez uygulamaya konmasından daha kısa bir zamanı gerektirmektedir. Yenileme süreci, mevcut gerçeklerin, ticari ve ekonomik kriterlerin ve hesaplamaların güncellenmesi ve düzeltilmesi, üzerinde odaklanabilmektedir. İkili anlaşmalar söz konusu olduğunda, çifte vergilendirmeyi ya da hiç vergi uygulanmamasını önlemek üzere, her iki Akit Ülkenin yetkili mercileri arasında, ilgili Peşin Fiyat Anlaşmasının yenilenmesi hususunda bir mutabakatın sağlanması gerekmektedir.¹⁴¹

Bir diğer potansiyel dezavantaj da, bir vergi idaresinin, bir ÇÜİ Grubunun yalnızca bir bölümünün katılacağı belli sayıda ikili Peşin Fiyat Anlaşmalarını üstlendiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Daha sonra imzalanacak olan Peşin Fiyat Anlaşmalarının, diğer piyasalara mevcut koşullar üzerinde yeterince incelemelerde bulunmadan, geçmişte imzalanan anlaşmalarla temelde uyumlaştırılması yönünde bir eğilim ortaya çıkabilir. Bu nedenle, daha önce imzalanan Peşin Fiyat Anlaşmalarının sonuçlarının, tüm piyasaları temsil ediyor gibi bir yaklaşım içinde yorumlanmamasına dikkat etmek gerekir.

---

¹⁴⁰Emrah Gümüş, “Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 26, Sayı 313, 2007, s.143

¹⁴¹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.151

Peşin Fiyat Anlaşması prosedürünün niteliğinden dolayı, bu tür anlaşmaların, vergi mevzuatına uygunluk anlamında geçmişini iyi olan mükellefler için yararlı sonuçlar doğuracağı yolunda bir inanış mevcuttur. Bazı ülkelerde yaşanan deneyimler, Peşin Fiyat Anlaşmalarına ilgi duyan mükelleflerin genellikle düzenli bir biçimde denetime tabi tutulan, bu nedenle de fiyatlandırma yöntemleri her durumda inceleme konusu olan büyük şirketlerden oluştuğunu göstermiştir. Transfer fiyatlandırması konusunda incelemelerin diğer incelemelerden başlıca farkı, söz konusu incelemelerin kapsamından çok, bu incelemenin zamanlaması ile ilgilidir. Ayrıca, Peşin Fiyat Anlaşmalarının yalnızca, ya da temel olarak, bu tür mükelleflerin yararına oldukları kanıtlanmış bir gerçek değildir. Gerçekten de, transfer fiyatlandırmasına ilişkin konularda vergi idareleriyle sorunlar yaşayan ve bu tür sorunların tekrar etmesini arzu etmeyen mükelleflerin, Peşin Fiyat Anlaşmalarına taraf olma konusunda daha istekli oldukları konusunda birtakım bilgiler mevcuttur. Denetim kaynaklarının ve bu alanda uzman kişilerin, vergi zıyayı riskini azaltmak üzere kaynakların daha iyi bir biçimde tahsis edilmesini sağlamak üzere geçmişteki vergi inceleme sonuçları daha olumsuz olan mükellefler yerine, bu tür mükelleflere yönlendirilmesine ilişkin ciddi bir risk mevcuttur. Bir Peşin Fiyat Anlaşması programının oldukça deneyimli ve genelde uzman kişilerden oluşan bir denetim ekibi gerektirdiğinden dolayı, vergi incelemesi kaynaklarının dengeli bir biçimde tahsis edilmesi özellikle zor olabilir. Peşin Fiyat Anlaşmaları ile ilgili talepler, örneğin global ticaret gibi belirli alanlar ya da sektörler üzerinde odaklanabilir ve bu durum da, yetkili merciler tarafından hâlihazırda bu alanlara tahsis edilen uzman kadroların daha da yoğunlaşmasına neden olabilir. Vergi idareleri bu alanlarda Peşin Fiyat Anlaşmaları konusunda mükelleflerden gelen önceden tahmin edilemeyen talepleri karşılayabilmek üzere zaman zaman uzman personeli bu alanda eğitebilmek üzere ek zamana gerek duyabilirler.¹⁴²

Peşin Fiyat Anlaşmasının uygun bir biçimde uygulanamaması durumunda, bazı tehlikeler de gündeme gelebilir. Vergi idarelerinin şu hususları göz önünde bulundurması gerekir:¹⁴³

---

¹⁴² OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberi 2007, C(4) p. 4.153

¹⁴³ OECD Transfer Fiyatlandırması Rehberi 2007, C(4) p. 4.155

a) Rakipler ve karşılaştırılabilir faaliyetler ile ilgili kamuya mal edilen bilgiler sınırlıdır;

b) Tüm mükellefler, kapsamlı piyasa analizleri uygulayabilecek kapasiteye sahip değillerdir;

c) Yalnızca ana şirketler grubun fiyatlama politikaları konusunda bilgi sahibi olabilirler.

Diğer bir durumda vergi dairelerinin mükellefler yapacağı peşin fiyatlama anlaşmasındaki tahminlerinin doğru çıkması için mükellefin faaliyetlerini de iyi şekilde bilmelidir. Bunun için vergi idaresine özel bir muafık sağlanması şirket işlemlerinde tam bir şeffaflık olmalıdır. Vergi dairesi bu durumda Peşin Fiyat Anlaşması prosedürlerinin gereğinden fazla ağır olmamasına ve mükelleflerden, Peşin Fiyat Anlaşması kapsamı içinde kesinlikle yerine getirmeleri gereken taleplerin üzerinde taleplerde bulunulmamasını sağlamaları gerekir. Yapılan anlaşmada sorunlar çıkması ve anlaşmanın iptali mükellefin anlaşmadan vazgeçmesi gibi durumlarda vergi idaresi tarafında mükellef hakkında bir vergi incelemesi kararının alınması üzerinde etkili olmaması gerekmektedir. Yine anlaşmada mükellef tarafından vergi idarelerine sağlanan şeffaflık sonucu elde edecekleri ticari sır niteliğindeki bilgilerin gizliliğinin korunmasına da dikkat edilmelidir. Peşin fiyatlandırma anlaşmaları küçük ölçekli işletmeler maddi ve sürecin uzun ve ağır olması sebebiyle bu sistemden yararlanamamaktadır. Peşin Fiyat Anlaşmaları öncelikle büyük ölçekli transfer fiyatlaması davalarının çözümüne yardımcı olabilmektedir.

2.2.2.5. Emsal Bedel Dışı Yaklaşım Global Bölüşüm Formülü

Global bölüşüm formülü bazen ülkelerin vergi daireleri tarafından, makul kar seviyesinin belirlenmesinde, emsal bedel prensibine alternatif olarak önerilmektedir. Söz konusu yöntem bazı vergi daireleri tarafından denenmesine rağmen yaygın hale gelmemiştir. Bu yaklaşıma göre uluslararası şirketlerin karlarının tamamı şirket nerede

faaliyet gösterirse göstereceği bütün bağlı şirketlerine bölüştürülür.¹⁴⁴ Bu yöntemin uygulanması için vergilenecek birimin belirlenmesi, global karlılığın doğru olarak belirlenmesi ve birimlerin global karlılıklarını belirlemeye yönelik formüllerin kullanılması. Formül büyük ölçüde, bazı maliyetlerin birleşimine aktiflere, personel giderlerine ve satışlara dayalı olmalıdır.¹⁴⁵

2.2.2.5.1. Emsal Bedel Prensibi İle Karşılaştırma

Global bölüşüm formüllü yaklaşımı, bu fikrin savunucuları tarafından, idari kolaylık getirdiği ve vergi mükelleflerine de kesinlik sağladığı iddiasıyla, emsal bedel prensibine alternatif olarak sunulmuştur. Yöntem ekonomik gerekçelere de uygundur. Uluslararası şirketler grubu ilişkili şirketlerle arasındaki faaliyetlerin daha iyi anlaşılması için konsolide bazda incelenmelidir. Yüksek entegrasyonun olduğu gruplar için, farklı muhasebe standartlarının uygulanması uygun değildir. Çünkü bu gibi durumlarda uluslararası şirketler grubu içindeki şirketlerin toplam kara olan katkılarının analizi olanaksız hale gelmektedir.¹⁴⁶

Bu sistem prensipte grup şirketlerin yerel olarak vergilendirilmesi sırasında, sadece bir defa hesaplama yapılacağından mükelleflerin uyum maliyetlerini azaltmaktadır. Uluslararası şirketlerin faaliyetlerini konsolide bazda değerlendirilmeye çalıştığı için, doğru şekilde düzenlendiğinde transfer fiyatlaması sistemlerine alternatif oluşturulabilmektedir. Farklı muhasebe sistemleri tek bir standart da getiril ve her bölümün faaliyetlerinin tahsis ettikleri varlıklar ve üstlendikleri riskler çerçevesinde kara olan katkıları, önceden belirlenebilir ve formüle edilebilirse, transfer fiyatlaması nedeniyle uluslararası yaşanabilecek sorunlara çözüm getirilebilir. Ancak karın bölüşümünün esas alan formülün tespitinde ülkeler arasında uzlaşma her ülke kendi gelirlerini maksimize etmek isteyeceğinden zor olacaktır.

---

¹⁴⁴ Tunç Köse Emrah Ferhatoğlu, “5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ve 1 Seri No.lu Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliğ'e Göre Transfer Fiyatlaması (Üretim İşlemlerinde Uygulama)”, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2008,s.13

¹⁴⁵ Aktaş, s. 126

¹⁴⁶ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(3), p. 3.61

Global bölüşümü ile ilgili en büyük endişe, bu yöntemin uygulanması durumunda çifte vergilemenin sağlanması konusunda ortaya çıkan zorluklardır. Çifte vergilendirmenin önlenmesi için değerlendirmeye alınan grubun kullanacağı ve önceden belirlenen formülün, çok yoğun uluslararası koordinasyon ve uzlaşma ile tespiti gerekmektedir. Ülkelerin çifte vergilendirmeyi önlemek için öncelikle anlaşma yapmaları yöntem ve uluslararası şirketlerin global vergi bazının ölçümünde mutabık kalmaları ve grup şirketlerinin her ülkede aynı muhasebe standartlarını uyguluyor durumda olmaları gerekir. Böyle bir anlaşma hem çok zahmetli hem de zaman alıcı olacaktır. Her ülkenin kendi vergi gelirlerini maksimize etmek istemeleri bu sürecin daha da zorlu olmasına sebep olabilecektir.¹⁴⁷

2.2.3. Transfer fiyatlaması İhtilaflarının Önlenmesi Ve Çözümüne Yönelik Gündeme Getirilen İdari Yaklaşımlar

OECD Rehberi dördüncü bölümünde transfer fiyatlaması düzeltmeleri sırasında mükellef ve vergi idareleri arasında doğabilecek ihtilafların ve yapılan düzenlemeler sonucu ortaya çıkabilecek çifte vergilendirmenin önlenmesine yönelik yaklaşımlar tartışılmaktadır.

İki veya daha fazla ülkede vergi idareleri uluslararası işlemler emsal bedel yöntemlerinin uygulanması konusunda farklılığa düşülmesi, aynı işlemler üzerinde birden fazla vergileme riskinin ortaya çıkmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Çünkü uluslararası ticaretin gelişmesindeki en büyük engellerden biridir.

2.2.3.1. Transfer fiyatlamasına Uygunluk Düzenlemeleri

Vergi sistemine uygunluk sağlamaya yönelik usuller her ülkenin kendi yasal mevzuatı ve idari prosedürleri çerçevesinde geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Ülkelerin vergi sistemine uygunluk düzenlemeleri üç temele dayanmaktadır.

---

¹⁴⁷ Aktaş, s. 128

Düzenlemeleri uymamayı teşvik eden imkânları sınırlamak, düzenlemeleri uygulamayı kolaylaştıran pozitif destek sağlamak, uyum sağlamamayı cazip olmaktan çıkarmak. Ülkelerin kendi vergi sistemlerine uygunluk düzenlemeleri kendi sınırların içinde kalmıştır. Ancak uluslararası şirketlerin transfer fiyatlaması yöntemiyle kar aktarımlarının önüne geçmek için uygulanan emsal bedel yöntemlerinin açık ve anlaşılabilir olmalıdır ki mükellefler ve ülkelerin vergi idareleri arasında bir anlaşmazlık çıkmasın ve her iki tarafında çıkarları korunabilsin. Transfer fiyatlaması uygulamasıyla ilgili düzeltme yapan bir ülke dolayısıyla muhatap diğer ülkenin gelirleri üzerinde de değişiklik meydana gelmesine sebep olabileceği için dikkatle ele alınması gerekmektedir. Ülkelerde aynı transfer fiyatlaması yöntemlerinin benimsenmesi hem mükelleflerin çifte vergilendirme riskine maruz kalmamalarının önüne geçecek hem de ülkeler arasında doğabilecek ihtilafların önüne geçilebilecektir. Transfer fiyatlaması düzenlemelerine uygunluk konusunun vergi idarelerince değerlendirilmesinde üç unsur bulunmaktadır. Bunlar inceleme usulleri, ispat yükümlülüğü ve ceza sistemleridir. Bu unsurlar vergi sistemlerine göre farklılık göstermektedir.¹⁴⁸

İnceleme usulleri transfer fiyatlaması vakaları, normal denetim ve incelemeler sırasında hem vergi mükellefleri hem de vergi idarelerine özel zorluklar getirebilir. Transfer fiyatlamasında incelemeye konu olan durumlar genellikle verilere dayalıdır ve verilerin karşılaştırılmasıyla inceleme yapılabilir. Bu verilerin anlaşılmasının ve ulaşmanın güçlüğü idarelerin transfer fiyatlaması konusunda uzman elemanlarının bulunmasına ve transfer fiyatlaması incelemeleri diğer mevzuattan ayrı usuller içerir ve çok daha uzun sürede tamamlanır.

Transfer fiyatlaması kesin doğruluk arz etmemektedir. İşlemler için hangi transfer fiyatlaması yönteminin kullanılması gerektiği ile ilgili kesin bir durum yoktur. Her zaman tek ve doğru piyasa fiyatı bulunamayabilir bir aralık içerisinde yer alabilir. Karmaşık transfer fiyatlaması vakalarında incelenen verilerin karmaşıklığı yüzünden inceleme memurları hatalar yapabilmektedir. Bu sebeplerle transfer fiyatlaması işlemleri incelenirken esnek bir yaklaşım benimsenmeli, vergi mükellefinin işleme

---

¹⁴⁸ Aktaş, s. 129

ticari değerlendirilmesini dikkate alması ve oluşan fiyatlamının piyasa gerekçeleriyle bağlantısının kurulması beklenmelidir.¹⁴⁹

İspat yükümlülüğü vergi uygulamalarında ispat yükümlülüğü ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Pek çok ülkede ispat yükü vergi idarelerine aittir. Belli şartlar altında ispat yükü mükellefe de aktarılabilmektedir. Bazı ülkelerde ise ispat yükü mükellefe aittir. Makul bir yasal zemine dayanmadığı sürece vergi idareleri, mükellefe karşı değerlendirme yapmakta 0serbest değildirler. Ancak bu sistemlerde de belli şartlar altında ispat yükü mükelleften vergi idaresinin üzerine kayabilmektedir.¹⁵⁰

Cezalar genellikle transfer fiyatlaması uygulamalarında cezalar yükümlülüklerle uymayı sağlar ve caydırıcı niteliktedir. Sorumluluklar, prosedürel olarak gerekli belgelerin sağlanması ve beyannamelerin verilmesi veya vergisel yükümlülüklerin belirlenmesi olarak tanımlanabilir.¹⁵¹ Cezaların maliyeti genel olarak, kurallara uymanın avantajından daha yüksek olarak yani caydırıcı olarak belirlenir. Farklı ülkelerin ceza rejimleri karşılaştırılırken dikkatli olunmalıdır. Karşılaştırılma yapılırken aynı veya benzer fiillere yönelik cezalar için, değişik ülkelerde farklı isimler kullanılıp kullanılmadığına dikkat edilmelidir. Bir OECD üyesi ülkenin genel uyum kriterleri dikkate alınmalıdır.

Değişik ülkelerde vergi mevzuatlarında, çok farklı tipte ceza sistemleri kabul edilmiştir. Cezalar idari ve adli cezalar olarak sınıflandırılabilir. Adli cezalar kaçakçılık gibi ağır suçlara uygulanırken idari cezalar şekle uygun yükümlülüklerle uyulmaması durumunda uygulanmamaktadır. OECD üye ülkelerinde transfer fiyatlaması hükümlerine uyuma teşvik için daha çok idari cezalar uygulanmaktadır. Özellikle para cezaları yaygındır. Transfer fiyatlamasına ilişkin ceza sisteminin çok sert olduğu ülkelerde, vergi mükellefleri vergi matrahını yüksek gösterebilirler. Bu durum ceza uygulaması mantığına uymamaktadır. Bu tür gelişmeler OECD Model Vergi anlaşmaları md. 9 aykırıdır. Ülkeler arasında gelir sapmalarına sebep olmaktadır.¹⁵²

---

¹⁴⁹ Aktaş, s. 130

¹⁵⁰ Aktaş, s. 131

¹⁵¹ Aktaş, s. 131

¹⁵² Aktaş, s. 132

2.2.3.2. Düzeltmeler Ve Karşılıklı Mutabakat Prosedürü: OECD Model Vergi Anlaşması'nın 9. Ve 25. Maddeleri

Karşılıklı mutabakat sistemi, vergi idarelerinin uluslararası transfer fiyatlamasından kaynaklanan ihtilafların çözümünü ve çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik çalışmalarını içerir.¹⁵³ Bu sistem OECD Model Vergi Anlaşması 25. maddesinde düzenlenmiştir.

Bu sistem üç ana başlıkta düzenlenmiştir. İlk başlık yapılan vergilemenin model vergi anlaşmasına uygun olup olmadığının tespitiyle ilgilidir. Bu aşamalar genellikle vergi mükellefleri tarafından başlatılır. Diğer aşamalar ise vergi idareleri arasında gerçekleşmektedir. Bu aşamada Model vergi anlaşmalarına göre çifte vergilendirilmenin gerçekleşip gerçekleşmediğiyle ilgilidir. Karşılıklı mutabakat sistemi vergi idarelerini ortaya çıkan sorunlarla ilgili uzlaşmaya zorlamaz ama bu konuda çabalamalarını talep eder. Mutabakata ulaşılamayan durumlarda uluslararası tahkim müessesine başvurulması gerekmektedir. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, kendi aralarında ihtilafların çözümü için “çok taraflı arbitraj anlaşması” imzalamışlardır.¹⁵⁴

Karşılıklı mutabakat sistemi gereğince Model Vergi Anlaşması 9. maddesinin 2. paragrafı kapsamında gerekli düzeltmeyi yaparak karı yeniden ayarlarlar. Buna göre uluslararası şirketlerin faaliyette olduğu ülkelerden biri transferde eksik vergileme olduğu için matrahta düzeltme yaparsa çifte vergilendirmeyi önlemek için muhatap olan diğer ülkenin vergi matrahında azaltma yapması gerekecektir. Karşılıklı mutabakat sistemin altında ilgili düzeltme işleminin yapılması mecburi değildir. Ancak sorunların çözülmesi için her iki tarafında iyi niyetli yaklaşması beklenir. Vergi idareleri tarafından düşük vergileme nedeniyle yapılabilecek muhtemel düzeltmeler yerine, bazı hallerde vergi mükelleflerince de vergi beyannamesi verilmeden önce telafi edici bir düzeltme söz konusu olabilir. Ancak bu sistem yaygın bir sistem değildir. OECD Model

---

¹⁵³ Aktaş, s. 133

¹⁵⁴ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4), p.4.81-4.83

Vergi Anlaşması'nın 25. maddesi gereğince vergi mükelleflerinde karşılıklı mutabakat sistemi uygulanmasını isteyebilir.¹⁵⁵

2.2.3.3. Aynı Anda Vergi İncelemeleri

Aynı anda vergi incelemesi; uluslararası anlamda iki veya daha fazla ülkenin karşılıklı yardımlaşma ve iş birliği yaparak vergi incelemesi yapmasıdır. Bu incelemeler üçüncü ülke bilgilerine dayalı olarak yapıldıklarında çok yararlı olabilirler. Ülkeler arası zamanında yapılan bilgi paylaşımları incelemelerin etkinliğini arttıracaktır.

Transfer fiyatlaması işlemlerinin analizi sırasında, ilgili vergi işbirliği sonucu daha fazla veri mevcut olacağı için, karmaşık transfer fiyatlaması işlemlerinde, aynı anda vergi incelemelerinin daha etkin rol alması tavsiye edilmektedir. Bu tür karşılıklı incelemeler, ekonomik çifte vergilendirme riski ile mükelleflerin sisteme uyum maliyetlerini azaltır ve ihtilafların çözümünü hızlandırır.¹⁵⁶

2.2.3.3.1. Aynı Anda Vergi İncelemelerinin Yasal Alt Yapısı

Karşılıklı vergi incelemeleri, OECD Model Vergi Anlaşmaları Bölüm A' da tanımlanmıştır. Bu anlaşmaya göre eş zamanlı inceleme iki ya da daha fazla taraflar arasında herkesin kendi hükümler alanlarında ve bağımsız olarak vergi ilişkilerini incelemek amacıyla yaptıkları düzenlemedir.

OECD Model Vergi Anlaşmalarınının 26. maddesi, eş zamanlı vergi incelemelerin yasal dayanağını oluşturmaktadır. Yetkili vergi idareleri inceleme yaparken sık sık toplantılar yaparak inceleme hedeflerini ve bilgi alışverişini prosedürlerini belirlerler. Anlaşma gerçekleştikten sonra belirledikleri hedefler doğrultusunda her ülke inceleme elemanları kendi ülke sınırları içerisinde, iç mevzuat ve idari usullere göre incelemelerini gerçekleştirirler.

---

¹⁵⁵ Aktaş, s. 134

¹⁵⁶ Aktaş, s. 134

Eş zamanlı vergi incelemeleri OECD Model Vergi Anlaşmasının 26. maddesi hükümleri çerçevesinde akit devletlerin yetkili otoritelerinin işbirliğine dayalı olarak yapılır. Eş zamanlı vergi incelemeleri, çifte vergilendirme anlaşmalarının kapsamı dışında da yapılabilir. Vergi idarelerinin incelemeler sırasında edindikleri tüm bilgilerin ikili anlaşmalarda ifade edilen şekliyle, gizlilik prensibini ihlal etmeyecek ve sadece ilgili vergi mükellefleri ve vergi idarelerini bilgilendirecek şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.¹⁵⁷

2.2.3.3.2. Aynı Anda Vergi İncelemeleri Ve Transfer Fiyatlaması

Eş zamanlı vergi incelemeleri için transfer fiyatlamasına ilişkin uygulamaların seçiminde, farklı ülkelerde inceleme yapılması ve tarhiyatın sürdürülmesinde her ülkenin inceleme veya tarhiyat döneminin farklılık göstermesi eş zamanlı vergi incelemelerinde bazı engelleri ortaya çıkarmaktadır. Bu durum vergi idarelerinin inceleme dönemlerine ilişkin programlarının incelemelerin başlama tarihinden önce paylaşılmasıyla bilgi akışı sağlanmaktadır. Eş zamanlı vergi incelemesinin uygulanacağı vaka seçildikten sonra eşzamanlı vergi inceleme elemanları ve müfettişleri süreci planlarlar. Sürecin gelişimini dikkatli takip etmeleri ve koordinasyonu sağlamaları beklenir. Karmaşık durumlarda konuyla ilgili karmaşık durumlar hakkında mükellefe de açıklama hakkı verilmelidir. Böyle bir sistemin uygulandığı vergi idarelerinin bu prosedürün muhatap vergi idaresine bildirilmesi gerekir.

Eşzamanlı vergi incelemeleri, çokuluslu ticari uygulamalarda, karmaşık yapıya sahip işlemlerde, maliyet katılım anlaşmalarında ve global ticaret ve yenilikçi finansal işlemler gibi özel alanlarda kar paylaşımı yöntemlerinde, bilgi alışverişini kolaylaştırabilmektedir. Sonuç olarak vergi idareleri, birçok uluslu işletmenin toplam faaliyetleri üzerinde daha iyi ve daha derin bir kavrayış geliştirebilirler ve uluslararası işlemlerin karşılaştırılması ve kontrolüne yönelik olanaklara sahip olabilirler. Eşzamanlı vergi incelemeleri aynı zamanda, mükelleflerin davranış biçimleri, sektör bünyesindeki uygulamalar ve eğilimler üzerindeki bilgilerin ve inceleme konusunu oluşturan belirli

---

¹⁵⁷ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.81-4.83

olayların ötesinde, uygun görülebilen diğer bilgilerin de geliştirilmesine yönelik olarak, tüm sektör bünyesinde bilgi alışverişini de desteklemektedir.¹⁵⁸

Eşzamanlı vergi incelemelerinin bir amacı da, transfer fiyatlaması ile ilgili düzenlemelere uygunluğun sağlanmasıdır. Eşzamanlı vergi incelemesi süreci, vergi idarelerine vergi mükelleflerinden temin etmeye çalıştıkları bilgilerin daha hızlı, daha etkin ve daha ekonomik bir biçimde elde etmelerine yardımcı olmaktadır. Süreç aynı zamanda, transfer fiyatlamasına ilişkin tartışmaların erken bir dönemde belirlenmesini ve böylelikle de, mükellefler tarafından açılan davaların sayısının en aza inmesini de sağlayacaktır. Böyle bir durumda, eşzamanlı bir vergi incelemesi sürecinde elde edilen bilgiler bazında, incelemeye katılan vergi inceleme elemanlarının ve vergi müfettişlerinin, ilişkili kuruluşlar arasında transfer fiyatlaması koşulları ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek görüş ayrılıkları üzerinde görüşmelerde bulunmaları ve bu konularda uzlaşmaya varmaları halinde gerçekleşebilmektedir. Bu sayede ülkelerin transfer fiyatlamaları mevzuatları açısından bir uyum sağlanmış olacak bu durum oluşturulacak uluslararası tahkim kurumları için temel oluşturacaktır.

Bazı durumlarda, eşzamanlı vergi incelemesi prosedürü, incelemeye katılan vergi idareleri arasında, ilişkili kuruluşların kontrol edilen işlemleriyle ilgili transfer fiyatlamasına ilişkin koşullar üzerinde bir uzlaşmaya varmalarını sağlayabilir. Böyle bir uzlaşma sağlandığında, erken bir aşamada müteakibet düzeltmeler uygulanarak, zaman sınırına ilişkin engeller ve ekonomik çifte vergilendirmeye ilişkin sorunlar da mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırılabilir. Ayrıca, ilişkili kuruluşlar arasındaki transfer fiyatlaması konusunda, mükellefin de rızasıyla bir mutabakatın sağlanması durumunda, oldukça yüksek bir maliyet ve zaman gerektiren mahkeme süreci de önlenir.¹⁵⁹

Vergi idareleri arasında eş zamanlı vergi incelemesi anlaşması olmasa bile ilgili vergi mükellefi, çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla, karşılıklı mutabakat sisteminin çalıştırılmasını talep edebilmektedir. OECD Üyesi ülkeler arasında eşzamanlı vergi incelemelerinin giderek yaygınlık kazanması üzerine Mali İşler Komitesi, bu tür işbirliğine girebilecek durumda olan girmeyi arzu eden ülkeler için bir

---

¹⁵⁸ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.86

¹⁵⁹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.89

OECD Model Anlaşması taslağı hazırlaya karar verdi. Bu çerçevede, 23 Temmuz 1992 tarihinde OECD Konseyi, Üye ülkelere, bu tür işbirliğinin hukuki ve pratik yönleriyle ilgili talimatlar içeren bu Model Anlaşmayı kullanmaları konusunda tavsiyede bulunmuştur.¹⁶⁰

2.2.3.4. Güvenli Sığınaklar

Emsal bedel prensibini uygulamak veri yoğun bir süreç olup, düzgün bir değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda emsal bedel prensibinin kolaylıkla uygulanabilmesi için mükellefçe transfer fiyatlaması için, mükellefçe transfer fiyatlaması için belirlenmiş ve vergi idarelerince kabul görmüş kurallar oluşturulmuştur. Söz konusu provizyonlar “ güvenli limanlar” veya “vergi cenneti” olarak anılırlar.¹⁶¹ Vergi cennetleri mükelleflerin belli yükümlülüklerden kurtulmaları veya çok basit yükümlülüklerle sahip olmaları olarak tanımlanabilir. Özel bir transfer fiyatlaması işleminde vergi cennetlerindeki idari talepler hedefteki mükellefin vergisel yüklerinin kaldırılması ya da azaltılması anlamında değişiklik gösterebilir.

Vergi sığınaklarındaki koşullar çerçevesinde belirlenen transfer fiyatlaması işlemi, emsal bedel ya da piyasa fiyatı prensipleriyle uyumlu olabileceği için, potansiyel olarak çifte vergilendirme riski taşımaktadırlar.¹⁶²

2.2.3.4.1. Vergi Sığınaklarının Kullanımını Destekleyen Unsurlar

Vergi limanlarının temel amaçları; Vergi mükelleflerinin kontrolü işlemlerde piyasaya uyumunu kolaylaştırma; kontrollü işlemlerde uygulanan fiyatın vergi idareleri tarafından daha fazla inceleme yapılmadan kabul edileceği güvencesi alınması; vergi idarelerinin vergi mükelleflerinin uyguladıkları transfer fiyatlamasını kabul edip daha ileri denetim ve inceleme yapma zorunlulukları olmaması.

---

¹⁶⁰ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.92

¹⁶¹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4..94

¹⁶² Aktaş, s. 138

Uyum kolaylığı; piyasa fiyatı prensibinin uygulanması, elde edilmesi toplanması veya değerlendirilmesi zor olan verilerin bir araya getirilip analizini gerektirir. Vergi sığınakları mükellefleri belli yükümlülüklerden muaf tutarak vergi sistemine uyumu kolaylaştırır. Mükellefler için kolaylık mekanizmaları oluşturur. Mükellefler bu bölgelerde çok büyük esnekliklerle hareket ederler ve emsal bedel gereği karşılaştırma yapmak zorunda olacakları benzer bağımsız işlemler yoktur. Bu bölgelerde uygulanan sistem uyarınca, vergi mükellefleri işlemlerine ilişkin fiyatların ve karın hangi aralığa düşeceğini önceden bilmek durumundadırlar.

Belirginlik; vergi mükellefinin uygulayacağı transfer fiyatı daha önceden büyük ihtimalle belirlenmiş olacağından vergi idaresi bu fiyatın altında kalan veya üstüne çıkan durumlar olmadıkça mükellefe vergi incelemesinden bulunmayacaktır.

İdari kolaylık; bu tür bölgelerde vergi mükellefi oluşturulduktan sonra, kontrollü işlemlere ilişkin transfer fiyatlamasında çok sınırlı düzeyde incelemeler gündeme gelmektedir. Dolayısıyla vergi idareleri incelemeye ilişkin kaynaklarını diğer işlemlere ve mükelleflere tahsis etmektedir.¹⁶³

2.2.3.4.2. Vergi Sığınaklarının Kullanımından Doğan Problemler

Belirli bir mükellef kategorisine güvenli limanlara erişim sağlanması, birtakım olumsuz sonuçları da doğurabilecektir ve bu olumsuzlukların vergi idareleri tarafından dikkatli bir biçimde değerlendirilerek sağlanacak olan avantajlarla karşılaştırılmaları gerekir. Olumsuzluklar, aşağıda belirtilen nedenlerden kaynaklanmaktadır.¹⁶⁴

a) Belirli bir ülkede güvenli liman rejiminin uygulanması, yalnızca o ülkenin vergisel hesaplarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda, diğer ülkelerde faaliyet gösteren ilişkili kuruluşların vergisel hesaplamaları üzerinde de etkili olur.

b) Güvenli limanların tanımlanmasında tatmin edici kriterlerin belirlenmesi zordur ve bu durum, emsallere uygunluk ilkesiyle tutarlılık içinde olmayan fiyatların ya da sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir.

---

¹⁶³ Aktaş, s.139

¹⁶⁴ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.103

Güvenli bir limanda, mükelleflerin belirli bir fiyatlama yöntemini izlemeleri; hatta vergisel amaçlar için bir fiyatlama yöntemine sahip olmaları gerekmemektedir. Bir güvenli limanın yalınlaştırılmış transfer fiyatlaması yöntemini uyguladığı durumlarda, bu uygulamanın yürürlükteki transfer fiyatlaması hükümleri uyarınca gerçeklere ve durumlara uygulanabilen en uygun yöntemler ile her durumda örtüşebilmesi mümkün görünmemektedir.

Böyle bir durum, serbest piyasada karşılaştırılabilir koşullar altında karşılaştırılabilir işlemlerde bulunan bağımsız kuruluşların mutabık kalacakları koşullarla uyumlu bir fiyatlama öngören emsallere uygunluk ilkesiyle uzlaşmayacaktır. Örneğin, petrol ve madencilik sektörleri, ya da finans sektörü gibi, ürünlerin, malların ya da hizmetlerin standart olduğu ve piyasa fiyatlarının büyük ölçüde kamuoyuna duyurulduğu sektörlerde güvenli liman rejimi, daha geniş bir kesinlik içerecek biçimde uygulanabilir ve bunun sonucu olarak da, emsallere uygunluk ilkesinden sapmalar, önemli ölçüde azalabilir. Bununla birlikte, bu sektörler bile, güvenli liman rejiminin vergi idarelerine tatmin edici sonuçlar sağlamaktan uzak, çok geniş kapsamlı sonuçlar üretebilmektedirler. Ayrıca, yayınlanarak kamuya duyurulan piyasa fiyatları olasılıkla işlem bazlı yöntemlerin uygulanmasını kolaylaştıracaktır ki, böyle bir durumda güvenli limanlara zaten gerek duyulmaz.¹⁶⁵

Belirli bir güvenli liman kapsamında uygulanan fiyatlama yönteminin belirli olaylara özgü gerçeklere ve koşullara uygun olduğu varsayıldığında bile, güvenli liman uygulaması, her durumda transfer fiyatlarının raporlanışında kesin rakamların belirlenmesini engelleyecektir. Bu husus, emsallere uygunluk ilkesinde olduğu gibi, transfer fiyatlarının büyük ölçüde, işlemin kendine özgü gerçekleri ve koşulları değil, genel bir standardın referans olarak alındığı güvenli limanlarda söz konusu olmaktadır. Bundan da, standart hedefe uygunluğu sağlayan fiyatların ve sonuçların emsal fiyatlar ya da sonuçlar olmayabildikleri ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁶

Güvenli limanlar, aynı işi yapan ya da aynı tür ticari faaliyetlerde bulunan kuruluşlarda bile ancak çok ender durumlarda aynı değişken geçeklere ve koşullara tam

---

¹⁶⁵ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.105

¹⁶⁶ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.106

olarak uygulanabildiklerinden dolayı, genellikle keyfi bir içerik taşır. Bu keyfiliğin en aza indirilmesi son derece zordur ve fiyatlar ve fiyatlamada ortaya çıkan gelişmeler konusunda bir bilgi havuzu oluşturabilmek üzere bilgi toplayan, bu bilgileri karşılaştırarak derleyen ve sürekli gözden geçirerek güncelleyen, bu alanda yetkinleşmiş yoğun bir iş gücünü n görevlendirilmesini gerektirmektedir. Bundan dolayı, güvenilir liman parametrelerinin oluşturulması ve izlenmesi için gerekli bilgilerin elde edilmesi, bu tür bilgilerin daima erişime hazır bilgiler niteliğinde olmamaları ve ancak transfer fiyatlaması konusunda derinlemesine araştırmalar sonucunda elde edilebilmelerinden dolayı, vergi idareleri üzerinde ağır bir idari yük oluşturabilmektedir. Bu nedenle, güvenilir liman parametrelerinin emsallere uygunluk ilkesini karşılayabilecek düzeyde doğru ve kesin bir biçimde oluşturulabilmesi için gerekli olan kapsamlı araştırmalar, güvenilir liman sisteminin ana amaçlarından biri olan idari işlemlerin basitleştirilmesi ve yalınlaştırılması açısından bir tehdit oluşturabilmektedir.

Güvenli limanların, transfer fiyatlaması hükümlerine uygunluk ve bu hükümlerin uygulanmasına ilişkin birtakım hedeflerin gerçekleşmesini sağlamasına karşın, temel birtakım sorunların da ortaya çıkmasına neden olduğunu belirtmektedir. Güvenli limanlar, kontrol edilen işlemleri uygulayan kuruluşların fiyatlandırmaya ilişkin kararları üzerinde potansiyel olarak olumsuz bazı etkilere yol açabilmektedir. Güvenli limanlar aynı zamanda, gerek bu rejimi uygulayan ülkeler, gerekse ilişkili kuruluşları bir güvenli limanı seçen mükelleflerle kontrol edilen işlemler gerçekleştiren ülkelerin vergi gelirleri üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Daha da önemlisi, güvenli limanlar genellikle emsallere uygunluk ilkesi ile tutarlı transfer fiyatlarının uygulanışıyla uyum sağlamamaktadır. Bu dezavantajların, mükellef yönünden kesinlik ve uygunluk konusundaki yalınlık, vergi idaresi yönünden ise idari yükün hafiflemesi gibi güvenli limanlardan elde edilmesi beklenen yararlar ile karşılaştırılmaları gerekmektedir.¹⁶⁷

---

¹⁶⁷ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.121

2.2.3.5. Tahkim Sistemi

Ticaretin ve yatırımların giderek artan bir biçimde uluslararası nitelik kazanmasından dolayı, bu tür faaliyetlerle ilgili olarak vergisel konularda ortaya çıkan anlaşmazlıklar da giderek uluslararası bir niteliğe büründüler. Daha da kesin bir biçimde söylemek gerekirse, bu tür anlaşmazlıklar artık salt mükellef ile bağlı olduğu vergi idaresi arasındaki ihtilaflar şeklinde değil, değişik vergi idareleri arasında ortaya çıkan ihtilaflar biçimini almaya başladı. Bu tür durumların çoğunda, Uluslararası şirketler öncelikle paydaş konumunda, işlemlerde yer alan hükümetler ise, menfaatleri olumsuz yönde etkilenen gerçek tarafları oluşturmaktadır. Geleneksel uygulamalarda, çifte vergilendirmeye ilişkin sorunlar, bu bölümde ayrıntılı biçimde açıklandığı gibi, karşılıklı mutabakat prosedürleri ile çözüme ulaştırılabiliyordu. Ancak, vergi idareleri arasındaki müzakerelerde herhangi bir uzlaşmanın sağlanamadığı durumlarda, karşılıklı mutabakat süreci garantili bir çözüm sunamamaktadır.

Hükümetlerin birbiriyle çatışan görüşlerinin çözümüne ilişkin sorunlar, farklı durumlarda da ortaya çıkmaktadır. Uluslararası ticaret ve yatırım bağlamında, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ve bu anlaşmanın halefi konumundaki Dünya Ticaret Örgütü (WTO), uluslararası ticaret konusundaki anlaşmazlıkların çözümüne yönelik, sayıları giderek artan kapsamlı prosedürler ve kurumlar ihdas etmişlerdir. Tüm bu uygulamalarda temel mekanizma özünde, söz konusu anlaşmazlıklar üzerinde yetkin hukuki görüşler sunabilen bağımsız kişilerden oluşan bir tahkim kurulunun oluşturulmasını öngörmektedir. Benzer bir biçimde, ABD-Kanada Serbest Ticaret Anlaşması ve bunun daha genişletilmiş bir biçimi olan Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), anti-damping ya da munzam gümrük resmi konularında ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözümü amacıyla tahkim kurulu oluşturulmasına yönelik prosedürler içermektedir. Tahkim sürecine yönelik benzer nitelikteki düzenlemeler, Enerji İmtiyazı Anlaşmasında da yer almaktadır.¹⁶⁸

Vergi alanında da, vergisel anlaşmazlıkların çözümünde tahkim sürecinden yararlanma konusu, gündemde yer almaktadır. Bu bağlamda en iyi bilinen düzenleme, 1

¹⁶⁸ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.168

Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren “Avrupa Birliği Üyesi Ülkeler Tarafından Kabul Edilen Transfer fiyatlaması Anlaşması” (“Tahkim Anlaşması”) olmuştur; ancak, bu anlaşmanın yanı sıra çeşitli ikili vergi anlaşmalarında da, tahkim sürecine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bununla birlikte, ne Tahkim Anlaşması, ne de söz konusu ikili anlaşmalar uygulamaya geçirilmemiştir.

Vergi ihtilafında tahkim sürecinden yararlanmaya ilişkin hususlar, bir süredir OECD Model Vergi Anlaşması üzerinde yapılan çalışmaların kapsamında da yer almaktadır. 1977 yılında yayınlanan OECD Model Vergi Anlaşmasınının 25. Maddesine ilişkin Yorum, “istişare görüşler” talebinde bulunulabilecek “bağımsız hakemler” konusuna yer vermektedir. Madde 25 ile ilgili Yorumun güncel versiyonunda, tahkim sürecine ilişkin ikili anlaşmalar konusunda kaydedilen gelişmelerin yanı sıra, tahkim süreci ve Tahkim Anlaşması bağlamında “anlaşmazlıkların çözümü” konusu da ele alınmaktadır.

Tahkim konusu, OECD Üyesi ülkelerin gündeminde ilk kez, transfer fiyatlaması bağlamında ortaya çıkmıştır. 1984 yılında hazırlanan Raporda, müteakbil düzeltmelerin tutarlı bir biçimde uygulanabilmesini sağlamak üzere, tahkim prosedürlerinden yararlanılması konusu üzerinde bir tartışma yer almaktadır. Raporda, tahkim sürecinin avantajları ve dezavantajları ele alındıktan sonra, tahkim süreci üzerinde “şimdilik” herhangi bir tavsiyede bulunmanın uygun olmayacağı sonucuna varılmaktadır. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi, 1984 yılında Raporun hazırlanışından bu yana, birtakım değişiklikler ortaya çıkmıştır. Tahkim Anlaşması o dönemde henüz taslak haldeydi, ticaret anlaşmasına ilişkin ihtilafların çözümü ile ilgili prosedürler henüz tam olarak geliştirilmemişti, hakemlik süreçleri henüz ikili vergi anlaşmaları kapsamına dâhil edilmemişti ve vergi ihtilaflarının ortaya çıkması potansiyelini içeren transfer fiyatlamasına ilişkin sorunlar üzerinde bugün var olan yoğun ilgi, henüz ortaya çıkmamıştı. Dolayısıyla, bir vergi tahkim sürecinin ihdas edilmesinin uluslararası vergilendirme sorunlarına uygun bir çözüm önerip önermeyeceği konusunun bir kez daha ve daha ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Mali İşler Komitesi, bu konu üzerinde bir çalışma gerçekleştirmeyi ve söz konusu çalışmanın

tamamlanmasının ardından elde etmiş olduğu sonuçları bu Rehberin ekinde sunmayı kabul etmiştir.¹⁶⁹

Vergi yasalarının olağan koşullarda uygulanışında, vergi idarelerinin, transfer fiyatlaması alanı da dâhil olmak üzere, mükellefin beyan ettiği gelir vergisini her yönüyle inceleme yetkisini ellerinde bulundurması gerektiği için mükellef açısından kesinlik konusunda herhangi bir teminat sağlanamaz. Temelde güvenli bir liman rejiminin uygulanması, vergi idaresinin takdir yetkisinin bir bölümünden, otomatik kurallar karşılığında feragat etmesi anlamına gelmektedir. Vergi idareleri ise bu kadar ileri gitmeye hazır olmayabilirler ve mükellefin kendi hesapladığı vergi yükümlülüğünün ve bu hesaplamanın matrahının doğruluğunun kontrolü yetkisinin her durumda kendilerine tanınması gerektiğini savunabilirler. Uygunluk sürecinin yalınlığının da, örneğin, makul ve yeterli düzeyde belge temini ve raporlamama ile vergiden kaçınmanın önlenmesi gibi vergi politikasına yönelik amaçlara yardımcı olması gerekmektedir.

Öte yandan vergi idareleri, vergi yasalarının uygulanması hususunda oldukça geniş bir esnekliğe sahiptirler. Çok sayıda mükellefin yer aldığı davalar ya da kontrol edilen işlemlerin önemli bir bölümü üzerinde kaynakları daha yoğun bir biçimde kullanabilirler ve daha az sayıdaki mükelleften oluşan gruplara daha toleranslı yaklaşabilirler. Daha az sayıdaki mükellefe karşı uygulamaların daha esnek olması, resmi bir güvenli limanın yerini almasa da, daha dar bir kapsamda da olsa, güvenli limanlarla aynı amaçları elde edebilir. Yukarıda belirtilen hususların ışığında, transfer fiyatlamasının belirlenişinde belirli kategorilerdeki mükellefler için özel istisnai bir rejimin uygulanması genel olarak uygun görülmemektedir ve son analizde, güvenli limanların kullanılması tavsiye edilmemektedir.¹⁷⁰

---

¹⁶⁹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.171

¹⁷⁰ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(4) p. 4.123

2.2.3.6. Gayri Maddi Varlıklara İlişkin Özel Hususlar

“gayri maddi varlık” terimi, patent, ticari marka, ticari unvan, tasarım, ya da model gibi, sınaî varlıkların kullanımına ilişkin hakları içermektedir. Terim aynı zamanda, edebi ve sanatsal eserlerin mülkiyet hakları ile know-how ve ticari sırlar gibi fikri mülkiyet haklarını da kapsamaktadır. Bu Bölüm, pazarlama faaliyetleri de dâhil olmak üzere, işletmelerin ticari faaliyetleri ile ilişkilendirilen gayri maddi varlık niteliğindeki ticari haklar üzerinde odaklanmaktadır. Bu tür gayri maddi varlıklar, şirket bilânçosunda herhangi bir defter değeri içermemelerine karşın, reel olarak önemli bir değere sahip olabilmektedirler. Ayrıca gayri maddi haklarla ilişkilendirilebilen önemli birtakım riskler de mevcuttur.

Ticari gayri maddi haklar, bir malın üretiminde ya da bir hizmetin sağlanışında kullanılan patentler, know-how, dizaynlar ve modeller ile müşterilere transfer edilen ya da ticari faaliyetin işletiminde kullanılan, ticari varlık niteliğine sahip gayri maddi haklardır. Ticari gayri maddi haklar genellikle risk ve maliyet içeren araştırma ve geliştirme faaliyetleri sonucu elde edilirler ve bu tür hakları geliştiren taraf genellikle bu faaliyetlere ilişkin olarak katlandığı giderleri geri kazanmaya ve ürün satışları, hizmet sözleşmeleri ya da lisans anlaşmaları yoluyla bu tür faaliyetlerinden bir getiri elde etmeyi amaçlar.

Pazarlamaya konu gayri maddi haklar, bir ürün ya da hizmetin, müşteri listeleri, dağıtım kanalları ile ilgili ürün açısından önemli bir promosyon değerine sahip nevi şahsına münhasır isimler, semboller, ya da resimlerin ticari amaçlı olarak kullanımına hizmet eden ticari marka ve ticari unvanları kapsar. Bazı ticari amaçlı gayri maddi haklar ilgili ülke yasaları uyarınca koruma altına alınabilir ve o ürün ya da hizmetlerde münhasıran hak sahibinin iznine tabi bir biçimde kullanılabilir. Ticari amaçlı gayri maddi hakların değeri, geçmişte aynı ticari marka ya da ticari unvan altında sunulan ürünlerin ya da hizmetlerin sahip olduğu kalite düzeyi ile pekiştirildiği biçimiyle o ticari markanın ya da ticari unvanın sahip olduğu prestij ve güvenilirlik düzeyi, kalite kontrol sürecinin ve sürmekte olan araştırma geliştirme faaliyetlerinin derecesi, potansiyel müşterilere ürünlerin ya da hizmetlerin tanıtılmasını sağlamak üzere katlanılan

promosyon giderlerinin kapsamı ve başarı düzeyi (özellikle de, distribütörler, acenteler ve diğer yardımcı temsilciliklerin katılımıyla bir destekleyici ilişkiler şebekesinin geliştirilmesi amacıyla katlanılan reklâm ve pazarlama giderleri) pazarlama amaçlı gayri maddi hakların erişebilecekleri piyasanın değeri ve yasa uyarınca gayri maddi hak üzerinde yaratılan hakkın niteliğine bağlıdır.¹⁷¹

Know how ve ticari sırlar gibi fikri mülkiyet hakları, gayri maddi hak, ya da pazarlama amaçlı gayri maddi hak niteliğinde olabilmektedir. Know-how ve ticari sırlar, ticari bir faaliyetin sürdürülmesine ya da geliştirilmesine yardımcı olan, ancak bir patent ya da bir ticari marka gibi tescilli bir biçimde koruma altına alınmamış fikri mülkiyet haklarına tabi bilgilerdir. “Know how” terimi nispeten daha az kesinlik içeren bir kavramdır. OECD Model Vergi Anlaşmasının 11. Bendinde kavramla ilgili şu tanım verilmektedir: “Know How, patent altına alınmış olsun ya da olmasın, bir ürünün ya da sürecin, doğrudan ya da aynı koşullara tabi bir biçimde endüstriyel anlamda yeniden üretimi için gerekli olan işa edilmemiş durumdaki her tür teknik bilgilerdir; deneyimler sonucu elde edildiği sürece know-how, bir imalatçının salt ürün üzerindeki incelemelerinden ve salt tekniğin gelişimi üzerindeki bilgilerden elde edemeyeceği bilgileri içerir.” Bu nedenle know-how, gizli süreçleri ya da formülleri, ya da patent kapsamında yer almayan sınaî, ticari ve bilimsel deneyimleri de kapsamaktadır. Know how ya da bir ticari sırrın ifşası, varlığın değerini önemli ölçüde düşürebilir. Know how ve ticari sırlar genellikle ÇUI gruplarının ticari faaliyetlerinde önemli bir rol oynamaktadır.

2.2.3.6.1. Gayri Maddi Varlıklara Emsal Bedel Prensibinin Uygulanması

İlişkili kuruluşlar arası gayri maddi varlıkların transferi işlemlerinde de geçerlidir. Bu uygulama gayri maddi varlıkların yer aldığı kontrollü işlemlerde uygulanması oldukça zordur. Transfere konu olan ya da transfer edilen mal ve hizmetler içerisinde yer alan gayri maddi unsurun, özelliği nedeniyle, bağımsız benzer işleme

---

¹⁷¹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007.C(6)p. 6.4

karşılaştırma ve değerini belirleme olanağı işlemin yapıldığı tarih itibariyle mümkün olmayabilir.¹⁷²

Gayri maddi varlıklar için emsal fiyatların belirlenmesinde, karşılaştırılabilirliğin sağlanabilmesi amacıyla, gayri maddi varlığı gerek devreden, gerekse devralan tarafın bakış açılarının dikkate alınması gerekir. Devreden taraf açısından emsallere uygunluk ilkesinin, karşılaştırılabilir nitelikteki bir bağımsız kuruluşun karşılığında söz konusu varlığı devretmeye hazır olacağı fiyatı dikkate alması gerekmektedir. Devralan tarafın bakış açısından ise, karşılaştırılabilir nitelikteki bağımsız işletme, kendi ticari faaliyeti açısından devir konusu varlığın değerine ve yararlılığına bağlı olarak, söz konusu fiyatı ödemeye hazır olabilir ya da olmayabilir. Devralan taraf, gayri maddi varlığı kullanması karşılığında makul ölçülerde elde etmeyi beklediği menfaatin diğer reel seçenekler de dikkate alındığında tatmin edici olması durumunda, genellikle lisans ücretini ödemeye hazır olacaktır. Lisansın belirli birtakım yatırımları gerektirdiği, ya da lisansı kullanmanın bazı harcamaları gerektireceği de göz önüne alındığında; bağımsız bir işletmenin, ilave yatırımlardan ve tahakkuk etmesi muhtemel diğer harcamalardan elde edilmesi beklenen menfaatler dikkate alındığında belirtilen tutar üzerinden bir lisans ücreti ödemeye hazır olup olmayacağının belirlenmesi gerekir.¹⁷³

Gayri maddi hakka ilişkin emsal bedel devreden açısından bakıldığında; karşılaştırılabilir nitelikteki bağımsız bir işlemde gayri maddi hak sahibinin hakkı devretmeyi düşündüğü bedeldir. Devralan açısından bakıldığında ise karşılaştırılabilir bağımsız kuruluşun ödemeyi kabul ettiği fiyattır.

Gayri maddin transfere konu olması için bu hakkın satışının olması veya hakkı kullanmaya yönelik olarak verilen bir lisanslama anlaşmasının olması gerekir. Gayri maddi hakkın kullanım bedeli üretim miktarına, satış gelirlerine veya nadiren getirdiği kar oranına nispetle bulunur. Gayri maddi hakkın değeri satış yapılan ürünün fiyatı içerisinde de değerlendirilebilir. Bu durumda vergi idaresinin satışı yapılan ürünün içerisinde lisans fiyatının olup olmadığını araştırması varsa lisans ücreti için ek bir

---

¹⁷² Aktaş, s. 151

¹⁷³ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(6) p. 6.14

ödemenin yapılmasına izin vermemesi gerekir. Eğer bir paket satış durumu söz konusu ise bu paket içerisinde lisanslama ücretinin ayrı hesaplanıp hesaplanmadığına bakılması gerekir çünkü lisanslama ücretleri ayrıca vergiye tabi tutulabilirler. Gayri maddi hakların yer aldığı kontrollü işlemlerde emsal bedel fiyatı belirlenirken; bağımsız işlemlerdeki bazı özel durumları dikkate almaları gerekmektedir. Gayri maddi varlıktan beklenen fayda bunun içerisinde yer alabilir. Hakların kullanıldığı ülkedeki kısıtlamalar, devredilen hakların kullanımıyla ilgili ihracat kısıtlamalarının olması alt lisanslama gibi unsurların tamamı dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Transfere konu olan gayri maddi hak ne ise bu hakkın özelliği dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Gayri maddi hakların emsallere uygun olarak belirlenmesinde karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, yeniden satış yöntemi kullanılabilir. Eğer gayri maddi hakkın değer oldukça yüksekse bu durumda geleneksel emsal bedel yöntemleri kullanılabilir. Çünkü bu haklara ilişkin piyasada emsal bulmak zordur.

Gayri maddin transferinde emsallere uygun bir işlemin gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamak için işlemin miktarı, gayri maddi hakkın geliştirme ve bakım maliyetleri hakkın taraflara olan katkıları karşılaştırılmalıdır.¹⁷⁴

2.2.3.7. Grup İçi Hizmetlerle İlgili Özel Durumlar

Hemen hemen tüm uluslararası şirketler kendi üyelerine yönelik olan geniş ölçüde hizmet arzına bulunurlar. Bağımsız bir şirket, ihtiyaç duyduğu hizmetleri, bu konularda uzlaşmış başka kuruluşlardan temin edilir veya kendi içindeki bu hizmeti üretebilirler. Uluslararası şirketler grubu üyesi, gereksinim duyduğu hizmetleri doğrudan veya dolaylı olarak bağımsız kuruluşlardan veya aynı grup içindeki bir veya daha fazla ilişkili kuruluştan veya kendi içinde sağlayabilir. Grup içi hizmet vermeye ilişkin anlaşmalar bazen maddi veya gayri maddi varlıkların transferine ilişkin anlaşmalarla da bağlantılı olabilir. Grup içi hizmet faaliyetleri uluslararası şirketler grupları arasında değişiklikler gösterir.

---

¹⁷⁴ Aktaş, s. 154–155

Grup içi hizmetlerin transfer fiyatlamasının analizinde iki husus öne çıkmaktadır. İlki grup içi hizmetlerin sağlanıp sağlanmadığının belirlenmesi diğeri ise grup içi hizmetlere ilişkin fiyatlamasının vergi amaçlı olarak emsal bedel prensipleriyle uyumlu olup olmadığının tespit edilmesidir.

Grup içi hizmetlerin emsal bedel prensiplerine uygun olup olmadığını anlamının en doğru yolu ana şirket ya da bağlı şirket tarafından diğeri bağlı şirketlere verilen hizmetlerin hizmeti alan şirketlerin ticari konumlarını geliştirici tarzda ekonomik veya ticari değer yaratıp yaratmadığının belirlenmesidir. Bu husus benzer şartlarda faaliyet gösteren bağımsız kuruluşlarla yapılacak karşılaştırmalarla açıklığa kavuşturulabilir. Benzer şartlarda çalışan bir bağımsız kuruluş verilen hizmetlere aynı seviyelerde ödeme yapmayı kabul ediyor. Veya kendi içinde bu tür hizmetleri üretiyorsa emsal bedel prensiplerinin grup içi işlemlerde uygulandığını söyleyebiliriz.

Ana şirketin veya grup şirketin sunduğu hizmetler bir veya birden fazla grup şirketine yönelik olabilir. Dar açıdan bakıldığında söz konusu grup içi hizmete grup şirketlerin bazılarının ihtiyacı olmayabilir. Başka bir deyişle bu şirketler bağımsız olsalardı bu hizmetleri satın almayabilirlerdi bu tür hizmetler grup üyesi tarafından sahiplik ya da kontrol sıfatıyla sağlanır. Bu özellik söz konusu hizmetleri alanlardan bu hizmetlerin maliyetlerini çıkarmak için tek başına yeterli bir neden değildir. Bu hizmetlere hissedarlık hizmeti de denebilir. Ve daha geniş anlamda organizasyon aktivitelerinden ayrılabilir. Hissedarlar tarafından gerçekleştirilen bu hizmetler diğeri grup şirketlerine çok geniş kapsamda hizmet verme amacını taşıyabilir. Bu amaçla kurulan koordinasyon faaliyetleri normal hissedarlık faaliyetleri dışında kalan belli projeler için ayrıntılı planlama hizmetleri, sorun çözmek için, acil yönetim veya teknik danışmanlık hizmetleri veya bazı durumlarda günlük yönetim danışmanlığı gibi hizmetleri üretirler. Hissedarlık hizmetlerini oluşturan hizmetler.¹⁷⁵

a) Örneğin, ana şirketin hisselerinin ihracını gerçekleştiren ana şirket hissedarlarının toplantıları gibi, bizzat ana şirketin hukuki yapısına ilişkin faaliyetlerin giderleri ile denetim kurulunun giderleri;

---

¹⁷⁵ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(7) p. 7.10

b) Raporların konsolidasyonu da dâhil olmak üzere, ana şirketin raporlama gereksinimlerine ilişkin giderler;

c) İştiraklerin satın alınması için gereken fonların toplanmasına ilişkin giderler.

Uluslararası şirketler genellikle ana şirket veya grup şirket hizmetleri şeklinde oluşturulan yapıyla tüm grup şirketlerine merkezi hizmet sunarlar. Bu hizmetlerin kapsamında finansal hizmetler, idari hizmetler, grup hizmet merkezleri genellikle ARGE faaliyetlerini de üstlenirler ve oluşan gayri maddi varlıkların yasal olarak korunmasını sağlayıp bu haklardan tüm grup şirketlerin yararlanmasını sağlarlar. İlişkili kuruluşlardan sağlanan hizmetlerin maliyeti bağımsız emsal kuruluşlardan sağlanacak hizmetlerden farklılık taşımamalıdır. Grup içi hizmetlere ilişkin diğer bir konu hizmetlerin çağrı bazlı sağlanmasıdır. Buradaki durum bu hizmetlerin sağlanması için ayrı bir bedel ödemenin gerekli olup olmadığıdır.¹⁷⁶

2.2.3.7.1. Grup İçi Hizmetlerin Emsal Bedel Prensibinin Uygulanması

Bir grup içi hizmetin sağlandığının belirlenmesinin ardından, diğer grup içi transferler açısından, bulunduğu takdirde, bu hizmet karşılığında ödenen ücretin emsallere uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Yani grup şirketlerde uygulanan fiyat karşılaştırılabilir bağımsız şirketlerde uygulanan fiyatla aynı olmalıdır.

Vergi idareleri, ilişkili kuruluşlar arası hizmet ve mal transferinde kullanılan fiyatların hangi emsal bedel yöntemine göre belirlendiğini araştıracaktır. Grup içi şirketler arasında mal ve hizmet transferlerinde kullanılan emsal bedel yöntemi şirketler arası sağlanan hizmetlerin maliyetlerinin direk yansıtıldığı durumlarda kolayca belirlenir. Bu sebeple vergi idareleri uluslararası şirketlerin grup içerisinde yaptıkları transferlerde bu yöntemin kullanılması tavsiye edilir. Bu yöntemin kullanılmadığı durumlarda farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler çerçevesinde grup şirketler farklı düzenlemeler yapabilmektedir. Bu düzenlemeler hemen tanımlanabilir veya hemen tanımlanamayan yöntemler.

---

¹⁷⁶ Aktaş, s. 148–157

Uluslararası şirket gruplarının mal ve hizmetlerin emsal bedel değerinin hesaplanmasında belli düzeyde bir hesaplamayı ya da tahminde bulunmayı gerektiren maliyet bölüşümü ve gider paylaşımı yöntemlerinden başka fazla bir alternatiflerinin bulunmadığını görebileceklerdir. Bu tür yöntemler genellikle dolaylı yansıtma yöntemleri olarak anılırlar ve hizmetleri alanlara sunulan hizmetlerin değeri konusuna önem verilmesi ve karşılaştırılabilir nitelikteki hizmetlerin ne ölçüde bağımsız kuruluşlar arasında sağlandığının belirlenmesi koşuluyla, bu tür yöntemlerin uygulanmasına izin verilmesi gerekir. Hizmet bedellerinin saptanmasına yönelik bu yöntemler, işletmenin ana faaliyet alanını oluşturan belirli hizmetlerin yalnızca ilişkili kuruluşlara değil, aynı zamanda üçüncü şahıslara da sağlandığı durumlarda, genellikle kabul edilmezler. Sağlanan tüm hizmetlerin karşılığında adil bir bedelin belirlenebilmesi için makul tüm çabaların gösterilmesi gereğinin yanı sıra, belirlenecek olan tüm hizmet bedellerinin de tanımlanabilir ve makul ölçüde öngörülebilir menfaatler tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Dolaylı yansıtma yönteminin, ayrı ayrı her bir ilgili durumun ticari özelliklerine karşı duyarlı olması, dışarıdan gelebilecek yönlendirmelere karşı gerekli önlemleri içermesi, sağlam muhasebe ilkeleri üzerinde temellendirilmesi ve hizmeti alan taraf açısından gerçek ya da makul ölçülerde tahmin edilen menfaatlerle tutarlılık içeren hizmet bedellerini ya da gider paylaşımlarını üretebilmesi gerekmektedir.

Bazı durumlarda, sağlanan hizmetin niteliğine bağlı olarak, dolaylı yansıtma yönteminin uygulanması gerekli olabilmektedir. Bu duruma bir örnek, sağlanan hizmetlerin, çeşitli ilgili kuruluşlara sağlanan hizmetlerin değerinin oranının yalnızca tahmini ya da yaklaşık bir bazda belirlenebildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu sorun, örneğin, merkezin yürüttüğü satış promosyon faaliyetlerinin, birden fazla bağlı kuruluş tarafından üretilen veya satılan malların miktarını etkileyebildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bir diğer durum da, ilgili hizmet faaliyetlerinin hizmeti alan tüm taraflarca ayrı kayıtlara alınarak analiz edilmesinin, faaliyetlerin miktarı ile oransız biçimde bir idari iş yükü oluşturduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Böyle durumlarda hizmet bedeli, doğrudan bölüştürülemeyen maliyetlerin; diğer bir deyişle, çeşitli hizmetlerden potansiyel olarak yararlanan taraflara tam olarak atfedilmeyen

maliyetlerin, hizmetlerden yararlanacak olan tüm potansiyel taraflar arasında uygulanacak bir bölüşüm yöntemi referans olarak alınarak belirlenebilmektedir. Emsallere uygunluk ilkesiyle tutarlılığı sağlamak üzere, seçilen bölüşüm yönteminden sağlanacak olan sonuçların, karşılaştırılabilir bağımsız kuruluşların kabul etmeye hazır olabilecekleri bir yöntemin uygulanması sonucu elde edilecek olan yöntemlerle tutarlılık içinde olması gerekir.

Bölüşüm, toplam ciro, istihdam edilen personel sayısı veya diğer türden bir baz üzerinde temellendirilebilmektedir. Uygulanan bölüşüm yönteminin uygun olup olmadığı, hizmetin niteliği ve kullanımına bağlı olarak değişebilmektedir. Örneğin, bordro hizmetlerinin kullanımı ya da sağlanması, cirodan çok, personel sayısına bağlı olacaktır; öte yandan, öncelikli bilgisayar yedekleme hizmetine ilişkin giderler, grup üyelerinin bilgisayar donanımı ile ilgili olarak katlandıkları göreceli giderlerle orantılı bir biçimde dağıtılır.

Bir ilişkili kuruluşa sağlanan hizmetler karşılığı ödenecek olan ücret, diğer transferlerin bedeline ilave edilebilir. Örneğin, bir patentin ya da know-how'ın lisanslama ücreti, lisans alana sağlanan teknik yardım hizmetlerini ya da merkezi hizmetleri, ya da lisans uyarınca üretilen ürünlerin pazarlamasına yönelik yönetim danışmanlık hizmetlerini içerebilmektedir. Böyle durumlarda, vergi idaresi ve mükelleflerin ilave bir servis ücretinin tahsil edilmediğinden ve mükerrer indirim uygulanmadığından emin olmaları gerekmektedir.

Dolaylı yansıtma yönteminin uygulanması durumunda, yansıtılan ücret ile sağlanan hizmetler arasındaki ilişki yeterince açık olmayabilir; böylece, sağlanan menfaati değerlendirmek güçleşebilmektedir. Gerçekten de böyle bir durum, sağlanan hizmet karşılığında ücret tahsil edilen kuruluşun ücreti ilgili hizmetle ilişkilendirmediği anlamına gelebilir. Sonuç olarak, ücretin önceden tanımlanamaması, ya da hizmeti alan tarafın hizmetlerin fiilen sağlandığını gösterememesi durumunda ödenen tutar üzerinde bir indirim gerçekleştirilememesi durumunda, grup adına tahakkuk eden maliyetler için bir indirimin belirlenmesinin zorlaşacağından dolayı, çifte vergilendirme riski artacaktır.

“Çağrı üzerine” sağlanan hizmetler için bir “avukatlık hizmeti ücretinin” hesaplanması ile ilgili düzenlemelerin belirlenişinde, hizmetlerin fiilen kullanımına ilişkin maddelerin incelenmesi gerekebilecektir; zira söz konusu maddeler, hizmet kullanım düzeyinin önceden belirlenen bir limitin aşıldığı durumda herhangi bir ücretin tahsil edilmeyeceğine ilişkin hükümler içerebilirler.¹⁷⁷

2.2.3.8. Maliyet Paylaşım Düzenlemeleri

Maliyet katılım anlaşması, aktiflerin, hizmetlerin ya da hakların geliştirilmesi, üretimi ya da temin edilmesine ilişkin maliyetlerin ve risklerin paylaşımı ve her katılımcının, söz konusu aktiflerin, hizmetlerin ya da hakların geliştirilmesi, üretimi ya da temin edilmesi faaliyetinin sonucundan elde edeceği menfaatlerin niteliğini ve kapsamını belirlemek üzere kuruluşlar arasında kabul edilerek benimsenen bir çerçevedir. Bir maliyet katılım anlaşması, zorunlu olarak tüm katılımcılar tarafından oluşturulan bir tüzel kişilik ya da bir sabit işyeri değil, akdi bir anlaşma niteliğini taşır. Bir maliyet paylaşım anlaşmasında, her katılımcının anlaşmaya yapılan toplam katkılar üzerinde oran dâhilinde belirlenen payının, transfer fiyatlamasının kesin bir bilim olmadığı gerçeği göz önünde bulundurularak, o katılımcının anlaşmadan elde edilmesi beklenen toplam menfaatler üzerinden sahip olacağı pay ile orantılı olması gerekmektedir.

Ayrıca, bir Maliyet katılım anlaşmasında yer alan her katılımcının, bir lisans sahibi değil, anlaşma konusu aktiflerin gerçek sahibiymiş gibi maliyet katılım anlaşması bünyesindeki menfaatlerinden ayrıca yararlanması ve bu nedenle de, bu menfaati karşılığında herhangi bir tarafa bir gayri maddi hak bedeli ya da bu türden herhangi bir bedel ödememesi gerekir. Buna karşın, anlaşmada yer alan diğer herhangi bir tarafın o katılımcıya tanınan menfaatlerin tümü ya da bir bölümünden yararlanması durumunda, bu yararlanma karşılığında ilgili katılımcıya uygun bir tutarı ödemesi gerekmektedir.¹⁷⁸

---

¹⁷⁷ Aktaş, s. 157–165

¹⁷⁸ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(8), p. 8.3

Maliyet paylaşım düzenlemelerinin amacı, kaynakların ve becerilerin bir havuzda toplanması ve katılımcıların bu havuza katkıları oranında ortaya çıkacak faydandan pay almalarını sağlayacaktır.¹⁷⁹

Maliyet katılım anlaşması en sık karşılaşılan örneği, ortak olarak bir gayri maddi varlığın geliştirilmesi içindir. Maliyet paylaşım düzenlemeleri, ortak fonlama, maliyetlerin ve risklerin bölüşülmesi, herhangi bir iktisadi kıymetin elde edilmesi ya da geliştirilmesi için veya bir hizmetin alınması için yapılabilir.¹⁸⁰

2.2.3.8.1. Maliyet Katılım Anlaşmalarının Türleri

Belki de en sık rastlanan maliyet katılım anlaşması türü, her katılımcının geliştirilen gayri maddi varlık karşılığında bir paya hak kazandığı, gayri maddi varlıkların ortak geliştirilmesi konusunda imzalanan anlaşmalardır. Bu tür Maliyet katılım anlaşmasında her katılımcıya söz konusu gayri maddi varlıktan, örneğin belirli coğrafi alanlarda ya da uygulamalar kapsamında menfaat elde etme konusunda ayrı ayrı hak tanınmaktadır. Daha genel terimlerle açıklamak gerekirse, bir katılımcı söz konusu gayri maddi hakkı, diğer katılımcılarla girişeceği ortak faaliyetlerde değil, kendi amaçları için kullanacaktır. Katılımcılar tarafından elde edilen bu müstakil haklar, gerçek anlamda hukuki mülkiyeti oluşturduğu gibi; alternatif olarak, ilgili varlığın yasal sahibinin yalnızca bir katılımcı olmasına karşın, ekonomik açıdan tüm katılımcılar ilgili varlık üzerinde ortak mülkiyete sahip olabilirler. Bir katılımcının bir maliyet katılım anlaşması tarafından geliştirilen bir varlık üzerinde efektif bir mülkiyet hakkının bulunduğu ve sağlanan katkıların elde edilen menfaatlerle orantılı olduğu durumlarda, geliştirilen varlığın mülkiyeti karşılığında katılımcının elde ettiği menfaat ile tutarlı bir gayri maddi hak bedeli ya da herhangi türden bir karşılığın ödenmesine gerek bulunmamaktadır.¹⁸¹

Gayri maddi varlıklara ilişkin araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ilgilendiren Maliyet katılım anlaşmasının olasılıkla en sık rastlanan maliyet katılım anlaşması türü

---

¹⁷⁹ Aktaş, s.166

¹⁸⁰ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(8), p. 8.7

¹⁸¹ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(8) p. 8.8

olmasına karşın Maliyet katılım anlaşmasının salt bu alan ile sınırlı kalması gerekmemektedir. Maliyet katılım anlaşması, maliyetlerin ve risklerin ortak finansmanı ya da paylaşımı, çeşitli varlıkların geliştirilmesi ya da satın alınması, ya da hizmet tedariki gibi konuları da içerebilmektedir. Örneğin, ticari işletmeler, merkezi yönetim hizmetlerinin temini, ya da tüm katılımcıların piyasalarında ortak biçimde gerçekleştirilen reklâm kampanyalarının geliştirilmesi amacıyla kaynakların bir havuzda toplanması konusunda bir karara varabilirler.

Maliyet katılım anlaşmalarının şartları emsal bedel prensiplerine uygun olmalıdır. Burada emsal bedel prensibinden kasıt maliyet katılım anlaşmalarına taraf olan katılımcının katkı ve beklentilerinin benzer ya da karşılaştırılabilir şartlar altında maliyet paylaşım anlaşmasına taraf olan bağımsız bir kuruluşun anlaşmaya olan katkılarından ve bu doğrultudaki beklentilerinden farklı olmamasıdır. Bağımsız kuruluşlar ortaklaşa paylaşabilecekleri bir fayda görürlerse maliyet ve riskleri paylaşmak için düzenlemeler yaparlar. Genel olarak grup şirketleri risk ve maliyetlerin paylaşılması faydalarının bölüşülmesi ve bu çerçeveden ortak ihtiyaçların giderilmesi amacıyla kaynakları ve becerileri bir merkezde toplayıp faaliyetleri merkezi olarak yürütürler emsal bedel ilkesinin maliyet katılım anlaşmasına uygulanabilmesi için anlaşmaya katılan tüm tarafların ortak faaliyete olan katkılarının hesaplanması ve fayda beklentileriyle ilişkilendirilmesi gerekir. Katkıların kesin olarak belirlenmesi kolay değildir.

Maliyet katılım anlaşmasına katılanların paylarına düşen maliyetlerin belirlenmesindeki güçlük nedeniyle bazı ülkelerde vergilendirilebilir kar emsal bedel prensiplerine göre olduğundan yüksek çıkarken bazılarında da daha düşük hesaplanabilir.¹⁸²

2.2.3.8.2. Katılımcıların Belirlenmesi

Karşılıklı menfaat kavramının bir maliyet katılım anlaşması açısından büyük önem taşıdığı için, taraflardan birinin Maliyet katılım anlaşmasından yalnızca ilgili

---

¹⁸² Aktaş, s. 166-167

faaliyetin bir bölümünü ya da tamamını ifa etmesinden değil, anlaşmanın tamamından makul ölçülerde bir menfaat elde etmesinin beklenmediği durumlarda, o taraf bir katılımcı olarak kabul edilmeyebilir. Bu nedenle bir katılımcıya, bir Maliyet katılım anlaşmasının konusunu oluşturan mal ya da hizmetler üzerinde belirli bir menfaatinin atfedilmesi ve kendisine atfedilen bu menfaatten ya da kullanım hakkından doğrudan ya da dolaylı bir biçimde yararlanma konusunda makul bir beklentisinin bulunması gerekir.

Bir menfaat beklentisinin bulunmasına ilişkin bu koşul, anlaşma konusu faaliyetin mutlaka başarıyla sonuçlanması gerektiği gibi bir şartı öngörmemektedir. Örneğin, bir araştırma ve geliştirme faaliyeti, ticari yönden değer taşıyan bir gayri maddi varlığın üretilmesi ile sonuçlanmayabilir. Bununla birlikte faaliyetin, söz konusu içi faaliyet için belirlenen makul bir süre içinde herhangi bir menfaat sağlamaması durumunda, vergi idaresi, anlaşmada yer alan tarafların, eğer bağımsız birer kuruluş olsalardı, bu katılımlarını sürdürüp sürdürmeyecekleri konusundaki görüşlerinin nasıl olacağını sorgulayabilir.¹⁸³

Bazı durumlarda bir Maliyet katılım anlaşmasında yer alan katılımcılar, anlaşma konusu faaliyetin tamamının tarafından üstlenilmesine ilişkin bir karar alabilirler. Sözleşme bazında gerçekleştirilen araştırma ve/veya üretim faaliyetlerinin gerçekleştiği böyle durumlarda emsal fiyat uygulaması, şirketin maliyet katılım anlaşması uyarınca sağladığı hizmetler karşılığında kendisine ödenecek olan karşılığın belirlenişinde emsallere uygunluk ilkesinin uygulanması, yerinde olacaktır. Bu durum, örneğin şirketin bir ya da daha fazla maliyet katılım anlaşması katılımcısının bağlı kuruluşu olarak yapılandırılması ve maliyet katılım anlaşması bünyesinde gerçekleştirilen yüksek risk içeren araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi durumunda, sınırlı bir sorumluluğu üstleneceği konusunda bir teminat sağlamak üzere kurulmuş olabilir. Şirketin tabi olacağı emsal bedel, diğerlerinin yanı sıra yerine getirilen işlevler, kullanılan aktifler ve üstlenilen riskler de dâhil olmak üzere hizmetler ile ilgili olarak belirlenen emsal bedeli etkileyen unsurlar dikkate alınarak belirlenecektir.

---

¹⁸³ OECD Transfer Fiyatlaması Rehberi 2007, C(8) p. 8.11

2.2.3.8.3. Dağıtımın Uygun Olduğunun Belirlenmesi

Maliyet katılım anlaşmasında yapılan aktivitelerin katılımcılarının üstlendikleri maliyet ve beklentileri fayda oranı arasında tutarlılığı ölçen, uygulanabilir genel bir kural yoktur. Amaç her katılımcının faaliyetten umduğu fayda oranını tahmin etmek ve faaliyete katkılarını da aynı orana göre dağıtmaktır. Beklenen fayda oranı düzenleme çerçevesinde yaratılan ilave gelir ya da gerçekleştirilen maliyet tasarrufuna dayalı olarak hesaplanabilir. Beklenen fayda oranını tespitte yönelik diğer yaklaşım dağıtım anahtarı kullanmaktır. Dağıtım anahtarı olarak satışlar kullanılan ya da üretilen miktar brüt ya da net faaliyet karlılığı çalışan sayısı yaratılan sermaye vb. alınabilir. Kullanılan dağıtım anahtarının uygunluğu maliyet katılım anlaşmasına dayalı faaliyetin özelliğine ve dağıtım anahtarı ile beklenen fayda arasındaki ilişkiye bağlıdır.

Maliyet katılım anlaşmasına faaliyetin beklenen faydaları gelecekte ortaya çıkacak olabilir. Dolayısıyla katkıların dağılımı katılımcıların fayda beklentilerini içeren gelecek projeksiyonları dikkate alınarak yapılır. Bu beklentiler genelde iyimser şekilde yapıldığı için varsayımların vergi idareleri tarafından teyit edilmesi gerekebilir. Yeni üretim hattının veya sürecinin geliştirilmesine yönelik olarak ARGE faaliyetlerinden beklenen getiri tahmin etmek için zaman zaman yeni hattın tahmini hâsılatı ya da geliştirilen yeni süreçle ilgili lisans hakkı gelirleri dikkate alınır. Maliyet katılım anlaşması şeklinde gerçekleştirilen projelere katılanların anlaşması muhtemel getiriyle ödüllendirilir.¹⁸⁴

Maliyet paylaşım katılım anlaşmalarının prensip olarak emsal bedel standartlarına uygun olması diğer bir deyişle anlaşma taraflarının katkı ve beklentileri arasındaki ilişkinin kurulması gerekmektedir. Maliyet katılım anlaşmasının katılımcılarından birisinin katkısı bağımsız kuruluşlara göre nispeten düşük ve diğer katılımcının katkısı yine aynı karşılaştırmada diğerine göre yüksekse emsal bedel prensipleri gereği düzeltme yapılması gerekir. Düzeltmelerin yapılması içinde bulunulan duruma bağlıdır. Katkıların emsal bedel prensibi gereği düzeltilmesi için maliyet katılım anlaşmalarına katılımcıların anlaşmaya mal veya hizmet olarak

---

¹⁸⁴ Aktaş, s. 166–168

yaptıkları katkıların doğru hesaplanmaması ve bu katılar karşısında beklenen faydanın da doğru belirlenmemesi veya değişen ve gelişen şartlara göre maliyet ve getiri hesaplamalarının yeniden yapılmaması durumunda vergi idaresi katılımcıların durumuna göre düzeltme yapabilir. Eğer maliyet katılım anlaşmaları kabul edilebilir nitelikte değil veya iyi nitelikli olarak uygulanamıyorsa vergi idareleri gerekli düzenlemeleri tek mali yıl verilerini esas alarak yapmadan kaçınmalıdırlar. Vergi idaresi maliyet katılım anlaşması taraflarının toplam katkı içindeki nispi payları ile toplam beklenen faydadan aldıkları nispi pay arasında makul bir ilişkinin veya tutarlılığın olup olmadığını kontrol etmeleri gerekir.

Bu kuruluş hala devam eden bir maliyet katılım anlaşmasına katılmış ve o ana kadar mevcut anlaşmayla yaratılmış olan bazı gayri maddi hak ya da bilgi birikiminden bir fayda elde etmiş olabilir. Bu gibi durumlarda önceki katılımcılar maliyet katılım anlaşmasının önceki sonuçlarından bazılarını yeni katılımcıya da transfer ederler. Emsal bedel prensipleri gereği eski katılımcıların yarattığı mevcut hakların piyasa fiyatıyla değerlendirilip bir bedel karşılığı yeni katılımcıya devredilmesi gerekir. Bu ödemeye giriş bedeli adı verilir. Yeni katılımcının elde ettiği gayri maddi hakların bedeli değer bir değişle giriş ya da katılım ücreti piyasa rayicine göre ve katılımcının maliyet paylaşım anlaşması çerçevesinde elde edilecek toplam beklenen faydaya olan nispi payı da dikkate alınmak suretiyle belirlenir. Önceki maliyet paylaşım anlaşmasının herhangi bir değer yaratmamış olması durumunda katılımcının ödeyeceği bir giriş ücreti yoktur. Diğer bir katılımcı maliyet paylaşım anlaşmasından ayrılırsa o ana kadar ortaya çıkmış olan mülkiyet haklarını devredebilir. Söz konusu transferlerin emsal bedel prensipleri çerçevesinde yapılması gerekir. Yapılan bu ödemelere çıkış ücreti denilir. Katılımcının anlaşmadan çekilmesi maliyet katılım anlaşmasından amaçlanan faydanın da ortadan kalkması veya beklenen değerinin oluşmaması riskini de gündeme getirebilir. Bu durumda çıkış ücreti ödenmesi söz konusu değildir. Maliyet paylaşım anlaşmaları aşağıdaki bilgileri muhakkak içermelidir.¹⁸⁵

- Katılımcı listesi

---

¹⁸⁵ Aktaş, s. 169–171

- Maliyet paylaşım anlaşması faaliyetlerine dâhil olabilecek veya sonuçlarından yararlanacak ilişkili kuruluş listesi

- Faaliyetlerin kapsamı ve maliyet paylaşım anlaşması çerçevesinde gerçekleştirilecek spesifik projeler

Anlaşma süresi;

- Katılımcıların projenin getirisinden elde etmeyi umdukları payın hesaplanması ve bu hesaplamada kullanılan varsayımlar

- Katılımcıların projeye başlangıç olarak yaptıkları katkıların değeri ve ilgili belgeleri başlangıç ya da devam eden katkıların nasıl hesaplandığı hangi muhasebe ilkelerinin uygulandığı

- Maliyet paylaşım anlaşmasına ilişkin planlanan sorumlulukların ve görevlerin katılımcılar ile diğer ilişkili kuruluşlar arasında dağılımı

- Katılımcıların maliyet paylaşım anlaşmasına katılma veya çekilmelerine ilişkin prosedürler maliyet paylaşım anlaşmasının sona erme şartları

Maliyet paylaşım anlaşmaları emsal bedel prensiplerine uyulduğu sürece katılımcılara öneli avantajlar sağlayabilir. Katılımcılar ortak yaratılacak gayri maddi hak için ayrı bir lisans ücreti ödemek zorunda kalmayacaklardır. Ayrıca RAGE çalışmaları öteden beri ana şirketçe yapıldığı ancak ana şirketin zararlı iştiraklerinde karlı olduğu ortamda ana şirket bu işi devam olarak götüremeyeceği için bir maliyet paylaşım anlaşması düzenlenmesi herkesin lehine olacaktır.

2.3. TRANSFER FİYATLANDIRMASI POLİTİKALARI ÜLKE ÖRNEKLERİ

Globalleşme ve uluslararası şirketlerin farklı ülkelerde faaliyet göstermeleri hem şirketler hem vergi idareleri tarafından çifte vergilendirme problemler yaratmıştır. Bu problemlerin önüne geçebilmek uygulamada birlik sağlamak amacıyla OECD Transfer fiyatlaması rehberi oluşturulmuştur. Transfer fiyatlaması uygulamaları OECD rehberine uygun olarak gerçekleşmekte birçok ülkede bu doğrultuda vergi kanunlarını düzenlemektedir. Ülkeler OECD rehberini model almakta birlikte vergilendirmenin

ülkelerin egemenlik ilkesiyle olan bağı ülkelerin rehber çerçevesinde kendi mevzuatlarına uygun olarak transfer fiyatlamasını düzenlemesine sebep olmuştur.

2.3.1. AB Transfer Fiyatlamasına Yönelik Uygulanan Politikalar

Üye ülkelerin ana ve bağlı şirketlerin vergilendirilmesinde ortak kurallar 90/435/AET sayı ve 23/07/1990 tarihli konsey kararı ile kabul edilmiştir. Direktif gerekçesinde; konseyin, topluluk iç Pazar koşulları oluşturmak, ortak pazarın kuruluşunu ve iyi işleyişini sağlamak için, değişik üye ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerin yeniden bir araya gelmelerinin gerektiğini; bu işlemlerin üye ülkelerdeki özellik arz eden kısıtlamalar, dezavantajlar ve sapmalarla engellenmesi gerektiğini; bu çerçevede üye ülkelerde bulunan firmaların ortak pazarda adapte olabilmesine imkân vermek, uluslararası planda verimliliklerini ve rekabete dayalı durumlarını kuvvetlendirmek gerektiğini göz önünde bulundurarak ve diğer gerekçelerle; yavru şirketlerden temettü geliri elde eden ana şirketin bulunduğu ülkenin; bu karları vergilendirmek ya da yavru şirketin bu karlara ilişkin olarak ödediği vergi kısmını ana şirketin ödeyeceği vergi miktarından indirmeye imkân vermesi gerektiğini ve ilave olarak, vergi tarafsızlığını sağlamak için, bağlı yavru şirketin ana şirkete dağıttığı karların, bazı durumlar hariç, tevkifat tabi olmaması gerektiğini kabul ederek direktifi kabul etmiştir.

Direktifin 1. maddesine göre her üye ülke, bu direktifi aşağıdaki konularda uygulayacaktır ve direktifin kaçakçılık ve yolsuzluk önlemek için alınan ulusal hükümlerin uygulanmasını engellemeyeceği açıkça belirtilmiştir.¹⁸⁶

1. Kendi ülkelerinde bulunan ana şirkete diğer üye ülkelerde bulunan yavru şirketlerin yaptığı kar dağıtımlarında

2. Kendi ülkelerinde bulunan yavru şirketlerin diğer üye ülkelerde bulunan ana şirkete yaptığı kar dağıtımlarında uygulayacaklardır.

---

¹⁸⁶ Uyanık, s.507

Bu direktif 3 tip şirkete uygulanacaktır. Üye şirket;

1. Direktif ekinde sıralanan şirket şekillerinden birine sahip olan
2. Bir üye ülkenin vergi mevzuatına göre, mali merkezi bu ülkede bulunan ve üçüncü bir ülke ile imzalanan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasına göre mali merkezi topluluk dışında bulunmayan,
3. Ayrıca kurumlar vergisinden muaf tutulmaksızın ve seçme hakkı olmaksızın, kurumlar vergisi mükellefi olan ya da bu vergilerden birinin yerine geçebilecek diğer tüm vergileri kapsamaktadır.

Üçüncü maddesine göre; direktifin uygulanmasında: Ana şirket, en azından üye ülkelerden birinin 2. maddede belirtilen şartları taşıyan şirketlerinden herhangi birisi olan diğer üye ülkenin aynı şartları sağlayan bir şirketin sermayesine asgari %25 olanlara denir. Bağımlı yavru şirket ise; sermayesinde a bendinde ifade edilen şirketi bulduran şirket anlaşılır. 1. fıkranın hükümlerine aykırı durumunda üye ülkeler şu haklara sahiptirler.

İkili anlaşmalar yoluyla, oylama yaparak sermayedeki iştirak kriterini değiştirmek,

En az iki yıl bir sürede ana şirkete bir iştiraki olmayan şirketlere ve yine aynı zaman süresi içinde bir diğer üye ülkenin büyük bir iştirakinin bulunmadığı şirketlere bu direktif uygulanmaz

Dördüncü maddesine göre; ana şirket, bağlı yavru şirketin ortağı olarak, bağımlı şirketin tasfiyesi hariç, dağıtılan karları aldığı anda, ana şirketin bulunduğu ülke:

- Ya bu karları vergilendirmemek,
- Yâda yavru şirketin dağıttığı bu karları, yavru şirketin ödediği vergilerin ana şirket tarafından mahsubuna imkân verecek şekilde, eğer mümkünse 5. maddedeki düzenlemelere göre yavru şirketin mukim olduğu üye ülkedeki tevkifat miktarının karşılık geldiği ulusal vergi miktarını aşmayacak bir şekilde, vergilendirmek zorundadır. Her üye ülke, yavru şirketin karlarının dağıtımından doğan değer kayıplarını ve iştirake bağlı giderlerini ana şirketin vergilendirilebilir gelirinden indirilemeyeceği öngörülür. İştirake bağlı yönetim masrafları götürü olarak tespit

edilmiş ise götürü miktar, yavru şirketin dağıttı karların %5'ini aşamaz. 1. fıkra kurumlar vergisinde ortak bir sistemin fiili uygulama tarihine kadar uygulanır.

Bir yavru şirketin, sermayesinde asgari %25 iştiraki bulunan ana şirkete dağıttığı kar'lar tevkifat tabi tutulmaz. Altıncı maddeye göre ana şirketin bulunduğu üye ülke bu şirketin yavru şirketinden aldığı kar'lar üzerinde kaynakta kesinti yapamaz.

Ana ve yavru şirket direktifi, konseyin 23 Temmuz 1990 tarihindeki farklı üye ülkelerde bulunan ana ve yavru şirketlerin ortak vergilendirilme sistemine sahip olması gerektiğini kabul eden direktif üzerine hazırlanmıştır. Bu direktifi üzerine hazırlanmıştır. 2003 yılından sonra değişiklikler olmuştur. Madde kapsamına yeni şirketler alınmıştır. Yavru şirkete sahip olma oranı % 25den 20 zamanla %10 inmiştir. Ana şirkete bağlı ve kar dağıtımını yapan işyerleri bağlı şirket kabul edilmiştir. 2,3 ve 4. maddelerde değişiklikler yapılmıştır.¹⁸⁷

2.3.1.1. Birleşme ve Bölünme Direktifi

Üye ülkelerin şirket, bölünme ve aktif devirlerinde ortak vergilendirme rejimini düzenleyen 90/434/AET sayı 32/07/1990 tarihli direktifinde; iç pazarın oluşturulması ve iyi işleyişini sağlamak ve iç pazarın gerektirdiği şartları oluşturmak için değişik üye ülke şirketleri arasında birleşme, bölünme, sermaye koyma ve hisse senedi değişimlerin gerekli olduğunu; bu işlemlerin üye ülkelerdeki özellik arz eden kısıtlamalar, dezavantajlar ve sapmalarla engellenmesi gerektiğini; bu çerçevede üye devletlerde bulunan firmaların ortak pazara adapte olabilmesine imkân vermek, uluslararası planda verimliliklerini ve rekabete dayalı durumlarını kuvvetlendirmek gerektiğini ve diğer nedenleri göz önünde bulundurarak direktifi kabul etmiştir. Üye devletler iki ya da daha fazla devletin şirketleriyle ilgili birleşme, bölünme, sermaye koyma ve hisse senedi değişimlerinde bu direktifi uygulanacaklardır.¹⁸⁸

---

¹⁸⁷ Uyanık, s. 508

¹⁸⁸ Uyanık, s. 509

2.3.1.2. OECD 6 Numaralı Çalışma Grubunun Diğer Çalışmaları

OECD 6 numaralı çalışma grubu transfer fiyatlandırma rehberinde yer alan prensip ve metotların güncelleştirilmesi ve uygulama sorunları dışında kalan alanlarda çalışmalar yapmaktadır. Çalışma konuları emsal bedel prensibinin ve metotlarının uygulama alanlardaki konulardır. Transfer fiyatlandırmanın ölçek ekonomileri, yatırımın bulunduğu yerin sağladığı faydalar, güvenli limanlar, katma değer vergisi ve gümrük vergisiyle ilgili çalışmalar sürmektedir.

Sorunların çözümü; transfer fiyatlaması ve çifte vergilendirme sorunlarının iç içe geçtiği sorunlara çözüm aranmaktadır.

İzleme; yeni üye ülkelerin düzenlemelerini incelemeye alır. Karşılaştırılabilirlik ve kar metotları ve ülke uygulamaları izlenmektedir.

Üye olmayan ülkelerle ilişkiler; üye olmayan ülkelerin OECD Rehberi uygulama rehberine uyulmasının sağlanması

Elektronik ticaret; e- ticaretle ilgili bir alt grup oluşturulmuştur. Model işlemlerin e-ticarete uygulanıp uygulanamayacağını incelemektedirler.

İşyerine atfedilen kar'ın tespitinde emsal bedel prensip ve metotlarının uygulanıp uygulanmayacağı araştırılmaktadır. Çalışma şu kısımlardan oluşmaktadır;¹⁸⁹

- Genel konular ele alınmakta OECD yaklaşımı tanımlanmaktadır.
- Geleneksel bankacılık işlemleri yapan işyerlerinde OECD yaklaşımının uygulanması tartışılmaktadır.

• OECD yaklaşımının finansal araçların küresel ticaretini yapan şirketlere uygulanmasındaki özel değerlendirmeler oluşturulmaktadır. Sigortacılık işlemlerinde iş yerinde atfedilecek karın tespiti amaçlanmaktadır.

Bağlı şirketlerin sınır ötesi finansal işlemleri; örtülü sermaye işlemlerinde emsal bedel prensibinin uygulanmayacağını araştırmak için kurulmuş bir alt çalışma grubudur.

Çalışmalara verilen hisse senedi opsiyonlarının vergilendirilmesi; OECD hisse senedi opsiyonlarının vergilemesine ilişkin olarak ve opsiyonları pazarlayan ve bu opsiyonlardan faydalanan kişileri çalıştıran şirketler arasındaki ticari ve finansal

---

¹⁸⁹ Uyanık, s. 511

işlemlerde emsal bedel prensibinin uygulanması konusunda çalışmaları yayımlanmıştır.¹⁹⁰

2.3.2. ABD’de Transfer Fiyatlamasına Yönelik Uygulanan Politikalar

Transfer fiyatlamasına ilişkin olarak dünyadaki ilk yasal düzenlemeler A.B.D.’de yapılmıştır. Bundan sonra diğer ülke ve kuruluşların yaptıkları düzenlemeler de sürekli A.B.D.’deki düzenlemeleri esas almıştır. Bu nedenle transfer fiyatlamasına ilişkin olarak A.B.D.’de yapılan düzenlemelerin özel bir önemi vardır.

Transfer fiyatlaması konusu A.B.D.’de vergi sisteminin en önemli unsurlarından birisidir. Şirketlerin, özellikle de uluslararası şirketlerin ana firma-bağlı firma çerçevesinde birbirlerine yaptıkları mal ve hizmet satışlarında transfer fiyatlaması yoluyla toplam kar ve dolayısıyla da ödenecek vergi tutarı üzerinde ayarlamalar yapabilmeleri, bu konuya ilişkin olarak yasal düzenlemeler yapılmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Yasal düzenlemeler bir anlamda şirketlerin maksimum karlılık amaçlarıyla devletin egemenlik hakkına dayanarak sahip olduğu vergilendirme yetkisinin çatışmasının bir sonucudur. Devlet egemenliği ve vergi açısından son derece duyarlı olan “transfer fiyatlaması” konusu, A.B.D.’de Gelir Yasası’nın 482 numaralı kısmında yer almaktadır. Bu kısma ilişkin olarak yapılan düzenlemeler, transfer fiyatlaması konusunda genel amaçtan uygulanacak yöntemlere kadar çok ayrıntılı hususları içermektedir. Yasal düzenlemelerde ayrıca her konuyla ilgili olarak çok sayıda örneklere yer verilerek son derece karmaşık bir yapıya sahip olan bu konunun mümkün olduğunca iyi ve açık anlaşılması amaçlanmıştır.

482 numaralı kısmın amacı ilk olarak 1928 yılındaki Gelir Anlaşması’nda ifadesini bulur. Burada aynı çıkar birliğine ait ikiden fazla ticari veya iş merkezinin gelir ve giderlerinin bunlar arasındaki dağıtımında komisyon üyelerine yetki verilir. Bu dağıtımın, “kaçınmalara” yer vermemesi (haksız yere kar aktarımı, hayali satışlar veya

---

¹⁹⁰ OECD, “Employee Stock Option Plans: impact on Transfer Pricing”, p. 245, <http://www.oecd.org/dataoecd/35/37/33700408.pdf> (21.11.2008)

diğer yöntemlerin uygulanmaması) ve gerçek vergi sorumluluğunu açıkça yansıtması gerekmektedir.

Bağlantılı organizasyonlar arasındaki gelir gider dağıtımında komisyon üyelerine yetki verme olayı ilk olarak 1917 yılındaki Savaş Gelirleri Anlaşması'nda görünür.1921 yılındaki Gelir Anlaşması'nın 240 numaralı kısmı, yabancı uyruklu şirketlerdeki kazançların birleştirilmesinden bahseder. Bu noktada ayrıca iki veya daha fazla bağlantılı şirket arasındaki hesapların birleştirilmesinde komisyon üyelerine yetki verilir. Bu yetki, kazançların, karların, gelirlerin, giderlerin veya sermayenin bağlantılı şirketler arasındaki dağıtımında doğruluğu sağlamak için ne zaman gerekli görülürse o zaman kullanılır. 1928 yılındaki Gelir Anlaşması'nın 45. kısmı, bağlantılı şirket ilişkisinin, kazançların birleştirilmesi kısmından (240 numaralı kısım) çıkartılarak bağımsız bir bölümde ifade edilmesini sağlamıştır. Bu ifade biçimi, günümüzdeki 482 numaralı kısımdaki ifade biçiminin aynısıdır.482 numaralı kısım, Gelir Yasası'nda ilk kez 1954 yılında yer almıştır. Bu kısım aynen aşağıdaki gibidir:

“482 Numaralı Kısım. Vergi Mükellefleri Tarafından Yapılacak Gelir ve Gider Dağıtımı aynı çıkar birliği tarafından doğrudan veya dolaylı olarak sahip olunan ya da kontrol edilen iki ya da daha fazla sayıdaki organizasyon, ticarethane ya da işletme (şirket olup olmadığına, A.B.D. içinde örgütlenmiş olup olmadığına ve bağıntılı olup olmadığına bakılmaksızın) için Bakanlık toplam geliri, gideri, kredileri söz konusu organizasyon, ticarethane ya da işletme arasında dağıtabilir, bölüştürebilir ya da tahsis edebilir. Bunun için söz konusu dağıtım, bölüşüm ya da tahsisin, verginin azaltılmasını engellemesi ya da adı geçen organizasyon, ticarethane ya da işletmenin gelirlerini açıkça yansıtması açısından gerekli görülmesi yeterlidir.”¹⁹¹

1962 yılına kadar 482 sayılı kısma ilişkin olarak yapılan yasal düzenlemeler, dağıtım için herhangi bir özel yöntem öngörmemektedir. 1962 yılında “emsallere uygunluk standardı ”nın kontrol edilemeyen işlemlerde uygulanacağından ilk kez bahsedilir.

---

¹⁹¹Tuncay Kapusuzoğlu, “Transfer Fiyatlamasına İlişkin Olarak A.B.D.’de Yapılan Yasal Düzenlemeler (I)”, *Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003*, Yıl 20, Sayı 214, 2000

1963 yılında Porto Riko, IRS'in 482 numaralı kısmı sınırsızca kullanmasını A.B.D. nezdinde protesto etti. Bunun üzerine Hazine İdaresi ana merkezi A.B.D.'de, bağlantılı işletmeleri Porto Riko'da bulunan şirketlere ilişkin olarak bir gelir dağıtım rehberi düzenledi. Böylelikle ilk kez uygulamaya yönelik bir rehber basılmış oldu.

1968 yılında 482 numaralı kısım ile ilgili yeni düzenlemeler sonucunda IRS mükelleflere fiyatlandırma yöntemleri konusunda seçimlik hak tanımıştır. Bunlar, sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere 1) Karşılaştırılabilir kontrol dışı fiyat yöntemi, 2) Yeniden satışta fiyat yöntemi ve 3) Maliyet artı yöntemidir.¹⁹²

2.3.2.1. ABD Gelir Yasasının 482 Numaralı Kısımına Yönelik Açıklamalar

2.3.2.1.1. Amaç ve Kapsam

482 sayılı kısma ilişkin olarak yapılan düzenlemelerin 1. bölümünün 1. fıkrasının 1. paragrafı aynen aşağıdaki gibidir; “482 sayılı kısım amacı, vergi mükelleflerinin işlemlerinin kontrol edilmesini, bu işlemlerden doğan gelirlerin açıkça yansıtılmasını ve bu işlemlerle verginin azaltılmasının önlenmesini sağlamaktır. 482 sayılı kısım, kontrol altındaki vergi mükellefinin gerçek vergilendirilebilir gelirini tespit ederek kontrol altındaki ve kontrol dışındaki mükellefler için bir vergi oranı oluşturur ve mükellefler arası eşitliği sağlar.”Bu bölümde amaç genel hatlarıyla ortaya konulmuştur. Diğer tüm maddeler bu bölüm çerçevesinde işlemektedir.¹⁹³

2.3.2.1.2. Emsallere Uygunluk Standardı

Emsallere uygunluğu hukuksal bir kavram olarak şu şekilde tanımlayabiliriz “Aralarında herhangi bir yakınlık ya da ilişki bulunmayan taraflarca kendi çıkarları doğrultusunda yapılan görüşmeler sonucunda gerçekleşen işlemler için belirlenen değerdir. Bu değer, serbest piyasa koşulları çerçevesinde saptanan değerdir. Bu

---

¹⁹² Kapusuzoğlu,(1) *Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003*

¹⁹³ Koyuncu, s.393

işlemler, tarafların kendi çıkarları doğrultusunda tam güven esasına göre yaptıkları ticari işlemlerdir. Emsallere uygunluk standardına yaygın olarak vergilendirme alanında, ilişkili şirketler arasındaki (yan kuruluşlar, bağlı kuruluşlar gibi) işlemlerde başvurulur. Bu standartta birbiriyle ilişkisi olmayan taraflar arasındaki işlemler (taraflar tamamen kendi çıkarları doğrultusunda davranmaktadır), özel bir işlem için örnek oluşturacaktır. Bunu bir örnekle şu şekilde açıklayabiliriz: Bir şirket, mülkiyetindeki bir varlığı ortağına 10.000 \$'a herhangi bir piyasa araştırması yapmadan satarsa, emsallere uygunluk standardına göre fiyat, bu şirketin aynı varlığı, şirketle ilişkisi bulunmayan üçüncü bir şahsa, görüşmeler sonucunda satabileceği fiyat olacaktır.”482 sayılı kısma ilişkin düzenlemelerin 1. bölümünün 1. fıkrasının 4. paragrafında şu açıklama vardır:

“Kontrol altındaki vergi mükellefinin gerçek vergilendirilebilir gelirinin saptanmasında her olay için başvurulacak standart, söz konusu mükellefin kontrol dışındaki mükellefle yaptığı işlemdeki emsal ölçüsüdür. Eğer kontrol edilen işlemin sonuçları, kontrol dışındaki bir mükellefin işlemleri ile tutarlı ise ya da aynı sonuçlara sahipse emsallere uygunluk söz konusudur. Bununla birlikte karşılaştırılabilir durumlarda, karşılaştırılabilir işlemlere göre emsallere uygunluk sonuçlarına ulaşmak çok güçtür, çünkü aynı tip işlemler, aynı koşullarda nadiren oluşur. Kontrol altındaki işlemin emsallere uygunluk sonuçları “en iyi yöntem kurallarına” göre değerlendirilecektir.”

Bu açıklamalarda emsallere uygunluğun yalnızca fiyatlardan ibaret olmadığı 1994'ten önceki düzenlemelerde yalnızca fiyat söz konusuydu, genel anlamda sonuçlar ile ilişkilendirildiği son derece dikkat çekici bir husustur. Bu “sonuç”, kolaylıkla tahsil edilen fiyat kadar, işlemler sonucu elde edilen karı da kapsayabilir. Ayrıca emsallere uygunluk burada benzer nitelikteki işlem sonuçları ile de bağdaştırılabilmektedir. Bununla birlikte gerçek hayatta aynı tip olaylara rastlamanın güçlüğü yasada da belirtilmiştir.

Emsallere uygunluğun karşılaştırılabilir işlemlerle tespit edilmeye çalışılmasında, yasa koyucu tarafından bir takım transfer fiyatlaması yöntemleri getirilmiştir. Mülkiyet satışı, hizmet, borç, kiralama gibi farklı işlemlerde farklı yöntemlere başvurulur. Bunların her biri için emsallere uygunluk tespitinde olabilecek

en uygun yöntem ayrı belirlenmeli ve uygulanmalıdır. Eğer farklı tipteki işlemler, aynı ticari işlem içinde birleşiyorsa, örneğin, hizmet işlemi mülkiyet satışı ile bağlantılı ise her farklı unsur için farklı yöntemlere başvurulabilir.¹⁹⁴

Sonuç olarak bölüm 482'ye göre bir şirket ile yabancı ülkedeki birim arasındaki işlemlerde taşınır taşınmaz malların fiyatı, benzer bir durumda üçüncü kişilerle yapılacak işlemlerde belirlenen fiyata eşit olmalıdır. Söz konusu düzenlemelerle aşağıdaki transfer fiyatlaması yöntemleri belirlenmiştir.¹⁹⁵

- Karşılaştırılabilir fiyat
- Yeniden satış fiyatı
- Maliyete ilave yolu
- Karşılaştırılabilir kontrol dışı işlem yolu
- IRS fiyatı
- Diğer yollar
- Bu fiyatlama yöntemleri piyasa bazlı ve piyasa dışı olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Şirketler piyasa bazlı fiyatları kullanmayı tercih etmektedirler.

2.3.2.1.3. En İyi Yöntem

Ayrıntılı işlemler için ayrıntılı yöntemlerden önce genel olarak transfer fiyatlamasına yönelik yaklaşımlar düzenleme konusu yapılmıştır. Önceki düzenlemelerde transfer fiyatlamasının emsallere uygun olup olmadığı ya da nasıl düzeltileceği yönünde yalnızca bir kaç yöntemden bahsedilmiştir. Önceki düzenlemeler, transfer fiyatı saptanmasında çok katı kurallar içeriyordu. 1993 yılında yapılan düzenlemeler, işlemlere ilişkin şartlar ve gerçekler ışığında “en iyi yöntem”e uyuma izin vermiştir.

Yasaya göre birbirleriyle ilişkili taraflar arasındaki emsal bedeli sonuçları öyle bir yöntemle tespit edilmelidir ki işlemin içinde bulunduğu şartlar ve gerçekler altında emsal bedel sonuçlarına ilişkin en inandırıcı ölçü sağlanabilmelidir. Yöntemler arasında

---

¹⁹⁴ Kapusuzoğlu,(1), **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**

¹⁹⁵ Koyuncu, s. 395

herhangi bir öncelik ya da birinin diğerine göre daha inandırıcı olduğuna dair herhangi bir kural söz konusu değildir. Emsallere uygunluk sonuçlarını belirlemede her yöntem uygulanabilir. Keza bir yöntem uygulaması tutarsız sonuçlar vermişse, yöntemde değişiklik zorunlu hale gelecektir. Yöntemler arasındaki en büyük kıstas budur.

En iyi yöntemi sınırlandıran iki temel unsur; (1) Kontrol altındaki işlemler ya da mükellefler ile kontrol dışındaki karşılaştırılabilirliklerin kıyaslama ölçüsü ve (2) Analizlerde kullanılan varsayım ve verilerin nitelikleridir. Sonuçların tutarlılığı, yöntemin seçimini etkileyen diğer bir önemli unsurdur. İşlemler arasındaki karşılaştırılabilirliğin derecesini ölçmenin en önemli ve biricik unsuru veri ve varsayımların nitelikleridir. Yasal düzenleme, karşılaştırılabilirlik derecesinin ölçümünde tamlık, doğruluk, inandırıcılık ve analizlerde kullanılan veri ve varsayımların ağırlığı gibi yüksek düzeyde genellemeleri öngörmektedir.

Söz konusu “karşılaştırma” olgusu, emsal bedel konusunda öteden beri tartışmalara yol açmaktadır. Bu konuda tarihe geçen bir mahkeme kararı, 1962 yılında Frank V. International Canadian Corp. için verilmiştir. Söz konusu olayda anılan şirket, bağlı kuruluşuna kimyasal madde satışı yapmaktadır. Bu satışta fiyat, üretim maliyetleri, genel gider payı ve dağıtım masrafları toplamına % 6 oranında bir ilave ile saptanmıştır. IRS elemanları bu tipte bir oranın emsallere uygunluk açısından hatalı olduğunu iddia etmişlerdir. Şirket ise % 6 oranının üretim faaliyeti için mantıklı bir getiri oranı olduğunu konunun 482. sayılı bölümüne aykırı olmadığını iddia etmiştir. Mahkeme de şirketin açıklamasını mantıklı bulmuş, IRS elemanlarının iddiasını reddetmiştir.¹⁹⁶

2.3.2.1.4. Karşılaştırılabilirlik Analizi

ABD transfer fiyatlaması düzenlemeleri, mükellef ve IRS'i en iyi fiyatlama yolunu belirlemek için öncelikle aşağıdaki karşılaştırılabilirlik analizlerini yapılması gerektiğini kabul etmişlerdir.¹⁹⁷

---

¹⁹⁶ Kapusuzoğlu (1), **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**

¹⁹⁷ Kapusuzoğlu (1), **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**

- Fonksiyon
- Sözleşme hükümleri
- Riskler
- Ekonomik şartlar
- Mal ve hizmetler

2.3.2.1.5. Güncel Belge Hazırlama

Cezalara muhatap olmaktan kaçınmak için mükellef en iyi model kuralına göre belirlenen emsal bedele en uygun sonucun alındığına ilişkin belgeleri düzenlemek ve saklamak zorundadır. Bu belgeler iki kategoride sınıflanmaktadır.

- Temel belgeler
- Destekleyici belgeler

Temel Belgeler; Temel belgeler kesin olarak belirlenmiş ve mükellefin transfer fiyatlaması yöntemi seçimi ile direk olarak ilgili olan belgelerdir. Bu belgeler mükellefin faaliyet konularına, işletmenin organizasyon yapısına denetim altındaki işlemlerde 482'ye ilişkin düzenleme uygulamalar ve buna benzer konulara ilişkin açıklamaları içermektedir.

Destekleyici Belgeler; Temel belgelerde yer alan varsayımları, iddia ve durumları ortaya koymaktadır.

IRS Talebine Yanıt Belgelerin Temini; 6662'de belirtilen ceza uygulamalarından kaçınmak için, mükellef IRS talebi halinde, temel belgeleri 30 gün içinde ulaştırmak zorundadır. IRS temel belgeleri talebi halinde destekleyici belgelerin hazırlanmasına gerek duyulmamaktadır. Bu belgelerinde ayrıca talebi halinde IRS' ye 30 gün içinde teslim edilmesi zorunludur. IRS destekleyici belgeler ilişkin süreyi isterse uzatabilmektedir.¹⁹⁸

---

¹⁹⁸Tuncay Kapusuzoğlu, "Transfer Fiyatlamasına İlişkin Olarak A.B.D.'De Yapılan Yasal Düzenlemeler (2)", **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl 20, Sayı:215, 2000

2.3.2.1.6. ABD Gelir Yasasının 6662 (e) (h) Numaralı Kısımına Yönelik Açıklamalar

Transfer fiyatlaması uygulamalarına ilişkin cezaların düzenlendiği kısım (e) alt bölümünde değerlendirme hatalarından dolayı olması gerekenden düşük vergi ödemelerinde %20 oranında ceza istemektedir. (h) alt bölümünde önemli büyüklükteki değerlendirme hatalarında ceza oranını %40'a çıkarmaktadır. Bu durum kısım 482'nin değerlendirme hatası cezalarıyla ilgili iki kategorisi nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

1. İşlem fiyatının 482'de tespit edilen tutardan farklı olması ve bu farkın önceden belirlenen sınırın aşılmasından doğması
2. Transfer fiyatının 482'ye göre düzeltilmesi sonucu ortaya çıkan farkın önceden belirlenen sınırın aşılmasından kaynaklanan ceza¹⁹⁹

2.3.2.1.6.1. Ceza Oranları

Hata derecelerine göre farklı ceza oranları ön görülmektedir.

- a) Önemli değerlendirme hataları; transfer fiyatlaması düzenlemelerine göre eksik ödenen verginin %20 oranında bir ceza
- b) Çok önemli değerlendirme hatası; eksik ödenen vergiler çok önemli değerlendirme hatası olduğundan ceza %40'a arttırılır.²⁰⁰

2.3.2.1.6.2. Ceza Sınırları

İşlemsel ve düzeltme cezalarına farklı sınırlar uygulanmaktadır.

- İşlemsel ceza; herhangi bir mal veya hizmetin fiyatının kişiler arası kısmı 482'ye göre tahlil edilmesiyle talep edilen vergi idaresinin, kısım 482 göre tespit edilen olası gereken fiyatın %200 oranında fazla ve %50 oranında eksik olmasıdır.

---

¹⁹⁹ Koyuncu, s.400

²⁰⁰ Koyuncu, s.401

- Net düzeltme cezalarının sınırı; 482 göre yapılan düzeltmelerin vergileme döneminde mükellefin iade aldığı toplam tutarı \$5000.000 veya %10 fazla olması

Önemli büyüklükteki ceza sınırlarında ise işlemsel ceza sınırı %200 den %400 ile %50den %25 olacak şekilde dikkate alınır. Net düzeltme ceza sınırı \$5000,000. yerine \$20.000.000. %10 yerine %20 olarak dikkate alınır. Eğer mükellef vergi zıya ortadan kaldırmak konusunda iyi niyeti mevcutsa ve ceza oluşumunda kabul edilebilir bir sebebe sahipse ceza kaldırılır.²⁰¹

2.3.2.1.7. ABD’de İş Yapan Yabancı Ortaklı İşletmelerde

ABD vergi yasaları yabancı ortaklı işletmelere geniş sorumluluklar yüklemektedir. Yabancı ortaklara da sorumluluk yüklemesine rağmen, bu sorumluluklar ana şirket, iştirak ve faaliyet konuları ile sınırlı kalmak zorundadır. ABD vergi yasaları uluslararası hukuk ile sınırlıdır ve yabancı ortağa doğrudan uygulanmaz. Tüm sorumluluk ABD faaliyet gösteren iştirak üzerine kalmaktadır. Yabancı ortaklı şirketlerin iki sorumluluğu vardır.

- Kayıtların hazırlanması ve saklanması
- IRS’e bildirim

2.3.2.1.7.1. Vergi Beyanına İlişkin Sorumluluklar

Yabancı ortaklı ABD şirketleri iştirakleri ile ilişkilerini gösteren form 5472’yi yıllık olarak bildirmek zorundadırlar. ABD’li ortak kavramı ortaklık ve iştirakin kontrolü kavramından daha geniştir. Gerçekte vergi yasaları, ABD şirketlerinin %25 veya daha fazla payı temsil etmesini gerektirmektedir. Bununla ilgili kavram ise raporlama şirkettir. Ortaklık ve şube gibi işlem görür.

İşlemlerde yabancı para kullanılsa bile form 5472’de ABD doları gösterilmek zorundadır. Dolar vergi kuralları uygulanmaktadır. Bütün dokümanların İngilizce

---

²⁰¹ Koyuncu, s.402

hazırlanması zorundadır. İşletmeler yabancı dilde doküman kullansa bile bunu İngilizceye tercüme ettirip IRS ye sunmak zorundadır.²⁰²

2.3.2.1.7.2. Güvenli Kıyı Hükümleri

IRS hazır olan veya olmayan tüm kayıtları talep edebilir. Güvenli kıyı hükümleri olarak adlandırılan söz konusu hükümler, zamanında belgeleme kurallarının parçasıdır. Kısım 6038 yer alan güvenli kıyı hükümleri, kısım 482 hükümleriyle paralellik göstermektedir. Raporlayan şirket birçok belgenin hazırlanması ve saklanmasından sorumludur. İlgili kayıtlar orijinal defterleri ve kayıtlardır.²⁰³

2.3.2.1.7.3. Cezalar

Yabancı ortaklı şirketler için üç çeşit ceza düzenlenmiştir.

- Başlangıç cezaları
- İlave cezalar
- Kanuna ayıklık cezaları,²⁰⁴

2.3.2.1.7.4. İleri Fiyatlama Anlaşmaları

ABD transfer fiyatlaması yönteminin seçiminde tereddütler oluşması halinde, uzun ve desteklenmiş ileri fiyatlandırma anlaşmaları uygulanabilir. Söz konusu anlaşmalarla, transfer fiyatlamasından kaynaklanan ceza riskinin ortadan kaldırılması, vergisel sorumlulukların azaltılması ve çifte vergilendirmenin önlenmesini amaçlamaktadır. Bunlar;

- Tek taraflı anlaşmalar(mükellef ve IRS arasında yapılmaktadır.)

---

²⁰² Kapusuzoğlu (2), **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**

²⁰³ Koyuncu, s. 403

²⁰⁴ Koyuncu, s. 404

- İkili anlaşmalar (mükellef ve IRS yabancı mükellef ve yabancı vergi otoritesi arasında yapılmaktadır.)²⁰⁵

2.3.3. Diğer Ülke Uygulamaları

Transfer fiyatlaması düzenlemeleri, uluslararası şirketlerin yoğun faaliyet gösterdikleri ülkelerde büyük önem arz etmektedir. Ülkelerde transfer fiyatlaması için uygulanan sistem OECD sistemidir. Diğer ülkelerde uygulanan transfer fiyatlaması politikalarından bazıları örnekler aşağıdaki gibidir.

2.3.3.1. Kanada

Transfer fiyatlaması düzenlemeleri, Kanada Gelir İdaresi tarafından gerçekleştirilmektedir. Kanada transfer fiyatlaması düzenlemeleri üç yasal temele dayanmaktadır. Bunlardan ilki Kanada gelir vergisi kanunu madde 247/16 da yasal yapısı oluşturulmuştur. Kanada Gelir idaresinin IC 87-2R uluslararası transfer fiyatlaması sirküleri ve IC 94-4R sayılı uluslararası transfer fiyatlaması peşin fiyatlandırma anlaşması sirküleri, IC 71-17R4 sayılı çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmasıyla ilgili sirküleri ve Kanada Gelir İdaresinin denetim uygulamalarına dayanmaktadır.²⁰⁶ Kanada uygulamaları OECD sistemi benimsenmiş bu doğrultuda düzenlemeler yapılmıştır.

2.3.3.2. Japonya

Japon ulusal Vergi İdaresi, transfer fiyatlaması düzenlemelerini, “ özel vergileme tedbirleri yasasının” 66/5 maddesi hükümlerine ve buna bağlı anlaşmalarına

---

²⁰⁵ Koyuncu, s. 404

²⁰⁶ [http://www.transferpricing.ca/legal.htm#adminrules\(12.12.2008\)](http://www.transferpricing.ca/legal.htm#adminrules(12.12.2008))

göre yürütmektedir. Japonya'daki düzenlemeler OECD sistemine dayalı olup gelir aktarımı ve çifte vergilemeyi önleme amaçlı olarak uygulanmaktadır.²⁰⁷

Transfer fiyatlaması uygulaması niteliği itibariyle tüm ülkeleri etkilemektedir. Ülkelerin vergi idareleri uluslararası şirketlerin kontrollü işlemlerinin emsallere uygunluğunu sağlamak ve transfer fiyatlamasının ülkeler üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak ve ülke vergi idareleri arasında transfer fiyatlamasıyla ilgili çıkabilecek anlaşmazlıkların çözülmesi ve uluslararası şirketlerin çifte vergilendirmeye maruz kalmalarını önlemek amacıyla OECD transfer fiyatlaması rehberi doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

---

²⁰⁷ UNCTAD, "Transfer Pricing", **Unctad series on issues in international investment agreements**, United Nations, New York and Geneva, 1999, s.16-1 <http://www.unctad.org/en/docs/psiteiid11v1.en.pdf> (12.12.2008)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE TRNSAFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER VE GRUP ŞİRKETLER ÜZERİNE ETKİLERİ

3.1. TÜRKİYE’DE TRANSFER FİYATLAMASI YOLUYLA ÖRTÜLÜ KAZANÇ DAĞITIMINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Transfer fiyatlaması teriminin nispeten yeni sayılabileceği ülkemizde, 1949 yılında yürürlüğe giren ve 2006 yılına kadar yürürlükte kalan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi kanununda ”örtülü kazanç dağıtımı” hükümlerine yer verilmişti. Uluslar arası transfer fiyatlamasından daha kapsamlı diyebileceğimiz örtülü kazanç müessesesi yalnızca çok uluslu şirketlerin kar transferlerini önlemeye dönük bir düzenleme değil; aynı zamanda, ülke içindeki herhangi iki işletme arasında da gerçekleştirilecek kar transferlerini önlemeye dönük düzenlemedir. 21.06.2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanun’un 13. maddesinde örtülü kazanç müessesinde bir kapsam daralması yaşanmamış, “Transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı” denilerek “transfer fiyatlaması” terimi kanun metnine sokulmuştur.²⁰⁸

5520 sayılı kurumlar vergisi kanununun “Transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı” başlıklı 13 üncü maddesi;

“(1) Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlaması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

---

²⁰⁸ Yakup Türk, “Geçmişten Günümüze Transfer Fiyatlaması”, **Vergi Dünyası**, Yıl:27, Sayı: 318, 2008,s.105–113

(2) İlişkili kişi; kurumların kendi ortakları, kurumların veya ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurum ile idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumları ifade eder. Ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin üstsoy ve altsoy ile üçüncü derece dâhil yansoy hısımları ve kayın hısımları da ilişkili kişi sayılır. Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulunca ilan edilen ülkelerde veya bölgelerde bulunan kişilerle yapılmış tüm işlemler, ilişkili kişilerle yapılmış sayılır.

(3) Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade eder. Emsallere uygunluk ilkesi doğrultusunda tespit edilen fiyat veya bedellere ilişkin hesaplamalara ait kayıt, cetvel ve belgelerin ispat edici kâğıtlar olarak saklanması zorunludur” şeklindedir. Maddenin diğer fıkralarında ise kurumların ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedellerine ilişkin yöntemler tarif edilmiştir. Kurumların bu yöntemlerden işlemin mahiyetine en uygun olanını kullanarak tespit edecekleri belirtilmiştir. Buna göre, yöntem seçimi mükellefe bırakılmış durumdadır. Ancak bu konuda sınır, seçilen yöntemin işlemin mahiyetine en uygun olmasıdır.²⁰⁹

5615 sayılı kanunla gelir vergisi kanununun 41 inci maddesinde transfer fiyatlaması yoluyla işletmelerden çekişler ise;

“teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs sahibince uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılır.

---

²⁰⁹ Zihni Kartal, “Transfer Fiyatlaması Nasıl Belgelenir”, **Vergi Dünyası**, Yıl:27, Sayı 317, 2008, s.150–158

Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dâhil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır.

Bu bent uygulamasında, imalat ve inşaat, kiralama ve kiraya verme, ödünç para alınması veya verilmesi, ücret, ikramiye ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler, her hâl ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.

İşletmeden çekilmiş sayılan farklar, ilişkili kişi tarafından beyan edilmiş gelir veya kurumlar vergisi matrahının hesabında dikkate alınmış ise ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri buna göre düzeltilir. İlişkili kişiler ve bu kişilerle yapılan işlemler hakkında bu maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükmü uygulanır” şeklinde düzenlenmiştir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi ile 5615 sayılı kanunla gelir vergisi kanununun 41 inci maddesinde yer alan düzenlemelere ilişkin olarak 18.11.2007 tarihli, 26704 sayılı resmi gazete yayımlanan “Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliğ” de açıklamalar yapılmıştır.

3.1.1. 5422 Sayılı Kanunda Yapılan Düzenlemeler

Örtülü kazanç düzenlemesi 5422 sayılı K.V.K.’nin 17. maddesinde aşağıdaki şekilde açıklanmış ve 15. maddede sermaye şirketlerince dağıtılan örtülü kazançların kabul edilmeyen indirimler kapsamında olduğu belirtilmiştir.

3.1.1.1. Örtülü Sermayeye İlgili Mevzuattaki Düzenlemeler

Kurumlar Vergisi Yasası'nın 15/1. maddesi uyarınca öz sermaye, 15/2. maddesi uyarınca da örtülü sermaye üzerinden ödenen veya hesaplanan faizler kurum kazancının tespitinde kanunen kabul edilmeyen giderdir. Gerçekte, öz sermaye yürütülecek faizlerin matrahtan indirilemeyeceği esası, örtülü sermaye faizi ile tamamlanmadıkça, kurum ortak ve sahiplerinin, sermaye payı olarak koymaları gereken meblağı borç

olarak verip, bu kaynağın değerlendirilmesi ile kurum bünyesinde doğacak kârdan, kurumlar vergisi ödenmeksizin, faiz adı ile pay almaları imkânı doğmuş olur.²¹⁰ Örtülü sermayenin belirlenmesi açısından borçla öz sermaye arasındaki oranın emsal kurumlarınkine nazaran açık bir fazlalık göstermesi konusunda, emsali kurumun hangi yöntemlerle tespit edileceği hususunda Kurumlar Vergisi Kanunu'nda açıklık yoktur. Bu bağlamda emsali kurum olarak borç verilen kurumla aynı veya benzer iş kolunda faaliyet gösteren kurumlar dikkate alınabilir. Ancak, söz konusu karşılaştırmalar her zaman doğru sonuç vermeyebilir. Burada önemli olan husus, örtülü sermaye sayılabilecek borçlanmalarla, öz sermaye arasındaki oranı analiz etmek, kurumun aktif yapısının, diğer yabancı kaynaklardan sağlanan finansman yöntemlerinin ve vade dağılımının değerlendirilmesidir.²¹¹

Kurumlar Vergisi Yasası'nın 16. maddesinde yer aldığı üzere:

"Kurumların aralarında vasıtalı, vasıtasız bir şirket münasebeti veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yaptıkları istikrazlar, teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bu istikrazlarla kurumun öz sermayesi arasındaki nispet, emsali kurumlarınkine nazaran bariz bir fazlalık gösterirse mezkûr istikrazlar örtülü sermaye sayılır." Yasal tanımlamadan da anlaşılacağı üzere her şeyden önce kurum tarafından yapılan borçlanmanın "sermaye"nin yerine ikame edilmiş olması halinde örtülü sermayenin varlığından bahis edilebilir. Bir başka anlatımla "...ortak ve sahiplerinden veya kanunda belirtilen ilişkiler içinde bulunan diğer gerçek ve tüzel kişilerden alınan borç, örtülü yoldan konmuş bir sermaye karakteri kazandığı anda" söz konusu borçlanma önem kazanmaktadır.²¹² Örtülü sermayenin varlığı açısından aşağıdaki özellikler önem arz etmektedir.

- Borç ve alacak ilişkisi olan kurumların arasında dolaylı veya dolaysız bir şirket ilişkisi olacaktır.

---

²¹⁰Özbalcı, s. 427

²¹¹Veysi Seviğ, "Gelir Vergisi Mükelleflerinde Emsal Fiyat Veya Bedel", **Referans**, 27.11.2007, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=84606&ForArsiv=1 (20.01.2009)

²¹² Seviğ, (Referans), http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=84606&ForArsiv=1 (20.01.2009)

- Borçlanmanın gerçek veya tüzel kişilerden yapılmasındaki neden mevcut sıkı bir iktisadi ilişkiden kaynaklanmış olacaktır.

- Yapılan borçlanma ile kurum öz sermayesi arasındaki oran benzer kurumlara nazaran bariz bir fazlalık gösterecektir.

- Söz konusu borç kurum tarafından devamlı kullanılır olacaktır.

Örtülü sermayenin oluşumundaki temel amaç söz konusu sermayeyi sağlayanların, daha açıkçası örtülü sermaye sahiplerinin farklı gelir sağlama beklentileridir. Örtülü sermayeden yararlanma mekanizması çeşitli şekillerde oluşabilir. Temel avantaj şu şekilde ortaya çıkar. Bir şirketler grubunda ana şirket bir ülkede şube ya da diğer grup şirketi diğerlerinde şubenin kârları ana şirkete faiz biçiminde aktarılırsa, faiz ödemeleri şube açısından vergi matrahından indirilebilir olduğundan, kâr transferi biçimindeki aktarmadan daha avantajlı olmaktadır.²¹³

Kurumlar Vergisi Kanununun 17. maddesinde örtülü kazanç sayılan haller sayılmıştır.

“1. Şirket kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımlarından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu gerçek ve tüzel kişiler ile olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyat veya bedeller üzerinden yahut bedelsiz olarak alım, satım, imalat, inşaat muamelelerinde ve hizmet ilişkilerinde bulunursa;

2. Şirket, 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük bedeller üzerinden kiralama veya kiraya verme muamelelerinde bulunursa;

3. Şirket, 1 numaralı fıkrada yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verir;

4. Şirket, ortaklarından veya bunların eşleri ile usul ve fûrusundan ve 3'üncü dereceye kadar dâhil kan ve sıhrî hısımlarından şirketin idare meclisi başkan veya üyesi,

---

²¹³ Şükrü Kızılot "Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç ve Örtülü Sermaye" Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002, s.105

müdürü veya yüksek memuru durumunda bulunanlara emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek aylık, ikramiye, ücret verir veya benzeri ödemelerde bulunursa.” Hükümü bulunmaktadır.

Maddenin tanımlamaların çok net oluşu idareye düzenleme yapabilme imkânı vermesi, ulusal ve uluslar arası işlemlere uygulanabilirliği bulunmaktadır. Emsaline göre dikkate değer yüksek ya da düşük fiyatlar üzerinden maddi gayri maddi mal hizmet finansal işlemlerin yapılması kabul edilmemekte yapılması halinde örtülü kazanç dağıtımı yapılmış sayılacağı ve gider kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Maddenin bağımlı şirketi günümüz normlarına uygun bir şekilde tespit ettiği söylenebilir.²¹⁴

Ülkemizde emsal ve prensibin ne olduğu nasıl tespit edileceği, örtülü kazanç dağıtımının tespiti durumunda vergisel açıdan nasıl bir işlem yapılabileceği ile ilgili yeterli açıklamalar yapılmamıştır. Konuyla ilgili düzenlemeler 33 seri nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinin ikinci fıkrasındaki “Holding Şirketlerin Genel İdare Giderlerinin Bağlı Şirketlere Dağıtımı” düzenleme olup şirketlerin grup içerisine verdiği hizmetlere giderlerinden pay vermesini, gider tahsisatını belirtmektedir. Kanun 16 ve 17. maddelerinde “bariz bir fark” ve “göze çarpacak derecede” terimleriyle nesnel ölçütlere dayalı tanımlamalar yapılmıştır. Gelir idaresinin ve yargı kararlarının yetersiz kalmasına rağmen idare bu hususta yeterli düzenleme yapmamıştır. Bu durumun temel nedenin ülkemizde yabancı sermayenin azlığı ve bu düzenlemelerle yabancı yatırımcıların olumsuz etkilenebileceği düşünülmüş olabilir.

Yargı kararlarının konuyla ilgili verdiği kararlarda hazine zararını ön koşul olarak araması OECD uygulamalarıyla örtüşmemektedir. Çünkü ulusal yapılan transfer fiyatlandırmalarında da verginin ertelenmesi, farklı vergi oranları uygulanması, kaynağın değiştirilmesi, haksız istisna ve muafiyetlerden yararlanılması vergiden kaçınma veya kaçırma değildir. Bu durumda da hazine zararı doğmaktadır.

Transfer fiyatlaması kapsamında dar mükelleflerle ilgili uygulamalar KVK md. 15/5 kanunen kabul edilmeyen indirileme de;

“Dar mükellefiyete tabi kurumlardan ayrıca:

---

²¹⁴ Uyanık, s.180

a) *Bu kurumlar hesabına yaptıkları alım satımlar için ana merkeze veya Türkiye dışındaki şubelere verilen faizler, komisyonlar ve benzerleri;*

b) *Ana merkezin veya Türkiye dışındaki şubelerin giderlerine veya zararlarına iştirak etmek üzere ayrılan hisseler (Türkiye'deki kurumun teftiş ve murakabesi için yabancı memleketlerden gönderilen yetkili kimselerin seyahat giderleri hariç.)” tespit edileceği belirtilmiştir.*

3.1.1.2. Uluslararası Vergi Anlaşmalarındaki Düzenlemeler

Örtülü kazançlarla ilgili uluslar arası hukukta yapılan düzenlemelerde Türkiye'nin imzaladığı çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarında kaynak oluşturan ve konulan rezervler hariç büyük ölçüde hükümlerine uyulan OECD Modeli, bağımlı şirketler arasındaki kar transferlerini bağımlı teşebbüslere ilişkin 9. maddesinde düzenlemiştir. Türkiye'de kendi anlaşmalarında bu maddeyi benimsemiştir. Maddenin metni;

“Bağımlı teşebbüsler

1 a) bir Akit Devlet teşebbüsü doğrudan veya dolaylı olarak diğer Akit Devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında veya

b) Aynı kişiler doğrudan veya dolaylı olarak akit devlet teşebbüsünün ve diğer akit devlet teşebbüsünün yönetim, kontrol veya sermayesine katıldığında ve her iki halde de, iki teşebbüsünün ticari ve mali ilişkilerinde oluşan veya empoze edilen koşullardan farklılaştığında, olması gereken, fakat bu koşullar dolayısıyla kendini göstermeyen kazanç, o teşebbüsün kazancına eklenip vergilendirilebilir.

2 bir akit devlet, kendi teşebbüslerinden birinin kazancına, diğer akit devletin bir teşebbüsünün, bu diğer devlette zaten vergilendirilmiş olan kazancını da ilave edip vergilendirilmiş olabilir. Aynı zamanda bahsedilen ilk devlet teşebbüsünün kazancına ilave edilen bu kazanç, eğer her iki teşebbüs arasında oluşan koşullar, bağımsız teşebbüsler arasında geçerli olan koşullar olsaydı zaten bu teşebbüs tarafından elde edilecek bir kazanç durumunda olabilir. Böyle bir durum kendini gösterdiğinde, diğer devlet, söz konusu kazanç üzerinden alınan verginin miktarında karşı düzeltmeyi

yapmak durumundadır. Bu düzeltme yapılırken, bu anlaşmanın diğer hükümleri göz önünde tutulacak ve gerektiğinde akit devletlerin yetkili makamları birbirine danışacaktır.”

OECD Modelinde 1. fıkrada, bağımlı işletmeler arasında ticari veya mali ilişkilerde oluşan koşulların, bağımsız işletmeler arasında olması gereken koşullardan farklılaşması halinde, bağımlı işletmelerden herhangi birinde, diğeri lehine gerçekleşen kar transferlerinin, ilgili devlette vergi matrahına dâhil edilip, vergilendirilebileceği hükme bağlanmaktadır.

Bağımlı işletmeler arasında oluşabilecek ticari ve mali ilişkilerin, bağımsız işletmeler arasındaki ticari ve mali ilişkilerden farklı koşullar altında gerçekleşmesi ve bunun sonucunda kar transferlerinin, ilgili devlet vergi matrahına dâhil edilip, vergilendirilebileceği hükme bağlanmaktadır.²¹⁵

Bağımlı şirketler arasında oluşabilecek ticari ve mali ilişkilerin, bağımsız şirketler arasında oluşan ilişkilerden farklılık göstermesi ve kar transferlerinin ortaya çıkması doğrudan doğruya Kurumlar Vergisi Kanunumuzun 17. maddesinde 1, 2, 3 bentlerinde yer almaktadır. Bu uluslar arası vergi kanunlarına paralel bir uygulama söz konusu olmaktadır.

3.1.2. 5520 Sayılı Kanunda Yapılan Düzenlemeler

Türk vergi sisteminde transfer fiyatlamasıyla ilgili yasal düzenlemeler 21ç06ç2006 tarih ve 26205 sayılı resmi gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5520 sayılı KVK’ nın transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı’ başlıklı md.13 ile 193 sayılı GVK’nın ‘indirilmeyecek gider başlıklı’ md. 41/5’de yer almaktadır. 21.06.2006 tarihli 5520 sayılı KVK’ un tamamen yürürlükten kaldırmış, başta transfer fiyatlaması düzenlemelerine yer vermek üzere vergi sistemimizde önemli değişiklikler yapmış, eski kanunda örtülü kazanç dağıtımı ile bazı konularda örtülü kazanç dağıtımı ile bazı konularda ayrıntılı düzenlemeler yapmak suretiyle sisteme açıklık getirilmesi amaçlanmıştır. GVK md. 41/5’de yer alan düzenleme KVK md. 13 ile GVK

---

²¹⁵ Kızılot, s. 195

uygulamalarında paralellik sağlanması amacıyla 04.04.2007 tarih ve 26722 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5615 sayılı kanun md.3 ile getirilmiştir. Maliye bakanlığı, düzenlemelerin uygulanmasını göstermek amacıyla 18.11.2007 tarihli 26704 sayılı resmi gazetede yayınlanan ‘1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliği’ hazırlanmıştır. Bunun dışında KVK md.13 ve GVK 41/5 hükümlerin uygulanmasına ilişkin usulleri ortaya koymak amacıyla 06.12.2007 tarihli 26722 sayılı resmi gazete yayımlanan 2007/12888 nolu ‘Transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı’ kanunu yayınlanmıştır. 22.04.2008 tarihli 26855 nolu Resmi Gazete’de ‘2 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliği’ yayınlanmıştır.

Türk vergi sisteminde transfer fiyatlaması düzenlemelerinin temelini KVK md. 13 oluşturmaktadır. KVK md. 13’e göre;

‘Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlaması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır.’

3.1.2.1. Örtülü Kazançla İlgili Düzenlemeler

Kurumlar vergisi kanununda yer alan ‘örtülü kazanç’ müessesesi, bu yolla ortaya çıkabilecek vergi kaybının giderilmesi ya da asgari düzeye çekilebilmesi için düşünülmüş ve getirilmiş bir önlemdir.

Vergi incelemeleri sırasında, sık sık araştırılan konulardan biri de, örtülü kazanç dağıtımı ile ilgilidir. Kurumlar Vergisi Kanununda kurum kazancının belirlenmesinde, sermaye şirketlerince dağıtılan örtülü kazançların da göz önüne alınması yani matrahın tespitinde örtülü olarak dağıtılmış olan kazançların, yıllık gelirden indirilemeyeceği öngörülmüştür. Sermaye şirketlerince elde edilen kazançlardan kurumlar vergisi alındıktan sonra, dağıtılan kar paylarının ortaklar elinde gelir vergisi ile yeniden kavranması, bu kazançlar üzerindeki toplam vergi yükünün ağırlığını arttırmakta, şirketler ise, bu yolu hafifletecek bazı yolları denemektedirler.

Örtülü kazanç dağıtımı olayında, kurum bünyesinde kalması gereken bir kazancın, kurum bünyesinde kalması gereken bir kazancın, çeşitli yollarla, kurum ile ilgili gerçek ya da tüzel kişilere aktarılması söz konusu olmaktadır. Örtülü kazanç dağıtımı ile bir sermaye şirketinin vergilendirilmemiş geliri açık kazanç dağıtımı ya da sermayenin geri ödenmesi biçiminde olmaksızın, bir ortağa ya da onun yakınlarına kaydırılmaktadır. Bu devir, bir hukuki işlem görüntüsü ile yapıldığından, dışarıdan bakıldığında, örtülü kazanç dağıtıldığının farkına varılmaz. Şirketle ortağı arasında kurulan alım satım, kira, ödünç alıp verme işlemleri gibi bir ilişkinin arkasına gizlenir.²¹⁶ Örtülü kazanç dağıtımının özünü, kazancın bünyesinde ortaya çıktığı kurum ile kurumu oluşturan ortakların birbirinden farklı ve bağımsız kişiliğe sahip oluşturmaktadır. Bu bakımdan transfer fiyatlaması, örtülü kazanç dağıtımının bir yolu olarak değerlendirilmektedir.

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu(TTK) md. 137’de ‘Ticaret şirketleri hükmi şahsiyeti haiz olup şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler’ ifadesine yer verilmeyle, tüzel kişiliği sahip ticari ortaklarının medeni haklardan yararlanma ehliyeti düzenlenmiştir. Ticari şirketlerin bu şekilde tüzel kişiliğe sahip olmaları kendilerini oluşturan ortakların gerçek kişiliğinden tamamen bağımsız olmaları sonucunu ortaya çıkarmıştır. Gerçek kişi teorisine göre tüzel kişiler, kendisini oluşturan gerçek ve tüzel kişilerden ayrı, bağımsız bir iradeye sahiptir. Medeni kanunun(MK) md.47-49, m. 59 ile dernekler kanunu md. 9’daki hükümlerden hukukumuzda gerçek kişilik teorisinin benimsendiği anlaşılmaktadır.

Ticari ortakların, kendilerini oluşturan gerçek ve tüzel kişi ortaklardan ayrı bir kişiliğe sahip olması, ayrı bir kazanca ve satın alma gücüne sahip olmalarını ifade etmektedir. Bu açıdan gerçek kişilerden ayrı olarak vergilendirilirler. Ortaklar da tüzel kişilik bünyesinde oluşan kazanç üzerinden vergi alındıktan sonra tüzel kişilikten aldıkları kar payı ölçüsünde gelir vergisi kapsamında vergi mükellefi olurlar. Örtülü kazanç dağıtımıyla kurum bünyesinde oluşan kazancın vergilendirilmeden ortaklara dağıtılması amaçlanmaktadır.

---

²¹⁶ Kızılot, s.183-184

TTK md. 137'den başka örtülü kazanç dağıtımının özünün TTK md. 469 ve 470 vermektedir. Bu hükümlerde, ortakların kurum bünyesinde oluşan kazanç dağıtımının önüne geçebilmesi için vergi güvenlik önlemlerine yer verilmiştir.²¹⁷

3.1.2.2. Transfer Fiyatlamasında İlişkili Kişi

Kurumlar Vergisi Kanununun 13. maddesinin ikinci fıkrasında “ilişkili kişi” ‘nin tanımı yapılmıştır. Buna göre kurumların;

—Kendi ortakları

—Kendileri veya ortaklarının, ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurumlar,

—Kurum ortaklarının; idaresi, denetimi ya da sermayesi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu ya da nüfus altında bulundurduğu, gerçek kişi veya kurumlar,

—Ortakların eşleri,

—Ortakların veya eşlerin üstsoy (anne, baba, büyükanne ve büyükbaba) veya altsoy (oğlu, kızı ve torunu) ile üçüncü derece dâhil yansoy hısımları (biri diğerinden gelmeyip de, ortak bir kökten gelen kişiler arasında, yansoy hısımlığı vardır (Medeni Kanun Md 17/2) ve kayın hısımları (Eşlerden biri ile diğer eşin kan hısımları, aynı tür dereceden kayın hısımları olur. Kayın hısımlığı, kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz ilişkili kişi sayılır.²¹⁸

3.1.2.2.1. Kurumların Kendi Ortakları

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2 inci maddesinde tüzel kişiliklerinin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kurumlar vergisine tabi olan mükelleflerin gerçek ve tüzel kişi ortakları Kanununun 13 üncü maddesi gereğince ilişkili kişi sayılacak ve bu kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak yapılan mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı çerçevesinde

²¹⁷ Köse, Frehatoğlu, s.20–22

²¹⁸Gelir İdaresi Başkanlığı, '5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun Değişiklikleri Ve Getirdiği Düzenlemeler Hakkında Genel Bilgi' www.gib.gov.tr (12.01.2009)

değerlendirilecektir. Dolayısıyla, kurumların doğrudan veya dolaylı olarak sermaye payına sahip gerçek kişi veya kurum ortakları ilişkili kişi kapsamında değerlendirilecektir.

Diğer taraftan, gerek ortakların doğrudan veya dolaylı ortak oldukları kurumlarla, gerekse bu kurumların kendi aralarındaki ilişki Kurumlar Vergisi Kanunu'nun uygulamasında ilişkili kişi kapsamında değerlendirilecektir.

Bu ilişkilerde sermaye veya kâr payı oranının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

3.1.2.2.2. Kurumların veya Ortaklarının İlgili Bulunduğu Gerçek Kişi veya Kurum

Kurumun ilgili bulunduğu gerçek kişi ifadesinden, kendi ortağı olan gerçek kişiler dışında kalan, kurumların ortağı olduğu şahıs şirketlerinin diğer gerçek kişi ortakları ile kurum çalışanları gibi şahıslar anlaşılmaktadır.

Öte yandan, kurum çalışanlarının söz konusu kurum ile ilişkilerinin sadece işveren-hizmet erbabı ilişkisi içinde bulunması durumunda ilgili kurum ile kurum çalışanı, yapılan ücret ödemeleri bakımından ilişkili kişi kapsamında değerlendirilmeyecektir. Ancak, kurum ile çalışanları arasında yukarıda belirtilen istihdam ilişkisi dışındaki işlemler, ilişkili kişilerle yapılan işlem kapsamında değerlendirilecektir.

Kurumun ilgili bulunduğu kurum ise kendi ortağı dışında, kurumun kendisinin ortaklığının bulunduğu bir başka kurumu yani iştiraklerini ifade etmektedir. Bir kurum diğer bir kuruma ortak ise iki kurum ilişkili sayılacak, ortak olduğu kurum üzerinden başka bir kuruma ortak ise dolaylı olarak ilişkili olduğu kabul edilecektir. Diğer bir ifadeyle, kurumların doğrudan veya dolaylı olarak iştirak ettiği diğer kurumlar ve şahıs şirketleri ilişkili kişi kapsamında değerlendirilecektir. Öte yandan kurumun ortağı olduğu şahıs şirketlerinin diğer kurum ortakları ilişkili kişi sayılacaktır.

Kurum ortağının ilgili bulunduğu gerçek kişiler, Kanununun 13 üncü maddesinin (2) numaralı fıkrasında da belirtildiği üzere, ortakların eşleri, ortakların veya eşlerinin

üstsoy ve altsoy ile üçüncü derece dâhil yansoy hısımları, kayın hısımlarını ya da kurum ortakları ile ekonomik ve sosyal olarak ilişkisi bulunan gerçek kişileri ifade etmektedir. Örneğin; (A) Kurumunun ortağı olan (B) gerçek kişinin ekonomik ve sosyal olarak yakın ilişkide bulunduğu (C) gerçek kişinin şahsi işletmesi ile yaptığı mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri ilişkili kişilerle yapılmış sayılacaktır. Ayrıca kurum ortağının ortak olduğu şahıs şirketlerinin diğer gerçek kişi ortakları ilişkili kişi sayılacaktır.²¹⁹

Kurum ortağının ilgili bulunduğu kurum ise, kurum ortağının başka bir kurum ile olan ortaklık ilişkisini ifade etmektedir. Ayrıca kurum ortağının ortak olduğu şahıs şirketlerinin diğer kurum ortakları ilişkili kişi sayılacaktır. Diğer bir ifadeyle, kurum ortaklarının doğrudan veya dolaylı olarak ortak olduğu kurumlar ve şahıs şirketleri ile söz konusu kurum ve şahıs şirketlerinin diğer kurum ortakları ilişkili kişi sayılacaktır.

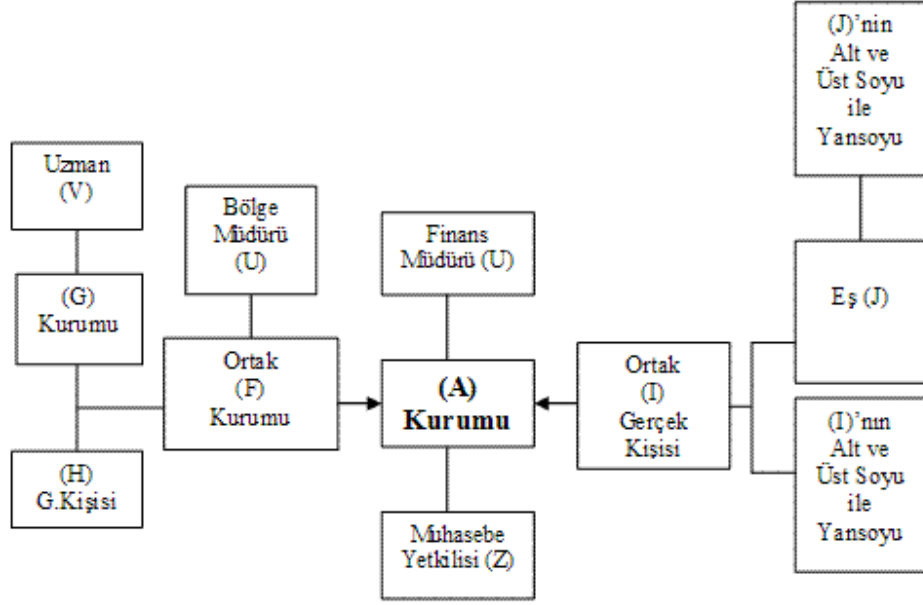
Örneğin; bir kurumun kendi ortağı tüzel kişinin iştiraki olan başka bir tüzel kişi ile yaptığı mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri ilişkili kişilerle yapılmış sayılacaktır.

Öte yandan, bir kurumun ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurumların kendi aralarındaki ilişki ve bir kurumun ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurumların kendi aralarındaki ilişki Kurumlar Vergisi Kanunu'nun uygulamasında ilişkili kişi kapsamında değerlendirilecektir.

---

²¹⁹ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

Şekil 1 : Kurumların veya Ortaklarının İlgili Bulunduğu Gerçek Kişi veya Kurum Şeması

Kaynak: 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr, (01.02.2009)

Şekil 1 de (B), (C) ve (E) kurumları (A) kurumunun iştirakidir. Bu bakımdan ilişkili kişi olarak değerlendirilirler. (D) kurumuna ise (B) kurumu vasıtasıyla iştirak edilmiştir. Bu bakımdan (A) kurumu ile (D) kurumu arasında dolaylı ilişki bulunmakta, bu kurumlar ilişkili kişi sayılmaktadır.

3.1.2.2.3. Kurumun veya Ortaklarının İdaresi, Denetimi veya Sermayesi Bakımından Doğrudan veya Dolaylı Olarak Bağlı Bulunduğu ya da Nüfuzu Altında Bulundurduğu Gerçek Kişi veya Kurumlar

Kurumun veya ortaklarının idaresi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu gerçek kişiler; ortaklık ilişkisi olmaksızın kurumun kararlarında doğrudan veya dolaylı olarak etkisi bulunabilecek kurumun yönetim kurulu başkan ve üyeleri, genel müdürü, üst düzey müdürleri, aynı düzeydeki yüksek memurları gibi

şahısları ifade etmektedir. Ayrıca, ortaklık ilişkisi olmaksızın kurumun kararlarında doğrudan veya dolaylı olarak etkide bulunabilecek herhangi bir gerçek kişi veya kurum ilişkili kişi sayılacaktır.

Kurumun veya ortaklarının denetimi bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu gerçek kişi veya kurumlar ifadesinden, ortaklık ilişkisi olmaksızın kurumun kararlarında doğrudan veya dolaylı olarak etkisi bulunabilecek kurumun denetçileri gibi gerçek ve tüzel kişiler anlaşılmaktadır. Örneğin, bir limitet şirket denetçisinin eşinin ortak olduğu diğer şirketin limitet şirket ile yaptığı mal veya hizmet alım ya da satım işlemleri, kurumun denetim bakımından bağlı bulunduğu ilişkili kişilerle yapılan işlemleri ifade etmektedir.²²⁰

Yukarıdaki bölümde ilişkili kişiler arasında sayılan kurum ortakları, kurumun sermayesi bakımından bağlı olduğu bir gerçek kişi veya kurumu ifade etmektedir.

Diğer taraftan, bir şirket ile söz konusu şirketin kurucu hisse senetleri ve/veya intifa senetlerine sahip olan gerçek kişi ve kurumlar ilişkili kişi kapsamında değerlendirilecektir.

Nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumlar ifadesi, kurumun ekonomik ve ticari kararlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecek şekilde sürekli bir iktisadi ilişki veya devamlı borç para verme ya da alma ilişkisi içinde bulunduğu gerçek kişi veya kurumları ifade etmektedir.

Örneğin, bir şirketin kararlarına doğrudan ya da dolaylı olarak etkide bulunabilecek ölçüde ve süreklilikte borç verdiği kişileri nüfuzu altında bulundurduğu kabul edilebilir. Benzer şekilde, imalat faaliyeti ile uğraşan (A) Ltd. Şti.'nin sürekli olarak aynı gerçek kişiden sağladığı girdileri kullanması ya da alışlarının ve/veya satışlarının büyük bir kısmını aynı kurumdan yapması durumunda da söz konusu şirketin ilgili gerçek kişi/kurumun nüfuzu altında olduğu kabul edilebilir.

Bir gerçek kişi/kurum ile bir başka gerçek kişi/kurum arasında olağan ticari faaliyet çerçevesinde sadece bayilik ilişkisinin bulunması durumunda söz konusu gerçek kişi veya kurumlar bayiliğe ilişkin mal ve hizmetler bakımından ilişkili kişi kapsamında değerlendirilmeyecek, bayiliğin konusunu oluşturan mal ve hizmet alım

---

²²⁰ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

satımları dışındaki işlemler bakımından ise ilişkili kişi kapsamında değerlendirilebilecektir. Ayrıca bayilik ilişkisi dışındaki başka bir nedenle ilişkili sayılan kurum veya kişiler arasında bayiliğe ilişkin mal ve hizmet alım satımı bakımından da ilişkinin varlığı kabul edilebilecektir.

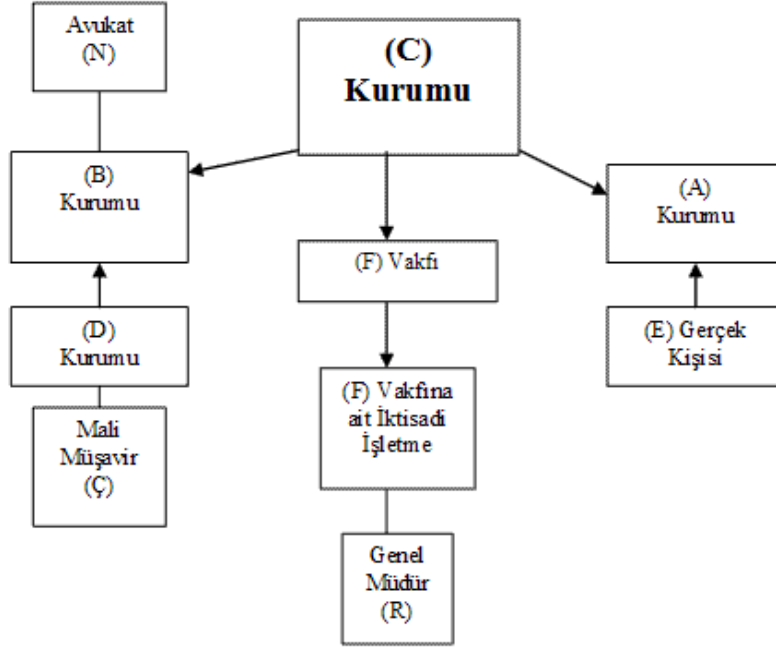
Örneğin; Almanya'da bulunan (A) şirketi Türkiye'de yerleşik (B) şirketine motorlu araç ve yedek parça satmakta olup (B) şirketi söz konusu ürünlerin Türkiye'ye ithali ile yurt içine satış hakkına sahip bulunmaktadır. (A) şirketi ile Türkiye pazarında dağıtıcı (dağıtıcı) olarak faaliyette bulunan (B) şirketi ilişkili kişi kapsamında değerlendirilecektir. Yurt dışında bulunan şirketin Türkiye pazarında bir veya birden fazla dağıtıcı ile alım-satım faaliyetinde bulunması durumu değiştirmeyecektir. Dolayısıyla aralarında ortaklık ilişkisi bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, yurt dışında bulunan bir kurum ile Türkiye'de dağıtıcı olarak faaliyette bulunan kurum ilişkili kişi kapsamında değerlendirilecektir. Öte yandan (B) şirketinin, (A) şirketinden aldığı motorlu araç ve yedek parça satışını Türkiye'de yirmi bir ilde bulunan bayileri aracılığıyla gerçekleştirmesi durumunda, (B) şirketi ile bayileri, bayiliğin konusunu oluşturan işlemler bakımından ilişkili kişi kapsamında değerlendirilmeyecektir.

Bir kurumun diğer bir kurumla ilişkili sayılabilmesi için kurumun diğer bir kurum tarafından kontrol edilmesi, kurumun başka bir kurumu kontrol etmesi ya da aynı kurum ile ortak kontrol altında bulunması gerekmektedir.²²¹

---

²²¹ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

Şekil 2 : Kurumun veya Ortaklarının İdaresi, Denetimi veya Sermayesi Bakımından Doğrudan veya Dolaylı Olarak Bağlı Bulunduğu ya da Nüfuzu Altında Bulundurduğu Gerçek Kişi veya Kurumlar Şeması

Kaynak: 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr, (01.02.2009)

3.1.2.2.4. Ortakların Eşleri

Kurum ortaklarının eşleri, söz konusu ortak ile aralarında yasal evlilik bağı bulunan kişiyi ifade etmektedir.

3.1.2.2.5. Ortakların veya Eşlerinin Üstsoy ve Altsoy, Üçüncü Derece Dâhil Yansoy Hısımları ve Kayın Hısımları

Ortakların veya eşlerinin anne, baba, büyükanne ve büyükbabaları, çocukları ve torunları ile üçüncü derece dâhil yansoy hısımları (ortak bir kökten gelen kişiler) ve

kayın hısımları (eşlerden biri ile diğere eşin kan hısımları) ilişkili kişi sayılacaktır. Ancak evliliğın sona ermesi ile kayın hısımlığı ortadan kalkmamaktadır.²²²

3.1.2.3. Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Konu Olabilecek İşlemler

KVK md. 13’de ‘Kurumlar, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit ettikleri bedel veya fiyat üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunursa, kazanç tamamen veya kısmen transfer fiyatlaması yoluyla örtülü olarak dağıtılmış sayılır. Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri, kiralama ve kiraya verme işlemleri, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemler her hal ve şartta mal veya hizmet alım ya da satımı olarak değerlendirilir.’ İfadesi yer almıştır. Bu hükümle ilişkili kişiler arasında gerçekleşen işlemlerde gerçekleşen işlemlerde gerçeğe aykırı transfer fiyatlaması belirlenmesi örtülü kazanç dağıtımını işleminin bir aracı olarak nitelendirilirken, transfer fiyatlaması manipölasyonuna konu olabilecek işlemlerin mal veya hizmet alımı ya da satımı olduğu belirtilmiştir. Kanunun devamında da mal veya hizmet alımı ya da satımı olarak değerlendirilecek işlemlerin neler olduğu açıklanmıştır. Alım, satım, imalat, inşaat işlemleri, kiralama, kiraya verme, işlemleri ödünç para alınması, verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemeleri gerektiren işlemleri her halde mal ve hizmet alım veya satımı olarak değerlendirilmektedir.

Alım satım imalat inşaat ve hizmet işlemlerinin ilişkili kişilerle gerçekleştirdikleri her türlü işlemde belirlenen bedel veya fiyat emsallere uygunluk ilkesine göre, KVK md.13 ve 1 nolu tebliğde belirlenen esaslara göre tespit edilmelidir.

Kiraya verme ve kiralama işlemlerinde işletmenin ilişkili kişilere kiralama ilişkisi içinde bulunması durumunda belirlenen kira bedelinin emsallere uygunluk ilkesi göre tespit edilmesi gerekmektedir.

Ödünç para alıp verme işlemleri işletmelerin ilişkili kişilerle gerçekleştirdikleri işlemlerde gerçekleştirdikleri ödünç para alıp verme işlemlerinde; alınan borcun örtülü

---

²²² 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

sermaye değerlendirilip değerlendirilmesine göre iki durum söz konusu olabilir. İlişkili kişilerden alınan borç KVK md.12’de düzenlenen ‘örtülü sermaye’ şartları taşıyorsa söz konusu tutar üzerinden ödenen faiz, kur farkı ve benzeri giderler doğrudan doğruya dağıtılmış kar payları olarak değerlendirilir. Eğer ilişkili kişilerden temin edilen borç örtülü sermaye özelliği taşımıyorsa ve bu tutar için ödenen faiz, kur farkı ya da benzeri giderler piyasada gerçekleştirilen tutardan farklıysa, örtülü kazanç dağıtımı söz konusu olabilecektir.²²³

Alınan avanslar örtülü sermaye olarak değerlendirilmemektedir. 1 seri nolu Kurumlar vergisi genel tebliğinde ‘Öte yandan, gelecekte yapılacak bazı mal ve hizmet teslimleri karşılığında peşin alınan ya da verilen değerleri ifade eden avanslar, sipariş yöntemi ile mal alan işletmenin, sipariş ettikleri iktisadi değerlerin üretiminde üretici işletmeye finansman imkânı sağlamak amacıyla verilebileceği gibi, satış fiyatını düşük tutmak veya satış garantisi sağlamak amacıyla da verilebilmektedir. Avanslar hangi amaçla verilirse verilsin işletmeye finansman imkânı sağladığı açıktır. Dolayısıyla, alınan avanslar da işletme bakımından alınan borç olarak değerlendirilecek ve örtülü sermaye hesaplamasında dikkate alınacaktır. Ancak, inşaat işlerinde yapılan iş kısmı ile orantılı olarak hesaplanıp ödenen istihkak bedellerinin avans olarak kabul edilip örtülü sermayenin hesabında borç unsuru olarak dikkate alınması söz konusu değildir.’ İfadesi yer almaktadır.

Aylık ikramiye ücret ve benzeri ödemelerde işletmeler, çalışanlarına emsallere göre yüksek aylık, ikramiye ya da benzer ödemeler yapmak suretiyle örtülü kazanç dağıtımına yönelebilirler. Bu ödemelerin emsallere göre fazla olup olmadığı açısından yapılacak değerlendirmede, söz konusu işletmenin faaliyet tür, işlem hacmi, karlılığı, öz kaynakları, büyüme trendi, çalışanın yetki ve sorumluluğunun dikkate alınması gereklidir.²²⁴

Alım ya da satım kapsamında, KVK md. 13 sayılan işlemlerin dışında uygulamada karşılaşılan durumlardan bazıları şöyledir;

---

²²³ Köse, Ferhatoğlu, s. 35

²²⁴ Özbalcı, s. 493

- Şirketin mal varlığı teminat olarak gösterilmek suretiyle ilişkili kişilerce kredi kullanılması
- Şirkete ait telif patent gibi gayri maddi hakların ilişkili kişilere yüksek veya düşük bedellerle satılması ya da kiralaması
- Şirkete ait mal varlıklarının ilişkili kişilere yüksek veya düşük bedellerle sigorta ettirilmesi,
- Şirketin aktifinde yer alan menkullerin veya gayrimenkullerin, diğer maddi duran varlıkların ilişkili kişilerce yüksek veya düşük bedellerle alınması veya kiralınması,
- Gerçek mal alımı veya satımı olmadığı halde, sanki mal alıyor veya satılıyor gibi sadece fatura düzenlemek suretiyle grup şirketlere veya başka paravan şirketlere düşük bedelle fatura düzenlemesi²²⁵

3.1.2.3.1. Emsallere Uygunluk İlkesi

Emsallere uygunluk ilkesi, ilişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanan fiyat veya bedelin, aralarında böyle bir ilişkinin bulunmaması durumunda oluşacak fiyat veya bedele uygun olmasını ifade etmektedir.

Emsallere uygun fiyat veya bedel, aralarında ilişkili kişi tanımına uygun herhangi bir ilişki olmayan kişilerin tamamen işlemin gerçekleştiği andaki koşullar altında oluşturduğu piyasa ya da pazar fiyatı olarak da adlandırılan tutardır. Bu fiyat veya bedel, işlem anında hiçbir etki olmaksızın objektif olarak belirlenen en uygun tutar olup, ilişkili kişilerle yapılan işlemlerde uygulanan fiyat veya bedelin bu tutar olması gerekmektedir.

Aralarında ilişki bulunmayan gerçek kişi veya kurumlar arasındaki işlemlerde fiyat, piyasa koşullarına göre belirlendiğinden, ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde de aynı koşullar geçerli olmalıdır. Dolayısıyla, taraflar arasındaki ilişkinin mal veya hizmet fiyatlamasına herhangi bir etkisi bulunmamalıdır.

---

²²⁵ Köse, Ferhatoğlu, s. 36

İlişkili kişiler arasındaki mal veya hizmet alım ya da satım işlemlerinde uygulanan fiyat veya bedelin piyasa fiyatını yansıtmaması durumunda, ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde uygulanan bu fiyat veya bedelin emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edildiği kabul edilecektir.²²⁶

Emsallere uygun fiyat veya bedele ulaşmak için öncelikle iç emsal kullanılacak, bu şekilde kullanılacak fiyat veya bedelin bulunmaması ya da güvenilir olmaması halinde dış emsal karşılaştırmada esas alınacaktır.

Bu ilkenin uygulanabilmesi, ilişkili kişiler arasındaki işlemlerle ilişkisiz kişiler arasındaki işlemlerin karşılaştırılabilir olmasına dayanmaktadır.

3.1.2.3.1.1. Karşılaştırılabilirlik Analizi

Karşılaştırılabilirlik analizi, genel olarak ilişkili kişiler arasındaki mal veya hizmet alım ya da satım işlemlerindeki koşullarla, aralarında ilişki bulunmayan kişiler arasındaki benzer nitelikteki işlemlerin koşullarının karşılaştırılmasına dayanmaktadır.

Bu karşılaştırmaların güvenilir sonuçlar vermesi; karşılaştırılan durumlar arasında farklılıklar varsa, bu farklılıkların işlemi somut bir biçimde etkilememesi veya söz konusu farklılıkların etkisini ortadan kaldırmak için uygun düzeltmelerin yapılmasına bağlıdır. Bu çerçevede yapılacak karşılaştırılabilirlik analizinde; karşılaştırılmakta olan mal veya hizmetlerin nitelikleri, ilişkili ve ilişkisiz kişilerin yerine getirdikleri işlevler ve üstlendikleri riskler, işlemlerin gerçekleştiği pazarın yapısı pazar hacmi, pazarın yeri gibi ve pazardaki ekonomik koşullar ile kurumların iş stratejileri dikkate alınacaktır.

(a) ve (b) bölümlerinde yer alan unsurların ilişkili ve ilişkisiz kişiler arasında karşılaştırılmasında, söz konusu işlemlere ilişkin sözleşme koşullarının da sağlanan garantinin kapsamı ve süresi, taşıma süreleri, kredi süreleri gibi dikkate alınması gerekmektedir.

Bu çerçevede, kontrol altındaki işlemler ile kontrol dışı işlemler karşılaştırılırken aşağıda açıklanan unsurların göz önüne alınması gerekmektedir.

---

²²⁶ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

a) Mal veya hizmetlerin nitelikleri: Mal veya hizmetlerin niteliğindeki farklılıklar, genellikle söz konusu mal ya da hizmetlerin değerinde belli bir farklılığa da neden olmaktadır. Bu nedenle, kontrol altındaki işlem ile kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin tespitinde, bu tür farklılıkların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Mal ve hizmetlerin alım ya da satımında malların fiziksel özellikleri, kalite ve güvenilirliği, arz miktarı ve bulunabilirliği gibi özellikler; hizmetlerde hizmetin yapısı ve büyüklüğü gibi özellikler; gayri maddi varlıklarda ise işlemin biçimi (satış, lisans gibi), malın tipi (patent, marka, know-how gibi), garanti süresi ve kapsamı, malın kullanımından sağlanan faydalar gibi özellikler önem taşımaktadır.²²⁷

Örneğin; bilinen bir marka ile üretim yapan bir kuruluşun fiyatı ile aynı pazarda benzer özelliklere sahip bir ürünü üreten kuruluşun fiyatı "marka" özelliği dikkate alınmadan karşılaştırıldığında, emsallere uygun fiyata ulaşmak mümkün olmayacaktır.

b) İşlev analizi: İlişkisiz kişiler arasındaki işlemlerde, her bir tarafın kullandığı varlıklar ve üstlendiği riskler, emsallere uygun fiyat veya bedel üzerinde doğrudan etkide bulunmaktadır. Dolayısıyla, yapılan işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin tespitinde, tarafların gerçekleştirdikleri işlevlerin göz önünde bulundurulması zorunludur.

Kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirliğinin tespitinde tasarım, üretim, montaj, araştırma ve geliştirme, hizmet, satın alma, dağıtım, pazarlama, reklâm, nakliye, finansman ve yönetim gibi işlevler kullanılabilir.

İşlev analizi ayrıca kullanılan ya da kullanılacak olan varlıkların, bu varlıkların türünün (kullanılan fabrika ve tesis, gayri maddi varlıklar vb.) ve niteliğinin (kullanılan varlığın yaşı, piyasa değeri, yeri, mülkiyet hakkının sağladığı koruma vb.) de göz önüne alınmasını gerektirmektedir.

Bu çerçevede, ilgili tarafların gerçekleştirdiği temel işlevlerin tanımlanması gerekmektedir. Kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemleri gerçekleştiren kişilerin karşılaştırılmasında, ilişkisiz kişilerin üstlendiği işlevlerde belli maddi farklılıklar varsa, düzeltim yapılması zorunlu olacaktır.

---

²²⁷ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

Ayrıca işlev analizi yapılırken, ilgili tarafların üstlendikleri risklerin de dikkate alınması gerekmektedir. İlişkili kişiler arasındaki işlemlerde, tarafların üstlendikleri riskler koşulları etkiliyorsa, işlev analizinde bu risklerin mutlaka göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle, kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılmasında, üstlenilen riskler arasında önemli farklılıklar varsa ve bunların düzeltimi mümkün değilse, karşılaştırılabilirlik söz konusu değildir.

Karşılaştırmaları etkileyen risklere, pazar riski (girdi maliyetleri ve çıktı fiyatlarındaki dalgalanmalar gibi), finansal riskler (faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar, kredi riskleri gibi), araştırma ve geliştirme yatırımlarındaki başarısızlık riski, yatırımlarla, kullanılan malzeme, tesis ve fabrikalarla bağlantılı zarar riski ile kredi riski örnek olarak verilebilir.

c) Ekonomik koşullar: İşlem konusu mal veya hizmet aynı olmasına karşın, pazardaki ekonomik koşullar farklıysa, emsallere uygun fiyat farklı olabilecektir. Bu nedenle, karşılaştırma yapılırken pazar koşullarının aynı olması ya da fiyat üzerinde etkisi bulunan farklılıkların düzeltmelerle giderilebilir olması gerekmektedir. Karşılaştırma konusu olabilecek ekonomik koşullar arasında coğrafi konum, pazar hacmi, pazardaki rekabetin boyutu, alıcı ve satıcının pozisyonları, mal ve hizmetlerin benzerlerinin bulunabilirliği, bölgeler itibarıyla mal veya hizmet arz ya da talep düzeyi, pazarda devlet tarafından yapılan düzenlemeler, arazi, işçilik ve sermaye unsurlarını da içeren ürün maliyetleri, ulaşım masrafları, perakendeci ya da toptancı olma koşulları, işlem tarihi, zamanı ve benzerleri sayılabilir.²²⁸

Örneğin; Türkiye'de tam mükellef olan (A) Kurumu tarafından, (B) ülkesindeki ilişkili kuruma rekabet nedeniyle 100 TL'ye satılan bir ürün, Türkiye'deki ilişkisiz kuruma 150 TL'ye satılıyor ise, pazarın içinde bulunduğu şartların fiyat üzerindeki önemli etkisinin düzeltimi gerekmektedir. Aksi halde, yapılan işlemler karşılaştırılabilir nitelikte olmayacaktır.

d) İş stratejileri: İş stratejileri, karşılaştırma yapılırken dikkate alınması gereken önemli hususlardan biri olup, bu stratejiler arasında pazar payının arttırılması

---

²²⁸ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

ve/veya korunması, yenileme ve yeni ürün geliştirilmesi, riskten kaçınma, portföy çeşitlendirmesi ve işin gündelik akışına ilişkin diğer faktörler sayılabilir.

Söz konusu iş stratejilerinin kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerin karşılaştırılabilirliğini belirlerken göz önüne alınması gerekmektedir. Örneğin; pazara girmeye veya pazar payını artırmaya çalışan şirket ile pazar payını korumaya çalışan şirketin izleyeceği stratejiler farklı olabilir. Dolayısıyla karşılaştırmada bu hususun da dikkate alınması gerekecektir.²²⁹

3.1.2.3.1.2. Emsal Fiyat Aralığı

Emsallere uygunluk ilkesi açısından en güvenilir sonuç, karşılaştırmalar sonucunda ulaşılan tek bir fiyat veya bedeldir. Bununla birlikte, yapılan karşılaştırmalar ve uygulanan yöntemler sonucu tek bir fiyat veya bedelden ziyade birbirine yakın birden çok sonucu içeren belli bir fiyat veya bedel aralığına ulaşmak da mümkün olabilmektedir.

Emsal fiyat aralığı, aynı yöntemin farklı karşılaştırılabilir kontrol dışı işlem verilerine uygulanmasından veya aynı verilere farklı transfer fiyatlaması yöntemlerinin uygulanmasından elde edilen değişik emsal fiyatların oluşturduğu bir fiyat dizisidir. Mükellef bu sonuç aralığı içerisinde aritmetik ortalama, mod, medyan veya başka bir ölçüden en makul olanını kullanmak suretiyle bir tutar belirleyebilecektir. Dolayısıyla, mükellefin emsal fiyat aralığının içinde bulunması şartıyla belirleyeceği bu fiyat ya da bedel kabul edilecektir. Ancak, belirlenen emsal fiyat aralığının içindeki fiyatların birbirinden büyük ölçüde farklı olması durumunda, karşılaştırılabilirlik analizindeki unsurların veya yapılan düzeltim işlemlerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin, (A) Kurumunun ilişkili kişilere sattığı (X) malının emsallere uygun fiyatının tespiti ile ilgili olarak farklı transfer fiyatlaması yöntemlerini kullanması sonucu 10, 40, 75 ve 100 olmak üzere dört fiyat bulduğunu varsayalım. Bu durumda, söz konusu fiyatların birbirinden büyük ölçüde farklı olması nedeniyle, kurumun

---

²²⁹ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

karşılaştırılabilirlik analizini veya kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemler arasındaki maddi farklılıkların düzeltimini yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, mükellef tarafından tespit edilen fiyatın emsal fiyat aralığının dışında olması durumunda, fiyat ya da bedel söz konusu aralık dikkate alınarak aritmetik ortalama, mod, medyan ya da başka bir ölçüden en makul olanı kullanılarak belirlenecektir.²³⁰

3.1.2.3.2. Emsallere Uygun Fiyat ya da Bedelin Tespitinde Kullanılan Yöntemler

Mükellefler, ilişkili kişilerle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı fiyat veya bedelleri, işlemin mahiyetine en uygun olan yöntemi kullanarak tespit ederler.

Emsallere uygun fiyata geleneksel işlem yöntemleri olarak adlandırılan karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi ve yeniden satış fiyatı yönteminden herhangi birisiyle ulaşma olanağı yoksa mükellef, işlemlerin mahiyetine uygun olarak diğer yöntemleri kullanabilir. Bu durumda uygulama olanağı bulunan yöntemler işleme dayalı kâr yöntemleri olan kâr bölüşüm yöntemi ve işleme dayalı net kâr marjı yöntemidir. Söz konusu yöntemler ilişkili kişiler arasındaki işlemlerden doğan kârı esas almaktadır.

Ancak, diğer yöntemler olarak adlandırılan işleme dayalı kâr yöntemlerinin emsallere uygunluk ilkesi çerçevesinde fiyat ya da bedel tespitine olanak vermemesi durumunda, mükellef kendi belirleyebileceği ve daha doğru sonuç verdiği inandığı bir yöntemi de kullanabilecektir. İşleyiş sistemi mükellefler tarafından belirlenecek bu yöntemin de emsallere uygunluk ilkesine göre tespit edilmesi zorunludur.

3.1.2.3.2.1. Karşılaştırılabilir Fiyat Yöntemi

Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, bir mükellefin uygulayacağı emsallere uygun satış fiyatının, karşılaştırılabilir mal veya hizmet alım ya da satımında bulunan ve

---

²³⁰ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

aralarında herhangi bir şekilde ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilerin birbirleriyle yaptıkları işlemlerde uygulayacağı piyasa fiyatı ile karşılaştırılarak tespit edilmesini ifade etmektedir.

Bu yöntemin uygulanabilmesi için ilişkili kişilerle yapılan işlemin, birbirleriyle ilişkili olmayan kişilerin yaptıkları işlemler ile karşılaştırılabilir nitelikte olması gerekmektedir. Örneğin; kontrol altındaki işlemlerde satış fiyatının nakliye ve sigorta dâhil teslim fiyatı olduğu, kontrol dışı işlemlerde ise satışların nakliye ve sigorta hariç teslim fiyatından benzer koşullar altında gerçekleştiği durumlarda düzeltme yapılmalıdır. Nakliye ve sigortadaki farklılıklar fiyat üzerinde kesin ve tespit edilebilir etkiler oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kontrol dışı işlemdeki satış fiyatını belirlemek amacıyla teslimdeki bu farklılığın fiyat üzerindeki etkisi düzeltilmelidir.

İlişkili kişilerle yapılan işlemlerde oluşan fiyatın, ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerdeki fiyatlardan farklı olması durumunda; ilişkili kişiler arasında yapılan işlemlerin emsallere uygun olarak gerçekleşmediği kabul edilerek, ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerdeki fiyat, ilişkili kişilerle yapılan işlemlerdeki fiyatın yerine ikame edilecektir. Karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, işleme konu mal veya hizmet ile işlemin koşullarının gerek ilişkili kişiler arasındaki işlemlerde, gerekse aralarında ilişki bulunmayan kişilerin arasındaki işlemlerde benzer nitelikte olduğu durumlarda uygulanacaktır. Söz konusu işlemler arasında, ölçülebilir nitelikte küçük farklılıklar varsa, bu farklılıklar düzeltilerek yöntemin uygulanması mümkündür. Ancak, farklılıkların büyük olması ya da farklılıkların ölçülebilmesinin mümkün olmaması halinde bu yöntemin uygulanabilmesi mümkün olmayacaktır.

Sonuç olarak, karşılaştırılabilir nitelikte kontrol dışı işlemlerin bulunması durumunda emsallere uygun fiyat ya da bedelin tespiti bakımından emsallere uygunluk ilkesinin en dolaysız ve güvenilir biçimde uygulandığı bir yöntem olması nedeniyle karşılaştırılabilir fiyat yöntemi diğer yöntemlere tercih edilir.²³¹

---

²³¹ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

3.1.2.3.2.2. Maliyet Artı Yöntemi

Maliyet artı yöntemi, emsallere uygun fiyatın, ilgili mal veya hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle hesaplanmasını ifade eder. Buradaki makul brüt kâr oranı, işlemi yapan mükellefin bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı brüt kâr oranı olacaktır.

Piyasa şartları ve gerçekleştirilen işlevler dikkate alınarak ilgili mal ve hizmet maliyetlerinin makul bir brüt kâr oranı kadar artırılması suretiyle bulunan tutar ilişkili kişilerle yapılan işlemlerde emsallere uygun fiyat veya bedel olacaktır. Maliyete ilave edilecek kâr marjı olarak yukarıda da belirtildiği gibi, işlemi yapan mükellefin bu mal veya hizmetlere ilişkin olarak ilişkisiz kişilerle yaptığı işlemlerde uyguladığı brüt kâr marjı kullanılacaktır. Ancak, böyle bir kâr marjı mevcut değilse ya da karşılaştırma için gerekli işlem sayısı yetersizse, aynı koşullarda karşılaştırılabilir olmak şartıyla dış emsal de kullanılabilir.

Kurumların maliyetleri belirlenirken; mal veya hizmetin üretilmesi için yapılan doğrudan ve dolaylı harcamalar dikkate alınacaktır. Diğer taraftan, maliyetler belirlenirken faaliyet giderlerine de yer verilmesinin zorunlu olduğu durumlarda, brüt kâr marjının hesabında bu giderlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu çerçevede, maliyet unsurları içinde yer alan faaliyet giderlerinin, söz konusu işlemle ilgili olmak kaydıyla, en uygun kıstasa göre maliyetlerle ilişkilendirileceği tabiidir.

Dolayısıyla, brüt kâr marjının hesaplanması sırasında maliyet bazının kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerde aynı olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, maliyet bazının az ya da çok olması brüt kâr marjını etkileyeceğinden maliyetler kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerde aynı olmalıdır.

Maliyet artı yönteminin uygulanabilmesi için kontrol dışı bir işlemin kontrol altındaki bir işlemle karşılaştırılmasında; karşılaştırılan işlemler arasında taraflarca üstlenilen risk ve gerçekleştirilen işlevlerle birlikte maliyetler arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurularak, bir farklılık var ise bu farklılıkların maddi etkilerini ortadan kaldıracak düzeltmelerin yapılabilir olması gerekmektedir. Ayrıca, kontrol altındaki ve kontrol dışı işlemlerde uygulanan muhasebe yöntemleri arasında farklılıklar varsa

tutarlılığı sağlamak için kullanılan bilgilerde uygun düzeltimler yapılmalı ve aynı usul ve esasların kullanımında süreklilik bulunmalıdır.

Karşılaştırılabilir fiyat yöntemine göre bu yöntemin uygulanmasında ürün farklılıklarından ziyade karşılaştırılabilirlik analizinin diğer faktörlerine daha çok ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Bu yöntem özellikle hammadde ve yarı mamuller ile imal edilen mallara ilişkin işlemlerde, fason imalatlarda ve hizmet tedarikinde uygulama alanı bulmaktadır.²³²

3.1.2.3.2.3. Yeniden Satış Fiyatı Yöntemi

Emsallere uygun fiyatın, işlem konusu mal veya hizmetlerin aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan gerçek veya tüzel kişilere yeniden satılması halinde uygulanacak fiyattan, makul bir brüt satış kârı düşülerek hesaplanmasını ifade etmektedir.

Bu yöntem, ilişkili kişiden satın alınan bir ürünün, ilişkisiz bir gerçek veya tüzel kişiye yeniden satılması durumunda uygulanan fiyatı esas almaktadır. Bu fiyattan (yeniden satış fiyatı) makul bir brüt satış kârı düşülecektir. Makul brüt satış kârı hesaplanırken yeniden satışı gerçekleştiren satıcının satış ve diğer faaliyet giderleri ile üstlenilen riskler ve kullanılan varlıklar göz önüne alınacaktır. Diğer bir ifadeyle, makul brüt satış kârı söz konusu mal veya hizmet için işlem anında uygulanabilecek, piyasa koşullarına göre belirlenen veya üstlenilen işlev ve riskleri dikkate alarak belirlenebilecek objektif nitelikte bir oran ile saptanan kârı ifade etmektedir. Bu kâr düşüldükten sonra mal veya hizmetin ilişkili kişilere satılmasında uygulanabilecek emsallere uygun fiyata ulaşılabilecektir.

Farklı ürünlerin söz konusu olduğu işlemler için de kullanılabilecek olan bu yöntem, özellikle pazarlama ve dağıtım faaliyetleri gibi ilişkili şirketin satın aldığı mal veya hizmeti ilişkisiz kişilere sattığı işlemlerde güvenilir sonuçlar vermektedir.

Bu yöntemin uygulanmasında da kontrol altındaki işlem ile kontrol dışı işlemin karşılaştırılabilir olması gerekmektedir. Örneğin, araştırma ve geliştirme harcamaları faaliyet giderleri ya da satışların maliyeti içinde gösterilebilir. Ancak, söz konusu

---

²³² 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

harcamaların işlemlerin birinde faaliyet giderleri, diğerinde satışların maliyeti içinde yer alması durumunda düzeltme yapılması şartıyla, bu iki işlemin karşılaştırılması mümkün olacaktır.

Diğer taraftan, bu yöntemin uygulandığı olaylarda genellikle yeniden satışı yapan kişi ya da kuruluş, satmak üzere aldığı mallara herhangi bir şekilde değer artırıcı bir katkıda bulunmamakta, fiziksel olarak ürünün yapısını değiştirmemekte ve söz konusu ürünü aldığı biçimde satmaktadır. Bu çerçevede paketleme, etiketleme ve küçük çaplı montajlar değer artırıcı katkı ya da fiziksel değişim olarak değerlendirilmeyecektir. Ancak, yeniden satıştan önce ürüne çok fazla değer katılması veya bir başka ürünle birleştirilmesi nedeniyle ürünün ilk özelliğini yitirmesi hallerinde emsallere uygun bedel bulmak zorlaşacağından, bu yöntemin kullanılması mümkün olmayacaktır.

3.1.2.3.2.4. Kâr Bölüşüm Yöntemi

Kâr bölüşüm yöntemi, ilişkili kişilerin bir veya daha fazla sayıdaki kontrol altındaki işlemlere ilişkin toplam faaliyet kârı ya da zararının, üstlendikleri işlevler ve yüklendikleri riskler nispetinde ilişkili kişiler arasında emsallere uygun olarak bölüştürülmesini esas almaktadır. Bu çerçevede, kâr bölüşüm yöntemine başvurulması durumunda aşağıdaki faktörler dikkate alınır:

- a) Bir ürünün edinimi, üretimi veya satımı ya da hizmet sunumu için yapılan harcamalar,
- b) Bir ürünün geliştirilmesi veya hizmet sunumu esnasında ihtiyaç duyulan sermaye veya kullanılan varlıklar ya da üstlenilen risk derecesi,
- c) İşlemin her aşamasında gerçekleştirilen işlevlerin göreceli önemi,
- d) Ölçülebilir nitelikteki diğer faktörler.

Bu yöntem, geleneksel işlem yöntemlerinin (karşılaştırılabilir fiyat yöntemi, maliyet artı yöntemi, yeniden satış fiyatı yöntemi) kullanılmadığı özellikle karşılaştırılabilir işlemlerin olmadığı ve ilişkili kişiler arasındaki işlemlerin birbirinin ayrılmaz bir parçası olduğu durumlarda kullanılmalıdır.

Bu yöntem, ilişkisiz şirketlerin yaptıkları işlemleri veya bu işlemde elde edecekleri kâr göz önünde bulundurmak suretiyle, kontrol altındaki bir işlemde oluşan şartların kâr üzerindeki etkisini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.

Kâr bölüşüm yönteminde, önce ilişkili şirketlerin yaptığı işlemde ortaya çıkan paylaşılacak kâr tespit edilir. Daha sonra bu kâr, ilişkili şirketler arasında paylaşılır. Kârın bölüşümü, emsallere uygunluk ilkesine göre yapılmış anlaşmalardaki tahmin edilen ve yansıtılan şekilde, güçlü ekonomik gerekçelere dayanarak yapılmalıdır.

Bu çerçevede, kontrol altındaki işlemlerden elde edilen toplam kâr iki aşamada paylaşılır. İlk aşamada, ilişkisiz şirketlerin benzer türdeki kontrol dışı işlemlerden elde ettikleri kâr marjı dikkate alınarak, her ilişkili şirketin toplam kâr içerisinde alacağı kâr miktarı belirlenir. İkinci aşamada, ilk aşamada ilişkili şirketlere yapılan kâr dağıtımından sonra toplam kârdan geriye kalan bakiye kâr var ise, bu kâr üstlendikleri işlevler ve yükledikleri riskler nispetinde ilişkili şirketler arasında tekrar dağıtılmak suretiyle, ilişkili şirketlerin kontrol altındaki işlemlerden elde ettikleri kârlar yeniden hesaplanır. Dolayısıyla, gerekli düzeltmelerin yapılması sonucu, ilişkili kişilerin kontrol altındaki işlemlerde uygulayacağı emsallere uygun fiyat tespit edilir.

İlişkili tarafların kârın oluşumuna yaptığı katkının değeri işlev analizlerine göre yapılır ve bu katkılar dış piyasadan elde edilen güvenilir bilgileri kapsayacak şekilde değerlendirilir. İşlev analizi ilişkili taraflar arasında gerçekleştirilen işlevlerin analizi olup, tarafların üstlendiği riskler ve kullandıkları varlıklar hesaba katılmalıdır.

Bu yöntemde, emsallere uygunluk ilkesinin uygulanması sırasında, her durumun kendi koşullarının göz önünde bulundurulması büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle, kârın bölüşüm sürecinde bakiye kârın taraflar arasında bölüşümünün mümkün olduğu ölçüde kesin rakamları içermesi gerekmektedir. Örneğin, araştırma ve geliştirme harcamalarına yer verildiği durumlarda, Ar-Ge harcamaları arasındaki farklılıkların dikkate alınması gerekebilir.²³³

Bu yöntemin, işlemlerin birbirleriyle iç içe geçtiği ve bağlantılı olduğu veya her bir işlemin ayrı ayrı ele alınmasının zor olduğu durumlarda kullanılması uygun olacaktır.

---

²³³ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

3.1.2.3.2.5. İşleme Dayalı Net Kâr Marjı Yöntemi

İşleme dayalı net kâr marjı yöntemi, mükellefin kontrol altındaki bir işlemde; maliyetler, satışlar veya varlıklar gibi ilgili ve uygun bir temele dayanarak tespit ettiği net kâr marjının incelenmesi esasına dayanan bir yöntemdir.

İşleme dayalı net kâr marjı yönteminin uygulanması maliyet artı ve yeniden satış fiyatı yönteminin uygulanmasına benzerlik göstermektedir. İşleme dayalı net kâr marjı yöntemi ile bu yöntemler arasındaki fark, diğer iki yöntemde brüt kâr marjı hesaplanırken, bu yöntemde net faaliyet kâr marjının hesaplanmasıdır. Bu yöntemde de karşılaştırılabilirlik analizi yapılacaktır. Ancak işlemlerde farklılık olsa dahi, net faaliyet kâr marjı, bu farklılıktan maliyet artı ve yeniden satış fiyatı yönteminde dikkate alınan brüt kâr marjına göre daha az etkilenmektedir.

Net faaliyet kâr marjının tespitinde, öncelikle mükellefin karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net faaliyet kâr marjı dikkate alınacaktır. Bunun mümkün olmaması durumunda, ilişkisiz bir kurumun karşılaştırılabilir kontrol dışı bir işlemde uyguladığı net faaliyet kâr marjı dikkate alınır. Yöntemin uygulanmasında ilişkili kurumların işlev analizinin yapılması gereklidir. Aralarında ilişki bulunmayan işletmelerin net faaliyet kâr marjlarının kullanılacağı durumlarda, güvenilir sonuçların elde edilebilmesi için işlemlerin karşılaştırılabilir olup olmadığı ve ne kadar düzeltme yapılması gerektiği belirlenmelidir. Bu yöntem kullanılarak yapılan analizlerde, ilişkili kurumun tek bir kontrol altındaki işlemine ait kâr dikkate alınmalıdır.²³⁴

3.1.2.3.3. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı ile Anlaşma Usulü Mükelleflerden Transfer Fiyatlaması İşlemleriyle İlgili İstenecek Belgeler

Mükellefler, transfer fiyatlamasıyla ilgili her türlü bilgiyi, belgeyi ve hesaplamayı idarenin talebi durumunda ibraz etmek üzere saklanan belgeler ve diğer

---

²³⁴ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

unsurlar mükellefin emsallerine uygunluk ilkesine ulaşmak için kullanıldığı yöntemin gerekçesini ve yöntemin doğruluğunu destekler kanıt niteliğindedir.

Kurumun grup içi işlemlere ilişkin bilgi ve belgeleri saklama yükümlülüğü, bu belgelerin kanıt olma özelliği nedeniyle mükellefin cezalı tarhiyata muhatap olmasını da engelleyebilecektir. Mükellef, idareye ilişkili kişilerle yaptığı işlemlerde uygulanacağı fiyat veya bedelleri belirlemede kullandığı yöntemi; seçme gerekçesini ve diğer yöntemleri neden seçemediğini bu belgelere dayanarak ifade edecektir.

KVK md. 13 ve bakanlar Kurulu Kararının uygulanmasına yön vermek amacıyla hazırlanan tebliğ'e göre belgelendirme; peşin fiyatlandırma anlaşması (PFA) ilişkin belgelendirme ve yıllık belgelendirme önceki başlıklarda ele alındığı için bu başlık altında sadece yıllık belgelendirme ile ilgili açıklamalar yapılacaktır.

Tebliğ'in 'yıllık belgelendirme' başlığı altında idare tarafından mükelleften istenecek belgeler ' transfer fiyatlaması, kontrol edilen yabancı kurum ve örtülü sermayeye ilişkin form', 'yıllık transfer fiyatlaması formu' ve 'idare tarafından talep edildiğinde ibraz edilecek belgeler' olmak üzere üçe ayrılmıştır. Tebliğde bu belgelerin hazırlanması ve ibrazından gelir vergisi mükellefleri muaf tutulmuştur.²³⁵

3.1.2.3.4. Dokümantasyon

3.1.2.3.4.1. Transfer Fiyatlaması, Kontrol Edilen Yabancı Kurum ve Örtülü Sermaye İlişkin Form

Transfer fiyatlaması tebliği EK-2'de gösterilen ve kurumlar vergisi beyannamesi ekinde bağlı bulunulan vergi dairesine verilmesi gereken, EK 2 başlığı altında yer verilen form aşağıdaki kısımlardan oluşmaktadır.

Kuruma ilişkin genel Bilgiler: kuruma ait vergi kimlik no, kurum sicil no, kurum unvanı, faaliyet kodu, telefon ve faks numarası, vergilendirme dönemi bilgileri yer almaktadır.

---

²³⁵ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Tebliği, www.gib.gov.tr (01.02.2009)

Transfer Fiyatlaması Kapsamındaki ilişkili Kişilere İlişkin Bilgiler: kurumun KVK md.13’de belirtilen ve tebliğ’de ayrıntılı olarak açıklanan yurtiçi ve yurtdışında bulunan ilişkili kişiler formun bu kısmında gösterilecektir. Formda gösterilecek ilişkili kişiler sadece kurumun işlem yaptığı ilişkili kişiler olacaktır. Yurtdışında bulunan ilişkili kişilerin vergi kimlik bilgileri yer alacaktır.

İlişkili Kişilerle gerçekleştirilen Transfer Fiyatlamasına ilişkin işlemler: bu başlık altında ise, ilişkili kişilerle gerçekleştirilen işlemler türlerine göre parasal tutarlarıyla birlikte ayrıntılarıyla yer almaktadır. Bu bakımdan söz konusu işlemlerin ne kadar yapıldığının ya da sıklığının bir önemi yoktur. İşlemler, varlıklar, hizmetler, mali işlemler, diğer işlemler olmak üzere dört alt başlığa ayrılmıştır.

Formda yer alan ‘Alım’ sütununa ise ilişkili kişiye yapılan mal ve hizmet satışlarının tutarı yazılacaktır. Kurum ilişkili kişilere sadece satış yaptıysa satış sütunu, hem alış hem de satış yaptıysa her iki sütun da doldurulacaktır.²³⁶ Grup içi işlemlerde bir kurumun satışı, diğer kurumun alış olacaktır. İlişkili kişiyle olan mal ve hizmet ticareti nedeniyle doldurduğu formun bu kısmında yer alan ‘alım’ ve ‘satım’ sütunları, ilişkili kişi tarafından da dikkate alınacak, ‘satım’ ve ‘alım’ olmak üzere kayıtlar yapılacaktır.

Transfer Fiyatlamasına Konu Olan İşlemlerde Kullanılan Yöntemler: kurumlar ilişkili kişilerle gerçekleştirecekleri işlemlerde farklı transfer fiyatlaması yöntemleri belirleyebilirler. Bu yöntemlerin her biri bu başlıkta yer almaktadır. Mükellef de her bir yöntemin ne miktarda tutarda yapıldığını göstermek durumundadır.

Kurumun Yurtdışı İştiraklerine İlişkin Bilgiler: KVK md. 7’de düzenlenen kontrol edilen yabancı kurum kazancının olduğu durumda doldurulması gereken kısımdır. Yurtdışı iştirakin unvanı, kanuni merkez veya iş merkezinin bulunduğu ülke, kurumun sermaye, oy ve kar payı oranı, yurtdışı iştirakin gayri safi hâsılatı yer almaktadır.

Örtülü Sermaye Uygulamasına ilişkin Bilgiler: kurumların kullandığı yabancı kaynakların ne kadarlık kısmının örtülü sermaye olarak değerlendirilip, bu tutar üzerinden ne kadar faiz, kur farkı ve benzeri gider ödendiğini göstermek için

---

²³⁶ Kartal, s. 150

hazırlanmıştır. Bölümde aktif toplamı, toplam borçlar, öz sermaye, toplam faiz giderleri ve toplam kur farkı giderleri yer almıştır. KVK md. 12’de belirtilen koşulları sağlayan, ilişkili kişilerden alınan borçların tutarı yer almaktadır.

İlişkili Kişilerden Temin edilen Borçlara İlişkin Bilgiler: ilişkili kişilerden temin edilen borçlara ilişkin borç verinin kimlik bilgileri, borcun alınış tarihi, borcun tutarı, borcun ödendiği tarih gibi ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

3.1.2.3.4.2. Yıllık transfer Fiyatlaması Raporu

Yıllık transfer fiyatlaması raporunun, transfer fiyatlaması raporunun, transfer fiyatlaması, kontrol edilen yabancı kurum ve örtülü sermaye ilişkin form’un aksine her yıl hazırlanıp kurumlar vergisi beyannamesinin ekiyle verilme yükümlülüğü yoktur. Ancak kurumlar vergisi beyannamesinin verilme süresinin sonuna kadar hazırlanıp o tarihten itibaren idarenin talebi üzerine sunulma zorunluluğu bulunmaktadır. Formatı 1 nolu tebliğin sonunda belirtilen EK-3 formatında hazırlanması gerekecektir. Raporla firma hakkında bilgi firmanın ilişkili kişileri hakkında bilgi ve ilişkili kişilerle yaptıkları işlemlere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Ayrıca işlemlerde kullanılan transfer fiyatlaması analizleri hakkında bilgiler yer almaktadır.²³⁷

3.1.2.3.4.3. Diğer Bilgiler

Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığına kayıtlı mükellefler ile serbest bölgelerde faaliyette bulunan kurumlar vergisi mükellefleri dışındaki diğer kurumlar vergisi mükellefleri ilişkili kişilerle yaptıkları yurt içi; gelir vergisi mükellefleri de ilişkili kişilerle yaptıkları yurt içi ve yurt dışı işlemlere ilişkin olarak aşağıda yer alan bilgi ve belgeleri, istenmesi durumunda, İdare'ye veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara ibraz ederler.

---

²³⁷ Köse, Ferhatoğlu, s.50

Söz konusu bilgi ve belgeler aşağıdaki gibidir:

—Mükellefin faaliyetlerinin tanımı, organizasyon yapısı (merkez, şube) ve ortakları, sermaye yapısı, içinde bulunduğu sektör, ekonomik ve hukuki geçmişi hakkında özet bilgiler, ilişkili kişilerin tanımı (vergi kimlik numaraları, adresleri, telefon numaraları vb.) ve bu kişiler arasındaki mülkiyet ilişkilerine ilişkin bilgiler

—Üstlenilen işlevleri, sahip olunan riskleri ve kullanılan varlıkları içeren tüm bilgiler,

—İşlem konusu yıla ilişkin ürün fiyat listeleri,

—İşlem konusu yıla ilişkin üretim maliyetleri,

—İşlem konusu yıl içinde ilişkili ve ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerin miktarı ile fatura, dekont ve benzeri belgeler,

—İşlem konusu yıl içinde ilişkili kişilerle yapılan tüm sözleşme örnekleri,

—İlişkili kişilere ait özet mali tablolar,

—İlişkili kişiler arasındaki işlemlere uygulanan şirket içi fiyatlandırma politikası,

—İlişkili kişiler tarafından farklı muhasebe standartları ve yöntemleri kullanılıyor ise bunlara ilişkin bilgi,

—Gayri maddi varlıkların mülkiyetine ve alınan veya ödenen gayri maddi hak bedellerine ilişkin bilgi,

—Kullanılan transfer fiyatlaması yönteminin seçilme nedeni ve uygulanmasına ilişkin bilgi ve belgeler (iç ve/veya dış emsaller, karşılaştırılabilirlik analizi),

—Emsallere uygun fiyat ya da kâr marjının saptanmasında kullanılan hesaplamalar ve yapılan varsayımlara ilişkin ayrıntılı bilgiler,

—Belli bir emsal fiyat aralığı tespit edilmişse, bu aralığın tespitinde kullanılan yöntem,

—Emsal fiyatın tespit edilmesi için gerekli diğer belgeler.

İdare gerekli gördüğü takdirde mükelleften ilave bilgi ve belge talebinde bulunabilir. Yıllık Transfer Fiyatlaması Raporunu hazırlamak zorunda olan kurumlar vergisi mükelleflerinin istihdam ilişkisi içinde bulunmaları nedeniyle ilişkili kişi sayılanlarla yaptığı işlemlere ilişkin bilgi ve belgelere düzenlenecek raporda yer

vermelerine gerek bulunmamaktadır. Ancak söz konusu bilgi ve belgelerin istenmesi durumunda İdare'ye veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlara ibraz edileceği tabiidir.²³⁸

3.1.2.4. Gerçeğe Aykırı Transfer Fiyatlamasının Sonuçları

KVK md. 13'de 'tamamen veya kısmen transfer fiyatlaması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, gelir ve kurumlar vergisi kurumların uygulamasında, bu maddedeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibariyle dağıtılmış kar payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır. Daha önce yapılan vergilendirme işlemleri, taraf olan mükellefler nezdinde buna göre düzeltilir. Şu kadar ki, düzeltmenin yapılması için örtülü kazanç dağıtan kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmiş ve ödenmiş olması şarttır.' İfadesi yer almaktadır.

Buna göre gerçeğe aykırı transfer fiyatlaması, GVK ve KVK uygulamasında;

- Tam mükellefler açısından dağıtılmış kar payı olarak değerlendirilecektir.
- Dar mükellefler açısından dağıtılmış kar payı olarak değerlendirilecektir.
- Örtülü kazanç dağıtımını gerçekleştiren kurum açısından KVK md. 11/c, gelir vergisi mükellefi açısından da GVK md. 41/5 kapsamında kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilecektir.
- Tarh edilen vergilerin kesinleşmesi halinde gerçeğe aykırı transfer fiyatlamasına taraf olanlarca gerekli düzenlemeler yapılacaktır.²³⁹

3.1.2.4.1. KVK ve GVK Açısından Sonuçları

KVK md. 11/c ve GVK md. 41/5'e göre, transfer fiyatlaması yoluyla dağıtılan kazançlar hâsılatan gider olarak düşünülmektedir. 5520 sayılı KVK, mülga 5422 sayılı

---

²³⁸ 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliği, (01.02.2009)

²³⁹ Köse, Ferhatoğlu, s. 52

KVK'dan farklı olarak, transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının niteliğini açıkça vurgulanmıştır. Buna göre, örtülü olarak dağıtılan kazanç gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında hesap döneminin son günü itibariyle dağıtılmış kar payı, dar mükellefler için de ana merkeze aktarılan tutar olarak kabul edilecektir. Transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına muhatap olanlar açısından da kar payı olarak değerlendirilen işlem sonucunda; muhatabın hukuki statüsüne göre, stopaj ya da iştirak kazancı istisnası kapsamında mükerrer vergilemeyi önlemek için düzeltme yapılması gerekmektedir.

Mülga 5422 sayılı kanunda a örtülü kazanç dağıtımının niteliğine ilişkin düzenlemelerin eksikliği, örtülü kazanç dağıtımının sadece 'hazine zararı' nın bulunduğu durumda ortaya çıktığı görüşünün de ortaya çıktığı görüşünün de ortaya çıkmasına neden olmuştur.²⁴⁰

3.1.2.4.2. Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Hazine Zararı Kavramı

İlişkili kişilerle gerçekleştirilen ve emsal fiyatın geçerli olmadığı her işlemde kazanıcın örtülü olarak dağıtılması örtülü sermaye olarak dağıtıldığı kabul edilecek mi?²⁴¹ bu konuya farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan biri hazine zararının aranılmasıdır. İlişkili kişiler arasında gerçekleştirilen işlemler sonucunda, ilişkili kişilerin ya da örtülü kazanç dağıtımı gerçekleştirdiği öne sürülen tarafın ödeyeceği toplam vergi tutarında bir azalma olması aranmaksızın, işlemin örtülü kazanç dağıtımı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Kurumlar elde ettikleri kazançlar üzerinden kurumlar vergisi öderler. Kurumlar vergisi matrahına dâhil olması gereken kazanç unsurlarının vergilendirilmeden, ortaklara örtülü kazanç dağıtımı ile dağıtılması söz konusu olabilmektedir. Bu durum, kurumlar vergisine aykırılık teşkil etmektedir. Her hangi bir vergi kaybına neden olmasa bile engellenmesi gerekmektedir. Diğer bir neden ise vergi mükellefiyetinin devredilmesiyle ilgilidir. VUK 8/3 göre 'Vergi kanunlarıyla

---

²⁴⁰ Köse, Ferhatoğlu, s. 52-53

²⁴¹ Köse Ferhatoğlu, s.53

kabul edilen haller müstesna olmak üzere, mükellefiyete veya vergi sorumluluğuna müteallik özel mukaveleler vergi dairelerini bağlamaz. ‘ mükellefin beyan etmesi gereken bir gelir unsurunun başka bir mükellef tarafından aynı dönemde beyan edilmiş olması, beyana konu gelir unsurunun gerçek mükellefi tarafından beyan edilmesi yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Her mükellef kendi yükümlülüğündeki beyana tabi gelir unsurlarının beyanından sorumludur.²⁴²

İlişkili kişilerle ve emsallerine uygun olmayan bir fiyatın belirlendiği bir işlemin örtülü kazanç olarak kabul edilmesi için mutlaka hazine zararı olması gerektiğini savunan görüşe göre, vergi kaybının olmadığı durumda gerçekleştirilen kazanç transferi örtülü kazanç dağıtımı olarak değerlendirilmemesi gerektiği, çifte vergilendirmenin önüne geçilmesi için öne sürülen görüşte işlem değerlendirilirken mükelleflerin yükümlülük türlerinin farklı olup olmadığına, mükelleflerden birinin daha az vergi yüküne neden olabilecek bir duruma neden olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir.²⁴³ Yargı organları örtülü kazanç değerlendirilmesi yapabilmek için hazine zararını aramakla birlikte idare bu durumunun gerekli olmadığını ifade etmiştir.²⁴⁴ 5520 sayılı kanunla yapılan düzenlemeye göre hazine zararı aranmaksızın ilişkili kişilerle gerçekte gerçekleştirilen emsallerine uygun olmayan işlemler örtülü kazanç dağıtımı olarak değerlendirilmektedir.

3.1.2.4.3. Peşin Fiyatlandırma Anlaşmalarıyla İlgili Düzenlemeler

Vergi sistemimizi de peşin fiyatlandırma anlaşmalarıyla ilgili düzenlemeler 5520 sayılı KVK md. 13/5’ de yer almaktadır. Bu madde de “İlişkili kişilerle yapılan mal veya hizmet alım ya da satımında uygulanacak fiyat veya bedelin tespitine ilişkin yöntemler, mükellefin talebi üzerine Maliye Bakanlığı ile anlaşılarak belirlenebilir. Bu şekilde belirlenen yöntem, üç yılı aşmamak üzere anlaşmada tespit edilen süre ve şartlar dâhilinde kesinlik taşır.” İfadesi yer almıştır. Madde gerekçesinde de mükelleflerin

---

²⁴² Kızılot, s.319

²⁴³ Kızılot, s. 329–331

²⁴⁴ Ersin Nazalı ’transfer fiyatlaması -2’ **Vergi Dünyası**, Yıl:26, Sayı:177, 2007, s.77

peşin fiyatlandırma anlaşmasının geçerli olduğu üç yıllık süre içinde “ transfer fiyatlandırması yöntemi açısından kesinlik taşıması ve herhangi bir eleştiri, ceza riski olmadan plan yapabilme, önünü görebilme olanağı verme, idare açısından ise konunun başlangıçta belli bir anlaşma ile belirlenmesi ve eleştiri sürecinde başlayarak yargı sürecine kadar taşınabilecek bir işlemin getirdiği zaman ve iş yükünden tasarruf sağlanması” ifadeleri yer almaktadır. Bu bakımdan kanun koyucunun transfer fiyatlandırmasının mükellef açısından uygulamada kesinlik sağlama, idare açısından da zaman ve iş yükünden tasarruf gibi avantajları amaçladığı anlaşılmaktadır.

2 seri nolu transfer fiyatlandırması tebliğinde peşin fiyatlandırma anlaşmalarının 01/01/2008 tarihinden itibaren Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı mükelleflerin, 01/01/2009 tarihinden itibaren ise tüm kurumlar vergisi mükelleflerinin ilişkili kişilerle yaptıkları yurt dışı işlemlerine ilişkin olarak belirlenecek yöntem konusunda İdare'ye başvuruları mümkün bulunmaktadır. Ayrıca, 01/01/2009 tarihinden itibaren serbest bölgelerde faaliyette bulunmayan tüm kurumlar vergisi mükellefleri ile bu bölgelerde faaliyette bulunan kurumlar vergisi mükelleflerinin birbirleriyle ilişkili kişi kapsamında yaptıkları işlemlere ilişkin olarak belirlenecek yöntem konusunda İdare'ye başvuruları mümkün olduğu belirtilmiştir.²⁴⁵ Gelir vergisi mükellefleri bu uygulamanın dışında bırakılmıştır. GVK md. 41/5’de “maddede yer almayan hususlar bakımından, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 13 üncü maddesi hükmü uygulanacağı belirtilmiştir. Tebliğde peşin fiyatlandırma anlaşmalarında belirtilen diğer bir unsurda uygulama kapsamına sadece yurtdışı işlemler alınmıştır. Peşin fiyatlandırma anlaşmaları birden fazla ülkeyi ilgilendirdiğinden ilgili ülkelerle önceden gerçekleştirilmiş bulunan çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının ilgili maddeleri dikkate alınarak anlaşma sağlanmaktadır.²⁴⁶

Peşin fiyatlandırma anlaşmalarının hazırlık sürecinde mükellef ve vergi idaresi sürekli iletişim halindedir. Anlaşma kabulünden sonra da mükellefle vergi idaresi arasındaki bilgi akışı devam etmektedir. 1 seri nolu transfer fiyatlandırması tebliğine

---

²⁴⁵ 2 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliği

²⁴⁶ Köse, Ferhatoğlu, ag.k., s.116

uygun olarak bilgiler anlaşma süresi boyunca her yıl vergi idaresine yazılı olarak gönderilmektedir. Peşin fiyatlandırma anlaşmaları mükellefe özgü olduğu için emsal olarak kullanılamamaktadır. Diğer mükellefler tarafında anlaşma uygulamalarının kanıt olarak kullanılması da söz konusu olmamaktadır.

Peşin fiyatlandırma anlaşmaları mükellefleri vergi incelemesi kapsamına çıkarmamaktadır. Sadece vergi idaresi kullanılan transfer fiyatlandırması yöntemiyle ilgili eleştiri yapmayacak ancak yöntemin uygulanma şeklini inceleyebilecektir.

Peşin fiyatlandırma anlaşması için İdare'ye başvuruda bulunan mükelleflerin sunmaları gereken temel bilgi ve belgeler aşağıdaki gibidir:

- Yazılı Başvuru, [Yazılı Başvuru'da anlaşmanın süresine ilişkin talep, anlaşma sürecine katılacak mükelleflerin ya da temsilcilerin adları, T.C. kimlik numaraları, adresleri, telefon numaraları, mükellefin faaliyet konusu, kurumun yapısı (merkez, şube) ve ortakları, sermaye yapısı, içinde bulunduğu sektör, ekonomik ve hukuki geçmişi hakkında özet bilgiler, ilişkili kişilerin tanımı ve bu kişiler arasındaki mülkiyet ilişkilerine ilişkin bilgiler yer alır.]

- Üstlenilen işlevleri, sahip olunan riskleri ve kullanılan varlıkları içeren tüm bilgiler,

- Kritik varsayımlara ilişkin bilgiler ve gerekçeleri (önerilen transfer fiyatlandırması yöntemi ile bu yöntemin seçimine ve uygulanmasına esas teşkil eden koşullara ve varsayımlara ilişkin açıklamalar, analizler ve yapılan diğer çalışmalar),

- Gayri maddi varlıkların mülkiyetine ve alınan veya ödenen gayri maddi hak bedellerine ilişkin bilgi,

- İlişkili kişiler tarafından farklı muhasebe standartları ve yöntemleri kullanılıyor ise bunlara ilişkin bilgi,

- Başvuru tarihinin içinde bulunduğu hesap dönemine ilişkin ürün fiyat listeleri,

- Başvuru tarihinin içinde bulunduğu hesap dönemine ilişkin üretim maliyetleri,

- İlişkili kişiler arasındaki işlemlere uygulanan şirket içi fiyatlandırma politikası,

- Başvuru tarihinin içinde bulunduğu hesap döneminde ilişkili ve ilişkisiz kişilerle yapılan işlemlerin miktarı ile fatura, dekont ve benzeri belgeler,
- İlişkili kişilerin son üç yıla ilişkin mali tabloları, gelir veya kurumlar vergisi beyanname örnekleri, yurt dışı işlemlerine ait sözleşmelerin örnekleri,
- Önerilen transfer fiyatlandırması yöntemini destekleyen son üç yıla ait finansal veriler ve bunlarla ilgili belgeler,
- İki veya daha fazla karşılaştırılabilir işlemin olması durumunda belirlenen emsal fiyat aralığı ve bu aralığın tespitinde kullanılan yöntem,
- Emsal fiyatın tespit edilmesi için gerekli diğer belgeler.

İdare gerekli gördüğü takdirde mükelleften ilave bilgi ve belge talebinde bulunabilir. İlgili bilgi ve belgelerin yabancı dilde yazılmış olmaları halinde, bunların Türkçe çevirilerinin de ibraz edilmesi zorunludur.

Öte yandan, İdare ile peşin fiyatlandırma anlaşması imzalayan mükelleflerin, anlaşma kapsamındaki işlemlerine ilişkin olarak Yıllık Transfer Fiyatlandırması Raporu Ek 3 hazırlamalarına gerek bulunmamaktadır. Ancak anlaşma müddeti boyunca her yıl hazırlanacak olan “Peşin Fiyatlandırma Anlaşmasına İlişkin Yıllık Rapor” içerisinde Ek 3’de yer alan unsurlara da yer verilmesi gerekmektedir.

3.1.2.4.4. Vergi Kanunları Ve Diğer Kanunlarda Ön Görülen Yaptırımlar

KVK md.13’de, transfer fiyatlaması yoluyla örtülü dağıtılan kazanç, gelir ve kurumlar vergisinin uygulamasında, hesap döneminin son günü itibariyle tam mükellef için dağıtılmış kar payı, dar mükellefler için de merkeze aktarılan tutar olarak değerlendirilmektedir.

Transfer fiyatlaması tebliğinde belirtildiği üzere bu bakımdan; mükelleflerden gerçeğe aykırı transfer fiyatlaması nedeniyle kayba uğratılan vergiyle birlikte vergi zıyaı cezası alınır. Kar dağıtımının gizlenmesi nedeniyle kayba uğratılan gelir vergisi de alınır.

Bunun dışında, idarenin isteği üzerine gerekli bilgi ve belgeleri vermeyenler hakkında da ‘bilgi vermekten çekinenler ile 256, 257 mükerrer 257 inci madde

hükmüne uymayanlar için ceza' başlıklı VUK mük. 355. hükmüne göre özel usulsüzlük cezası bulunmaktadır.²⁴⁷ Vergi kanunlarının, ' tebliğde belirtilen cezaların dışında sermaye piyasası kanunda da örtülü kazanç dağıtımıyla ilgili düzenlemelerde bulunmaktadır.

3.1.2.5. 5422 Sayılı Kanun ile 5520 sayılı Kanunun Transfer Fiyatlaması Açısından Karşılaştırmasının Yapılması

5520 sayılı KVK ile mülga 5422 sayılı KVK' da yer verilmeyen emsal fiyat ya da bedelin tespit edilmesinde benimsenebilecek yöntemler ortaya konulmuştur. Örtülü kazanç dağıtımına karşı geliştirilen vergi güvenlik müesseseleri uluslararası vergileme açısından da etkin bir yapıya kavuşturulmak istenmiştir. Bu kapsamda 5520 sayılı KVK md.13'de transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında,²⁴⁸

- İlişkili kişi
  - Emsallere uygunluk ilkesi
  - Emsallere uygunluk ilkesinin uygulanmasında uygulanabilecek yöntemler
  - İdare ile önceden fiyatlaması anlaşması
  - Transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının niteliği
- İlgili ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir.

---

²⁴⁷ Köse Ferhatoğlu, s. 56

²⁴⁸ İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, "Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Taslak Karar Ve Tebliğler İle İlgili Görüş Ve Önerilerimiz", **Rapor**, 07/39-40-41-42, 15 Eylül 2007,s.2

Tablo 2 : 5520 sayılı KVK ile mülga 5422 sayılı KVK' nın örtülü kazanç dağıtımı ile ilgili hükümlerinin karşılaştırılması

Mülga 5422 sayılı KVK md. 17	5520 sayılı KVK md. 13
Kapsamında	
Anonim şirketler	Anonim şirketler
Limitet şirketler	Limitet şirketler
Eshamlı komandit şirketler	Eshamlı komandit şirketler
-	Kooperatifler
-	İktisadi kamu müesseseleri
-	Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler
-	İş ortaklıkları
-	Gelir vergisi mükellefleri
İlişkili Kişi	
Kurumların kendi ortakları	Kurumların kendi ortakları
-	Kurumların ilgili bulunduğu gerçek kişi veya kurumlar
Ortakların ilgili bulunduğu gerçek kişi ve kurum	Ortakların ilgili bulunduğu gerçek kişi ve kurum
Kurumların ve ortaklarının idaresi, denetimi ve ya sermaye bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu gerçek kişi veya kurumlar	Kurumların veya ortaklarının idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından doğrudan veya sermayesi bakımından doğrudan ve dolaylı olarak bağlı bulunduğu gerçek kişi veya kurumlar
-	Ortakların eşleri, ortakların eşlerinin üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dâhil yansoy hısımları ve kayın hısımları
-	Türk vergi Sistemi'nden daha düşük vergi yüküne sahip olan bilgi değişimine

	yanaşmayan ülke veya bölgelerde bulunan kişiler
İşlem Türleri	
Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri	Alım, satım, imalat ve inşaat işlemleri
Hizmet	Hizmet madde hükmünde yer almakla birlikte alım satım işlemine mal ve hizmetler girmektedir.)
Kiralama, kiraya verme	Kiralama, kiraya verme
Ödünç para alınması ve verilmesi	Ödünç para alınması ve verilmesi
İkramiye, ücret ve benzeri ödemeler	İkramiye, ücret ve benzeri ödemeler
Emsallere Uygunluk İlkesi	
OECD'nin emsallere uygunluk ilkesine doğrudan gönderme yapmadan tanım yapılmıştır. İlişkili kişilerle yapılan işlemlerde göze çaracak derecede yüksek veya bedel belirleme örtülü kazanç olarak tanımlanmıştır	OECD tarafından emsallere uygunluk ilkesi tanımı benimsenmiştir.
Emsallere Uygunluk İlkesini Gerçekleştirmede Kullanılacak Transfer Fiyatlaması Yöntemleri	
-	Karşılaştırılabilir fiyat
-	Maliyet artı
-	Yeniden satış fiyatı yöntemi
-	Mükellefçe belirlenecek yöntem
Belirlenecek Yöntem Konusunda İdareyle Anlaşma	
-	Mükelleflerin peşin fiyatlandırma anlaşmasıyla belirlenecek yöntem konusunda idareyle 3 yıllık anlaşma olanağı bulunmaktadır
Belge Düzeni	

-	Transfer fiyatlaması tebliği ile belirtilen belgeler
-	Peşin fiyatlandırma anlaşmasına ilişkin yıllık rapor
-	Transfer fiyatlaması, kontrol edilen yabancı kurum örtülü sermayeye ilişkin form
-	Yıllık transfer fiyatlaması raporu
Gerçeğe Aykırı Transfer fiyatlaması Niteliği	
-	Tamamen veya kısmen transfer fiyatlaması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, gelir ve kurumlar vergisi kanunlarının uygulanmasında, KVK md. 13'de belirtilen şartların gerçekleştiği hesap dönemi son günü itibariyle dağıtılmış kar payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır
Tarafların Düzeltme İşlemleri	
Düzeltme ancak muvazaalı bir işlemin geçerli olması durumunda yapılır	Gerçeğe aykırı transfer fiyatlaması yoluyla kazancın örtülü olarak dağıtılmasından sonra yapılan vergilendirme işlemleri düzeltilir.

Kaynak: Köse, Ferhatoğlu s. 30

3.1.3. Gelir Vergisinde Yapılan Düzenlemeler

Transfer fiyatlamasıyla ilgili düzenlemeler Gelir vergisi kanunumuzun 41/5-1 maddesinde yer almaktadır. Madde;

“teşebbüs sahibinin, ilişkili kişilerle emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak tespit edilen bedel veya fiyatlar üzerinden mal veya hizmet alım ya da satımında bulunması halinde, emsallere uygun bedel veya fiyatlar ile teşebbüs sahibince

uygulanmış bedel veya fiyat arasındaki işletme aleyhine oluşan farklar işletmeden çekilmiş sayılır.”

Buna göre;

- Teşebbüs sahibinin mal veya hizmet alımında ya da satımında bulunması,
- Teşebbüs sahibinin mal ve hizmet alım ya da satımını ilişkili kişilerle yapması,
- İlişkili kişilerle gerçekleştirilen bu işlemlerde geçerli olan fiyatın ya da bedelin “emsallerine uygunluk ilkesi” ne aykırı olarak gerçekleştirilmesi halinde

İşletme aleyhinde oluşan farklar işletmeden çekilmiş olarak kabul edilecek ve gider olarak kazançtan indirilmesi mümkün olmayacaktır.²⁴⁹ Bu şekilde işletme aleyhinde oluşan farklar transfer fiyatlaması yoluyla örtülü dağıtılan kazanç olarak değerlendirilir. Örtülü dağıtılan kazanç tutarının tespitinde anlaşıldığı üzere ilişkili kişinin ve emsal fiyatın tespitinin kritik önemi vardır. İlişkili kişi, GVK md. 41/5–2 ‘de aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

“Teşebbüs sahibinin eşi, üstsoy ve altsoyu, üçüncü derece dâhil yansoy ve kayın hısımları ile doğrudan veya dolaylı ortağı bulunduğu şirketler, bu şirketlerin ortakları, bu şirketlerin idaresi, denetimi veya sermayesi bakımından kontrolü altında bulunan diğer şirketler ilişkili kişi sayılır.”

Bu hükümlere göre; teşebbüs sahibinin eşi, annesi, babası, çocukları, torunları, bunların çocukları, teyzesi, amcası, halası ya da ortağı olduğu başka şirketler ya da bu şirketlerin iştirakler, yine bu şirketin çalışanları ilişkili kişi olarak sayılır ve bu kimselerle gerçekleştirilen işlemler transfer fiyatlamasıyla ilgili düzenlemeler kapsamında değerlendirilmektedir. İlişkili kişilerle gerçekleştirilen işlemlerde emsal fiyatın ya da değerinin nasıl tespit edileceği ise KVK md. 13 ve Tebliğ’de düzenlenmiştir. GVK 41/5 ise transfer fiyatlamasına ilişkin düzenlemelerde KVK md. 13’e gönderme yapmaktadır.

Teşebbüs sahibi, emsallere uygunluk ilkesine aykırı olarak ilişkili bir kişiye piyasa fiyatının altında bir satış yapmışsa ya da bu ilişkili kişiden piyasa fiyatı üzerinde

---

²⁴⁹ Veysi Seviğ, “Gelir Vergisi Mükelleflerinde Emsal Fiyat Veya Bedel”, **Referans**,27.11.2007, http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=84606&ForArsiv=1 (20.01.2009)

bir alımda bulunduysa ve ilişkili kişi bu işlemi beyan ettiği gelir vergisi matrahında göstermişse, ilişkili kişinin vergilendirme işlemleri vergi yükünün hafiflemesiyle sonuçlanacak şekilde düzeltilecektir. Emsallere uygunluk ilkesine aykırı alım ya da satım yapan teşebbüs sahibi ise defter, kayıt ve belgelerinden hareketle cezalı vergi tarhıyla karşı karşıya kalacaktır.²⁵⁰

3.1.4. BDDK' nın Yaptığı Düzenlemeler

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) transfer fiyatlaması alanında yaptığı düzenlemeler iki aşamada incelenebilir.

4389 sayılı Bankalar Kanunda bir bankanın genel kredi sınırları, iştiraklere, ortaklara, mensuplara ve gerçek veya tüzel bir kişiye vereceği kredilerin sınırları, banka iştirakleri, emtia ticareti yasağı ve gayrimenkul konularında yapacakları işlemler düzenlenmiştir. BDDK 22.06.2002 tarih ve 24793 sayılı resmi gazetede yayımlanan Muhasebe uygulama yönetmeliğine ilişkin 5 sayılı tebliğde bankanın dâhil olduğu risk grubunda yer alan gerçek ve tüzel bir kişilerle ilgili işlemlerin muhasebeleştirilmesi standardını düzenlemekte ve ' bankaların kuruluş ve faaliyetleri hakkında yönetmelik' 20. maddesinin (2) numaralı fıkrasında belirlenen esaslar çerçevesinde bankanın dâhil olduğu risk grubunda yer alan gerçek ve tüzel kişilerle ilgili işlemlerinde uygulanmaktaydı. Tebliğ diğer bir ifadeyle risk grubuna verilen kredi faizlerine uygulanacak transfer fiyatlaması kurallarını belirtmekteydi. Tebliğinin 4. maddesi Aynı risk grubuna dâhil kuruluşlar arasındaki işlemlerin fiyatlandırma yöntemlerinden biri, karşılaştırılabilir fiyatlar yöntemidir. Bu yöntemde bankanın dâhil olduğu risk grubuyla yaptığı işlemin fiyatı, ekonomik açıdan karşılaştırılabilir bir piyasada bir satıcının kendisiyle aynı risk grubundan olmayan bir alıcıya sattığı karşılaştırılabilir mal ya da hizmetlerin fiyatları esas alınarak belirlenir. Mal veya hizmet, üçüncü bir tarafa sunulmadan önce bankanın dâhil olduğu risk grubundaki kuruluşlar arasında aktarılıyorsa tekrar satım fiyatı yöntemi kullanılır. Bu yöntem, tekrar satım fiyatını, tekrar satanın malın maliyeti üzerinde makul bir kâr elde edebileceği bir düzeye indirir.

---

²⁵⁰ Köse, Ferhatoğlu, s.23

Diğer bir yöntem olan maliyet artı yöntemi, hizmet sunan tarafın maliyetine makul bir kâr marjı eklenmesini gerektirir.

Tebliğin 5. maddesinde Bankanın dâhil olduğu risk grubu ile olan işlemlerinden ilgili dönemin raporlarında açıklanması gereken hususlar aşağıda belirtilmiştir.

- a) Gayrimenkul ve diğer varlıkların alım-satımı,
- b) Hizmet alımı-satımı,
- c) Acente sözleşmeleri,
- d) Finansal kiralama sözleşmeleri,
- e) Araştırma ve geliştirme sonucu elde edilen bilgilerin aktarımı,
- f) Lisans anlaşmaları,
- g) Krediler ve nakdi veya aynı sermaye dâhil finansman destekleri,
- h) Garanti ve teminatlar,
- i) Yönetim sözleşmeleri

Taraflar arasında bir işlem olup olmadığına bakılmaksızın bankanın dâhil olduğu risk grubunda yer alan ve bankanın kontrolündeki kuruluşlarla ilişkileri açıklanmalıdır.

Bankanın dâhil olduğu risk grubuyla bir işlem varsa banka, ilişkinin yapısının yanında işlemin türünü ve mali tablolarının anlaşılması için gerekli olan diğer unsurları da açıklamalıdır.

Mali tabloların anlaşılması için gerekli olan unsurları şöyledir:

- a) Bir tutar ya da makul bir oran olarak işlemlerin hacmi,
- b) Yapılan işlem sonucunda elde kalan, açıkta kalan, tahsil edilememiş veya alınamamış tutarlar veya bunların ana kalem içindeki oranı,
- c) Fiyatlandırma politikası.

Bankanın dâhil olduğu risk grubuyla yaptığı işlemlerin bankanın mali tablolarına etkisini görebilmek için, ayrı açıklama yapılmasının zorunlu olduğu durumlar dışında, benzer yapıdaki kalemler toplamı tek bir kalem olarak açıklanabilir.

Grup şirketleri arasındaki işlemlerin konsolide mali tablolarda açıklanmasına gerek yoktur. Öz sermaye yöntemine göre muhasebeleştirilen iştiraklerle yapılan işlemler silinmezler. Bu itibarla, bankanın dâhil olduğu ve öz sermaye yöntemi ile muhasebeleştirdiği risk grubuyla yaptığı işlem olarak ayrıca açıklanmalıdır. Madde 6 ya

göre Bu Tebliğ 1.10.2002 tarihinde yürürlüğe girer. Madde 7'de ise Bu Tebliğ hükümlerini Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu yürütür.

Bu tebliğinin esas amacının bankaların finansal yapısını korumaya dönük, yolsuzlukları önlemeye yöneliktir. Tebliğde bankaların yurtdışı işlemlerinin kapsamı kapsamadığı tam olarak anlaşılammakta, bankaların risk grubu içerisindeki şirketlere uygulayacakları faizlerin muhasebeleştirilmesi yanında emsal bedel prensibine yakın bir anlayışla fiyatlandırma usul ve esaslarına uygulanacak fiyatlandırma metotlarını da belirlemektedir. Kabul edilen metotlarını belirlemektedir. Tebliğde belirtilen kurallara uymaması durumunda uygulanacak cezai işlemler yer almamaktadır. Bu durumda Bankalar kanununun 13. maddesinde düzenlenen hesap ve kayıt düzenine aykırı bir işlemdir. Ve kanununun 21/j maddesine göre idari para cezaları hükmolunmaktadır. Eğer muhasebe düzenlemesine uymamak bankanın gerçek durumunu gizlemeye yönelik ise 22. maddenin 5. fıkrası gereğince idari para cezasıyla birlikte üç yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılacaktır.

Tebliğde yapılan yeni düzenleme uyarınca bankalar 1.10.2002 tarihinden itibaren bu bilgileri BDDK'ya vermektedirler. Transfer fiyatlaması uygulamasını da içeren tebliğ hükümlerine göre alınan bilgilerin kullanılıp kullanılmadığına dair bir bilginiz bulunmamaktadır. BDDK tarafından yapılacak denetimler Bankalar Yeminli Murakıpları marifetiyle ve yasanın 11 ve 12. maddelerine göre yapılmaktadır. Bankalar yeminli murakıpları bu tebliğ kapsamında yaptıkları incelemeler ve denetimler sonucu hazırladıkları raporları doğrudan işleme konulamamakta, yapılan teftiş ve incelemeler sonucu tespit edilen hususlar bir raporla Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğüne gönderilmekte ve bu raporlarda yer alan bilgiler esas alınarak vergi incelemeleri elemanlarınca vergi inceleme raporu tanzim edilmektedir.

4389 sayılı bankalar Kanunu 1.11.2005 tarih ve 25983 sayılı Resmi gazetede yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Kanununun 49. maddesi risk grubunu, 50. maddesi dâhil olunan risk grubu ve mensuplara kredi kullandırma koşullarını, 54. maddesi ise kredi sınırlarına ilişkin hükümler içermektedir. 8 Kasım 2006 tarih ve 26340 sayılı Resmi gazete'de yayımlanan ve ana ortaklık bankaların finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında bir bütün olarak bilgi

edinilmesini teminen bankalarca konsolide finansal tablolarının düzenlenmesine ilişkin tebliğin 6. maddesi ile 5 nolu tebliğinin bankanın dâhil olduğu risk grubuyla yaptığı işlerin muhasebeleştirilmesi standardı, yürürlükten kaldırılmıştır. Tebliğ kanunun muhasebe ve raporlama sistemi ile konsolide finansal tabloları düzenleyen 37 ve 38 maddeleri ile 1.11.2006 tarihli ve 26333 sayılı resmi gazetede yayımlanan bankaların muhasebe uygulamalarına ve belge saklanması ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmeliğin 4. maddesi hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır. Tebliğe göre ana ortaklık bankalar, kanunda öngörülen konsolide bazda sınırlama ve oranlara esas teşkil etmek üzere, dördüncü, beşinci ve altıncı fıkralarda belirtilen istisnalar dışında satış amaçlı olmayan gruba dâhil tüm kredi kuruluşu veya finansal kuruluş niteliğindeki bağlı ortaklık ve birlikte kontrol edilen ortaklıkların finansal tablolarını konsolide etmekle yükümlüdür. Ana ortaklık bankalar Türkiye muhasebe standartlarını uygulayarak, bankaların muhasebe uygulamalarına ve belgelerin saklanması ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik çerçevesinde yılsonları ile mart haziran ve eylül ayları itibarıyla konsolide finansal tablolar düzenleyecektir. Kuruma gönderilecek raporlara esas konsolide finansal tablolarda kredi kuruluşu veya finansal kuruluş niteliğindeki bağlı ortaklık, birlikte kontrol edilen ortaklık ve iştirakler konsolide edilecektir.²⁵¹

BBDK tarafından 10.02.2007 tarihli ve 26430 sayılı resmi gazetede yayımlanan bankalarca kamuya açıklanacak finansal tablolar ile bunlara ilişkin açıklamalar ve dipnotlar hakkında tebliğinin 1. maddesinde tebliğinin amacı ve kapsamı belirtilmiş olup bankaların 1.11.2006 tarihli ve 26333 sayılı resmi gazetede yayımlanan bankaların muhasebe uygulamalarına ve belge saklanması ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik hükümleri çerçevesinde, Türkiye Muhasebe standartlarını uygulayarak düzenleyecekleri konsolide ve konsolide olmayan finansal tabloların biçim ve içerikleri ile bunların açıklama ve dipnotlarıyla birlikte kamuya açıklanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek olduğu açıklanmıştır. Tebliğinin 22. maddesi bankanın dâhil olduğu risk grubuna ilişkin açıklamaları içermektedir. 22. madde ‘Bankanın dâhil olduğu risk grubuna ilişkin işlemlerin hacmi, dönem sonunda sonuçlanmamış kredi ve mevduat

---

²⁵¹ Uyanık, s.291-294

işlemleri ile döneme ilişkin gelir ve giderler belirtilir. Bu açıklamalara ilave olarak, dâhil olunan risk grubuna ilişkin Türkiye Muhasebe Standartları gereği yapılacak açıklamalar bu bölümde düzenlenir.’ Şeklinde olup fiyatlandırma metotlarına ilişkin bir açıklama yapılmamıştır.

24 numaralı Türkiye muhasebe standardı ilişkili taraf işlemlerinin finansal tabloların gerekli açıklamaları içermesine yönelik hazırlanmıştır. İlişkili kişiler arasındaki kredi işlemlerinde transfer fiyatlaması kurallarını düzenleyen 5 sayılı tebliğinin yerini dolduramamaktadır.

3.1.5. SPK Yaptığı Düzenlemeler

Sermaye piyasası kanununun 4487 sayılı kanununun 5. maddesi ile değişik temettü ve bedelsiz payların dağıtım esasları başlıklı 15. maddesinin en son fıkrası olan 6. fıkrasında,

‘Halka açık anonim ortaklıklar; yönetim, denetim veya sermaye bakımından dolaylı veya dolaysız olarak ilişkili bulunduğu diğer bir teşebbüs veya şahısla emsallerine göre bariz şekilde farklı fiyat, ücret ve bedel uygulamak gibi örtülü işlemlerde bulunarak karını ve/veya mal varlığını azaltamaz.’

Hükmü bulunmaktadır. Bu değişiklikle suçun tanımı genişletilmiştir.

Yine bu maddeyle bağlantılı olarak cezai sorumluluğun düzenlendiği 4487 sayılı kanununun 47. maddesi A bendinin 6. ve son fıkrasında, diğer kanunlara göre daha ağır bir ceza gerektirmediği takdirde:

‘Bu Kanununun 15 inci maddesinin son fıkrasında belirtilen işlemlerde bulunarak kârı veya mal varlığı azaltılan tüzel kişilerin yetkilileri ve bunların fiillerine iştirak edenler,’

2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 10 milyar liradan 25 milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılacakları suçun işlenmesinde, bu bentte yazılı hallerden iki veya daha fazlası birleşirse, hapis cezasının asgari haddi 3, azami haddi 6 yıldır.’ve aynı maddenin C bendinin ikinci fıkrasında, ‘Birinci fıkranın (A), (B) ve (C) bentleri uyarınca verilecek para cezaları üst sınırla bağılı olmaksızın suçun işlenmesi suretiyle

temin edilen menfaatin üç katından az olamaz' bu maddede öngörülen cezaların verilmesini gerektiren fiillerin tekrarı halinde, verilen cezalar yarı oranında arttırılarak hükmolunur. Cezaların arttırılabilmesi için daha önce verilen cezanın infazı şartı aranmaz.'Hükmü bulunmaktadır.

Kanunun 49. maddesinde usul hükümleri düzenlenmiş olup '47 inci madde kapsamına giren suçlardan dolayı soruşturma yapılması, Kurul tarafından Cumhuriyet savcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru ile Kurul aynı zamanda katılan sıfatını kazanır.

Bu Kanuna aykırı fiillerin işlendiğine dair bilgi edinen Cumhuriyet savcıları, Kurulu haberdar ederek durumun incelenmesini isteyebilirler.

Cumhuriyet savcıları kovuşturmayaya yer olmadığına karar verirlerse, Kurul kendisine tebliğ edilecek bu kararlara karşı Ceza Muhakemesi Kanununa göre itiraza yetkilidir.

Bu kanunda yazılı suçla ilgili davalar mahkemece acele işlerden sayılır ve öncelikle karara bağlanır.' Hükmü bulunmaktadır.

SPK tarafından kanun maddesine ilişkin olarak yayınlanmış herhangi bir yöntemlik, tebliğ düzenlemesi bulunmaktadır. Dolayısıyla, emsalin ve fiyatın tespit edilmesi vergi incelemelerindeki uygulamalara benzemektedir. Kanun maddesinin esas düzenleniş amacı, uluslar arası şirketlerin kontrollü işlemlerini düzenlemek değil halka açık şirketleri kapsayan bir düzenlemedir ve kazanç aktarımının vergisel yönü üzerinde fazla durulmamaktadır. Sermaye piyasasının gelişmesi için hisse senedi sahiplerini koruma amacıyla yapılmıştır. Denetimler sonucu yıl içerisinde tespit edilen örtülü kazanç aktarımı şirkete iade edilirse herhangi bir işlem yapılmamaktadır. SPK 15. madde kapsamında yaptığı işlemlerinde haftalık bültende ve kurumun internet sitesinde yayımlanmaktadır. Cumhuriyet savcılıklarına yapılmış suç duyuruları da bulunmaktadır. Bazı işlemler vergi incelemesi amacıyla Maliye Bakanlığına bildirilmektedir.²⁵²

---

²⁵² Uyanık, s.295–296

3.1.6. Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü'nün Yaptığı Düzenlemeler

Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, 6224 sayılı Yabancı sermaye Teşvik Kanununa göre 2003 yılına kadar, yabancı sermaye yatırımları izne tabi olduğuna olduğu için yabancı sermayeli şirketlerin sermaye royalti ödemelerine ilişkin bilgileri toplamaktaydı. Ancak 17.06.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanuna göre bu uygulamadan kısmen vazgeçmiştir. Hazine Müsteşarlığı 4785 sayılı Kanunun 5. maddesinin verdiği yetkiye dayanarak 20 ağustos 2003 tarihinde yayımlanan Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği 5. maddesine kanun kapsamına giren şirket ve şubelerine yıllık bazda sermayeleri ve faaliyetleri ile ilgili bilgileri ertesi yılın mayıs ayı sonuna kadar yönetmelik eki bilgi formunu doldurarak göndermek zorundadırlar. Bu formlar; şirkete ilişkin genel bilgileri, ortaklık yapısını, yabancı ortakları, kar lisans gibi transferleri ve yatırımlarına ilişkin bilgileri kapsamaktadır. Önceki uygulamalarda yıllık faaliyet sonuçları, sermaye durumunu ve hisse devri bilgilerini istemekteydi. Yönetmeliğin 8. maddesine göre kanun kapsamına giren irtibat bürolarına yıllık bazda faaliyetleri ile ilgili bilgileri ertesi yılın mayıs ayı sonuna kadar yönetmelik eki bilgi formunu doldurarak göndermek zorundadırlar. Bu formlar ile yabancı sermaye ve yatırımları, işlemleri hakkında önemli veri kaynağına sahip olunacağı amaçlanmaktadır.²⁵³

3.1.7. GATT ve Gümrük Mevzuatında Transfer Fiyatlamasını İlgilendiren Düzenlemeler

Transfer fiyatlaması uygulamasında aralarında ortaklık veya kontrol ilişkisi bulunan bağlı şirketlerden bahsetmektedir. Gümrük yönetmeliğimizin 48. maddesinde Gümrük kıymetinin belirlenmesinde alıcı ile satıcı arasındaki ilişkinin varlığı yalnızca aşağıdaki durumlarda kabul edilir.

- a) Birbirlerinin memuru veya idarecileri olmaları,
- b) Birbirlerinin yasal ortakları olmaları,

---

²⁵³ Uyanık, s.297

- c) İşçi ve işveren ilişkisi içinde bulunmaları,
- d) Her iki firmanın oy hakkı veren hisse senedi veya sermaye paylarının en az %5'i doğrudan veya dolaylı olarak aynı kişilere ait veya bu kişilerin kontrolü altında veya elinde bulunması,
- e) Birinin diğerini dolaylı veya dolaysız olarak kontrol etmesi,
- f) Her ikisinin de doğrudan veya dolaylı olarak bir üçüncü kişi tarafından kontrol edilmesi,
- g) Her ikisinin birlikte, bir üçüncü kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak kontrol etmesi,
- h) Aynı ailenin üyeleri olmaları.

Tek acente, tek distribütör veya tek bayii olarak birbiri ile iş ilişkisi içinde bulunan kişilerin yukarıdaki kıstaslara uymaları durumunda, ilişki içinde oldukları kabul edilir.

Alıcı ve satıcı arasındaki ilişkinin varlığı halinde eşyanın gümrük bedelinin tespiti yönetmeliğinde ilki olan satış bedeli ölçüsünün kullanılması 4458 sayılı gümrük kanununun 24. maddesinde bazı özel hükümlerin getirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Eşyanın gümrük kıymeti, gümrük tarifesinin ve eşya ticaretine ilişkin belirli konularda getirilen tarife dışı düzenlemelerin uygulanması amacıyla 37 ila 42 inci maddelerde yer alan yöntemlerin sırasıyla uygulanması yoluyla tayin ve tespit olunan kıymettir. Bir yöntemle göre belirlenemeyen kıymet için sıra dâhilinde olmak üzere izleyen yöntemle geçilir. Eşyanın gümrük kıymeti bir üst maddede yer alan yöntem hükümlerine göre belirlenebildiği sürece bir alt madde hükümleri uygulanamaz. Ancak, beyan sahibinin yazılı talebinin gümrük idaresince uygun bulunması şartıyla, aşağıda yer alan yöntemlerden indirgeme yöntemi ile hesaplanmış kıymet yönteminin uygulama sırası değiştirilebilir.

a) Transfer fiyatlamasını incelerken bahsedilecek kavramlar; Aynı eşya deyimi; fiziksel özellik, kalite ve tanındığı özellikleri dâhil olmak üzere her hususta aynı olan ve aynı ülkede üretilmiş eşyayı (görünüştdeki küçük farklılıklar diğer hususlarda tanıma uyan eşyanın aynı eşya sayılmasını önlemez),

b) Benzer eşya deyimi; her hususta aynı olmamakla birlikte aynı işlevi görmelerini ve ticari olarak birbirlerini ikame edebilmelerini mümkün kılan, benzer özellik ve benzer unsurları bulunan ve aynı ülkede üretilmiş olan eşyayı (eşyanın kalitesi, tanındığı özellikleri, bir ticari markasının bulunması, eşyanın benzerliğinin belirlenmesinde göz önüne alınacak faktörler arasında yer alır),

c) Aynı sınıf veya cins eşya deyimi; belli bir sanayi sektöründe üretilen bir grup veya bir dizi eşya kapsamına giren eşyayı (bu ifade aynı veya benzer eşyayı da kapsar)

d) Giriş liman veya mahalli deyimi; deniz yolu ile gelen eşyada Türkiye'deki boşaltma limanını, karayolu ile gelen eşyada kara taşıtlarının ilk vardıkları hudut gümrüğünü, hava yolu ile gelen eşyada eşyanın boşaltıldığı hava limanı gümrüğünü

e) Türkiye'ye ihraç amaçlı satış deyimi; Türkiye'ye ithal edilmek üzere doğrudan doğruya yapılan satışı,

f) Aynı veya yakın bir tarih deyimi; ithal edilen eşya ya da aynı veya benzer eşyaya ait birim fiyatın belirlenmesine imkân verecek ileri ve geriye doğru tespiti mümkün olan ilk tarihi,

g) İthal eşyasının gümrük kıymeti deyimi; ithal eşyası üzerinden advalorem sisteme göre gümrük vergisinin hesaplanmasına esas teşkil edecek eşya kıymetini,

h) Üretilmiş deyimi; yetiştirilmiş, imal edilmiş veya topraktan çıkarılmış olma halini,

ı) Satın alma komisyonu deyimi; ithalatçının temsilcisine, kıymeti belirlenecek eşyanın satın alınmasında yurt dışında verilen temsil hizmeti karşılığında ödediği ücreti

i) Aynı ailenin üyeleri deyimi; karı, koca, anne, baba, çocuk, erkek ve kız kardeş (öz ya da anne veya babadan biri öz), büyükbaba, büyükanne, torun, amca, dayı, hala, teyze, yeğen, eşlerin anne ve babası, çocukların eşleri (gelin ve damat), eşlerin kardeşleri ve kardeşlerin eşleri,

j) Royalti ve lisans ücreti deyimi; ithal eşyasının imalatı, ihraç edilmek üzere satışı veya kullanımı ya da yeniden satışı ile ilgili olarak patent, dizayn, know - how, model, marka, tescilli tasarım, telif hakkı ve imalat prosesleri gibi adlar adı altında yapılan ödemeleri, İfade eder.

Aynı eşya ve benzer eşya deyimleri, Türkiye'de yapılması nedeniyle düzeltme konusu olmayan, ithal eşyasının üretimi için gereken ve Türkiye dışında gerçekleştirilen mühendislik, geliştirme, sanat ve çizim çalışmaları, plan ve taslak hazırlama hizmetlerini içeren veya yansıtan eşyayı kapsamaz.

Yalnızca kıymeti belirlenecek eşya ile aynı ülkede üretilen eşya, 'aynı eşya' veya 'benzer eşya' olarak nitelenebilir.

Kıymeti belirlenecek eşya ile aynı kişi tarafından üretilmiş aynı veya benzer eşya bulunmadığı takdirde, farklı kişi tarafından üretilmiş eşya dikkate alınır.

Gümrükte eşyanın kıymetinin belirlenmesinde kullanılan yöntemler gümrük yönetmeliği madde 37–42 arasında geçmektedir.

Satış Bedeli Yöntemi İthal eşyanın kıymeti eşyanın satış bedelidir. Satış bedeli Türkiye'ye ihraç amacı ile yapılan satışta 43 ve 44 üncü maddelere göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır.

Aynı Eşyanın Satış Bedeli Yöntemi Satış bedeli yöntemine göre belirlenemeyen ithal eşyasının gümrük kıymeti Türkiye'ye ihraç amacıyla satılarak kıymeti belirlenecek eşya ile aynı veya yakın bir tarihte ihraç edilen aynı eşyanın satış bedelidir.

Bu yöntemle göre gümrük kıymeti belirlenirken, kıymeti belirlenecek eşya ile aynı ticari düzey ve yaklaşık aynı miktarda satılan aynı eşyanın satış bedeli kullanılır. Böyle bir satışın bulunmaması durumunda, farklı ticari düzey ve/veya farklı miktarlardaki aynı eşyanın satış bedeli, bu ticari düzey ve/veya miktar farkları göz önüne alınarak yapılacak düzeltmeden sonra kullanılır. Kıymet artış veya azalışına da yol açsa, düzeltmenin yapılabilmesi için makul olduğunun ve doğruluğunun kesin delillerle ispatı gerekir.

Benzer Eşyanın Satış Bedeli Yöntemi ithal eşyasının gümrük kıymeti Türkiye'ye ihraç amacıyla satılarak, kıymeti belirlenecek eşya ile aynı veya yakın bir tarihte ihraç edilen benzer eşyanın satış bedelidir. Bu yöntemle göre gümrük kıymeti belirlenirken, kıymeti belirlenecek eşya ile aynı ticari düzey ve yaklaşık aynı miktarda satılan benzer eşyanın satış bedeli kullanılır.

İndirgeme Yöntemi kıymeti belirlenecek eşya ya da aynı veya benzer eşya, Türkiye'de ithal edildiği hal ve durumda satılmışsa, bu yönteme göre ithal eşyasının gümrük kıymetinin belirlenmesinde, bu eşyanın ya da aynı veya benzer eşyanın ithalatçı tarafından yurt içinde müstakil kişilere aynı veya yakın bir tarihte yapılan en büyük miktardaki satışına ait birim fiyat esas alınır.

Hesaplanmış Kıymet Yöntemi ithal eşyasının gümrük kıymeti, hesaplanmış kıymet esas alınarak belirlenir. Bu yöntemin uygulanması için ithalatçının gerekli bilgi ve belgeleri gümrük idaresine ibraz etmesi ve bu bilgi ve belgelerin doğruluğunu ispata hazır olduğunu üretici ülke makamlarından alacağı belge ile tevsik etmesi gerekir.

Son Yöntem Yukarıdaki maddelerde yer alan yöntemlere göre belirlenemeyen ithal eşyasının gümrük kıymeti;

a) Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının VII inci Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşmanın,

b) Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının VII inci maddesinin,

c) Bu bölüm hükümlerinin,

Esaslarına ve genel hükümlerine uygun yöntemlerle ve Türkiye'de mevcut veriler esas alınarak belirlenir.

2) Bu yönteme göre gümrük kıymetinin belirlenmesinde aşağıdaki hususlar esas alınmaz.

a) Türkiye'de üretilen eşyanın Türkiye içindeki satış fiyatı,

b) Gümrük idaresinin iki alternatif kıymetten yüksek olanını kabul etmesini öngören bir sistem,

c) Eşyanın ihraç ülkesindeki iç piyasa fiyatı,

d) Aynı veya benzer eşyanın hesaplanmış kıymet yöntemi hükümlerine göre belirlenen kıymeti dışındaki maliyet bedeli,

e) Türkiye'den başka bir ülkeye ihraç edilmek üzere satılmış eşyanın fiyatı,

f) Asgari gümrük kıymetleri,

g) Keyfi veya fiktif kıymetler.

Gümrüğe esas kıymetin belirlenme yöntemleri transfer fiyatlaması yöntemleriyle paralel gibi görünse de transfer fiyatlaması yöntemleri gümrük idaresi tarafından

kullanılabilecek yöntemlerden değildir. Gümrük belirleme değerinin kullanılmasında bağlı şirketler arasında gerçekleşen işlemlerde gümrük yönetmeliği 48.md. alıcı satıcı arasında gerçekleşen işlemin tespitinde satış bedelinin kullanılmasında özellikli bir durum ortaya çıkacaktır. Transfer fiyatlamasının kapsamına giren bağlı şirketler arasındaki işlemlerde gümrük idaresine beyan olunan satış bedelinin kullanılması için;

- Satış bedelinin yukarıda belirtilen hükümler kapsamında belirlenmesinde, alıcı ile satıcı arasındaki ilişkinin varlığı, satış bedelinin reddedilmesi için tek başına yeterli bir neden oluşturmaz. Böyle durumlarda satışa ilişkin koşullar incelenerek, bu ilişkinin fiyatı etkilemediği belirlenirse, satış bedeli kabul edilir. Gümrük idaresi, beyan sahibi veya diğer kaynaklardan elde ettiği bilgilere dayanarak, söz konusu ilişkinin fiyatı etkilediği kanısın varırsa, bu hususları beyan sahibine yazılı olarak bildirir. Beyan sahibinin tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içerisinde olmak şartıyla cevap hakkı saklıdır.

- Birbirleri ile ilişkisi bulunan kişiler arasındaki bir satışta, beyan sahibi satış bedelinin aynı veya yakın bir tarihte gerçekleşen ve aşağıda yer alan emsal kıymetlerden birine çok yakın olduğunu ispatlarsa bu satış bedeli kabul edilerek eşyanın kıymeti satış bedeli yöntemine göre belirlenir.

- 1) Türkiye'ye ihraç amacıyla satılan aynı veya benzer eşyanın birbiri ile hiçbir ilişkisi bulunmayan satıcılar ve alıcılar arasında satışındaki satış bedeli,

- 2) Aynı veya benzer eşyanın indirgeme yöntemi hükümlerine göre belirlenen gümrük kıymeti,

- 3) Aynı veya benzer eşyanın hesaplanmış kıymet yöntemi hükümlerine göre belirlenen gümrük kıymeti.

Yukarıdaki emsal kıymetlerle yapılan kıyaslama sırasında, ticari düzeye, miktara, 43 üncü maddede sayılan unsurlara ve alıcı ile satıcı arasında ilişki bulunmayan satışlarda, satıcının üstlendiği, ancak satıcı ile alıcı arasında ilişki bulunan durumlarda ise satıcının üstlenmediği giderlere ilişkin ispatlanmış farklılıklar dikkate alınır.

Transfer fiyatlaması söz konusu olduğunda, gümrüğe esas kıymetin söz konusu olduğunda satış fiyatı yöntemine ek koşullar bağlanmaktadır.

Gümrük idaresinin için transfer fiyatlaması ile vergi idaresi için işlevsel olarak farklılık taşımakta buda gümrük idaresiyle vergi idaresi arasında anlaşmazlıklara yol açabilmektedir. Konuyla ilgili GATT çerçevesinde düzenlemeler yapılmış ödenen fiyatın normal fiyat olmadığına ispat yükümlülüğü gümrük idaresine verilmiştir. Transfer fiyatlamasının gümrük ve vergi idaresi arasında yarattığı farklılaşma bu tarz yasal düzenlemelerle çözülmeye çalışılsa da esas sorun bu fiyatların gümrüğe esas kıymet olarak kabul edilip edilmeyeceğidir.

Transfer fiyatlaması ve gümrük idaresiyle ilgili diğer bir sorun haksız rekabetin önlenmesine yöneliktir. Ülkemiz uygulamasında, GATT'ın 7. madde hükümleri gümrük mevzuatı çerçevesinde gümrük idaresi ilgi alanına girdiği halde GATT'ın 6. maddesiyle bağlantılı olarak, Türkiye'nin iddia ettiği ve muhatap olduğu haksız rekabet ve dumping şikâyetleriyle ilgili inceleme ve savunmalar dış ticaret müsteşarlığı bünyesinde bu amaçla oluşturulmuş özel bir birim tarafından takip edilmektedir.

GATT'ın 6. maddesi uygulamasında, bir dumping diası sadece bundan dolayı oluşmuş bir zarar varsa ve bir şikâyetçi mevcutsa dikkate alınmaktadır. Ancak 6. madde uygulaması bağlı şirketleri hesaba katmamaktadır. Oysa bu şirketler transfer fiyatlaması uygulamaları ile bir tür "gizli dumping" gerçekleştirebilmektedir. Uluslar arası ticaretin %50-60 gibi bir oranı bağlı şirketler arasında gerçekleştiği düşünülürse konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bağlı şirketler arasındaki ticaret de anti dumping kurallarına tabidir. Sorun bu şirketler arasında kararlaştırılan transfer fiyatının tespitindeki güçlüklerden kaynaklanmaktadır.²⁵⁴

3.2. TRANSFER FİYATLAMASININ GRUP ŞİRKETLER ÜZERİNE ETKİLERİ

Şirketlerin bir şirketler grubu içerisinde yer almasının veya holding bünyesinde faaliyet göstermesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Şirketler bazı malları ortak üretmek veya satın alarak çok ciddi maliyet avantajı sağlayabilmektedirler. Diğer bir sebep entegre faaliyet gösteren şirketlerde bir şirketin ürettiği ürün diğer bir şirket için

---

²⁵⁴ Kapusuzoğlu, s.271-279

ara mamul veya hammadde olarak değerlendirilebilir. Bu şirketler için piyasa fiyatı ve maliyet yönünden rekabet üstünlüğü sağlayabilmektedir.

Grup içi sinerji bazı durumlarda şirketlerin vergi planlaması yapmalarına da imkân vermektedir. Şirketler yasal yollarla vergiden kaçınmalarını ya da bazı örtülü işlemler yapmaları suretiyle ödenecek verginin azaltılması biçiminde olabilmektedir. Grup içerisindeki karlı ve zarar şirketlerin birleştirilerek zarar mahsubu yapmak suretiyle, grup dışında çıkacak toplam vergi yükünü azaltabilmektedir. Grup şirketlerinin bazı örtülü işlemler yapmak suretiyle, şirketlerin bireysel karlılıklarını etkilemeleri ve ödenecek vergi ve temettüleri değiştirmeleri mümkün olabilmektedir. İşlenecek olan KVK md. 17 kurum kazancının piyasa koşullarına göre normal olmayan yöntemlerle aşındırılmasının önüne geçmektedir.

Örtülü kazanç dağıtımında, kurumun böylesinde kalması gereken bir kazancın, çeşitli yollarla kurumla ilişkili kişilere aktarılması söz konusu olabilmektedir. Bu yolla kurumun vergilendirilmemiş geliri ilişkili kişilerine aktarılmaktadır. Kurum kazancı dolaylı yollarla şirketin kar zarar hesabını doğrudan etkileyen alım satım imalat inşaat işlemleriyle, hizmet ilişkileri ve ücret ödemeleriyle gerçeğe aykırı tutarlarda kurum kazancının ilişkili kişilere aktarılmasını sağlamaktadır.

3.2.1. Örtülü Kazanç Dağıtımı ve Holding Şirketler

Türk Ticaret Kanununun (TTK) 466 ncı maddesine göre kuruluş amaçları başka şirketlere iştirak etmek olan holding şirketlerde örtülü kazanç dağıtımı önem kazanmaktadır. Bu şirketler tepe organizasyonu şeklinde faaliyet göstererek iştirak ettikleri diğer şirketlerin pek çok işlevini üstlenmektedirler. Bu işlevler arasında yönetim bilgi sistemi, müşavirlik hizmetleri, muhasebe, finansman ve benzeri hizmetleri yürütmektedirler. Holding şirket, bağlı şirketler arasında nakit akımının koordinasyonu sağlamak amacıyla, nakit fazlasını bünyesinde toplamak veya banka kredisi kullanmak suretiyle finansman sıkıntısına düşen şirketlere borç vermektedir. Holding şirket ile bağlı şirket arasındaki borç alış verişi normal şirketlerden daha fazla dikkati çekmektedir. Benzer işleyiş aynı holding grubuna Transfer Fiyatlaması Kapsamına

Giren işlemler bağlı şirketler arasında da olabilmektedir. Grup üyelerinden biri, diğer bağlı şirkete borç verebilmektedir.

Holdinge bağlı şirketler arasında alıp verilen borç, sağlandığı kaynak, kullandırma şekli ve alınan faiz gibi unsurlar dikkate alınarak farklı şekillerde değerlendirilebilir. Grup şirketlerden biri kendi öz kaynaklarından sağladığı kaynağı bir başka grup şirketine aktarabilir. Diğer bir şekilde yabancı kaynaklardan elde ettiği bir kaynağı farklı vade, koşul ve oranlar üzerinden diğer bir grup şirketine verebilir. Bu durumlarda grup şirketleri arasında bir finansman hizmeti bulunmaktadır. Bunun örtülü kazanç açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bazı durumlarda grup şirketlerinden biri, kredi kurumundan aldığı yabancı kaynağı aynı koşul, vade ve faiz oranları üzerinden bir başka grup şirketine aktarmaktadır. Kredinin aynı koşullarda aktarılması durumu finansman temin hizmeti olarak nitelendirilmektedir. Finansman temin hizmetinde kredi aynı koşullarda el değiştirdiğinden örtülü kazanç açısından bir sorun olmamakta; kredi temin işleminin emsaline göre değerlendirilip hizmet bedelinin, gelir üzerinden alınan vergiler ve işlem vergileri açısından dikkate alınması gerekmektedir.²⁵⁵

Holding şirketlerde alınan kredilerin diğer bir holding grubu üyesine kullandırılması halinde bunun örtülü kazanç olup olmayacağı hususu yargıya intikal etmiştir. Danıştay tarafından kredinin başka grup bir şirketine verilmesini örtülü kazanç ve bu işlemi katma değer vergisine tabi olmayacağı yönünde karar verildiği gibi, olacağı yönünde de kararlar verilmiştir. Danıştay 11 inci Dairesinin 05.02.1998 tarih, 1997/420 Esas ve 1998/331 Karar sayılı kararında "...Bankacılık işlemleriyle uğraşmayan bir şirketin kendi adına aldığı banka kredisini aynı holding bünyesinde yer alan başka bir şirkete

Kullandırması, ticari, sınaî, zirai faaliyet ile serbest meslek faaliyeti kapsamında değerlendirilerek finansman temini hizmeti olarak kabul edilerek Katma değer vergisine tabi tutulamaz" şeklinde hüküm verilmiştir. Benzer şekilde aynı Dairenin 27.04.1995 tarih, 1995/648 Esas ve 1995/1309 Karar sayılı kararında "...Aynı holdinge bağlı şirketlerin birinin lehine hesaplanan faiz diğer şirketin giderini teşkil edeceğinden,

---

²⁵⁵ Mesut Koyuncu, "Holding veya Grup Şirketleri Arası Kredi Alışverişlerinin İrdelenmesi", **Vergi Dünyası**, Yıl: 19, Sayı 222, 2000, s. 151 – 153

kurumlar vergisinin artan oranlı bir vergi olmaması nedeniyle örtülü kazanç kazançtan söz edilemeyeceğinden, katma değer vergisinden de söz edilemez” hükmü verilmiştir.²⁵⁶ Bu kararlara karşılık Danıştay 4 üncü Dairenin 26.02.1994 tarih ve 1992/3670 Esas ve 1994/1141 Karar sayılı kararında, bankalardan kredi alan şirketin, bu krediyi aynı şirketler grubuna dâhil bir başka şirkete kullandırması olağan olmakla birlikte, bu kullandırma için faiz ve komisyon tahakkuk ettirilmemesinin örtülü kazanç dağıtımı olduğu yönünde hüküm verilmiştir.²⁵⁷

Ülkemizde çeklerin bir ödeme vasıtası olarak kullanılmasından ziyade senet vasfına bürünmesi grup içi şirketlerde ve holdinglerde karşılıklı vadeli çek düzenlenmesi suretiyle örtülü kazanç dağıtımı yolunu açmaktadır. Grup içi şirketler birbirlerine verdikleri çekleri, senet gibi piyasada dolaştırmakla birlikte vadesinde çeki ödeyerek aynı gün borcu ödemiş gibi göstererek örtülü kazanç dağıtımı yoluna gidilebilmektedir.²⁵⁸

3.2.1.1. Grup içi Hizmetlerin Transfer Fiyatlamasının Analizi

Emsallere uygunluk ilkesi gereği grup içi hizmetin verilip verilmediğinin belirlenmesinde, hizmeti alan grup üyesinin ticari pozisyonunu güçlendirecek ticari veya ekonomik bir değer sağlayıp sağlamadığı dikkate alınmalıdır.

İlişkili bir şirketin ana şirketten veya aynı grubun üyesi olan diğer bir grup şirketten ihtiyacı olmayan bir hizmeti alması ya da bir hizmetin grup üyesine, sadece grup üyesi olması nedeniyle verilmesi durumunda, söz konusu şirketin grup içi hizmet elde ettiğinin kabulü mümkün bulunmamaktadır.

Grup içi hizmetlerin grubun bir veya daha fazla sayıdaki üyesi tarafından tanımlanan bir ihtiyacı karşılamak üzere grubun tarafından sağlandığı durumda, hizmetin fiilen sağlanıp sağlanmadığının belirlenebilmesi kolaylıkla mümkün

---

²⁵⁶ Hayrettin Turan, “Sermaye Şirketlerin Aldıkları Kredileri Başka Şirketlere Kullandırılmasının, Katma Değer Vergisi Karşısında Durumu”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 18, Sayı: 211, 1999, s. 100

²⁵⁷ Yavuz Akbulak; Ahmet Koray, “Örtülü Kazanç Aktarımının Halka Açık Anonim Şirketler Bakımından Değerlendirilmesi”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 22, Sayı 257, 2003, s.136

²⁵⁸ Onur Elele, “Grup İçi Şirketlerde Karşılıklı Vadeli Çek Düzenlenmesi yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 21, Sayı 251, 2002, s. 130 -131

bulunmaktadır. Örneğin, ilişkili bir kurumun aynı grubun üyesi olan diğer bir kurumun gerçekleştirdiği imalat faaliyetlerinde kullanılan makine ve teçhizatın onarımını üstlenmesi durumu grup içi hizmet olarak kabul edilebilecek olup, söz konusu hizmetin fiilen sağlanıp sağlanmadığının tespiti mümkün bulunmamaktadır.

Öte yandan, grup içi şirket tarafından sağlandığı belirtilen hizmetler karşılığı ilişkili kişilere sadece ödeme yapılmış olması ve ya yapılan ödemenin ‘ yönetim gideri’ olarak tanımlanmış olması söz konusu hizmetlerin fiilen sağlandığını göstermemektedir.²⁵⁹

Grup içi hizmetlerin fiilen sağlanıp sağlanmadığının yanı sıra hizmet bedelinin hem hizmeti alan hem de hizmeti sağlayan bakımından ayrı ayrı ele alınarak emsallere uygunluğun değerlendirilmesi gerekmektedir. Mükellefler işlemin koşullarını ve özelliklerini en iyi yansıtan yöntemi kullanarak, ilişkili kişilerle yaptıkları hizmet alım ya da satımında emsallere uygunluk ilkesiyle tutarlı fiyat veya bedel uyguladıklarını göstermek zorundadır.

Buda grup içi hizmetler karşılığını oluşturan bedellerin, benzer koşullarda ilişkisiz işletmeler tarafından yapılacak ve kabul edilecek olan ücretlerle aynı emsal bedelde bulunması gerektiği anlamına gelmektedir. Yani, bu tür hizmetlerin sadece ilişkili işletmeler arasında gerçekleşmesi sebebiyle, ilişkisiz işletmeler arasındaki karşılaştırılabilir işlemlerin tabi oldukları vergisel uygulamalardan farklı olmaması gerekir.

Grup içi hizmetler bedellerinin yansıtılmasında uygulanabilecek yöntemler OECD Rehberinde ikiye ayrılmıştır. Bunlar doğrudan ve dolaylı yansıtma yöntemleridir.

Doğrudan yansıtma yöntemi; belirli grup içi hizmetlerin net olarak tanımlanan bir baz üzerinden doğrudan yansıtılması yöntemidir. Doğrudan yansıtma yönteminin ilişkili kuruluşlara sağlanan hizmetlerin aynı zamanda ilişkisiz kuruluşlara sağladığı durumlarda kullanılması daha doğru olmaktadır. Belli başlı hizmetlerin sadece ilişkili kuruluşlara değil, karşılaştırma yapmaya imkân verecek şekilde önemli miktarda

---

²⁵⁹ Kadir Çekirdekoğlu, ‘ilişkili şirketlerde grup içi hizmetlerin dağıtımı ve Transfer fiyatlaması Karşısındaki Durumu’, **Vergi Dünyası**, Yıl: 28, Sayı 329, 2009 , s.103

ilişkisiz kuruluşlara sağlandığı durumda bunlara sağlanan baz fiyatlar dikkate alınarak, söz konusu fiyatlar üzerinden ilişkili kuruluşlara doğrudan bir yansıtma yapılabilecektir.

Dolaylı yansıtma yöntemi ise grup içi hizmetlerle ilgili bedellerin maliyet paylaşımı ve bölüşümü yöntemleri bazında yansıtılmasını ifade etmektedir. Bazı hizmetlerin bedeli tespit edilirken, hizmet yapısından dolayı dolaylı yansıtma yönteminin uygulanması gerekir. Bu durum çeşitli ilgili kuruluşlara sağlanan hizmetlerin yapısından dolayı dolaylı yansıtma yönteminin uygulanması gerekir. Bu durum, çeşitli ilgili kuruluşlara sağlanan hizmetlerin yalnızca tahmini olarak belirlendiği durumlarda ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak, merkezin yürüttüğü reklâm faaliyetleri bağlı kuruluşların sattığı hizmet ve ürünlerin miktarını etkileyebilmektedir. Böyle bir durumda bağlı kuruluşların elde ettikleri faydanın tam olarak fiyatlandırılabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle hizmetten en çok fayda gören tarafa göre bölünmesi ve fiyatın dolaylı olarak yansıtılması durumu söz konusudur. Ancak bu fiyat tespit edilirken emsallere uygunluk ilkesine göre belirlenmesi gerekmektedir.

Bölüşüm değişik ölçüler dikkate alınarak yapılabilir. Bunlar çalışan kişi sayısı, toplam ciro vb. Temel göstergeler olabilir. Seçilecek bölüşüm yönteminin uygunluğu hizmetin özelliklerine bağlıdır.²⁶⁰ İlişkili kişiler arasında gerçekleşen mal alım satımlarında malın maliyetine satılması Danıştay 3. daire 27.02.2001 tarihli K2001/475 ve E 1999/4040 kararında örtülü sermayeye konu işlem olarak kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

3.2.1.2. Grup içi Mal Alım-Satımlarında Durum

Kurumların ortakları ve diğer ilişkili kişilerle yaptıkları alım satım işlemleri aracılığıyla transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını yapabilecekleri KVK md. 13/1 ve 13/2 de geçmektedir.

Alım satım işlemleri esnasında fiyatın piyasa fiyatından farklı bir fiyat oluşması ve bu farkın taraflar arasındaki ortaklık veya ilişkili kişi özelliklerine sahip olması transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının gerçekleşmiş olacaktır.

---

²⁶⁰ Çekirdekoğlu, s.104

Danıştay Üçüncü Daire'nin 17.06.1996 tarihli K1996 /2396 E1996 /952 kararında; “sermaye idare bakımından iki AŞ. Aralarındaki bağıllık nedeniyle birinin diğer şirkete emsaline göre yüksek orana iskontolu satış yapması örtülü sermayenin olduğu kabul edilmektedir.

Şirketler arasındaki mal alım satım işlemlerinden bahsedilecek olduğunda ise şirkete ilişkili şirketlerinden emsal bedelin çok üstünde bir fiyatla mal alındığında transfer fiyatlaması ve örtülü kazancın doğduğundan bahsedilebilir. Mal satışının da emsallere aykırı bir fiyattan gerçekleşmesi de transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını doğmaktadır.²⁶¹

3.2.1.3. Grup içi İşleyen Cari Hesapların Durumu

Örtülü Sermayeden Söz Edilebilmesi İçin Belli Bir Paranın Devamlı Kullanılması Şarttır. 5422 sayılı KVK nun 16 ncı maddesine göre, örtülü sermayenin ilk ve vazgeçilmez şartı, ortada bir “*ikraz*” ve “*istikraz*” ya da başka bir deyişle “*ödünç para verme ve alma*” işleminin mevcut bulunmasıdır.

Kanunda bu husus “*Kurumların..... Yaptıkları istikrazlar..... ve .....bu istikrazlarla.....mezkûr istikrazlar.....*” ifadeleri kullanılmak suretiyle açıkça hükme bağlanmıştır.

Kanunda kullanılan bu ifadelerden hareketle, örtülü sermayeye konu istikrazın, mal veya hizmet satışı karşılığı (yani ticari mahiyette) olmayan belli, başka bir deyişle sabit bir miktar para olduğu ve bunun işletmede uzun süre kullanılması halinde örtülü sermaye niteliği kazanacağı söylenebilir.²⁶²

Sürekli işleyen, bu nedenle de bakiyesi sürekli değişen hatta zaman zaman tersine dönen cari hesaplar yoluyla sağlanan kaynaklara, sayılan gerekçelerle örtülü sermaye denilemez. Böyle bir sermaye anlayışı sermaye şirketlerinde söz konusu olamaz. Değişken sermaye kavramı, tüzel kişiliği olmayan adi şirketlere özgü bir

---

²⁶¹ Kızılot, s. 261

²⁶² Mehmet Maç, “Vadeli Alımdan Doğan Borç, Örtülü Sermaye Sayılabilir mi?”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 106, 2001, s.95-97

kavramdır. Adi şirketlere has bu değişken sermaye, ortaklar cari hesabı kanalıyla işletmeye konulur ve çekilir.

Örtülü sermayeden söz edebilmek için, belli bir paranın ödünç alınmış olması ve bunun işletmede sürekli olarak yani normal sermaye gibi uzun vadeli kullanılması şarttır.

Gider Yazılan Faiz, Borcu Veren Şirkette Gelir Yazılmaktadır, Dolayısıyla Hazine Zararı Yoktur: 5422 sayılı KVK nun 16 ve 17 inci maddelerinde yer alan örtülü sermaye ve örtülü kazanç hükümleri, vergi güvenliğinin sağlanmasına yani Hazinesinin kayba uğratılmasının önlenmesine yöneliktir.

Bu nedenle, kanunda açıkça bu ifade edilmemiş olmasına rağmen Danıştay, özellikle son yıllarda, örtülü sermaye veya örtülü kazanç ile ilgili tüm yasal şartların oluştuğu anlaşılabilir, olayda vergi kaçırma kastı ve Hazinesinin fiilen zarara uğratılması durumu yoksa yapılan tarhiyatları terkin (kaldırma) yönünde kararlar vermektedir.

Bu bakımdan, borcu alan kurum borç üzerinden faiz hesaplayıp bunu gider yazarken, alacaklı kurum bunu gelir yazarak kurum matrahına dâhil etmişse, ortada Hazine zararı bulunmamaktadır. Ancak alacaklı kurum indirim, istisna veya zarar nedeniyle matrah beyan etmemişse Hazinesinin gelir kaybına uğraması söz konusu olabilir. Bu nedenle, Hazine zararı araştırılmalı yani “*Şayet faiz hesaplanıp gider ve gelir yazılmasaydı ne olurdu?*” sorusunun cevabı bulunmalı ve bulunan sonuç ile fiili durum mukayese edilmelidir. Eğer bu mukayese sonucunda, Hazinesinin zarara uğramadığı tespit ediliyorsa, örtülü sermayeyle ilgili işlem yapılmamalıdır.

Grup şirketler arası borç para alışverişlerinde, borç para veren kurumlar, KVK nun 17 inci maddesinde düzenlenen örtülü kazanç hükümlerini ihlal etmemek amacıyla, vermiş oldukları borçlar için faiz hesaplamaktadırlar. Bir taraf faiz hesaplayıp gelir yazmak zorunda iken, diğer tarafın bunu gider yazamaması aksak bir uygulamaya sebep olmakta ve bu durum uygulamada “*örtülü sermaye- örtülü kazanç sarmalı*” olarak adlandırılmaktadır.

Bu nedenlerle, grup şirketlerin birbirlerinden aldığı borçlara yürütülen ve rayice uygun olan faizlerin gider yazılmasının tenkit edilmemesi gerekmektedir.²⁶³

Uygulamada, aynı holdinge dâhil şirketlerin kaynaklarını işbirliği içinde en rasyonel şekilde kullanmalarını temin için, holding şeklindeki organizasyonun doğal sonucu olarak, likidite fazlası olan şirketlerin bu fazlaları kaynak ihtiyacı olan şirketlere aktarılmakta ve belli periyotlarla gruba dâhil şirketlerde bu nitelikteki tüm alacak ve borçlara emsallere uygun nispette yeknesak bir faiz işletilerek, her şirkete kullandığı kaynağın maliyeti ödetilmektedir.

Böylece gruba dâhil şirketler arasında menfaat dengesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Ticari hayatın gerçeklerine ve holding şeklindeki yapının doğasına uygun bu ilişki nedeniyle ödenen faizlerin gider yazılması kadar mantıklı ve hakkaniyete uygun bir şey olamaz. Nitekim Danıştay'da bu görüşü paylaşmaktadır.²⁶⁴

Sağlanan Finansmanın Kaynağının da Araştırılması Gerekir. Şayet Verilen Paralar Öz Kaynaklar Yerine Yabancı Kaynaklardan Karşılanmışsa, Ortada Kredi Kullanımına Aracılık Var Demektir. Grup şirketlerinin birbirlerine aktardıkları kaynaklar, öz kaynaklardan karşılanabileceği gibi, yabancı kaynaklardan da karşılanabilir. Örneğin bir şirket aynı gruptaki diğer bir şirkete bankadan aldığı krediyi kısmen veya tamamen kullanabilir. Bu takdirde, krediyi aktaran şirket bir anlamda aracılık fonksiyonu görür. Ekonomik hayatta bu tür olaylara, limitlerin uygunluğu, kullanılan kredilerin belli bir süre serbest kalması gibi nedenlerle sıklıkla rastlanmaktadır.

Verilen paraların kaynağını yabancı kaynakların oluşturduğu durumlarda, örtülü sermayeden söz edilemez. Çünkü vergilendirmede VUK nun 3 üncü maddesi gereğince gerçek durum esastır. Burada da, gerçekte grup şirketi üzerinden kredi kullanımı vardır. Faiz tutarı da nihai anlamda kredinin gerçek kullanıcısı olan şirkette gider yazılmaktadır. Krediyi kısmen veya tamamen diğer şirkete aktaran şirkette faiz tutarı hem “gider” hem de “gelir” yazılmaktadır. Yani gider yazılan tutar bir anlamda telafi

---

²⁶³ Erdoğan Sağlam, “Grup Şirketleri Arasında Sürekli İşleyen Cari Hesaplar”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 21, Sayı:245, 2002, s.73

²⁶⁴ Sağlam, s. 74

edilmektedir. Buna göre, böyle bir durumda, kredi kaynaklı paraları örtülü sermaye saymak, kanunun ruhuna aykırıdır.²⁶⁵

3.2.1.4. Grup içi Kredi İşlemleri Durumu

Bir holding sisteminin grup içi firmalar açısından en önemli avantajı, ana şirkette, kademeli yapının ve vergi kanunlarının yarattığı geniş fonların kullanımına ilişkindir. Piramitleşme nedeniyle bağlı şirketlerden çok daha yüksek kar/sermaye oranları tutturana ana şirketlerde, KVK.'nun iştirak kazançları istisnası dolayısıyla da vergi dışında kalan fon havuzları oluşmaktadır. Bunlarla birlikte bağlı diğer firmalardaki atıl fonlar da muhtelif yollarla ana firmaya çekilmekte ve fonlar yeniden dağıtımına tabi tutulmaktadır. Kredi niteliğinde akışı sağlanan bu kaynaklar, bağlı şirketlerde, zaman zaman sermaye nitelikleri gösterecek şekilde dönüşüme uğramakta ve ağır finansal yükler getirmeyecek tutarlarda da faiz getirisine bağlanmaktadır.

Holding merkezlerinden çıkışı bazen bağlı işletmelerin kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik borç niteliğindedir. Bazen de, olası bir sermaye azaltımı halinde doğabilecek hukuki formalitelerin bertarafı açısından özellikle düşük sermaye ile kurulan bağlı şirketlerin sermaye ihtiyacını karşılamaya yönelik olmaktadır.

Holding şirketlerin genel olarak, elde ettikleri kazançları ortaklarına dağıtmaktan çekindikleri görülmektedir. Bu durum özellikle gerçek kişi ortakların vergi dilimlerinin yüksek olduğu durumlarda belirgindir. Holding ortaklarının gelir ihtiyacı ise kar dağıtım yerine ortaklara, iştiraklerde yönetim kurulu üyeliği gibi görevler yüklenerek, ücret adı altında sağlanmaktadır. Dağıtılmayan karlar nedeniyle de, şirket ihtiyatlarının işlevsel olmayan bir biçimde şiştiği görülmektedir.

Ancak bu ihtiyatlar dolayısıyla oluşan fonların, kredi adı altında ortaklara veya iştiraklere kaydırılması ve buralarda değerlendirilmesi mümkündür. Bu cümleden kredilere, genellikle emsalinin altında faizler uygulanmaktadır. Böylece bağlı şirketlere yüksek cari faizlerle mali külfetler yüklemekten de kaçınılmaktadır. Fakat diğer yandan, holding şirketlerin bu krediler nedeniyle elde ettiği faizler —kazançlarının tamamı

---

²⁶⁵ Sağlam, s. 76

iştirak kazançlarından meydana geldiği ve istisna kapsamında kaldığı için— yüksek genel idare giderleri içinde girmektedir. Dolayısıyla, kredi faizleri holding şirkette gelir olarak kaydedildiği halde, bağlı şirketlerde yarattığı finansman giderleri nedeniyle, holding çapında bir vergi zıyana neden olmaktadır.²⁶⁶

Örtülü sermaye müessesesi, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 17’-inci maddesinde düzenlenmiştir. Bahsi geçen maddenin üçüncü bendinde şirket, 1 numaralı bendede yazılı kimselerle olan münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük faiz ve komisyonlarla ödünç para alır veya verirse, kazanç tamamen veya kısmen örtülü olarak dağıtılmış sayılacaktır.

Madde metninde şirket tabiri kullanılmak suretiyle, Kurumlar Vergisi Kanununun birinci maddesinde beş bent halinde sıralanan kurumlardan sadece “sermaye şirketleri” bu müessese kapsamına alınmıştır. Sermaye şirketleri dışında, kurumlar vergisine tabi diğer kurumlarda, madde metninde sıralanan işlemler nedeniyle kazancın örtülü yoldan dağıtıldığını ileri sürmek, Kanunun gerek lafzına ve gerekse ruhuna uygun değildir.²⁶⁷

5520 sayılı kanunla kurumların ilişkili kişi tanımları yapılmıştır. Şirketlerin kendi ortakları, ortaklarının ilgili bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler ile idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımından vasıtalı vasıtasız olarak bağlı bulunduğu gerçek ve tüzel kişilerdir. Dolayısı ile holding veya grup şirketleri arasındaki kredi alışverişleri, müessese kapsamında değerlendirilebilecektir.

Örtülü kazanç dağıtımının tespitinde en önemli unsur, yapılan işlemlerin emsallerine uygun olarak gerçekleşmesidir. Uygulanabilecek emsal tespit yöntemleri 1 seri nolu transfer fiyatlandırması tebliğinde belirtilmiştir. Bu yöntemlerden işlemlerin mahiyetine en uygun yöntem tespit edilerek bu yöntem uygulanacaktır. “*Örtülü kazanç uygulaması yönünden ölçü olarak alınacak fiyatların, işletme içi emsaller arasından seçilmesi gerekir. İşletme içi emsalin kabul edilmemesi halinde, işletme dışından emsal araştırılmasına gidilmesi ve bu emsallerin iyi seçilmiş olması önem taşımaktadır.*”

---

²⁶⁶ R. Fatih Özçelik, “Holdinglerce Bağlı Şirketlere Verilen Krediler Ve Bu Kredilerin Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu”, **Vergi Dünyası Rehber Cd’si 1981’den 2003**, Yıl 15, Sayı 47,1985

²⁶⁷ Mesut Koyuncu, “Örtülü Kazanç Müessesesinde “Hazine Zararı” Kavramı”, **Vergi Dünyası**, Yıl:20, Sayı 219, 2003,s. 56

*Emsal seçilen kuruluşların iş hacimlerinin, karlılığının, öz varlığının, gelişmedeki çabukluk ve istikrarın, teşhir faaliyetlerinin ürün satışlarına etkisinin, verdikleri hizmetin kapsamı ve kalitesinin, özelliklerinin somut olarak ortaya konularak karşılaştırmada bu noktaların göz önüne alınması gerekir.”*²⁶⁸

Holding veya grup şirketleri arasında gerçekleşen kredi alışverişlerinde uygulanan ve dönem giderlerine aktarılan faiz, komisyon ve benzerlerinin emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük olması halinde, yukarıda belirtildiği şekilde tespit edilecek olan emsal ile uygulanan fiili durum arasındaki fark, 5520 sayılı kanun 11. maddesine göre kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilerek mali karın tespitinde dönem kurum kazancına eklenecektir.²⁶⁹

Holding veya grup şirketleri arasındaki kredi alışverişleri gelişen ekonomik süreç içerisinde sıkça rastlanılan uygulamalar haline gelmiştir. Gerçekleşen kredi alışverişleri, Kurumlar Vergisi Kanununda yer alan önemli vergi güvenlik müesseselerinden olan transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç müessesesi karşısında değerlendirmeye tabi tutulmakta, yapılan incelemelerde eleştiriyi gerektiren sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Hatta bu kredi ilişkilerinin her iki müessese açısından aynı anda eleştirilebileceği durumların varlığı da, ayrıntılı olarak aktarılmıştır.²⁷⁰

3.2.1.5. Grup içi Kur Farkları Durumu

Örtülü sermaye üzerinden hesaplanan kur farklarının gider yazılıp yazılamayacağı tartışılmaktadır. Bir görüşe göre, sermaye değerlemeye tabi tutulmadığı için kur farkı giderinin oluşmasının mümkün olmadığı, örtülü sermayenin gerçek bir borç olmadığı için öz sermayenin bir parçası olduğu savunulmaktadır. Döviz üzerinde yapılan borçlanma nedeniyle, şirket borç verene verdiğiinden fazla bir para ödenmemektedir. Borcu veren, borç verdiği tutarda döviz almaktadır. Kur farkı

²⁶⁸ Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu Kararı E:1995/415 ve K:1997/6, www.danistay.gov.tr (07.02.2009)

²⁶⁹ Mesut Koyuncu, “Holding Veya Grup Şirketleri Arası Kredi Alışverişlerinin İrdelenmesi”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 18, Sayı: 222, 2000, s.105

²⁷⁰ Koyuncu, s. 111

ile borç veren kuruluşa hiçbir menfaat sağlanmamaktadır. Türk lirası cinsinden ortaya çıkan değer farkı, ekonominin enflasyonist ortamından kaynaklanmaktadır. Ekonomideki devrevi hareketin ters olması durumunda bunun tersi de olabilecektir. Deflasyonist dönemlerde kur farkı artı çıkmayabilecektir. Kur artarken vergilendirilmesi görüşüne karşılık, düştüğü dönemde ne yönde bir işlem yapılacağı belli değildir. Dövizin ulusal para karşısındaki değer artışının, borç veren yönünden bir hizmet karşılığı elde edilmiş değer olmadığı ve faize benzetilemeyeceği savunulmaktadır. Vergi hukukundaki kıyas yasağı ve kanunilik ilkesinden dolayı örtülü sermaye üzerinden hesaplanan kur farkının kanunen indirilemeyeceği vurgulanmaktadır.²⁷¹

Karşı görüşe göre, örtülü sermaye olarak nitelendirilen borçlanma olayında, kur farkı ödenmesi halinde, kur farkı giderlerinin dönem kazancından indirimi kabul edilmeyecektir. Madde metninde her ne kadar faiz kelimesi kullanılmışsa da, burada önemli husus örtülü sermaye olduğu bilinen borç dolayısıyla ödenen fazla paranın kurum kazancından indirilmesidir. Bu, faiz, kara iştirak payı ya da kur farkı veya başka bir şekilde olabilecektir. Borç sermaye olarak konsaydı değerlendirilmeyeceği, dolayısıyla kur farkları gider kaydedilmeyecektir. Zira KVK' nun 16 ncı maddesindeki şartları taşıyan tutarların, kayıtlarda borç olarak gözükmemesi onun sermaye vasfını değiştirmeyecektir. Örtülü sermaye bir sermaye unsuru olduğu için değerlemeye tabi tutulması ve kur farkı giderinin oluşması mümkün değildir. Örtülü sermaye sonucunda, kurum fazladan bir para ödemekte ve bunu kurum matrahından indirmektedir.²⁷²

İdare kur farklarının gider kabul edilemeyeceği yönünde düşünmektedir.²⁷³ Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu Danışma Komisyonunun konuyla ilgili görüşünün ilgili bölümü şu şekildedir: “İşletmeye yabancı para cinsinden konulan borçların KVK' nun 16 ncı maddesi çerçevesinde örtülü sermaye niteliğini alması halinde, bu örtülü sermayeye ilişkin olarak sonuç hesaplarına intikal ettirilen faiz, kur farkı ve benzeri adalar altındaki giderlerin KVK' nun 15/2 inci maddesine göre ret

²⁷¹ Kızılot, s.539, Mesut Koyuncu “Örtülü Sermaye Niteliğindeki Yabancı Para Cinsinden Borçlanmalarla İlgili Olarak Oluşan Kur Farklarının Gider Niteliği” **Vergi Dünyası**, Yıl: 18, Sayı 216, 1999, s. 81 – 86

²⁷² A. Naci Arıkan, “Şirket Ortaklarının Döviz Cinsinden Şirkete Verdikleri Örtülü Sermaye Cinsinden Borçlara İlişkin Kur Farklarının Vergisel Durumu”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 20, Sayı 231, 2000, s. 63 – 70

²⁷³ Mehmet Maç, “Ortağın Şirkete Dövizli Borç Vermesi Hakkında Detaylı Bir Mukteza ve Görüşlerimiz”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 21, Sayı 245, 2002, s.19–23

edilmesi gerekmektedir. Ayrıca anılan giderlerin VUK' nun değerlendirme hükümleri ve 3 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde indirilmesi mümkün değildir.”

Danıştay ise örtülü sermaye üzerinden hesaplanan kur farklarıyla ilgili farklı yönde kararlar vermektedir. Örneğin bir kararında, “KVK' nun sadece örtülü sermaye üzerinden ödenen faizlerin kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Türk Lirasının, yabancı paralar karşılığında değer kaybetmesinden kaynaklanan kur farklarının gider olarak göz önüne alınması gerekir.” şeklinde hüküm vermiştir.

Buna karşılık farklı Dairenin kur farkının gider kabul edilmeyeceği yönünde kararları da bulunmaktadır. Danıştay 3 üncü Dairenin 07.5.1998 tarih ve 1997/293 Esas ve 1998 /1650 Karar sayılı kararında “ Bu nedenle davacı kurumun vadeli olarak X ışını jeneratörü satın alma yöntemi ile kurumun %77,2 payına sahip (T) Radiologie firmasına döviz endeksli borçlanmasının örtülü sermaye olarak kabul edilmesinde yasaya aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır” yönünde karar vermiştir. Benzer şekilde Danıştay 4 üncü Daire Esas No: 2001/3082 ve Karar No: 2002/2049 sayılı Kararında, örtülü sermaye koşullarında işletmeye konulan yabancı paranın kur farkları, nitelik olarak faiz olmasa da, KVK' nun 15/2' inci maddesi gereğince kurum kazancının tespitinde indirim olarak dikkate alınmayacağını karar vermiştir. Aynı mahiyetteki Danıştay 3 üncü Dairesi, 03.06.1997 tarih ve 1997/906 Esas, 1997/2423 Karar sayılı kararında, ortaklık ilişkisi içinde bulunduğu firmadan dövize endeksli küspe alan şirketin kur farkının örtülü sermaye faizi olduğu yönünde karar vermiştir.

Yargı kararlarındaki farklılık ve idarenin örtülü sermayedeki kur farklarının gider yazılamayacağı yönündeki tutumu vergi mükelleflerini belirsizliğe itmektedir. Belirsizliğin giderilmesi ve mükelleflerin alacakları kararlarda rahat olabilmeleri ve geleceğe bakabilmeleri için KVK' nun 15/2 İnci maddesinin değiştirilmesi yerinde olacaktır.²⁷⁴

---

²⁷⁴ Mahmut Şekdur, “Kur Farkı ve Örtülü Sermaye Üzerine Farklı Bir Değerlendirme”, **Vergi Dünyası**, Yıl: 20, Sayı 236, 2001, s. 143

3.2.1.6. Grup içi Hizmetlerin Durumu

3.2.1.6.1. Müşterek Hizmet Bedellerinin Dağıtımı Ve Fatura Edilmesi

Amaçları yalnızca başka şirketlere iştirak etmekten ibaret olmayıp iştirak ettikleri şirketlere tek merkezden müşavirlik, organizasyon, planlama, finansman v.b. hizmetleri de sağlayan holdinglerin, bu tür hizmetleri gerçekleştirmek amacı ile yapmış oldukları giderleri, bağlı şirketlere dağıtmaları ve bu dağıtımı da fatura kullanarak gerçekleştirmeleri, işin mantığına, yasalara ve yerleşmiş teamüllere uygun bir davranış biçimi teşkil etmektedir.

13.12.1986 tarih ve 19310 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 33 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği’nde konu, Maliye ve Gümrük Bakanlığı’nca da ele alınmış ve düzenlemeye tabi tutulmuştur.

Söz konusu Tebliğde, holdinglerin, bağlı şirketlere bazı hizmetler sağlayabildikleri belirtilerek, bu hizmet bedellerini fatura kesmek suretiyle bağlı şirketlere aktarabilecekleri kabul edildikten sonra hizmet türleri ve bunların faturalarda gösterilme biçimi belirlenmiştir. Görülüyor ki, müşterek hizmetlerin gerçekleştirilip dağıtılmasında, artık sözleşme aranması gibi bir durum yoktur. Hizmet üreten şirketin yapısı ve bağlı şirketlerle ilişkisi yeterli sayılmıştır. Tebliğde Holding tarafından verilen bu tür hizmetlerin bağlı şirketlerce gider yazılabilmesi için:

- a) Hizmetin mutlaka verilmiş olması,
- b) Kesilen faturada hizmet türünün ayrıntılı olarak belirlenmesi,
- c) Tek faturada birden fazla hizmet bedelinin bir arada yer alması halinde

ise her hizmet bedelinin ayrı ayrı gösterilmesi, şarttır. Yukarıda belirtilen koşullara uygun olarak bağlı şirketler, holding tarafından kesilen fatura bedelini gider olarak kayıtlarda gösterebileceklerdir.” Belirtilmiştir.²⁷⁵

---

²⁷⁵Mehmet Maç, Holdinglerce Bağlı Şirketlere Verilen Hizmetlerin Vergisel Boyutu, **Vergi. Dünyası**, Yıl: 21, Sayı 254, 2002, s.15

3.2.1.6.2. Masraf Dağıtımının Seviyesi

Holding faaliyetlerinin yaygınlaşması sonucunda, bu tür faturalamalar için yazılı sözleşmeler yapmak gerekliliği artık aranmaz olmuş ise de, aktarmaların seviyesini ve usulünü belirleyebilmek açısından bir ilke kararının alınması veya bu tip işlemlerin bir prensibe bağlandığını gösteren yönerge hazırlanmasında yarar bulunmaktadır. Zira KVK' nun 17 inci maddesi hükmünün daima göz önünde tutulması gerekmektedir.

Sözü edilen hükümlere göre bir şirket, idaresi, murakabesi veya sermayesi bakımından bağlı bulunduğu veya nüfuzu altında bulundurduğu tüzel kişiler ile münasebetlerinde emsaline göre göze çaracak derecede yüksek veya düşük fiyatlar üzerinden veya bedelsiz olarak alım-satım muamelesinde bulunur, örneğin bir takım hizmetleri bu şekilde satarsa, kazancın tamamen veya kısmen örtülü olarak dağıtıldığı varsayılmakta (Md:17/1) ve bu şekilde dağıtılan örtülü kazançların kurum kazancından indirilmesi kabul edilmemektedir.(Md:15/3)

Holding şirketler tarafından verilen hizmetlerin, yavru şirketlere emsallerine nazaran göze çaracak derecede yüksek bedelle satılması yavru şirketler yönünden bir örtülü kazanç dağıtımını teşkil etmekte ve yavru şirketlerin bu ücretlerin normal haddini aşan kısmını gider yazmaları mümkün bulunmamaktadır. Tatbikatta üzerinde fazla durulmamakla birlikte, bunun aksi de varit olup, hizmetlerin holding tarafından yavru şirketlere bedelsiz ve emsaline nazaran çok düşük bedellerle satılması halinde de holdingler yönünden örtülü kazanç dağıtımının mevcudiyetine hükmedilerek, bu hizmetlerin üretilmesi için yapılan giderlerin bedelsiz veya noksan bedelle devredilen kısmının tenkit edilmesi söz konusu olmaktadır. Masraf dağıtımını yapılırken uygulanacak fiyatların emsal bedellere aykırı olmaması gerekmektedir. Aksi halde transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını meydana gelmektedir.

Şirketler verdikleri hizmetleri faturalandırırken Müşterek giderlerin bu giderle ilgili hizmetlerden yararlanan yavru şirketlere dağıtımını sırasında, uygulanması güç ve zahmetli olan puantaj müstenit “harcanan zaman esasına” ya da bu zahmetten kaçınarak, makul ve objektif nitelik taşıması şartı ile her türlü kritere itibar edilmesi mümkün sayılmak gerekir. Zira kanun koyucu maliyet unsurlarının tevziinde olduğu

gibi bu konuda da herhangi bir anahtarın kullanılmasını öngörmemiştir. Diğer kriterler; ciro, kârlılık, genel gider, ücret bordroları tutarı, sermaye v.b. şeklinde sıralanabilir.

a) Çokuluslu şirketlerin grup içi faturalamalarının Türk Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi;

1- Türkiye’de Kurulu yabancı sermayeli şirketler açısından;

Türk Ticaret Kanunu uyarınca Türkiye’de kurulan şirketler tam mükellef kurum addolunarak, Türkiye içinde ve dışında elde ettiği tüm gelirleri üzerinden Türkiye’de vergiye tabi tutulurlar. Bu anlamda bu şirketlerin ana merkez veya grup şirketlerine yaptıkları hizmet bedeli ödemeleri genel esaslara göre değerlendirilmektedir. Diğer bir anlatımla bu giderler,

— Türkiye’de vergilendirilecek ticari faaliyetle ilgili ise,

— Gerekli fatura düzenlenmiş ve hizmet türü ve bedeli ayrıntılı olarak belirtilmiş ise,

— Söz konusu fatura gerek duyulduğunda faturanın düzenlendiği ülkedeki Türk elçilik veya konsolosluklarına onaylatılabiliyor ise, Gider olarak dikkate alınabilecektir. Ancak tüm firmalar için geçerli “örtülü kazanç” ve “örtülü sermaye” sınırlamalarının varlığı unutulmamalıdır.

2- Yurt dışında kurulu şirketin Türkiye’de bir işyeri veya şubesi bulunması açısından;

Dar mükellef kurum olarak adlandırılan bu firmalar, sadece Türkiye’de elde ettikleri kazançlar üzerinden vergiye tabi tutulmaktadır. Bu nedenle de yazabilecekleri giderler sadece Türkiye’deki kazançla ilgili olanlardır.

Bu tür kurumlara yönelik direkt düzenleme Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 15/5 maddesinde şöyledir.

Dar mükellefiyete tabi kurumlar,

— Bu kurumlar hesabına yaptıkları alım satımlar için ana merkeze veya Türkiye dışındaki şubelere verilen faizler, komisyonlar ve benzerlerini,

— Ana merkezin ve Türkiye dışındaki şubelerin giderlerine veya zararlarına iştirak etmek üzere ayrılan hisseleri (Türkiye’deki kurumun teftiş ve murakabesi için

yabancı memleketlerden gönderilen yetkili kimselerin seyahat giderleri hariç)” Türkiye’de vergi matrahından indiremezler.

Çok uluslu firmaların yapacakları gider paylaşımına engel olup olmadığı ve böylece Türkiye’deki şube tarafından kendisine düşen kısmının gider yazılıp yazılamayacağı halen tartışmalıdır. Bu konuda yaygın görüş; hizmetin fiilen alınması, faturaya bağlanması ve faturada ayrı ayrı belirtilmesi halinde gider olarak yazılmasında bir sakınca olmadığı yönünde olsa da, mali idarenin bu konuya biraz daha farklı ve tutucu baktığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra Türkiye’nin çeşitli ülkelerle yaptığı Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının bazı ülkeler açısından farklılık arz ettiği ve değerlendirmelerin buna göre yapılması gerektiğinde unutulmamalıdır.²⁷⁶

3.2.1.6.3. Finansman Masraflarının Dağıtımı

Finansman masraflarının dağıtımında KVK’ nun 16 ncı maddesi hükmü uyarınca örtülü sermaye olayının ortaya çıkıp çıkmadığıdır. Zira bilindiği üzere, kurumların, aralarında vasıtalı, vasıtasız bir şirket münasebeti veya devamlı ve sıkı bir iktisadi münasebet bulunan gerçek ve tüzel kişilerden yaptıkları istikrazlar, teşebbüste devamlı olarak kullanılır ve bu istikrazlarla kurumun öz sermayesi arasındaki nispet emsali kurumlarınkine nazaran bariz bir farklılık gösterirse mezkûr istikrazlar örtülü sermaye sayılacak ve bunlara ödenen veya bunlar için hesaplanan faizler KVK’ nun 15/2 inci maddesi uyarınca kurum kazancının tespitinde gider olarak indirilemeyecektir.

Finansman giderlerinden meydana gelen müşterek masrafların dağıtımı, dağıtımı yapan şirketçe lehe para alınmadığı gerekçesiyle banka muamelesi niteliğinde görülmemiş, bir başka deyişle masraf dağıtımı yapan şirketin faiz almamış olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla, verilen kredinin örtülü sermaye olarak kabul edilmesi imkânı ortadan kalkmıştır.

Kaldı ki, holding şirketlerin amaç ve fonksiyonları dikkate alındığında, holdingin sağlamış olduğu kredinin, bağlı şirketçe kullanılmasının normal ve amaca

---

²⁷⁶İstanbul yeminli Mali Müşavirler Odası, “Yeni Kurumlar Vergisi Taslağında Uluslar Arası Transfer Fiyatlamasına İlişkin Düzenlemeler”, **Rapor**, 06/24–25–26–27- 28–29, 15 Mayıs 2006,s.19

uygun bir davranış olduğu kabul edilecektir. Yönetim ve finansmanın tek merkezden yapılması holdingin doğal fonksiyonları arasındadır.

Nitekim örtülü sermaye hükmünün temelinde, sermaye olarak konulması gereken bir kaynağın, borç adı altında işletmeye zerk edilmesi ve kar payı dışında gelir elde edilmesini engelleme olgusu yatmaktadır. Holding ve bağılı şirketlerin finansman ihtiyaçlarını temin etmek amacıyla aktaracakları kaynakların ise zaten normal olarak sermaye olarak konulabilmesi mümkün olmayan kaynaklar olduğu açıktır.

Bu sebeplerle, gerek grup içi şirketlerden birine ait öz kaynağın, gerekse bunlar tarafından temin edilen yabancı kaynakların en uygun şartlarla sağlanıp, en verimli bir biçimde kullanılmasına yönelik aktarma işlemlerinin örtülü sermaye hükmü içerisinde değerlendirilmesi doğru olmayıp, finansman işlemlerinin tek merkezden idaresi ve böylelikle finansman maliyetlerinin minimize edilmeye çalışılması şeklinde algılanmalıdır. Burada önemli olan, bağılı şirketlerce kullanılan finansman için bu finansmanın maliyeti kadar masraf aktarımı yapmak, merkezi finans sistemi tarafından parası kullanılan şirkete de, ortalama finansman maliyetlerine paralel bir faiz ödemesinde bulunmaktadır.²⁷⁷

3.2.1.7. Grup içi Gayri Menkul ve İştirak Hissesi Satış Kazançları

Yürürlükte bulunan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununa 1.1.1984 tarihinde yürürlüğe giren 2970 sayılı kanunla geçici 10. madde eklenmiştir. Kanuna eklenen geçici 10. madde aynen şöyledir:

“Tüm mükellefiyete tabi kurumların iştirak hisselerinin veya gayrimenkullerinin 1984 yılında satışından doğan kazançların tamamının, 1985 yılında satışından doğan kazançların ise % 80'inin, kurum sermayesine ilave edilmesi şartıyla, sermayeye eklenen bu kazançlar Kurumlar Vergisinden müstesnadır. Bu kazançların sermayeye ilavesi kar dağıtımı sayılmaz ve sermayeye ilave edilen kazançlar Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesine göre tevkifata tabi tutulmaz. Şu kadar ki, menkul kıymet veya gayrimenkul ticareti ile uğraşan kurumların, bu amaçla ellerinde bulundurdukları

---

²⁷⁷ Maç, s.17

değerlerin satışından elde ettikleri kazançlar istisna kapsamı dışındadır. Sermayeye eklenen kazançların 1990 yılı sonuna kadar her hangi bir suretle işletmeden çekilmesi veya işletmelerin tasfiyesi halinde, bu kazançlar o yılın kazancı sayılarak vergiye tabi tutulur.”

Bu madde ile Kurumlar Vergisi Kanununun muafliklar ve istisnaları düzenleyen 7, 8 ve mükerrer 8. maddeleri dışında ve ancak 1984–1985 yılları için uygulama olanağı bulunan, bir özel vergi istisnası getirilmiştir. Bu özel vergi istisnasının amacı, açık ve kesin olarak kurumların taze para tedariki sonucu daha büyük sermayelerle güçlenmelerini sağlamaktır.

Böylece Kurumlar, işletmelerine dâhil ve bilânçolarında kayıtlı kendileri için verimleri düşük iştirak hisselerini veya gayrimenkullerini satmak suretiyle, elde ettikleri kazançları sermayelerine ekleyecekler ve daha büyük potansiyel ile çalışma olanağına kavuşacaklardır.

Bu operasyonlardan doğan kazanç vergilendirilmeyeceğinden, tamamen kurumun finansman ihtiyacında kullanılabilir. Geçici 10. maddeden yararlanılarak yapılacak işlemler gerçek işlemler olduğu takdirde kanunun ön gördüğü sonuçlara ulaşmak mümkün bulunduğundan, muvazaa yolu ile bazı operasyonlara gidilmemesi gerekir. Çünkü kanun bir hakkın suiistimalini himaye etmez ilkesi, her zaman geçerli olacaktır. Geçici 10. maddenin uygulanmasında ve bu maddeden yararlanmakta bazı şartlar mevcut olup, bu şartlara uyulması gerekecektir.²⁷⁸

4444 sayılı Kanunla KVK'na eklenen Geçici 28'nci madde ile 1.1.1999-31.12.2002 tarihleri arasında geçerli olmak üzere yeniden düzenlenmiştir. 4503 sayılı Kanunla anılan maddede değişiklik yapılmak suretiyle turizm tesislerinin aynı sermaye olarak konulmasından doğan kazançlar da istisna kapsamına (yürürlük 29.1.2000) alınmıştır. Grup şirketlerinin konuya ilişkin işlemleri ile ilgili olarak KVK' nun 51 ve 52 Seri nolu Genel Tebliğlerinde holding şirketlerin iştirak hissesi satışı hususunda açıklama yapılmıştır. Bu konuda da 51 seri nolu Genel Tebliğinde holding şirketlerin iştirak hissesi satış kazancı istisnasından yararlanamayacağı belirtilmiş ancak bu görüş

---

²⁷⁸ Rıfat Tokat, "Kurumların İştirak Hisselerinin Ve Gayrimenkullerinin Satışından Elde Edilen Kazançlarda Vergi İstisnası", **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl:14, Sayı:34, 1984

52 Seri Nolu KVK Genel Tebliği ile değiştirilmiştir. Holding şirketler de iştirak hissesi satış kazancı istisnasından yararlanabilmektedir.²⁷⁹

Şirketlerin gayrimenkul ve iştiraklerinin satışında, emsallerine göre yüksek ya da düşük bedellerle satış yapmaları ya da alım yapmaları durumunda, örtülü kazanç dağıtımı söz konusu olacaktır.²⁸⁰

3.2.1.8. Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Konu Olabilecek Diğer İşlemler

KVK madde 13' de ilişkili kişilerle emsallerine aykırı gerçekleşecek işlemler sayılmıştır. Bunlar alım satım imalat ve inşaat işlemleri, kiralama kiraya verme, ödünç para alınması ve verilmesi, ikramiye, ücret ve benzeri ödemelerin mal veya hizmet alım satımı olarak değerlendirileceği belirtilmiştir.

İşletmelerin ilişkili kişileriyle gerçekleştirdikleri inşaat ve hizmet ilişkilerinde belirlenen bedelin emsallere uygunluk ilkesine göre KVK md. 13 ve tebliğde belirtilen esaslara uygun olarak tespit edilmesi gerekmektedir.

Kurumun ilişkili kişilerle kira ilişkisi içerisinde bulunması durumunda belirlenen kira bedelinin emsallere uygunluk ilkesine göre belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada GVK md. 73' de düzenlenen 'emsal kira bedelinin' emsal kira bedeli olarak kabul edilmesi gerekecektir.

Kurumların sadece istihdam ilişkisi içerisinde bulunduğu kimseler ilişkili kişi kapsamında sayılmamıştır. Ancak kurumun çalışanlarına emsallerine göre yüksek aylık ikramiye buna benzer ödemeler yapmak suretiyle örtülü kazanç dağıtımına yönelebilirler. Bu ödemelerin emsallere uygun olup olmadığının tespitinde kurumun faaliyet türü, işletme hacmi, karlılığı, büyüme trendi, çalışanlarının yetki ve sorumlulukları dikkate alınmalıdır.

Bunların dışında kalan işlemlerinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı aracı olarak kullanılabilmesi mümkündür.²⁸¹

²⁷⁹ Muzaffer Küçük, "Grup İçi Şirketlere Yapılan Satışlarda İştirak Hissesi Ve Gayrimenkul Satış Kazancı İstisna Uygulaması", **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl 20, Sayı 240, 2001

²⁸⁰ Kızılot, s.396

3.2.1.9. Kar Dağıtımı ve Düzeltme İşlemleri

5520 sayılı Yasa ile getirilen düzenlemenin özel bir yönü, transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtılmış olduğuna karar verilmesi halinde, dağıtıldığı varsayılan kazancın tamamen veya kısmen dağıtılmış kar payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar olarak değerlendirilmesidir.

Tamamen veya kısmen transfer fiyatlaması yoluyla örtülü olarak dağıtılan kazanç, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarının uygulanmasında, kanun maddesindeki şartların gerçekleştiği hesap döneminin son günü itibariyle dağıtılmış kar payı veya dar mükellefler için ana merkeze aktarılan tutar sayılır.

Buradaki kar dağıtımı Türk Ticaret Kanunu bakımından kar dağıtımı hükmünde bir işlem olmayıp, sadece vergilendirme ile ilgili yükümlülükler bakımından kar dağıtımı olarak dikkate alınacaktır. Bu nedenle kurum zararda olsa dahi vergisel yükümlülükler açısından kurumun kar dağıtımı yapmış olması gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır.

Düzeltme işlemi sonucunda daha önceki vergilendirme işlemlerinde değişiklik olabilecektir. Kazancı dağıttığı ileri sürülen mükellef açısından, kazancın dağıtılmış kar payı sayılması nedeniyle kurum kazancının tespitinde kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınacaktır.²⁸²

Transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç elde ettiği ileri sürülen taraf açısından ise aktarıldığı belirtilen tutar, hesap dönemi sonu itibariyle iştirak kazancı olarak dikkate alınacaktır.

Daha önce yapılan vergilendirme işlemlerinin düzeltme işlemine tabi tutulmasının koşulu, örtülü kazanç dağıttığı belirlenen kurum adına tarh edilen vergilerin kesinleşmesi ve ödenmiş olması gerekmektedir.

Bu düzenleme, düzeltme işleminin çoğu kere yapılamayacağını göstermektedir. Zamanaşımı süresinin sonlarına doğru yapılan bir incelemede tespit edilen örtülü kazançla ilgili olarak kazancı dağıtan nezdinde yapılan tarhiyatın kesinleşmesi,

---

²⁸¹ Köse, Ferhatoğlu, s.33-36

²⁸² Zeynep Hatunoğlu, "Çok Uluslu Şirketler, Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Ve Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu", **Mali Çözüm**, Kasım - Aralık Yıl: 2006 Sayı:78, s.15

zamanaşımı süresinden sonraki bir tarihe geldiğinde düzeltme işleminin yapılması mümkün olamayacaktır.²⁸³

3.2.1.10. Grup Şirketlerde Transfer Fiyatlaması ve Örtülü Kazanç İlgili Danıştay Kararları

Bağlı şirketlerin çıkarttığı tahvillerin holdingde Satılması;

“... Bağlı şirket tarafından çıkarılan tahvillerin, piyasaya arz edilmeyerek, gerek %83.63 hisseye sahip olan (...) holdinge satılması, gerekse sermaye avansı adı altında borçlandırılması örtülü kazanç kabul edilir.”

Holdingin gider dağıtımı

“... Holding tarafından yapılan giderlerin, bağlı şirketlere verilen hizmet oranında dağıtılmasında, örtülü kazanç dağıtımından söz edilemez”

Holdinge bağlı şirketler arasında fatura edilen hizmet giderleri

“... Holdinge bağlı şirketler arasında fatura edilen hizmet bedellerinin emsallerine nazaran yüksek olduğu yolunda bir tespit yapılmadan, örtülü kazanç dağıtımı ya da zarar transferi bulunup bulunmadığı tespit edilmeden sadece müşterek genel idare giderlerinin dağıtımı esas alınarak tarhiyat yapılamaz”

“... Holdinge bağlı şirketler arasında birbirlerine verilen hizmetin niteliği verimliliği ve maliyeti, emsal olarak kabul edilen işletmelerden farklı olduğundan söz konusu hizmet karşılığı ödenecek ücretin de farklı belirlenmesi olağandır. Bu durumda söz konusu işletmelere olan ödemeler kıyaslamaya esas alınarak, emsaline göre göze çarpacak derecede yüksek bedel üzerinden verilen bir hizmet ilişkisi mevcut olduğundan söz edilerek örtülü kazanç dağıtıldığı kabulünde isabet yoktur.”

Konuyla ilgili Danıştay’a yansıyan bir olayda Danıştay’ca;

“... Holding bünyesindeki bir şirkete teşhir ve tanıtım için ödenen para örtülü kazanç olarak nitelendirilemez.”

---

²⁸³ İstanbul yeminli Mali Müşavirler Odası, "Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı" Rapor, 06/53-54-55-56-57 15 EKİM 2006 s.6

Holdinge bağı şirkete yaptırılan fason imalat işi

“... (A) A.Ş.’nin fason imalat yaptığı (B) holding A.Ş.’ye mensup (C) ihracat AŞ: yaptığı fason imalat işinin ortalama ücretinin diğer firmalara yaptığı fason imalat ücretinden ve Piyasaya cari fiyatlardan düşük olmasını, emsal olarak kıyaslama yapılan firmanın iş kapasitesinin düşük olması ve inceleme elemanı tarafından ham madde maliyetlerinin dikkate alınmadığı ve emsal kıyaslaması yapılan firmaların birbirine denk olmadığı gerekçesiyle örtülü kazanç dağıtımını kabul edilemez.”

Holdinge bağı şirketlerin Finans kaynaklarını işbirliği içinde kullanmaları

“... Aynı holding bünyesinde yer alan şirketler arasında finans kaynaklarının holding amacı doğrultusunda işbirliği içerisinde kullanılması, örtülü kazanç dağıtımını kabul edilemez.”

Holdinge bağı şirketler arasında gayrimenkul satışı

“... Davacı şirketin mülkiyetinde bulunan gayrimenkulü kendi yaptırdığı ekspertiz raporuna rağmen çok düşük bedelle iştiraki olan başka şirketlere satmasının örtülü kazanç dağıtımının yapıldığının göstergesi olmaz.”

Banka Kredisinin aynı holding bünyesindeki bir başka şirkete devri

“...yükümlü şirketin kendi adına açılmış olan banka kredisini (aynı) Holdinge bağı... AŞ. Ye kullandırması ve banka tarafından adına tahakkuk ettirilen faiz ve masraflara hiç bir şey ilave etmeden adı geçen şirkete dekont etmesi durumunda yapılan tarhiyat yerinde görülmemiştir.”

Aynı holding bünyesindeki şirketlerin birbirlerine yaptıkları kredi aktarmaları

“... Aynı holdinge bağı şirketlerin birinin lehine hesaplanan faizin diğer şirketin giderini teşkil ettiği ve kurumlar vergisinin de artan oranlı bir vergi olmaması vergi kaybından söz konusu olmayacağı ve örtülü kazanç dağıtımının olmadığına salınan vergi ve cezaların kaldırılmasına karar vermişti.”²⁸⁴

Danıştay 9’uncu Daire, 23.10.1997 Tarih E:1996/3335 Sayılı Kararı
“Ortaklarına borç para veren bir şirketin ikrazatçı olarak değerlendirilmesi ve banka ve sigorta muameleleri vergisine tabi tutulması mümkün değildir. Kurumlar Vergisi

---

²⁸⁴ Kızılot, s.398-400

açısından örtülü kazanç dağıtımında bulunduğu tespit edilen şirketin, ortaklarına borç para vermesi işlemi, ticari faaliyet çerçevesinde katma değer vergisine tabi olacaktır.”²⁸⁵

“ Danıştay 4. Dairesi Karar Tarihi: 17.11.1972 Esas No: 1970/1001 Karar No: 1972/6624 “Holding niteliği taşıyan ve esas amacı iştirak ettiği şirketlerin teşkilatlandırılması, murakabesi ve inkişafı olan şirketlerin yaptığı giderlerin masraf yazılması caizdir.”

Danıştay 4. Dairesi Karar Tarihi: 20.11.1989 Esas No: 1988/5411 Karar No: 1989/4343“ Aynı Holding bünyesinde yer alan şirketler arasında finans kaynaklarını Holding amacı doğrultusunda işbirliği içinde kullanmak örtülü kazanç dağıtma sayılmaz.”

Danıştay 4. Dairesi Karar Tarihi: 25.12.1989 Esas No: 1987/4593 Karar No: 1989/4393 “Sermaye şirketlerinin Holding bünyesinde toplanmalarının amacı, yönetim, sermaye ve denetim açısından birleşmek suretiyle hem finans ve yönetim yapılarını güçlendirmek ve hem de bu suretle ticari hayatta ve ticari organizasyonlara daha güçlü katılımı sağlamaktır. Durum böyle olunca aynı Holding bünyesinde yer alan şirketler arasında finans kaynaklarını Holding amacı doğrultusunda işbirliği içinde kullanmak, finans ihtiyacı karşılanan şirketlerin vergi kaybına neden olmaları halinde örtülü kazanç dağıtımı olarak kabul edilmez.”

Danıştay 4. Dairesi Karar Tarihi: 27.03.1990 Esas No: 1987/367 Karar No: 1990/1087 “Holding kuruluş amacı doğrultusunda şirketlerin kendi bünyelerinde çözemedikleri sorunlara Holding’in imkânlarıyla ve kadrosuyla çözüm getirilerek bağlı kuruluşların işlerinin yürütülmesi ve daha rasyonel çalışma imkânı sağlanarak para ve bütçe kaynakları genişletilip gelişmelerine hız kazandırılması amacıyla fiilen ve fikren hizmet vermek olup iştirak edilen şirketlere idari, mali ve hukuki yönden hizmet veren Holding tarafından yapılan müşterek genel giderlerin bağlı kuruluşlara pay edilmesinde yasal isabetsizlik yoktur.”

Danıştay 7. Dairesi Karar Tarihi: 09.11.1993 Esas No: 1992/418 Karar No: 1993/4554 “Grup firmasının kendi adına aldığı banka kredisini iştiraki bulunan Holding şirketine kullandırmasında finansman temin hizmetinden söz edilemeyeceği”

---

²⁸⁵ Koyuncu, www.vergidunyasi.com.tr (25.02.2009)

Danıştay 4. Dairesi Karar Tarihi: 07.12.1998 Esas No: 1998/3480 Karar No: 1998/4820 “Aynı grup bünyesinde yer alan şirketler arasında finans kaynaklarının işbirliği içinde kullanılmasının örtülü sermaye olarak kabul edilemeyeceği hakkında.”²⁸⁶

---

²⁸⁶ Maç, s.18

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Transfer fiyatlandırması kavramı başlarda şirketler için işletme içi fiyatları ve performansı belirlemede kullanılan bir yöntemdir fakat değişen ekonomik koşullar, şirketlerin uluslararası piyasalarda faaliyet göstermeleri, büyüyüp gelişmeleriyle birlikte uluslararası vergi hukuku açısından da önemli bir konu haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak Uluslararası işletmeler için vergi planlaması aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan Vergi idareleri açısından transfer fiyatlandırması yöntemi uluslararası şirketlerin vergiden kaçınmak için kullandıkları bir araç olarak görülmüştür. Bu anlamda başta ABD olmak üzere OECD gibi uluslararası organizasyonlarda uluslararası ticaretin ve rekabetin korunması, ülke vergi tabanlarının aşınmasının önlenmesi için transfer fiyatlandırmasıyla ilgili düzenlemeler yapmışlardır.

Türk Vergi Mevzuatında 5422 sayılı kanunda örtülü sermaye ve örtülü kazanç müesseseleri ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Ancak kanunda yer alan devamlı sıkı bir iktisadi ilişki, emsaline göre göze çaracak derecede az ya da çok, nüfuzu altında bulundurma, ortakların ilişkide bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler gibi sübjektif kavramlar kanun uygulanmasında sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. 01.01.2006 tarihinden itibaren 5520 sayılı KVK ile transfer fiyatlandırması kavramı yürürlüğe girmiştir. Örtülü sermaye ve transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı önemli değişikliklere uğramıştır. Kanun 13. maddesinde transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı başlığı altında OECD düzenlemeleri esas alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Kanunun 13. maddesinde transfer fiyatlandırmasının tanıma yer verilmiş ilişkili kişi tanımı ve ilişkilerle yapılan işlemler objektif unsurlara göre düzenlenmiştir. Böylece örtülü sermaye müessesinin bulundurduğu sübjektif unsurlar ortadan kaldırılmış, şirketlerin ilişkili kişilerle yaptıkları işlemler objektif unsurlara göre düzenlenmiş hem de gelişmiş ülkelerle ülkemiz mevzuatı arasında bir uyumlaştırma yapılarak yabancı sermaye ülkemize çekilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı, vergi mevzuatımıza giren vergi güvenlik müessesesi olan transfer fiyatlandırması kavramının grup şirketlerin kendi içlerinde gerçekleştirdikleri işlemler üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Çalışmada 5520 sayılı kanunun grup

şirketlerin kendi içinde gerçekleştirdikleri transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç kapsamına giren işlemlerle ilgili getirilen düzenlemeler ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın sonucunda kanun getirdiği düzenlemeler ve kanun kapsamında grup şirketlerin yapacakları işlemlerde nelere dikkat etmeleri gerektiğiyle ilgili öneriler getirilmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde transfer fiyatlandırması, örtülü sermaye örtülü kazanç kavramlarının tanımlarına önemlerine yöntem ve amaçlarına yer verilmiştir. Bu kapsamda transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının getirdiği ilişkili kişi, emsal bedel, karşılaştırılabilirlik analizi kavramları açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde transfer fiyatlandırmasına ilişkin uluslararası uygulamalar incelenmiştir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin ilk düzenlemeler ABD yapılmıştır. Vergi mevzuatımızda transfer fiyatlandırması düzenlemeleri OECD'nin uluslararası şirketler ve vergi idareleri için transfer fiyatlandırması rehberinde yer alan ilkelere göre düzenlenmiştir. Rehberde yer alan transfer fiyatlandırması yöntemleri, bu yöntemlerin hangi işlemlere uygulanacağı ve yöntemlerin olumlu ve olumsuz etkileri, uluslararası şirketlerin transfer fiyatlandırması uygulamalarına uymamaları durumunda karşılaşacakları cezai yaptırımlar, özellik arz eden işlemlerle ilgili hükümler anlatılmıştır. Uluslararası şirketlerin ABD mevzuatındaki transfer fiyatlandırması hükümleri özetlenmiştir. OECD dışındaki ülkelerde de OECD'nin transfer fiyat ilkelere göre düzenlenmiştir. Rehberde yer alan transfer fiyatlandırması yöntemleri, bu yöntemlerin hangi işlemlere uygulanacağı ve yöntemlerin olumlu ve olumsuz etkileri, uluslararası şirketlerin transfer fiyatlandırması uygulamalarına uymamaları durumunda karşılaşacakları cezai yaptırımlar, özellik arz eden işlemlerle ilgili hükümler anlatılmıştır. Uluslararası şirketlerin ABD mevzuatındaki transfer fiyatlandırması hükümleri özetlenmiştir. OECD dışındaki ülkelerde de OECD'nin transfer fiyat ilkelere göre düzenlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde 5520 sayılı Kurumlar vergisi kanunu açısından Transfer fiyatlandırması kanunu ele alınmıştır. Bu bölümün birinci kısmında 5520 sayılı kurumlar vergisi kanununun 13. maddesinin ve 1 seri nolu ve 2 seri nolu transfer fiyatlandırması tebliğlerinin getirdiği yeni düzenlemeler ele alınmıştır. Tebliğe göre şirketlerin ilişkili kişilerini nasıl belirleyecekleri ilişkilileriyle ilgili işlemlerinde emsallere uygunluk ilkesinin nasıl uygulayacakları ve işlemlerinde hangi transfer fiyatlandırması yöntemini seçecekleri transfer fiyatlandırması raporlarını nasıl hazırlayacağı gibi düzenlemeler anlatılmıştır. 5520 sayılı kanundaki transfer fiyatlandırması ve örtülü kazanç ilgili yapılan düzenlemeler ile 5422 sayılı kanundaki

düzenlemeler karşılaştırılmıştır. Transfer fiyatlandırması düzenlemesinin BDDK, SPK, yabancı sermaye ve gümrük mevzuatıyla ilişkisine değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünün ikinci kısmında grup şirketlerin bağlı şirketleriyle yaptıkları işlemlerin transfer fiyatlandırması karşısındaki durumları anlatılmış. Konuyla ilgili örnek Danıştay kararlarına yer verilmiştir.

5520 sayılı KVK' nın transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının getirdiği önemli bir düzenleme 5422 sayılı kanunda örtülü sermaye hükümlerinin sermaye şirketleriyle sınırlı kalmasıyken yeni kanunda bu kapsam genişletilerek tüm kurumlar vergi mükellefi kapsamına alınmıştır.

5520 sayılı kanunla yürürlüğe giren transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımına ilişkin düzenlemeler ülkemizde örtülü sermaye ve transfer fiyatlaması yoluyla yapılan manipülasyonların önüne geçilerek vergi sistemimizin uluslararası uygulamalara yakınlaştırılması ve uyuşmazlıkların önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Getirilen hükümlerin anlaşılması ve uygulaması kolay hükümler olması beklenirken getirilen hükümlerin uygulanması ve anlaşılması zordur. 2007 yılının başında uygulamaya giren kanuna ilişkin açıklamalarında 11 ay gibi uzun bir süre sonra yapılması mükellefleri 2007 yılına ilişkin gelirlerinde kanun hükümlerini uygulamaları açısından zor durumda bırakmıştır.

Yeni KVK 13. maddesi ve transfer fiyatlandırması tebliği OECD'nin 'uluslararası şirketler ve vergi idareleri için transfer fiyatlandırması rehberi' temel alınarak düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Bu şekilde çağdaş bir vergi güvenlik müessesesi amaçlanmış olmasına rağmen; uygulamada ülkemiz vergi sistemi yapısı ve ekonomik durumu dikkate alınmadan birebir alınmış olması uygulama açısından sorunlar yaratabilecektir.

Grup şirketlerin yaptıkları işlemlerin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı kapsamında değerlendirilmesi için bu işlemlerin ilişkili kişilerle gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. 1 seri nolu Transfer fiyatlandırması tebliğinde ilişkili kişi tanımı yapılmış ve örnekler verilmiştir. Tebliğde ilişkili kişi tanımının kapsamı çok geniş tutulmuş, kurumların sosyal ve ekonomik ilişki içerisinde bulunduğu gerçek ve tüzel kişiler ilişkili kişi kapsamına alınmıştır. Kanunda transfer fiyatlandırması

yoluyla örtülü sermaye dağıtımının olduğunun kabulü için işlemin ilişkilerle emsallere aykırı olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu durumda ilişkili kişi kapsamının çok geniş olması uygulamada problem doğurmayacak gibi görünse de mükellefin belgelendirme yükümlülüğü ilişkililerin tek tam belirlenmesi gerekmektedir. Ancak aynı derneğe üye olan kişilerin birbirleriyle ilişkili sayılmaları bu derneğe üye olanların ortak olduğu şirketler veya onların sosyal ilişkide buldukları kişilerin şirketlerini de ilişkili sayılacağı belirtilmiştir.

Kurumların gerçek ve tüzel kişi ortaklarının ilişkili kişi olarak değerlendirilmesinde sermaye ve kar oranının dikkate alınmıyor olması özellikle halka açık şirketlerin ortaklarının tespitini zorlaştıracaktır. Kurum veya ortaklarının denetim bakımından doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunduğu gerçek kişiler bu kapsamını daha genişletmiştir. Tebliğde kurum ile kişilerle ilgili sadece istihdam ilişkisinde bulunanlarla sınırlandırılmıştır. Bu kişilerin ilişkili bulunduğu 3. kişilerle olan ilişkileri dair bir açıklık getirilmemiştir. Birbiriyle ortaklık ilişkisinde bulunan kurumların çalışanlarının ilişkili sayılıp sayılmayacağı konusunda açıklanmamıştır. Bu durumda mükelleflerin Yapılacak incelemelerde bazı işlemlerin ilişkilerle yapıldığı ve belgelendirme işleminin zamanında yapılmamış olması mükelleflerin cezai işleme tabi kalmalarına neden olabilecektir.

Mükelleflerin nüfuzu altında bulundurduğu gerçek kişi veya kurumlarla ilişkili kapsamındadır. Ekonomik ve coğrafi koşulların veya piyasa koşullarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Tebliğde belirtilen bir diğer durum ise Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek ülkelerde faaliyette bulunan tüzel veya gerçek kişilerin ilişkili kişi sayılacağı belirtilmiştir. Ancak Vergi cenneti kapsamında yer alıp bu ülkelerde faaliyet gösteren şirketlere ilişkin bir düzenleme henüz mevcut değildir.

Tebliğde ilişkili kişi kapsamında yer alacak gerçek kişi ve kurumlara yer verilirken bu kapsama girmeyecek durumlar yer almamaktadır. Bu konuya dair açıklamalar konunun kavranması açısından faydalı olacaktır.

İlişkili kişi kapsamının belirlenmesinde tebliğde KVK 13/2 de Kurumun veya ortaklarının sosyal ve ekonomik olarak ilişkide bulunan gerçek kişiler ifadesinin

olmaması ilgili gerçek kişi tanımından bu sonuca varılması olmakla beraber olmayan bir kanun hükmüne atıfta bulunmaktadır. Kanunda ve tebliğde konuyla ilgili çelişkili ifadelerin yer alması mükelleflerin ilişkili kişilerini belirlemede kafalarının karışmasına neden olabilecektir.

5520 sayılı kurumlar vergisi kanunda transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının olması için şirketlerin ilişkili kişileriyle yaptıkları işlemlerde emsallere aykırı bir işlem yapmış olmaları gerektiği belirtilmiştir. 1 ve 2 seri nolu transfer fiyatlandırması genel tebliğinde ilişkili kişilerle yapılan işlemlerin piyasa fiyatına uygun olması gerektiği ve bağımsız kurum veya gerçek kişiler arasında gerçekleşen işlemlerden farklı olmaması gerektiği belirtilerek emsallere uygunluk ilkesinin sınırları belirlenmiştir.

Emsallere uygunluğun tespitinde karşılaştırılabilirlik analizi ve emsal fiyat aralığı yöntemlerinin kullanılmaktadır. Karşılaştırılabilirlik analizinin tanımı ve etkileyen unsurlar yer alırken karşılaştırmada kullanılacak verilerin nerden alınacağı ya da nasıl bulunacağıyla ilgili bilgi verilmemiştir. Tek bir emsal bedele ulaşamayacağı durumlarda emsal bedel aralığı yöntemi uygulanacağı belirtilmiş ancak konuyla ilgili sadece açıklamalara yer verilmiştir. Bu yöntemlerin uygulamalarının nasıl olacağının ortaya konmaması belirsizliğe sebep olmaktadır.

Emsal fiyat veya bedel tespit edilirken iç ve dış emsaller kullanılmaktadır. İç emsalde şirketin ilişkili şirketiyle yaptığı işlemde uyguladığı fiyat ile ilişkisiz şirketle yaptığı işlemde uyguladığı fiyat kıyaslanmaktadır. Dış emsal yönteminde ise bağımsız iki şirketin yaptığı işlemlerde kullanılan fiyat ile ilişkili şirketlerin aynı işlemde uyguladığı fiyat kıyaslanacaktır. Ancak dış emsallerin dikkate alınması için oluşturulmuş bir veri tabanının olmaması bu yöntemi neredeyse uygulanamaz bir duruma sokmuştur.

Grup şirketlerin grup içi işlemlerinde emsal bedel belirlemede kullanacakları yöntemler belirtilmiş ve bu yöntemlerin uygulamalarıyla ilgili örneklere açıklamalar getirilmiştir. Mükelleflerin vergi idaresiyle emsal bedel ve kurum belirlenmesinde istedikleri takdirde peşin fiyatlandırma anlaşmaları yapabilecekleri belirtilmiştir.

Başlangıçta bu yöntem sadece büyük mükellefler ile sınırlıyken daha sonrasında tüm mükelleflere bu hak tanınmıştır.

Mükelleflerin belgelendirme işlemlerine ilişkin olarak vergi dairesi transfer fiyatlandırması kapsamında düzenlenmesi gereken belgelerin neler olduğu belirtilmiş ve sıralanmıştır. Transfer fiyatlandırması kapsamında hazırlanacak bazı belgelerin mevcut olmasına rağmen tekrar hazırlanması mükelleflere ek yük getirecektir. Ancak grup şirketlerde grup içi işlemlerin transfer fiyatlandırması raporunun hazırlanması kapsamında grup içindeki mutabakatlar yaptırarak kayıt hatalarının önüne geçilmesini sağlamaktadır.

5520 sayılı KVK ile getirilen diğer bir düzenlemede tamamen veya kısmen transfer fiyatlandırmasıyla örtülü olarak dağıtılan kazanç gelir ve kurumlar vergisi kanunlarının uygulamasında, hesap döneminin son günün son günü itibariyle dağıtılmış kar payı veya dar mükellef için ana merkeze aktarılacak tutar olarak kabul edilmiştir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin 1 seri nolu tebliğde ise dağıtılan kar payının net kar payı tutarı olarak kabul edileceği ve brüte tamamlanarak bu tutar üzerinden vergi kesintisine tabi tutulacağı belirtilmiştir. Transfer fiyatlandırması yoluyla dağıtılan kazancın net kar payı sayılması ilgili kanun maddesiyle tebliğ arasında bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Çünkü kanun lafında 'net' ibaresi geçmemektedir.

Net kar payı olarak kabul edilerek bu tutar üzerinden brütleştirme yapılmasının getirdiği bir diğer sorun ise stopaj matrahının kurumlar vergisi matrahını aşmasına sebep olmasıdır. Buda verginin yasallığı ilkesine aykırı bir durumu ortaya çıkarmaktadır.

Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı kurumlar vergisi güvenlik müessesidir. Tebliğde kurumlar vergisi açısından ve daha sonra tam mükellef gerçek kişilerin elde ettiği gelirleri ekonomik faydaları açısından tekrar başvurulmuş olması kurumlar vergisi ve gelir vergisi arasındaki entegrasyona bağlı efektif vergi yükünün, gerdire vergisinin en üst dilimini aşmasına sebep olmaktadır. Bu durumda mükellef gelir vergisine ilişkin kesintileri kurumun örtülü kazançla ilişkin işlemlerin dışındaki bir fondan ödeme yapması gerekmektedir.

Mükelleflerin transfer fiyatlandırması hükümlerine uymamaları durumunda VUK hükümlerine tabi olacağı belirtilmiştir. Transfer fiyatlandırmasına ilişkin cezai hükümler getirilmemiştir.

Grup şirketlerin kendi içlerinde uygulayacakları grup içi mal ve hizmet alımının transfer fiyatlandırmasına uygunluğunun sağlanmasında işlev ve risk analizlerini doğru şekilde yaparak en uygun transfer fiyatlandırması yöntemini belirlemeleri ve buna uygun şekilde grup içi mal ve hizmetlerini fiyatlandırmaları gerekmektedir.

Grup şirketler arasında işleyen cari hesapların transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımının yapıldığının kabul edilmesi için grup şirketlerin aldıkları borçların emsallere uygun olmayan şekilde faiz ödemeyerek vergiden kaçınması gerekmektedir. Ancak grup şirketlerin fazla fonların emsallere uygun faizlerle grup şirketlerine kullandırılmasının ve bu faizlerin gider yazılmasının kanuna aykırı bir durum doğurmadığı kanısındayız.

Grup şirketler arasında gerçekleşen bir diğer işlem ise kredi kullanımudur. Grup şirketlerde ana şirketin kar/sermaye oranının yüksek olması sebebiyle sağlayacağı kredi faizlerinin düşük olması ve grup şirketleri kredi alma sürecindeki bürokratik işlemler yükünden kurtarmak için grup şirketler adına kredi alarak bu kredileri kullandırmaktadırlar. Burada alınan kredilerin direk yansıtılması durumunda kanuna aykırı bir durum doğmazken, kredilerde emsallere aykırı bir faiz uygulanması veya faiz uygulanmaması örtülü kazanç dağıtımını kapsamında değerlendirilerek işleme alınmaktadır.

Grup içi verilen hizmetlerinde emsal bedele uygun şekilde dağıtılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak grup içi hizmetlerin yansıtılmasında uygulanacak yöntemlerle ilgili bilgi verilmemiştir. Grup içi hizmet yansıtımalarında kullanılacak en uygun yöntemlerin karşılaştırılabilir fiyat ve maliyet artı yöntemlerinin olduğu belirtilmiştir. Eğer verilen hizmet bağımsız hizmet şirketleri tarafından da veriliyor ise karşılaştırılabilir fiyat yöntemi seçilmelidir. Verilen hizmetlerin özgün hizmet olması ve sadece grup içi şirketlere verilmesi durumunda maliyet artı yöntemine kullanılabilir. Burada maliyet üzerine eklenen kar payının açıklaması sağlam temellere dayanmalıdır.

5520 sayılı kanunun 11/2. maddesinde kur farkı faiz vb. ödemelerin örtülü sermaye olarak kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Kanunla ilgili karmaşanın ortadan kaldırılması sağlanmıştır.

5520 sayılı kanunla mükerrer vergilemenin önüne geçmek amacıyla düzeltme müessesesi getirilmiştir. Ancak düzeltme işlemlerinin nasıl yapılacağıyla ilgili yapılan açıklamaları karmaşık ve anlaşılmasının güç olması uygulamada sıkıntılar doğurabilecektir. Düzeltme müessesisiyle ilgili detaylı açıklamaların yapılması ve bunların örneklerle desteklenmesi uygulamadaki zorluğu ortadan kaldırabilecektir.

Sonuç olarak 5520 sayılı kanunla getirilen transfer fiyatlandırması düzenlemeleri Türk Vergi Sistemi'nin örtülü sermaye müessesinin yeniden düzenlenerek çağın gereklerine uygun hale getirmesi açısından önemli bir düzenlemedir. Grup şirketlerin transfer fiyatlandırması yasası kapsamında öncelikle ilişkili kişilerini doğru şekilde belirlemeleri gerekmektedir. İlişkili kişiler tespit edildikten sonra yaptıkları işlemlerin niteliğine en uygun transfer fiyatlandırması yöntemi seçilerek emsallere uygunluğu sağlanması gerekmektedir. Grup içi tüm anlaşma ve sözleşmelerini gözden geçirmeli bu kapsamdaki tüm işlemlerinin fiyatlarının yasa da belirtilen yöntemler çerçevesinde emsallere uygunluğu sağlanmalıdır. Kanunda yapılan düzenlemede yapılan işlemlerin emsallere uygun gerçekleştiğinin ispat yükümlülüğü mükellefler üzerindedir. Bu sebeple mükelleflerin transfer fiyatlandırması belgelerini doğru şekilde hazırlamaları gerekmektedir. Transfer fiyatlandırması işlemlerinin dayanakları ve mantığı çok iyi ifade edilmelidir. Bunun için transfer fiyatlandırması belgelendirmesini yapacak ilgili bölümlerin transfer fiyatlandırmasıyla ilgili eğitimler alarak kurum içerisinde transfer fiyatlandırması konusunda uzmanlaşmış elemanlar istihdam etmeleri gerekecektir. Vergi idarelerinin de transfer fiyatlandırması sürecinde mükelleflerin karşılaştıkları sorunları dikkate alarak yapacakları düzenlemelerle transfer fiyatlandırması kanunun amacına uygun şekilde işleyişini sağlayabileceklerdir.

KAYNAKLAR

03/04/2007 Tarihli, 26482 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış 1 seri nolu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği

06/12/2007 Tarihli, 26722 Sayılı Resmi Gazete’de Yayınlanmış 2007/12888 Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı

18/11/2007 Tarihli, 26704 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış 1 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliği

22/04/2008 Tarihli, 26855 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış 2 Seri Nolu Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Genel Tebliği

5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

AKBULAK, Yavuz ve Ahmet Koray, “Örtülü Kazanç Aktarımının Halka Açık Anonim Şirketler Bakımından Değerlendirilmesi”, **Vergi Dünyası**, Yıl 22, Sayı 257, 2003, ss.134-137.

AKTAN Coşkun Can ve İstiklal Y. Vural, “Vergi Rekabeti” **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 22, Ocak-Haziran 2004, ss.1-18 <http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi22/ccaktan.pdf> (18.07.2008)

AKTAŞ, Mehmet, **Uluslararası Transfer Fiyatlaması ve Türk Vergi Mevzuatında Uygulama Olanakları**, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara,2004

AKTAŞ, Mehmet, “Şirketler Açısından Uygulama, Geçiş Dönemi Sorunları Sunumu”, www.vergiportali.com (27.06.2008)

Anakara YMMO, “ Örtülü Sermaye Ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı“
<http://www.ankara.ymmo.org.tr/duyurupekleri/%c3%96rt%c3%9cl%c3%9c%20sermaye.doc> (16.05.2008)

ARIKAN, A. Naci, “Şirket Ortaklarının Döviz Cinsinden Şirkete Verdikleri Örtülü Sermaye Cinsinden Borçlara İlişkin Kur Farklarının Vergisel Durumu”, **Vergi Dünyası**, Yıl 20, Sayı 231, 2000, ss. 63 – 70

ASLAN, Emrullah, “Kurumlar Vergisinde Örtülü Sermaye Ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, (Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eylül 2006

ATEŞ, Koray, “Örtülü Sermaye Üzerine Uygulamalı Bir Örnek “,
<http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/koray/001/> (11.07.2008)

BAĞDINLI, İ.Halil “Örtülü Sermaye”
www.gaziantepsmmmo.org/gsmmmo/slaytlar/ortulusermaye.ppt (13.08.2008)

BAYRAM Baran, “Merkezkaç Faaliyetlerin Kontrolü” , **Aktif Hesap**, Maliyet Muhasebesi , Merkez Kaç Faaliyetlerin Kontrolü/Ünite 15,
www.aktifhesap.com/konular/mm%2015%20u.doc (03.08.2008)

BENVENISTE Gresı,” Transfer Fiyatlamasında Ön Fiyatlandırma Anlaşmaları (Advance Pricing Agreements) Ve Türk Vergi Mevzuatındaki Düzenlemeler”,
http://www.verginet.net/dtt/1/gresibenvenistesmmm-transferfiyatlamasindaonfiyatlandirmaan_10097.aspx (08.12.2008)

BİYAN Özgür “Türk Vergi Hukukunda Yeni Bir Boyut: Transfer Fiyatlaması”
Bütçe Dünyası, Cilt:2, Sayı:26, 2007, ss.36 www.butce.org/html/dergi/26/obiyan.pdf
(12.07.2008)

BİYAN, Özgür, “Tüm Yönleriyle Transfer Fiyatlaması”,
<http://www.vergidanismani.com/icerikg.asp?id=527> (23.07.2008)

CRAVENS, Karen S., "Examining the Role of Transfer Pricing as a Strategy for
Multinational Rrms", **International Business Review**, Vol. 6, No.2, 1997, ss.127-145,

ÇEKİRDEKOĞLU, Kadir, “İlişkili Şirketlerde Grup İçi Hizmetlerin Dağıtımı Ve
Transfer Fiyatlaması Karşısındaki Durumu”, **Vergi Dünyası**, Yıl:28,Sayı 329, 2009,
ss.100-103

Danıştay Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu Kararı E:1995/415 VE K:1997/6,
www.danistay.gov.tr (07.02.2009)

DEMİR, Hakan, “Holding Şirketlerde Transfer Fiyatlandırmasının Esasları ve
Uygulaması”, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı

DIEWERT, W., ALTERMAN, Erwin William ve Lorraine F. Eden, “Transfer
Prices And Import And Export Price Indexes: Theory And Practice”, **Social Science
Research Network Discussion Paper**, June 03, 2005

DİLEYİCİ Dilek, “Vergilemede Yeni Bir Eğilim: Gelir Vergilerinden Tüketim
Vergilerine”,**Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, der. Coşkun Can Aktan, Dilek
Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 131-153

ELELE, Onur, “Grup İçi Şirketlerde Karşılıklı Vadeli Çek Düzenlenmesi Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, **Vergi Dünyası**, Yıl:21, Sayı:251, 2002, ss. 129 -133

ELELE, Onur, “Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında İlişkili Kişi Kavramı Ve Değerlendirmeler”, **Vergi Dünyası**, Yıl:28, Sayı : 318, 2008, ss.76-81

EMMANUEL, Clive R., “Income Shifting And International Transfer Pricing: A Three-Country Example, **Abacus**, Vol. 35, No. 3, 1999, s.250-255

ERTÜRK, Adnan, “Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”
www.vergiportali.com/doc/30112006aesunum.pdf (11.07.2008)

Gelir İdaresi Başkanlığı, ‘5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun Değişiklikleri Ve Getirdiği Düzenlemeler Hakkında Genel Bilgi’, www.gib.gov.tr (12.01.2009)

Gelir İdaresi Başkanlığı “Örtülü Sermaye”
www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/tebligler/5520/12.html (13.08.2008)

GÜMÜŞ, Emrah, “Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları”,**Vergi Dünyası**, Yıl 26, Sayı 313, 2007, ss.143-145

GÜNAYDIN, İhsan, “Uluslararası Transfer Fiyatlamasının Vergisel Amaçları”,
Vergi Dünyası Rehber CD’si 1981’den 2003, Yıl:17, Sayı:216, 1999

GÜNDÜZ, Zeki, “Yeni Kurumlar Vergisi Kanununun İşletmelere Etkisi Transfer Fiyatlandırması Sunumu”, www.vergiportali.com (27.05.2008)

GÜZELDAL, Ömer, “Transfer Fiyatlamasında Uygulanacak Yöntemler”,**Vergi Dünyası**, Yıl:27 Sayı:317, 2008, ss.166–170

HATUNOĞLU, Zeynep, “Çok Uluslu Şirketler, Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Ve Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu”, **Mali Çözüm**, Kasım – Aralık, Sayı:78, Yıl: 2006, ss.15–21

http://www.resulkaya.com/haber_oku.asp?haber=312 (23.12.2008)

<http://www.transferpricing.ca/legal.htm#adminrules>(12.12.2008)

IRS “Code of Federal Regulations”, Title 26i, Part 1, 1.482, <http://www.royaltystat.com/section%201.482-6.pdf>(10.10.2008)

IŞIK, Hüseyin, “Çok Uluslu Şirketlerde Örtülü Kazanç Ve Örtülü Sermaye” , **Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama Ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı**, Yayın No:2005/370, Ankara, 2005

İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, "Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Taslak Karar Ve Tebliğler İle İlgili Görüş Ve Önerilerimiz", **Rapor**, 07/39–40–41–42, 15 Eylül 2007

İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, "Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı" **Rapor**, 06/53–54–55–56–57 15 Ekim 2006

İstanbul YMO İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, “Yeni Kurumlar Vergisi Taslağında Uluslar Arası Transfer Fiyatlamasına İlişkin Düzenlemeler”, **Rapor**, 06/24–25–26–27- 28–29, 15 Mayıs 2006

KAPUSUZOĞLU, Tuncay, “Transfer Fiyatlandırması Nedir?”,**Vergi Dünyası**, Yıl:16, Sayı:205, 1998, ss.50-60

KAPUSUZUŐLU, Tuncay, “Transfer Fiyatlamasına İlişkin Olarak A.B.D.’De Yapılan Yasal Düzenlemeler (2)”, **Vergi Dünyası Rehber Cd’si 1981’den 2003**, Yıl 20, Sayı:215, 2000

KAPUSUZUŐLU, Tuncay, “Transfer Fiyatlamasına İlişkin Olarak A.B.D.’De Yapılan Yasal Düzenlemeler (I)”, **Vergi Dünyası Rehber Cd’si 1981’den 2003**, Yıl 20, Sayı 214, 2000

KAPUSUZUŐLU, Tuncay, **Vergisel Yönden Transfer Fiyatlaması**, Oluş Yayıncılık, İstanbul, 2003

KARAPINAR, Aydın ve Rıdvan Bayırlı, “Örtülü Sermayede Kanunen Kabul Edilmeyen Gider Tutarının Hesaplanması, Computing Of Nonallowable Expenses At Covered ((Concealed)) Capital”, **Mali Çözüm/ İSMMMO Yayın Organı**, Sayı: 78, 2006 <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/htmldergi.asp?id=2359> (11.07.2008)

KARTAL, Zihni, “Transfer Fiyatlaması Nasıl Belgelenir”, **Vergi Dünyası**, Yıl:27, Sayı:317, Ocak 2008,ss.150–158

KIZILOT, Şükrü, **Türk Vergi Hukukunda Örtülü Kazanç Ve Örtülü Sermaye**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002

KOYUNCU, Mesut “Örtülü Sermaye Niteliğindeki Yabancı Para Cinsinden Borçlanmalarla İlgili Olarak Oluşan Kur Farklarının Gider Niteliği” **Vergi Dünyası**, , Yıl:18, Sayı:216, 1999, S. 81 – 86

KOYUNCU, Mesut, “Holding Veya Grup Şirketleri Arası Kredi Alışverişlerinin İrdelenmesi”, **Vergi Dünyası**, Yıl:18, Sayı:222, 2000, ss. 102-107

KOYUNCU, Mesut, “Holding Veya Grup Şirketleri Arası Kredi Alışverişlerinin İrdelenmesi”, **Vergi Dünyası**, Yıl:19, Sayı:222, 2000, ss. 151 – 153

KOYUNCU, Mesut, “Örtülü Kazanç Müessesesinde “Hazine Zararı” Kavramı”, **Vergi Dünyası**, Yıl:20, Sayı:219, 2003, ss. 56–63

KOYUNCU, Mesut, “Örtülü Sermaye Müessesesi”, **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl 9, Sayı:177, 1999

KOYUNCU, Mesut, **Örtülü Sermaye Örtülü Kazanç Dağıtım Ve Uluslararası Transfer Fiyatlaması**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği, İstanbul, 2005

KÖSE, Tunç ve Emrah Ferhatoğlu, **5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Ve 1 Seri No.lu Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Genel Tebliğ'e Göre Transfer Fiyatlaması (Üretim İşlemlerinde Uygulama)**, Maliye Ve Hukuk Yayınları, 2008

KÜÇÜK, Muzaffer, “Grup İçi Şirketlere Yapılan Satışlarda İştirak Hissesi Ve Gayrimenkul Satış Kazancı İstisna Uygulaması”, **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl 20, Sayı 240, 2001

MAÇ, Mehmet, “Ortağın Şirkete Dövizli Borç Vermesi Hakkında Detaylı Bir Mukteza Ve Görüşlerimiz”, **Vergi Dünyası**, Yıl 21, Sayı 245, 2002, S.19–23

MAÇ, Mehmet, “Vadeli Alımdan Doğan Borç, Örtülü Sermaye Sayılabilir Mi?”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 106, 2001, ss.95–97

MAÇ, Mehmet, “Holdinglerce Bağlı Şirketlere Verilen Hizmetlerin Vergisel Boyutu”, **Vergi Dünyası**, Yıl:21, Sayı:254, 2002, ss.15-21

Mali Mevzuat Platform; “Yeni Kurumlar Vergisi Taslağında Uluslararası Transfer Fiyatlamasına İlişkin Düzenlemeler”, **İstanbul YMMO**, 15 Mayıs 2006

MISIRLIOĞLU, İsmail Ufuk, “Bölümler Arası Transfer Fiyatlaması Ve Bir Uygulama”, **Mali Çözüm/ İsmmmo Yayın Organı**, No:62, 2003, <http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/htmldergi.asp?id=2359> (10.06.2008)

Mizan Yeminli Mali Müşavirlik, : www.mizanyymmorg.com.tr (23.07.2008)

NAZALI, Ersin, “Transfer Fiyatlaması -2”, **Vergi Dünyası**, Yıl:26, Sayı:177, 2007, ss.75–80

NEIGHBOUR, John, “Transfer Pricing: Keeping It At Arm’s Length”, **Oecd Observer**, 2002, <http://www.oecdobserver.org/news/categoryfront.php/id/60/taxation.html> (08.12.2008)

OECD, **Transfer Pricing Guidelines For Multinational Enterprises And Tax Administrations**, OECD Publishing, 2007

OECD, “Employee Stock Option Plans: Impact on Transfer Pricing”, p. 245, <http://www.oecd.org/dataoecd/35/37/33700408.pdf> (21.11.2008)

OECD, “Model Tax Convention On Income And On Capital” <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/intmanual/intm159030.htm> (01.09.2008)

OECD, **Uluslararası Şirketler Ve Vergi İdareleri İçin Transfer Fiyatlaması Rehberi**, 2007, C(1), İstanbul SMMMO, http://www.istanbulymmoo.org.tr/iymmo/dosyalar/malplatform/2007_05.%20cok%20uluslu%20isletmeler%20ve%20vergi%20idareleri%20icim%20transfer%20fiyatlamasi%20rehberi%201.pdf (23.07.2008)

ÖĞREDİK, Güray, “Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı Taslağı Hakkında Düşüncelerimiz “,**Mazars&Denge Denetim Ymm A.Ş. Sirküleri**, www.muhasabetr.com (23.07.2008)

ÖZBALCI, Yılmaz, “**Kurumlar Vergisi Kanunu, Yorumları Ve Açıklamaları**”, Oluş Yayıncılık, 2004

ÖZÇELİK, R. Fatih, “Holdinglece Bağlı Şirketlere Verilen Krediler Ve Bu Kredilerin Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu”, **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl 15, Sayı 47,1985

ÖZSOY, Önder, Örtülü Kazanç Ve Örtülü Sermaye
http://www.resulkaya.com/haber_oku.asp?haber=312 (23.12.2008)

SARAÇOĞLU, Fatih ve Ercan Kaya, “Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımı”, **Vergi Sorunları**, Sayı:216, 2006, ss. 25-30

SARAÇOĞLU, Fatih, “Kurumlar Vergisi Hasılatı Üzerine Bir Değerlendirme”
Mali Pusula Dergisi, Sayı:4, Nisan 2005
http://w3.gazi.edu.tr/web/fatihsaracoglu/dosyalar/akademik_calismalar/makaleler/makale_17.pdf (12.07.2008)

SEVİĞ, Veysi, “Gelir Vergisi Mükelleflerinde Emsal Fiyat Veya Bedel”,
Referans, 27.11.2007,
http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?hbr_kod=84606&forarsiv=1 (20.01.2009)

SEVİĞ, Veysi, “Gelir Vergisi Mükelleflerinde Emsal Fiyat Veya Bedel”,
Referans, 27.11.2007,
http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?hbr_kod=84606&forarsiv=1 (20.01.2009)

SIKKA, Prem ve Colin Haslam, “Transfer Pricing And Its Role In Tax Avoidance And Flight Of Capital: Some Theory And Evidence”, **Cardiff University Working Paper**, Center For Global Accountability Seminars, Spring 2007, http://www.cf.ac.uk/carbs/news_events/events/past/conferences/ipa/ipa_papers/00267.pdf (09.06.2008)

SWENSON, Deborah L., “Tax Reforms and Evidence of Transfer Pricing”, **National Tax Journal**, Vol.54, No. 1, 2001 ss.7-25

ŞEKDUR, Mahmut, “Kur Farkı Ve Örtülü Sermaye Üzerine Farklı Bir Değerlendirme”, **Vergi Dünyası**, Yıl:20, Sayı:236, 2001, ss. 143-148

ŞENALP, Şükrü, “Örtülü Kazanç, Transfer Fiyatlaması Ve İlişkili Taraf Kavramları”, www.alomaliye.com (11.07.2008)

ŞENYÜZ, Doğan, **Türk Vergi Sistemi**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2007

TEKİN, Cem ve Emre Kartaloğlu, **Örtülü Sermaye Ve Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımında Dönem Sonu İşlemleri**, Ankara SMMMO, Ankara, Ocak 2008

TIPPETT, Mark ve Biran Wright, “The Teaching Of Transfer Pricing: Theory And Examples”, **Journal Of Accounting Education Sience Direct**, J. Of Acc. Ed. 24, 2006, ss. 173–196

TOKAT, Rıfat, “Kurumların İştirak Hisselerinin Ve Gayrimenkullerinin Satışından Elde Edilen Kazançlarda Vergi İstisnası”, **Vergi Dünyası Rehber Cd'si 1981'den 2003**, Yıl:14, Sayı:34, 1984

TURAN, Hayrettin, “Sermaye Şirketlerin Aldıkları Kredileri Başka Şirketlere Kullandırılmasının, Katma Değer Vergisi Karşısında Durumu”, **Vergi Dünyası**, Yıl 18, Sayı 211, 1999, ss. 197-102

TÜRK, Yakup, “Geçmişten Günümüze Transfer Fiyatlaması”, **Vergi Dünyası**, Yıl:27, Sayı:318, 2008, ss.105–113

UNCTAD, “Transfer Pricing”, **Unctad Series On Issues In International Investment Agreements, United Nations, New York And Geneva**, 1999, S.16-17
<http://www.unctad.org/en/docs/psiteiid11v1.en.pdf> (12.12.2008)

UYANIK, Namık Kemal, **Transfer Fiyatlaması** ,TURMOB Yayınları–320, 2008

Vergi Gazetesi - 2006/56 –“ Transfer Fiyatlaması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtımına Yönelik Olarak Getirilen Yeni Düzenlemeler”
<http://www.erdikler.com/vgdetay.asp?contentid=322> (11.07.2008)

www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/tebligler/5520/12.html (01.09.2008)

YAZAR, Feyyaz, “Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları”, **Vergi Dünyası**, Yıl 27, Sayı 317,2008, ss.139-142